

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav hospodářských a sociálních dějin

Diplomová práce

Kristýna Dvořáková

Místní lidové soudy v okrese Hradec Králové v letech 1961-1969

Local people's courts in district of Hradec Králové in years 1961-1969

Na tomto místě bych velmi ráda poděkovala PhDr. et JUDr. Jakubu Rákosníkovi, PhD. za cenné podněty a připomínky, bez kterých by tato práce nemohla vzniknout. Dále bych chtěla projevít dík Ing. Pavlu Ševčíkovi a Ing. Jiřímu Matouškovi za jejich cennou pomoc při řešení technické stránky zpracování statistických údajů.

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité prameny, literaturu a další odborné zdroje. Dále prohlašuji, že nemám námitek proti půjčování nebo zveřejňování mé diplomové práce nebo její části.

V Hradci Králové dne 26. 7. 2009

.....

podpis

Anotace

Diplomová práce se zabývá místními lidovými soudy, jež jako součást československého justičního aparátu fungovaly v šedesátých letech po celé republice, přičemž se bádání zaměřilo na tyto orgány v okrese Hradec Králové. Místní lidové soudy se objevily jako „plod“ zlidovění soudnictví, které bylo zahájeno už v roce 1948. Místní lidové soudy v sobě měly zahrnovat prvky společenské organizace i státního orgánu. Práce staví na zvláštěnostech těchto soudů, především je vnímá jako místo konfliktu nejrozličnějších sfér, jako byl stát, strana, odbory nebo odborná právnická obec. Účelem bádání však nebylo postihnout místní lidové soudy jen z hlediska zákonné normy o nich samotných, právních ustanovení souvisejících, instrukcí státních orgánů, pokynů KSČ nebo názoru právníků, ale uchopit je, alespoň ve stručnosti, také jako mocenský prostředek totalitního režimu, jako místo uplatnění nejrozličnějších zájmů.

Klíčová slova

soudnictví – místní lidové soudy – totalitní systém – společnost – 1961-1969

Annotation

This thesis deals with the Local People's Courts, a part of judiciary in Czechoslovakia in sixties, focusing on these institutions in the district of Hradec Králové. The Local People's Courts evolved in the process of shaping the judiciary as a public affair, according to the communist ideology, which started after 1948. Therefore, Local People's Courts were intended to combine characteristics of both social organisation and a government authority. The thesis is based on particularities of these institutions and approaches them as a conflict zone of various fields of interest, such as government, trade unions and jurist community. The focus of this thesis was not only to describe these institutions from the points of view of the applicatory legal norm, statutory provisions, instructions of responsible authorities, orders of the communist party and the opinions of lawyers, but also to observe them as a power instrument of a totalitarian regime and a ground for procuring various concerns.

Keywords

judicature - the local People's Courts - a totalitarian system - the society – 1961-1969

Obsah

Úvod, vymezení tématu a členění práce.....	8
Terminologie.....	12
K literatuře a pramenům.....	14
Zpracování statistiky.....	19
1. Stručně k vývoji soudnictví v Československu v letech 1945-1969	
1.1 Retribuční soudnictví a mimořádné lidové soudy.....	21
1.2 Zlidovění soudnictví a institut soudce z lidu.....	22
1.3 Vytváření jednotné soudní soustavy v padesátých letech.....	25
1.4 Vývoj soudnictví v letech 1960-1969.....	28
2. Místní lidové soudy – nový článek soudní soustavy ČSSR	
2.1 kořeny MLS – soudružské soudy a podobné instituce v zemích východního bloku.....	33
2.2 Vznik MLS v ČSSR – zákon č. 38/1961 Sb.	36
2.3 MLS – klíčové paragrafy zákona, ustavování a činnost soudů.....	42
2.4 MLS a souvislost s dalšími právními předpisy.....	49
3. Sociální a ekonomická situace společnosti v šedesátých letech.....	57
4. Místní lidové soudy jako laboratoř pro sociální dějiny	
4.1 Roviny třecích ploch vznikající v tématu MLS.....	63
4.2 Ustavování MLS – kde a za jakých okolností měly vznikat? Jak vypadala situace v okrese Hradec Králové?.....	70
4.3 Snahy o „dovzdělání“ soudců MLS.....	87
4.4 Agenda MLS – jaká byla administrativa MLS? Co ovlivňovalo jejich chod?.....	92
4.5 Jaký charakter měly projednávané případy a ukládaná opatření?.....	106

4.6 Jaké společenské účinnosti dosáhlo projednávání provinění a méně závažných trestných činů před senáty MLS a provinění před komisemi národních výborů?.....	127
4.7 Reformovat nebo zrušit MLS?.....	146
5. Pod povrch místních lidových soudů	
5.1 Subjektivita, zájmy jednotlivců či skupin a role hodnot u MLS.....	151
5.2 MLS jako nástroj pro manipulaci veřejností a realizaci totalitní moci.....	155
Závěr.....	158
Prameny a literatura.....	162
Příloha.....	177

Seznam zkratek

BSP – Brigáda socialistické práce

ČKD – Českomoravská Kolben Daněk

ČSD – Československé státní dráhy n. p.

ČSM - Československý svaz mládeže

ČSS – Československá strana socialistická

ČSR – Československá republika

ČSSR – Československá socialistická republika

ČZNM – Československé závody naftových motorů

DV ROH – dílenský výbor Revolučního odborového hnutí

JZD – Jednotné zemědělské družstvo

KOVP – komise pro ochranu veřejného pořádku

MěNV – městský národní výbor

MNV – místní národní výbor

MLS – místní lidový soud

n. p. – národní podnik

ONV – okresní národní výbor

OOR – okresní odborová rada

KNV – krajský národní výbor

KOR – krajská odborová rada

PÚMS – Právníký ústav ministerstva spravedlnosti

SČSP – Svaz československo – sovětského přátelství

ÚV KSČ – Ústřední výbor Komunistické strany Československa

ÚRO – Ústřední rada odborů

ZO ROH – základní organizace Revolučního odborového hnutí

ZV ROH – závodní výbor Revolučního odborového hnutí

ZVÚ – Závody Vítězného února n. p.

Úvod, vymezení tématu a členění práce

Sociální dějiny jsou dynamizovány nejrůznějšími střety a třecími plochami. Lidé se spolupodílí na vzniku skupinové mentality, kterou jsou zároveň ovlivňováni, jsou inkorporováni do určitých myšlenkových, hodnotových i jazykových schémat, pohybují v určitém prostoru, který může ovládat nějaká autorita, ale ani ona nezasáhne všechny oblasti a jedinec nebo i skupina je s to nalézt místo pro manévrování. Roviny sporu mají rozmanitý charakter. Boje mohou probíhat jak zcela hmatatelně mezi jedinci a uskupeními navzájem, tak se odehrávají také v rovině myšlenkových horizontů, kdy se setkávají odlišné názory, hodnocení a přesvědčení.

Jedním z takových badatelských námětů v rámci sociálních dějin mohou být též místní lidové soudy (dále jen MLS¹), kterými bych se chtěla zabývat ve své diplomové práci. Řízení před MLS totiž znamenalo *místo konfliktu*, v přeneseném smyslu slova se jednalo o „území“, kde spolu *kolidovala* kodifikovaná právní *norma*, *interpretace expertů-právníků*, *očekávání představitelů režimu* a *výklad laiků*, protože MLS vznikající v obcích a na závodech reprezentují specifický útvar, ve kterém soudili občané své spoluobčany a to aniž by museli dosáhnout nějakého určitého stupně vzdělání či disponovat odbornými znalostmi z práva. Odlišné představy jednotlivých aktérů o fungování a uplatňování zákonem stanovených předpisů, tlak shora diktovaných pravidel i vlastní hodnotový žebříček jednotlivců se setkávaly právě při chodu tohoto článku československého soudnictví. Vedle toho je možné vnímat MLS jako mocenský nástroj komunistického režimu určený k zefektivnění vlivu na obyvatelstvo tím, že vypustí trestající stranu-stát, reprezentovaný soudy, a nahradí jej sice také soudem, ale takovým, ve kterém se sankční prostředky skryly pod plášť lidovosti.

Studiu MLS lze tedy přiznat význam, bude-li vnímán jako další z potenciálních přístupů, jak reflektovat společnost v šedesátých letech minulého století a vzhledem k výše popsaným střetům by MLS měly obstát v naznačeném pojetí sociálních dějin. Diplomová práce si tedy

---

¹ Pokud se pojem MLS vyskytuje v původním textu, přepisuji jej přesně v té podobě, v jaké se v ní nachází, tzn. buď ve zkratce nebo v plném znění.

klade za cíl prozkoumat blíže onu instituci, objasnit vznik, charakter a působení těchto soudů, stejně jako se pokusit shrnout účinnost jejich fungování na společnost šedesátých let.

MLS jako jedny z orgánů soudního systému začaly pracovat od počátku šedesátých let a existovaly až do nástupu normalizace v tehdejší Československé socialistické republice. Systém, jež zde panoval, považuji za totalitní projevující se koexistencí dvojí autority reprezentované vztahem zdánlivé a skutečné moci státu a strany, jak takovou vládu definuje Hannah Arendtová.² Československo totiž po druhé světové válce, i když s prvními kroky už během ní, zaměřilo k prosazení socialistických ideologií a během této cesty se postupně zrodilo výhradní postavení komunistické strany jako vedoucího činitele nakládajícího faktickou mocí souběžně či spíše nadřazeně státu. Výchozí proměna institucí, tj. např. znárodňování klíčového průmyslu, dvouletý plán obnovy válkou zničeného hospodářství i okleštění parlamentní demokracie vznikem Národní fronty, probíhala už po roce 1945. Po únoru 1948 zbývalo dotáhnout změny do konečné podoby – vyhlásit první pětiletku, dokončit znárodňování, revidovat pozemkovou reformu, učinit zásahy do ústavy, reorganizovat peněžnictví, represivními zákony odstranit odpůrce nového režimu a také přebudovat soudnictví.³ S posledním jmenovaným bodem také souvisí MLS ačkoliv se stanou plodem těchto transformací až dvanáct let po uchopení moci Komunistickou stranou Československa (dále jen KSČ).

Na počátku práce s vybraným tématem, jež je v textu členěn do kapitol a podkapitol, si proto nepochybně položím otázku po právním zajištění těchto soudů. První kapitola se nejprve dotkne vývoje soudnictví od roku 1945, aby se přes padesátá léta přenesla až k období, kdy fungovaly MLS. Nový článek soudnictví se však nevynořil zčistajasna, nýbrž při jeho utváření mohli zákonodárci čerpat znalosti o podobných orgánech v jiných zemích východního bloku a také v SSSR.

Dále je nezbytné se zaměřit na samotný zákon o MLS, jeho nejdůležitější paragrafy, stejně jako na souvislost s jinými právními normami. MLS se totiž měly zabývat *proviněními*,

---

² ARENDTOVÁ, Hannah. Původ totalitarismu I-III. Jana Fraňková. 1. vyd. Praha : Oikymenh, 1996, s. 539 an.

³ KABELE, Jiří – HÁJEK, Martin. Jak vládli? Průvodce hierarchiemi reálného socialismu. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2008, s. 35 a 42-45.

což byly skutky, jež nedosahovaly společenské nebezpečnosti trestných činů, avšak zároveň byly o něco závažnější než *přestupky*. Tyto soudy ovšem v určitých zákonem stanovených situacích směly rovněž rozhodovat o méně vážných trestných činech a jejich hlavním deklarovaným cílem byla výchova občanů. V místech, kde MLS nebyly zřízeny, se pak provinění řešila u místních národních výborů (dále jen MNV). Přestože se tato pasáž je nutná vzhledem k tomu, že téma MLS se jeví z právního hlediska poněkud komplikované, navíc se postupem času ještě více znepráhlednilo, mimo jiné proto, že se provinění řešila nejen u MLS a MNV, jak bude rozpracováno během druhé kapitoly.

Třetí část práce uvede stručně základní aspekty charakterizující společnost v šedesátých letech, neboť se samozřejmě nemůžeme omezit pouze na právní výklady, ale naopak je třeba zasadit celé téma do širšího rámce, k čemuž by měl napomáhat přehled panujících poměrů v Československu, jak z hlediska sociálního a ekonomického, tak také ve vztahu k panujícím náladám ve společnosti.

Těžiště celého textu však leží ve čtvrté kapitole. Svým pojmenováním *Místní lidové soudy jako laboratoř pro sociální dějiny* má být vyjádřeno, že se k těmto orgánům přistupuje po stezce založené na dynamice vyvěrající ze střetů jednotlivých aktérů vstupujících do prostoru MLS. Ze studia nejruznějších pramenů i literatury totiž postupně vykrystalizovaly body a problémy, které se snažím uchopit z nejruznějších náhledů – od právní normy, přes státní a stranické instituce až k lokálnímu měřítku. Postup výkladu je volen od samotného ustavování MLS, kde je ponechán prostor rovněž pro charakteristiku základních aktérů, tedy soudců, z hlediska pohlaví, zaměstnání, členství v KSČ. Poté se zaměříme na záležitosti, jež nejruznějším způsobem narušovaly, znesnadňovaly či jinak ovlivňovaly chod těchto soudů. Rovněž budeme pátrat po povaze projednávaných případů a ukládaných sankcí. Výzkum by měl potvrdit do jaké míry a proč se samotná praxe soudů rozcházela s literou zákona a jejími výklady. Z hlediska sociálních dějin se pak jako nezajímavější patrně budou jevit oddíly věnující se společenské účinnosti MLS. V této části se také budeme ptát, kdo před soud předstupoval jako proviněný z hlediska pohlaví, věku a zaměstnání. Prameny nabízejí rovněž omezenou možnost nahlédnout do dispozic provinilců skrze jejich charakterové vlastnosti. V

některých případech se do hry dostává i třídní hledisko. Zde bych se mohlo ověřit, do jaké míry se tento aspekt odrážel při ukládání sankcí v reálném fungování MLS, neboť v literatuře sepsané osobami školenými v právu a určené soudcům MLS se píše o nutnosti k tomuto přihlížet. Čtvrtou kapitolu budou uzavírat pasáže o konci MLS, návrzích na jejich reformu nebo vypořádáním s dědictvím, jež po sobě zanechaly.

Páté kapitole se hovoří o případných projevech vlastních zájmů jednotlivců nebo skupin, pro něž MLS představovaly „hřiště“⁴, kde se mohly uplatnit nejrůznější úmysly, ačkoliv je provedené bádání odhaluje jen velmi nejistě a v náznacích. Zároveň tato část práce obsahuje zamyšlení nad tím, jak se MLS mohly stát jednou ze součástí manipulativních nástrojů totalitního režimu.

Pro šetření praxe MLS jsem zvolila okrese Hradec Králové, neboť deset zdejších soudů může sloužit jako příklad práce MLS (při současném uvědomění si místních odlišností oproti soudům stejné kategorie v jiných lokalitách ČSSR). Navíc jsem se již v bakalářském studiu věnovala různým otázkám regionálních dějin svého rodného kraje, a proto zapadá zkoumání MLS na Královéhradecku z pozice sociálních dějin do mého dlouholetého zájmu o místní historii. Abych získala přesnější obraz o rozdílech mezi soudy v poměrně velkém městě, jako byl Hradec Králové, a senáty v menších obcích, resp. komisemi MNV, provedu náhodný výběr několika národních výborů ve stejném okrese, abych tak vytěžila dostatečný materiál k výše načrtnuté komparaci.⁵

Výše jsem již poznamenala, že MLS jsou poněkud problematickou látkou studia, proto se v textu budu někdy opakovaně vyjadřovat k některým hlediskům, majícím s nimi souvislost. Číním tak pouze z důvodu srozumitelnosti, neboť v navrženém kvantu informací by se dalo lehce ztratit.

---

⁴ S pojmem „hřiště“ operuje prof. Jiří Štaif, viz ŠTAIF, Jiří. Sociální dějiny jako „hřiště“ dnešní historické vědy. In Česko-slovenská ročenka. 2007, s. 11-21.

⁵ Mapa okresu Hradec Králové s vybranými obcemi viz příloha, obrázek 7.

Terminologie

Při líčení tématu MLS se budeme setkávat s nejrůznějšími pojmy. U některých z nich by bylo záhodno si již nyní vysvětlit jejich obsah, resp. jak je budeme vnímat. Všechny texty mající souvislost s MLS operují s výrazem *socialistická zákonnost*. Ten je vysvětlován jako metoda užívaná socialistickým státem k prosazení jeho záměrů skrze právo, přičemž je těmito zákonnými normami zajišťováno trvání politických, společenských i ekonomických vztahů nastolených převratem v roce 1948. Realizace dodržování takových předpisů je svěřena státu a jeho orgánům, o kterých však víme, že se nacházely pod kontrolou vládnoucí strany.⁶

V rámci *socialistického právní řádu* se, při posouzení z dnešního pohledu, nerespektovala spravedlnost a rovnost všech občanů před právem, neboť se s větší či menší intenzitou uplatňovaly teze o třídním boji, který uvrhl vybrané skupiny obyvatelstva do pozice štvané zvěře postrádající jakoukoliv právní ochranu. Naopak režimem privilegované kádry stranické elity nemusely mít obavy, že by jejich porušování právních norem skončilo soudním stíháním.⁷ Soudci byli nabádáni, aby právo užívali v souladu se *socialistickým právním vědomím*, pod nímž se ukrýval „souhrn názorů dělnické třídy a pracujících na právo a spravedlnost,“ tedy se opět jednalo o interpretaci zatíženou ideologií tehdejšího totalitního režimu.⁸

Vzhledem k tomu, že jedno z provinění, jež se soudilo u MLS, souviselo s pracovní kázní, je namístě se rovněž zastavit u spojení *socialistická pracovní kázeň*.⁹ Podle V. I. Lenina socialistická revoluce vyřadí kázeň založenou na vykořisťování a otroctví pracujících a nahradí ji „kázní soudružského vztahu“, tzn. takovou, jež „bude spočívat na svobodné

---

⁶ K pojmu socialistická zákonnost viz HROMADA, Jiří, et al. Právní slovník . 2. vyd. Praha : Orbis, 1966. s. 593-595.

⁷ MALÝ, Karel. K teorii a praxi socialistického zákonodárství. in SOUKUP, Ladislav. Příspěvky k vývoji právního řádu v Československu 1945-1990. 1. vyd. Praha : Karolinum , 2002. s. 43.

⁸ HROMADA, Jiří et al. Právní slovník, s. 594.

⁹ K tomuto pojmu viz KOVÁŘÍK, Jan. Základy československého socialistického pracovního práva. 1. vyd. Praha : NPL, 1962. s. 48-51.; BERNARD, František. Rozhodování pracovních sporů v závodech. Praha : Práce, 1960, s. 6-12.; LUHAN, Jaroslav, KALENSKÁ, Marie. Pracovní kázeň. 1. vyd. Praha : Práce, 1966. 95 s.; KALENSKÁ, Marie. Socialistická pracovní kázeň, 1. vyd. Praha: NČSAV, 1965. 172 s.

a uvědomělé disciplině samotných pracujících.“¹⁰ Tyto teze zjevně sloužily jako inspirace při definování socialistické pracovní kázně v zákoníku práce, zároveň však zákonodárci její naplnění rozšířili o požadavek aktivity a iniciativy pracovníků.¹¹ Za poměrně jalovými vyjádřeními na adresu socialistické pracovní kázně bychom měli hledat snahu o důsledné řízení obyvatelstva v pracovní sféře. Všeobecná pracovní povinnost zavedená již po v roce 1945 dekretem prezidenta republiky sice teoreticky zajistila pracovní síly, nikterak však neovlivnila kvalitu odváděné práce.¹² V těsné souvislosti s pracovní kázní se proto nacházela taktéž *hospodářská a technologická kázeň*. Hospodářská kázeň souvisela s plánovitým řízením ekonomiky a její porušování se projevovalo třeba u jednotných zemědělských družstev (dále jen JZD) usilováním o vyšší přiděly naturálních dávek a o získání prostředků na nelegální nákup úzkoprofilového materiálu pro strojový park (pneumatiky, náhradní díly...), také šlo o neoprávněné výplaty prémie nebo tzv. černé fondy využívané k odstranění následků nekvalitní práce. Právě vysoká produkce zmetků se stala trestně postižitelnou.¹³

Měli bychom se také zmínit o *majetku v socialistickém vlastnictví*, neboť jeho zcizení nebo poškození se opět vztahovalo i na provinění řešená u MLS. Tímto pojmem se rozuměl majetek patřící státu, družstevním organizacím jako byla JZD, majetek národních podniků a závodů, dále šlo o vlastnictví masových organizací jako bylo Revoluční odborové hnutí (dále jen ROH), Československý svaz mládeže (dále jen ČSM), Svazu československo-sovětského přátelství (dále jen SČSP), ale také sem spadalo zboží prodávané na pultech samoobsluh.¹⁴

---

¹⁰ KALENSKÁ, Marie. Československé pracovní právo : Určeno pro posl. fak. právnické. 1. vyd. Praha : SPN, 1978. s. 133.

¹¹ „Socialistická pracovní kázeň záleží v uvědomělém plnění úkolů, které pro pracovníky vyplývají z jejich účasti na společenské práci. **Je založena na vztazích soudružské spolupráce a vzájemné pomoci pracovníků a na jejich uvědomělém poměru k práci.** Z něho vyplývá i **rozvíjení iniciativy v práci**, zvyšování ideologické a odborné úrovně, upozorňování na zjištěné nedostatky, jejich odstraňování, pomoc v boji proti rušitelům pracovní kázně a dodržování právních předpisů a zásad socialistického jednání při společné práci. (zvýraznila K. D.)“ § 72 zákon č. 65/1965 Sb.

¹² č. 88/1945 Sb. Dekret prezidenta republiky z 1. 10. 1945 o všeobecné pracovní povinnosti, platil až do 1. 1. 1966, avšak i po té nebylo možné beztrestně nepracovat, jelikož se na takové případy vztahoval § 203 zákona č. 140/1961 Sb. postihující podobné jednání jako trestný čin příživnictví.

¹³ JESTŘÁB, Miloš. Trestní odpovědnost hospodářských pracovníků. 1. vyd. Praha : NPL, 1966., s. 31 an.; Porušování technologické kázně ošetřovaly §§ 129 a 130 zákona č. 140/1961 Sb. a § 21 zákona č. 38/1961 Sb.

¹⁴ SOLNAŘ, Vladimír. Trestní ochrana majetku v socialistickém vlastnictví proti rozkrádání a podobným trestným činům. 1. vyd. Praha : Nakladatelství Československé akademie věd, 1965. s 79 an.

Celou prací nás budou provázet ještě výrazy *provinění*, *přestupek* a *opatření*. Vzhledem k odlišné skutkové podstatě provinění a přestupku, zásadně tyto pojmy nepoužívám jako synonyma. Ze stylistických důvodů nahrazuji slovo provinění obraty jako delikt nebo skutek, případně poklesek. Také osoby obviněné ze spáchání provinění pojmenovávám jako provinilce, proviněné nebo delikventy. Pod výrazem opatření měla dobová odborná terminologie na mysli sankce a tresty ukládané za spáchaná provinění, přičemž se při jejich pojmenování odborná obec důsledně držela slova opatření, aby zdůraznila jeho výchovnou funkci. Snaha o slohovou vyváženost textu mne vedla k tomu, že opatření nahrazuji pojmy trest či sankce, a přestože by se mnou doboví znalci práva z ideových důvodů patrně nesouhlasili, nakonec opatření skutečně spíše trestala než vychovávala, jak si budeme v průběhu práce ukazovat.

K literatuře a pramenům

Pokud se badatel z oblasti historického studia rozhodne zaměřit svou pozornost k MLS, záhy zjistí, že prakticky neexistuje soudobá literatura, která by se jimi do hloubky zabývala. Samozřejmě jsou MLS zmíněny v odborné historické právnické literatuře přehledového charakteru jako ve sborníku *Vývoj práva v Československu v letech 1945-1989*¹⁵ sepsaného pod vedením prof. dr.h.c. JUDr. Karla Malého, DrSc. a doc. JUDr. Ladislava Soukupa, CSc. nebo v loňském roce vydané titulu *Vývoj československého práva 1945-1989*¹⁶ sepsaném autorským kolektivem kolem prof. JUDr. Jana Kuklíka, DrSc. Při bližším zkoumání příslušných pasáží o soudnictví v šedesátých letech však narazíme na absenci podrobnějších informací a rozborů těchto soudů. Dvojice Karel Schelle a Ilona Schelleová, kteří v první jmenované publikaci zpracovali vývoj a organizaci soudnictví po

---

¹⁵ *Vývoj práva v Československu v letech 1945-1989*, uspořádal Karel Malý a Ladislav Soukup, 1. vydání, Praha, 2004.

¹⁶ KUKLÍK, Jan, et al. *Vývoj československého práva 1945-1989*. Praha : Linde, 2008.

druhé světové válce až do pádu komunismu, se v partiích o MLS omezili spíše na přepis příslušného zákona, než na jeho podrobnější analýzu.¹⁷

O něco lepší situace na nás bude čekat ve druhém titulu. MLS se zde zabývá doc. Soukup, který sepsal vývoj justice a prokuratury v letech 1948-1989.¹⁸ Část rozebírající MLS je však do určité míry převzata z jeho staršího článku otištěném ve sborníku *Příspěvky k vývoji právního řádu v Československu 1945-1990*.¹⁹ Doc. Soukup s MLS pracuje nejen z pohledu jejich organizace, hmotněprávních a procesně právních otázek, ale také se snaží uchopit téma z politických a ideologických důvodů jejich vzniku a hlouběji se ponoří do potíží, s nimiž se MLS potýkaly.²⁰ Na druhou stranu je třeba poznamenat, že v tomto článku i ve statí v knize Vývoj československého práva 1945-1989 pominul věcnou chybu, když tvrdí, že do působnosti MLS patřilo rovněž rozhodování o přestupcích. Jinak ovšem můžeme souhlasit se základními trendy, o nichž doc. Soukup hovoří, tedy hlavně o potížích plynoucích z nedokonalostí právní úpravy a nízkou efektivitu při výchovném působení MLS.²¹

Tématiku MLS rovněž zahrnuje ve svém článku studentka Právnické fakulty Univerzity Komenského v Bratislavě. Práce nazvaná *Trestné súdnictvo v ČSSR v 60. rokoch 20. storočia*²², jež byla součástí akce Právnické fakulty Masarykovy Univerzity v Brně COFOLA (Conference for young lawyers)²³ konané v roce 2008, usiluje o poskytnutí přehledu právních úprav trestního soudnictví v tomto období. Autorka se zaměřuje na rozhodování v oblasti trestných činů a činů dosahujících menšího stupně společenské nebezpečnosti s důrazem právě na MLS. Také se vypočítává problémy, které stíhaly MLS. Ve

---

¹⁷ SCHELLE, Karel – SCHELLEOVÁ, Ilona. Vývoj organizace soudnictví v letech 1945-1989, In Vývoj práva v Československu v letech 1945-1989, uspořádal Karel Malý a Ladislav Soukup. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2004, s. 360-366.

¹⁸ KUKLÍK, Jan, et al. Vývoj československého práva 1945-1989, s. 635-707.

¹⁹ SOUKUP, Ladislav. Příspěvky k vývoji právního řádu v Československu 1945-1990. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2002.

²⁰ SOUKUP, Ladislav. Místní lidové soudy v Československu. In SOUKUP, Ladislav. Příspěvky k vývoji právního řádu v Československu 1945-1990. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2002. s. 293-296.

²¹ SOUKUP, Ladislav. Místní lidové soudy v Československu, s. 294 a KUKLÍK, Jan, et al. Vývoj československého práva 1945-1989, s. 646.

²² KUBRIKOVÁ, Veronika. Trestné súdnictvo v ČSSR v 60. rokoch 20. storočia [online]. [2008] [cit. 2009-01-27]. Slovenský. Dostupný z WWW:

<http://www.law.muni.cz/edicni/sborniky/cofola2008/files/pdf/history/kubrikova_veronika.pdf>.

²³ COFOLA 2008 : Conference for young lawyers [online]. [2008] [cit. 2009-01-27]. Dostupný z WWW: <<http://www.law.muni.cz/edicni/sborniky/cofola2008/>>.

zkratce šlo o nedostatečný počet MLS, malá účinnost ukládaných opatření, nedostatečná spolupráce s občany, ROH, vedení podniků, malá iniciativa samotných MLS, potíže pramenící z neuspokojivě zpracované zákonné úpravy... Podobné potíže soudů v tématu identifikujeme také, my s nimi však budeme zacházet odlišně, tedy ne z hlediska právní vědy, nýbrž sociálních dějin, protože tato místa i další místa se stala oněmi třecími plochami, jak o nich hovoříme výše.

Jedinou publikací nevycházející z pera právníků a vyjadřující se k MLS, i když se jimi zabývá jen okrajově, je kniha Petera Heumose *Vyhrňme si rukávy, než se kola zastaví! Dělníci a státní socialismus v Československu 1945-1968*.²⁴ Heumos uvádí MLS v souvislosti s pokusy režimu využít odborové orgány jako prostředek pro účinnější sankcionování špatné pracovní morálky na závodech, s čímž lze vzhledem k prostudovaným materiálům jistě souhlasit. Stať týkající se MLS je poměrně krátká, jediný nedostatek, který jí lze vytknout, je poněkud nedůsledná práce autora s pojmenováním těchto soudů. Heumos o nich píše jako o „lidových soudech“, což však může být zavádějící především z toho důvodu, že takto se až do reorganizace soudnictví na počátku šedesátých let označovaly dřívější okresní soudy.²⁵

Zatímco soudobá odborná historická produkce MLS pomíjí, nepociťujeme tentýž deficit při hledání literatury ze šedesátých let. Vyšlo několik knižních publikací věnujících se výlučně těmto soudům a především se jimi soustavně zabývala odborná právnícka periodika jako *Právník*, *Socialistické soudnictví* nebo *Socialistická zákonnost*.²⁶ Vzhledem k tomu, že diskuse, doporučení i kritika právníkové veřejnosti vyslovující se během existence MLS k nejružnějším stránkám jejich fungování patří mezi úhelné kameny práce, je její rozbor zařazen na počátku třetí kapitoly, kde se podrobněji zhodnotí její charakter. Pouze u časopisu

---

²⁴ HEUMOS, Peter. *Vyhrňme si rukávy, než se kola zastaví! : dělníci a státní socialismus v Československu 1945-1968*. Jana Heumos. Praha : Ústav pro soudobé dějiny, 2006.

²⁵ HEUMOS, Peter. *Vyhrňme si rukávy, než se kola zastaví!*, s. 26, 36-38. ; *Lidové soudy zavedl zákon č. 66/1952 Sb. O organizaci soudů*.

²⁶ *Právník*. 1861- . Praha : Jednota právníká, ročníky 1961-1969. ; *Socialistické soudnictví*. Praha: Právníkový ústav, ročníky 1963-1969.; *Socialistická zákonnost*. 1959-1990. Praha: Právníkový ústav, ročníky 1960-1969.; *Místní lidové soudy v závodech : Určeno funkcionářům ROH*. 1. vyd. Praha : Práce, 1962. ; Bydžovský, Ladislav, et al. *Přestupky a provinění : vysvětlivky k zákonu o úkolech národních výborů při zajišťování socialistického pořádku a k zákonu o místních lidových soudech*. 1. vyd. Praha : Orbis, 1962.; ROLENC, Vladimír et. al. *Místní lidové soudy*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1963.; TOLAR, Jan-PŘENOSIL, Gustav-LAKATOŠ, Michal. *Místní lidové soudy*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1965.; *Co má vědět soudce místního lidového soudu*. Praha: Právníkový ústav ministerstva spravedlnosti, 1963.

Socialistické soudnictví je třeba zmínit, že se mi nepodařilo získat výtisky z počátku šedesátých let a mohla jsem nahlédnout do ročníků až od roku 1963.

Prameny vyčerpitelné ze studia v archivech by mohly být velmi široké. Pro účely práce jsem však vycházela především ze tří zdrojů - Státního okresního archivu v Hradci Králové, Národního archivu a Všeodborového archivu.

V Hradci Králové jsou uloženy písemnosti, jež po sobě zanechalo deset zdejších MLS. Jejich fondy nejsou nijak rozsáhlé a značně mezerovité, navíc byla část písemností skartována v roce 1980. Základ dokumentů jednotlivých MLS většinou tvoří pouze jeden karton a rejstříky (v případě MLS působícího přímo v Hradci Králové to je ale několik desítek kusů). Pro část MLS se nejčastěji zachovaly zlomky trestních spisů, zpráv o činnosti nebo záznamy o složení slibů. Největším množstvím písemností disponuje fond MLS města Hradec Králové.²⁷ Další informace bylo možné získat ze zápisů rad jednotlivých městských národních výborů (dále jen MěNV) v Hradci Králové, Chlumci nad Cidlinou, Novém Bydžově, Smiřicích²⁸ a Třeběchovicích pod Orebem, tedy tam, kde působily MLS.²⁹ Vzhledem k tomu, že se zkoumaná látka týká i MNV v menších obcích, využila jsem dochované materiály z fondů deseti náhodně vybraných obcí.³⁰ Jisté zprávy, i když jen pro první polovinu

---

²⁷ Státní okresní archiv Hradec Králové (dále jen SOKA HK), fond MLS-Hradec Králové (dále jen MLS-HK).; SOKA HK, fond MLS-Chlumec nad Cidlinou (dále jen MLS-CH).; SOKA HK, fond MLS-Třeběchovice pod Orebem (dále jen MLS-T).; SOKA HK, fond MLS-Smiřice (dále jen MLS-S).; SOKA HK, fond MLS-MLS-Nový Bydžov (dále jen MLS-NB).; SOKA HK, fond MLS-Závody vítězného února (dále jen MLS-ZVÚ).; SOKA HK, fond MLS-Gumokov.; SOKA HK, fond MLS-ČSD stanice.; SOKA HK, fond MLS-ČSD lokomotivní depo.; SOKA HK, fond MLS-ČKD.

²⁸ Ve Smiřicích takřka po celá šedesátá léta působil MNV, MěNV se zdejší národní výbor stal až později.

²⁹ SOKA HK, fond MěNV – Hradec Králové, Volby soudců a soudců z lidu 1956-1961, karton č. 239, inv.č. 1584; SOKA HK, fond MěNV – Hradec Králové, Zápis z schůzí rady Městského národního výboru, kniha č. 116; MěNV – Hradec Králové, Zápis z schůzí rady Městského národního výboru, kniha č. 118; MěNV – Smiřice, Zápis z schůzí rady Místního národního výboru, kniha č. 18-20.; SOKA HK, fond MěNV – Třeběchovice pod Orebem, Zápis z schůzí rady Městského národního výboru, kniha č. 10-12; SOKA HK, fond MěNV – Chlumec nad Cidlinou, Zápis z schůzí rady Městského národního výboru, kniha č. 14; SOKA HK, fond MěNV – Chlumec nad Cidlinou, Zápis z schůzí rady 1963-1969, karton č. 2, inv.č. 16-22; SOKA HK, fond MěNV – Nový Bydžov, Zápis z schůzí rady Městského národního výboru, kniha č. 17-24

³⁰ SOKA HK, fond MNV-Blešno, Přestupky, pokuty, provinění, stížnosti (1950-1971), karton č. 4, inv.č. 28; SOKA HK, fond MNV-Březhrad, Záležitosti Komise veřejného pořádku (1954-1971) karton č. 6, inv.č. 76; SOKA HK, fond MNV-Dohalice, Komise pro ochranu veřejného pořádku, kniha č. 1, inv.č. 3; SOKA HK, fond MNV-Holohlavy, Přestupky, pokuty, provinění, stížnosti (1954-1973), karton č. 3, inv.č. 63; SOKA HK, fond MNV-Chuděřice, Přestupky, pokuty, provinění, stížnosti (1962-1988), karton č. 3, inv.č. 15; ; SOKA HK, fond MNV-Humburky, Přestupky, pokuty, provinění, stížnosti (1954-1989), karton č. 5, inv.č. 34; ; SOKA HK, fond MNV-Jeníkovice, Trestní listy, přestupky, pokuty, provinění, stížnosti (1945-1984), karton č. 3, inv.č. 31; ; SOKA HK, fond MNV-Káranice, Přestupky, pokuty, provinění, stížnosti (1950-1983), karton č. 4, inv.č. 31; SOKA HK, fond MNV-Lochenice, Zápis z schůzí komise pro ochranu veřejného pořádku (1962-1987), karton

šedesátých let, se nacházejí také v zápisech ze schůzí rady královéhradeckého Okresního národního výboru (dále jen ONV).³¹ Krajský národní výbor (dále jen KNV), jehož fondy jsou uloženy ve Státním oblastním archivu v Zámrsku, není zcela zpracovaný. Protože se MLS objevily také v závodech a podnicích hradeckého okresu a protože s jejich činností měly co do činění odbory, nahlédla jsem do fondů Okresní odborové rady (dále jen OOR) a do fondů závodních rad ROH (dále jen ZV ROH). Nalezené spisy však měly takřka nulovou vypovídací hodnotu k tématu MLS, navíc Krajská odborová rada (dále jen KOR) umístěná rovněž v Zámrsku obsahuje jen časový úsek do roku 1960.³²

V Národním archivu jsem pro doložení pozic strany využila fondů Ústředního výboru KSČ (dále jen ÚV KSČ) – předsednictva, sekretariátu a Právní komise při ÚV KSČ, bohužel však poskytují informace pouze pro první polovinu šedesátých let a ani množství zpráv není nijak vysoké.³³ Podobná situace čekala také ve Všeodborovém archivu, kde jsem hledala stanoviska vycházející z odborových kruhů. Ve zdejších fondech jsem prošla záznamy z předsednictva a sekretariátu Ústřední rady odborů (dále jen ÚRO), pro účely práce jsem čerpala hlavně z dokumentů z materiálů předsednictva, mimo jiné proto, že některé spisy se u sekretariátu a předsednictva dublovaly.³⁴

č. 2, inv.č.4 a Trestní listy, přestupky, pokuty, provinění (1945-1988), karton č. 4, inv.č. 33; ; SOkA HK, fond MNV-Měník, Přestupky, pokuty, provinění, stížnosti (1964-1990), karton č. 4, inv.č. 29.

³¹ ONV – Hradec Králové, Zápisy ze schůzí rady Okresního národního výboru, kniha č. 322; ONV – Hradec Králové, Zápisy ze schůzí rady Okresního národního výboru, kniha č. 365.

³² SOkA HK, fond Okresní odborová rada-Hradec Králové, zápisy ze schůzí ZV ROH ČKD (1966), karton č. 34, inv. č. 186.; SOkA HK, fond Okresní odborová rada-Hradec Králové, zápisy ze schůzí ZV ROH ČSD (1966), karton č. 48, inv.č. 662.; SOkA HK, fond Okresní odborová rada-Hradec Králové, zápisy ze schůzí ZV ROH ZVÚ (1966), karton č. 35, inv.č. 210.

³³ Národní archiv (dále jen NA), KSČ-Ústřední výbor 1945-1989, Praha – předsednictvo 1962-1966 (dále jen ÚV-KSČ-předsednictvo), Činnost místních lidových soudů, sv. 29, arch.j. 31, bod 8.; NA, fond KSČ-Ústřední výbor 1945-1989, Praha – sekretariát 1954-1962 (dále jen ÚV-KSČ-sekretariát), Pokyny pro krajské a okresní výbory a základní organizace KSČ ke zřizování a činnosti místních lidových soudů a k úkolům propagandy a agitace, sv. 208, arch.j. 345, bod 2.; NA, fond KSČ-Ústřední výbor 1945-1989, Praha – komise – právní komise při ÚV KSČ 1964-1968 (dále jen ÚV-KSČ-právní komise), Místní lidové soudy, sv. 5, arch.j. 19, bod 3, s. 12-13.; NA, fond KSČ-Ústřední výbor 1945-1989-předsednictvo 1966-1971 (dále jen ÚV-KSČ-předsednictvo 1966-1971), Zpráva o stavu kriminality v ČSSR a současných problémech efektivnosti boje proti ní, sv. 127, arch.j. 203, bod 6, s. 24.

³⁴ Všeodborový archiv (dále jen VOA), fond ÚRO-Předsednictvo (dále jen ÚRO-PŘ), Podklady pro schůzi ÚRO z 20.3. 1962, Zpráva o činnosti orgánů ROH při ustavování a působení místních lidových soudů za rok 1961, karton č. 58, inv.j. 361/4.; VOA, ÚRO-PŘ, Podklady pro schůzi předsednictva ÚRO (20.11. 1963), Zpráva o činnosti orgánů ROH při upevňování socialistické zákonnosti a rozvíjení činnosti místních lidových soudů, karton č. 66, inv.jedn. 390 II/3

Asi nejvíce zpráv státní provenience relevantních k tématu MLS bychom našli ve fondech ministerstva spravedlnosti³⁵ a také ministerstva vnitra, kde se z části jeho agendy na počátku šedesátých let vyčlenil Ústřední úřad pro věci národních výborů³⁶. Ministerstvo spravedlnosti i tento Ústřední úřad měly vyhodnocovat práci národních výborů i MLS na poli trestání provinění.³⁷ Naneštěstí jsou však písemnosti obou fondů pro sledované období nezpracované. Podařilo se mi nahlédnout jen do několika kartonů obsahujících dokumenty statistického charakteru a patřících do provenience ministerstva spravedlnosti, což mi umožnila správkyňe fondu PhDr. Alena Šimánková. Určité penzum údajů, důležitých hlavně k samotnému zákonu o MLS, naštěstí poskytuje Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, obsahující návrhy zákonů včetně důvodových zpráv a usnesení, těsnopisecké záznamy z jednání a hlasování.³⁸

Zpracování statistiky

Práci doplňují tabulky a grafy. Při jejich vytváření jsem potřebné hodnoty čerpala často ze statistických ročenek³⁹ a zejména z evidenčních pomůcek samotných MLS⁴⁰. Zisk množství údajů z rejstříků soudu je však omezen časovým intervalem, ve kterém jednotlivé MLS pracovaly. Z tohoto důvodu jsem zvolila sondy k letům 1963, 1965 a 1967, přestože jsem prošla všechny záznamy čítající několik tisíc zanesených osob a skutků. Ve zvolených

---

³⁵ Podařilo se mi získat pouze instrukci ministerstva spravedlnosti z Vědecké knihovny v Olomouci.

³⁶ Viz č. 85/1961 Sb. zákonné opatření předsednictva Národního shromáždění z 9. 8. 1961 o zřízení Ústředního úřadu pro věci národních výborů. Zákonné patření platilo jen do roku 1963.

³⁷ Bydžovský, Ladislav, et al. Přestupky a provinění, s. 115.

³⁸ Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna [online]. c1995-2009 [cit. 2009-06-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=82>>.

³⁹ Statistická ročenka okresu Hradec Králové rok 1969, Hradec Králové: Okresní oddělení Českého statistického úřadu v Hradci Králové, 1969.; Justiční statistická ročenka 1967: část trestní, Praha: Statistické a evidenční vydavatelství tiskopisů, 1967.; Statistická ročenka Československé socialistické republiky 1965, 1. vyd, Praha: SNTL, 1965.; Statistická ročenka Československé socialistické republiky 1970, 1. vyd, Praha: SNTL, 1970.; Statistická ročenka ČSSR 1967, 1. vyd, Praha: SNTL, 1967.; Statistická ročenka Československé socialistické republiky 1969, 1. vyd, Praha: SNTL, 1969.; Historická statistická ročenka ČSSR. 1. vyd. Praha : Státní nakladatelství technické literatury, 1985.

⁴⁰ SOkA HK, fond MLS-HK, Rejstříky, knihy č. 5-58, inv.č. 4-57 ; SOkA HK, fond MLS-NB, Rejstříky, knihy č. 1-6, inv.č. 1-6.; SOkA HK, fond MLS-CH, Rejstříky, knihy č. 1-5, inv.č. 1-5; SOkA HK, fond MLS-ZVÚ, Rejstříky, knihy č. 1-10, inv.č. 1-10; SOkA HK, fond MLS-ČKD, Rejstříky, knihy č. 1-5, inv.č. 1-5; SOkA HK, fond MLS-ČSD lokomotivní depo, Rejstříky, knihy č. 1-3, inv.č. 1-3; SOkA HK, fond MLS-S, Rejstříky, kniha č.1, inv.č. 1; SOkA HK, fond MLS-T, Rejstříky, knihy č. 1-4, inv.č. 1-4; SOkA HK, fond MLS-Gumokov, Rejstříky, kniha č. 1, inv.č. 1; SOkA HK, fond MLS-ČSD stanice, Rejstříky, knihy č. 1a 2, inv.č. 1a2.

rocích především fungovaly všechny MLS a mimo to se jedná o průřezy jak pro dobu, kdy se soudy do praxe teprve zaváděly, tak pro časový úsek, před jejich zánikem.

Rejstříky jsou vyčerpávací nejen z hlediska údajů o projednaných případech a uložených opatřeních, ale také poskytují zprávy o věku, pohlaví a sociálním složení stanoveném podle jejich zaměstnání. K tomuto je třeba uvést, že do skupiny dělnických povolání řadím osoby nacházející se v zaměstnaneckém poměru a pracující především manuálně, resp. fyzicky. Položka ostatních zaměstnanců (užívám výraz „jiné zaměstnání“) zahrnuje jedince zastávající pozice spíše vedoucího charakteru, práce duševní a kancelářské, ale také povolání ze sféry umělecké (sochaři, malíři...).⁴¹

---

⁴¹ Ke skladbě společnosti v šedesátých letech viz MACHONIN, Pavel, et.al. Sociální struktura socialistické společnosti: sociologické problémy soudobé československé společnosti. 2. vyd. Praha : Svoboda, 1967.

1. Stručně k vývoji soudnictví v Československu v letech 1945 - 1969

1.1 Retribuční soudnictví a mimořádné lidové soudy

Po skončení druhé světové války se dekretem prezidenta republiky č. 79/1945 Sb. *O zatímní úpravě soudnictví v zemích České a Moravskoslezské* z 19. září 1945 rušilo německé soudnictví v občanskoprávních a trestních věcech, přičemž se právní stav navrátil do podoby, která byla k 29. září 1938.⁴² Právní kontinuitu s předmnichovským Československem zajišťoval také další dekret prezidenta republiky.⁴³ Rovněž následující dekrety upravovaly kroky, které byly činěny v souvislosti s vypořádáním se s fašistickými zločinci a kolaboranty. Vznikaly mimořádné lidové soudy, a to především dle dekretu č. 16/1945 Sb. *O potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech* z 19. června 1945.⁴⁴ Tyto soudy se zřizovaly v sídlech krajských soudů a tvořily je tříčlenné senáty, kde vedle jednoho soudce z povolání zasedali rovněž dva soudci z lidu. Pokud předcházející jednání skončilo rozsudkem, pak se senát skládal z pěti členů (jeden soudce z povolání a čtyři soudci z lidu). Vedle těchto soudů měly v tomto období retribučního soudnictví vznikat taktéž okresní lidové soudy v sídlech okresů a v politických obcích u sídla MNV to pak byly místní lidové soudy⁴⁵. Retribuční soudy svou aktivitu přestaly vyvíjet k 31. prosinci 1947, ovšem po převratu v únoru 1948 byla jejich činnost na krátkou dobu obnovena.⁴⁶

---

⁴² SCHELLE, Karel – Ilona SCHELLEOVÁ. Vývoj organizace soudnictví, s. 344.

⁴³ č. 11/1944 Úř.věstníku čs. O obnovení právního pořádku.

⁴⁴ V této souvislosti viz také dekrety č. 17/1945 Sb. O národním soudu, č. 137/1945 Sb. O zajištění osob, které byly považovány za státně nespolehlivé, v době revoluční a č. 138/1945 Sb. O trestání některých provinění proti národní cti.

⁴⁵ Nejedná se o tutéž instituci jakými byly místní lidové soudy v šedesátých letech.

⁴⁶ SCHELLE, Karel – SCHELLEOVÁ, Ilona. Vývoj organizace soudnictví, s. 346-347.; Obnovení mimořádných lidových soudů došlo dle zákona č. 33/1948 Sb., jím se opět navracela účinnost retribučního dekretu a nařízení o lidovém soudnictví, změnila se jen některá jejich ustanovení (zákon je z 25.3. 1948).

1.2 Zlidovění soudnictví a institut soudce z lidu

O spojitosti předválečného právního prostředí se stavem, který byl nastolen v roce 1945, už nemůžeme mluvit v době, jež nastala s prosazením komunistické moci. A byly to právě události z února osmačtyřicátého roku, které se významně podepsaly na dalším fungování soudnictví v Československu. Výrazný krok v procesu transformace justice v duchu ideologie nového režimu lze vidět v zákoně č. 319/1948 Sb. *O zlidovění soudnictví*, neboť i trestní řád vycházel z onoho zákona.⁴⁷ Zákon se projednával na schůzi Národního shromáždění konající se 22. prosince 1948. Vyjádřil se k němu i tehdejší ministr spravedlnosti dr. Alexej Čepička.⁴⁸ Ve své řeči vyzdvihoval účast občanů ve sféře justice, což podle něj patřilo k dalším důkazům „lepších“ poměrů po únorových událostech.

„Bez únorového vítězství by vůbec nebylo možno pomýšlet na takovou zásadní přestavbu našeho soudnictví. Reakční síly si již v roce 1945 dobře uvědomily, jakou cenu a význam bude mít soudnictví v jejich rukou, a zabránily, aby až do února byl výkon práva a spravedlnosti prostoupen zásadami naší květnové národní a demokratické revoluce.“⁴⁹

Ministr se pak ponořil do výkladu soudnictví v kapitalistických státech. Podle něj samotná podstata „buržoazních“ států vylučovala spravedlnost, rovnost a nezávislost, tudíž ani před soudy nemohla být vedena patřičně nestranná řízení. Byla-li s únorovým převratem odstraněna „vláda vykořisťovatelů“, pak bylo podle Čepičky zcela logické, že se bude „soudnictví uskutečňovat vůlí pracujícího lidu a sloužit k tomu, aby zájmy tohoto lidu a státu byly uskutečňovány. (...) Musí pomáhat odstranit všechna nebezpečí, která jsou ještě

---

⁴⁷ VLČEK, Eduard: Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu, Brno, 1993, s. 62. ; Zákon mimo jiné zavedl povinnost soudů, aby se řídily principem materiální pravdy, v odvolacím řízení povolil předkládat nové důkazy, snížil náklady na řízení, kontrolu nad rozhodováním v občanskoprávních věcech měl vést generální prokurátor... KNOLL, Vilém-RUNDOVÁ, Alena-ÁNOŠÍKOVÁ, Petra. Mezníky českých právních dějin. 2. rozš. vyd. Plzeň : A.Čeněk, 2005. s. 218-219.

⁴⁸ Alexej Čepička, (1910-1990), v letech 1947-1948 byl ministrem vnitřního obchodu, dále v období let 1948-1950 zastával funkci ministra spravedlnosti, a poté v letech 1950-1956 řídil ministerstvo národní obrany, v roce 1956 byl odvolán z vedoucích a stranických funkcí, v roce 1963 jej vyloučili z KSČ. Ilustrovaný encyklopedický slovník, díl 1. A-I, Praha, 1980, s. 375. ; Měl podíl na politických procesech na počátku 50. let. VLČEK, Tomáš, et al. Alexej Čepička [online]. c1999-2009 [cit. 2009-05-31]. Dostupný z WWW: <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_cepicka.php>.

⁴⁹ NS RČS 1948-1954, stenoprotokoly: [online]. c1995-2009 [cit. 2009-05-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.psp.cz/eknih/1948ns/stenprot/021schuz/s021002.htm>>.

nastražena na naší cestě za socialistickou budoucností, a napomáhat výstavbě socialismu a výchově socialistického člověka.“⁵⁰

Zákon o zlidovění soudnictví s sebou v první řadě přinesl rušení doposud působících zemských soudů⁵¹ a zjednodušení soudní soustavy odstraněním dalších soudních institucí (zmizely např. pracovní soudy, rozhodčí soudy sociálního pojištění, pojišťovací soudy...). Obvody a sídla krajských a okresních soudů se upravovaly podle obvodů a sídel KNV a ONV.⁵² Pro nás se ovšem jako nejdůležitější jeví institut soudce z lidu, který zákon uvedl v život. Tradici poroty, jejíž počátky v prostoru českých zemí sahaly do poloviny 19. století, vystřídali právě soudci z lidu a to dle sovětského vzoru, ačkoliv kořeny tohoto institutu sahají až do výmarského Německa.⁵³ Přítomnost onoho neodborného prvku měla zesílit uplatnění třídního přístupu v soudních síních, protože soudci z lidu se měli vybírat hlavně mezi dělnickými kádry.⁵⁴ V Československu se sice laičtí soudci objevili na krátkou dobu už po druhé světové válce, jak je psáno výše, leč zásadní a trvalé místo v justici si získali až s únorovým převratem.

Zákon stanovil, že potenciální soudce z lidu musí mít státní občanství, jeho věk má dosahovat minimálně 30 a maximálně 60 let. Dále měl být zanesen do seznamu vedeného u ONV, předpokládala se jeho občanská bezúhonnost a taktéž jeho kladný poměr k lidově demokratickému zřízení. Funkci směl soudce z lidu zastávat po dobu dvou let, přičemž odmítnutí tohoto postu opravňovaly jen závažné důvody.⁵⁵ Soudcem z lidu se nesměli stát soudci z povolání, notáři, advokáti, ale také duchovní. Náhrady spojené s výkonem pozice upravovalo vládní nařízení.⁵⁶ Z hlediska MLS zdůrazněme, že soudci z lidu

---

⁵⁰ NS RČS 1948-1954, stenoprotokoly: [online]. c1995-2009 [cit. 2009-05-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.psp.cz/eknih/1948ns/stenprot/021schuz/s021003.htm>>.

⁵¹ Od roku 1850 působily zemské soudy jako nadřízená instance okresních soudů, od roku 1855 se tak nazývaly soudy v Praze a Brně (jinde šlo o krajské soudy) V roce 1920 přibyl ještě zemský soud trestný sídlící v Praze. HLEDÍKOVÁ, Zdeňka-JANÁK, Jan-DOBEŠ, Jan. Dějiny správy v českých zemích: od počátku státu po současnost, Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2002. s. 318 a 397.

⁵² Tamtéž, s. 458-459.

⁵³ KUKLÍK, Jan, et al. Vývoj československého práva, s. 658-659.; Habsburská monarchie znala poroty už od roku 1848, kdy byly zavedeny Pillersdorfovou ústavou z 25.4. 1848. Poroty byly v dalších letech rušeny (ke 14.1. 1852) a znovu obnovovány (zákon ze dne 9.3. 1869 č. 32 ř.z.) SCHELLE, Karel-SCHELLEOVÁ, Ilona-VOJÁČEK, Ladislav. Proměny státu a práva ve druhé polovině 19. století: vybrané problémy. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 93 an.

⁵⁴ KUKLÍK, Jan, et al. Vývoj československého práva, s. 635.

⁵⁵ Tamtéž, s. 636-637.

⁵⁶ §§ 12 a 19 zákona č. 319/1948 Sb.

se postavili na stejnou úroveň soudcům z povolání, přičemž měli v senátech převahu. To se týkalo nejen soudů první instance, kde zasedal jeden soudce z povolání a dva soudci z lidu, ale také v soudech druhé instance se nacházeli vedle dvou soudců z povolání již tři soudci z lidu. Dokonce u Nejvyššího soudu bychom rovněž našli soudce z lidu. Přítomnost laického prvku i u tohoto soudu byla jednou z řady inovací, stejně jako to, že zasedali u Státního soudu. Ten byl ustaven dle zákona č. 232/1948 Sb. a měl řešit především trestné činy podle nechvalně proslulého zákona na ochranu lidově demokratické republiky č. 231/1948 Sb.⁵⁷ Zatímco tedy profesionální soudci považovali své neodborné kolegy spíše za přebytečné, totalitní režim v nich viděl, alespoň v první polovině padesátých let, velmi dobrý a účinný způsob zasahování do soudních procesů. Nešlo jen o to, že v senátech vždy dosahovali početní převahy nad soudci z povolání, ale svůj nemalý vliv měla jistě i skutečnost, že přibližně dvě třetiny soudců z lidu byly zároveň členy KSČ.

„Jakkoliv je jen obtížně vysvětlitelná logika systému, kde soudce z lidu teoreticky rozhodoval i v komplikovaných právních otázkách, reflektovalo to komunistické utopické teze o permanentním zjednodušování práva a jeho snadné srozumitelnosti laikům. (...) Zejména během stalinského režimu byli soudci z lidu využíváni jako kontrola starých ‚buržoazních‘ soudců.“⁵⁸

V první polovině padesátých let právě v souvislosti se zavedením právně neškoleného elementu do rozhodování v soudních síních rezonovaly také Leninovy teze ohledně „buržoazní“ justice, která zkrátka nebyla „ani nezávislá, ani nestranná, neboť podmínky třídní společnosti nutí právo a právníky sloužit vykořisťovatelům“,⁵⁹ či Marxovy myšlenky, že „soudci ztratili svou zdánlivou nezávislost od postupně se měnících vlád. Každé vládě přísahali věrnost, každou zrazovali,“ což zaznělo už v projevu ministra spravedlnosti Čepičky v prosinci 1948.⁶⁰

V komunistickém Československu se proto soudcovská nezávislost navenek mohla deklarovat jako lepší a „nezávislejší“ než v předcházejících obdobích, na což mohl sám lid

---

⁵⁷ Státní soud byl zrušen v roce 1952, HLEDÍKOVÁ, Zdeňka-JANÁK, Jan-DOBEŠ, Jan, Dějiny správy v českých, s. 458-459.

⁵⁸ KUKLÍK, Jan, et al. Vývoj československého práva, s. 659.

⁵⁹ Tamtéž, s. 660.

⁶⁰ NS RČS 1948-1954, stenoprotokoly: [online]. c1995-2009 [cit. 2009-05-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.psp.cz/eknih/1948ns/stenprot/021schuz/s021002.htm>>.

doslova „dohlížet“ z funkce soudce z lidu, jedním dechem se však dodávalo, že soudce se má držet oficiální státní politiky a nepochybovat o myšlenkách komunistické strany.⁶¹ Pokřivenou povahu justice ovládané totalitním režimem dokresluje mimo jiné fakt, že v tomto období vznikaly zvláštní mimosoudní orgány, tzv. *akční trojky* a *akční pětky*, jež disponovaly částí trestních pravomocí, přestože za nimi nestála žádná legislativní norma upravující jejich činnost.⁶²

1.3 Vytváření jednotné soudní soustavy v padesátých letech

Prvním desetiletím komunistické diktatury se nosným tématem staly představy o trestním právu vycházejícím z jednoty represe a výchovy, jež nakonec přispěje k tomu, aby se prosadil a upevnil „socialistický společenský řád.“⁶³ Tzv. justiční (nebo též právnická) dvouletka v letech 1949-1951 nastartovala proces transformace právních norem směrem k takovému systému, skrze něhož by se hladce uplatňovaly linie KSČ. Vzniklo 14 osnov obsahujících návrhy na trestní zákoník a řád. Byl mezi nimi rovněž návrh zákona o rodinném právu oddělujícím se od občanského práva, ale také nástin občanského soudního řádu a osnova zákona o organizaci soudů a prokuratury.⁶⁴ Úsilí zefektivnit a zjednodušit stíhání skutků porušujících zákon v závislosti na nových politických i právních poměrech pak směřovalo k vydání ústavního zákona č. 64/1952 Sb. *O soudech a prokuratuře*, resp. zákona č. 66/1952 Sb. *O organizaci soudů*. Tím se zavedly dva typy soudů – *obecné*, kam patřily lidové (dříve okresní), krajské soudy a Nejvyšší soud, a na druhé straně *zvláštní*, pod které

---

⁶¹ KUKLÍK, Jan, et al. Vývoj československého práva, s. 661. Srov.: „(soudcovská nezávislost – doplnila K.D.) Neslouží k zamaskování třídní podstaty soudů, není chápána jako nezávislost na společnosti, na vládnoucí třídě. Naopak, soud jako součást mechanismu socialistického státu veškeré své úkoly plní v závislosti na potřebách vládnoucí třídy při budování socialismu a komunismu. (...) Také soudcovo společenské vědomí souhlasí se společenským vědomím naprosté většiny společnosti.“ KORANDA, František: Zásady činnosti a organizace soudů a prokuratury: Základy československého trestního práva procesního. 1. vyd. Praha: SNPL, 1960, 25 s.

⁶² SCHELLE, Karel – SCHELLEOVÁ, Ilona. Vývoj organizace soudnictví, s. 349 a 353-355; o soudcích z lidu viz. §§ 1-4, 6-9, 10-19, 26, 69, 109, 115, 133 a 136 zákona č. 319/1948 Sb.; O akčních trojkách a pětkách viz také: VLČEK, Tomáš, et al. Čepičkova justice [online]. c1999-2009 [cit. 2009-05-31]. Dostupný z WWW: <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_cepicka_01.php>.

⁶³ VYBÍRAL, Boris. Základy československého socialistického trestního práva. 1. vyd. Praha : SNPL, 1959, s. 5 a7.

⁶⁴ KABELE, Jiří – HÁJEK, Martin. Jak vládli? Průvodce hierarchiemi reálného socialismu, s. 46. a MALÝ, Karel. K teorii a praxi socialistického zákonodárství. in SOUKUP, Ladislav. Příspěvky k vývoji právního řádu v Československu 1945-1990. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2002. s. 46-47

spadaly soudy vojenské a rozhodčí. I tentokrát hráli soudci z lidu nepřehlédnutelnou roli při rozhodování.⁶⁵ O úloze, jíž se měly soudy zhostit, vypovídá čtvrtý paragraf zákona č. 66/1952 Sb.:

„(1) Celou svou činností vychovávají soudy občany k oddanosti a věrnosti k Československé republice, k přesnému a důslednému zachovávání zákonů a jiných právních předpisů, k šetření socialistického vlastnictví, k pracovní kázni, k plnění povinností, které jim ukládá obrana státu, a k řádnému zachovávání pravidel socialistického soužití.

(2) Při ukládání trestů mají soudy na zřeteli nejen potrestání pachatele trestného činu, nýbrž i jeho polepšení a převýchovu.“⁶⁶

Od druhé poloviny padesátých let se do trestního řízení vedle soudců a prokurátorů zařadili taktéž vyšetřovatelé prokuratury a vyšetřovatelé vnitra (dle zákona č. 64/1956 Sb., o trestním řízení soudním). Vyšetřovatelé podléhali prokurátorovi zodpovídajícímu za dodržení právních norem.⁶⁷

Projevy nedostatků v soudnictví, pramenící ze zásahů a změn v justici po převzetí moci komunistickou stranou, však na sebe nenechaly dlouho čekat. V červnu roku 1956 se na celostátní konferenci komunistické strany snesla kritika tímto směrem. Diskuse se vedly v atmosféře vzrušené únorovým sjezdem KSSS, takže ke kárajícímu pohledu na československé soudnictví se naskytlá příhodná doba. Výsledkem zpytujících názorů byly směrnice „pro odstranění zjištěných nedostatků, pro zvýšení ochrany práv občanů a pro upevnění socialistické zákonnosti.“⁶⁸ K naplnění direktivy došlo skrze novely k zákonu o organizaci soudů (č. 66/1956 Sb.) a rovněž novelou trestního zákona (č. 63/1956 Sb.). Profil soudnictví budovaného v průběhu padesátých let dokončil zákon č. 36/1957 Sb. *O volbách soudců a soudců z lidu lidových a krajských soudů a o úpravě některých jejich*

---

⁶⁵ Viz. §§ 10 a 11 zákona č. 66/1952: „§ 10 (1) Lidové soudy rozhodují v senátech složených ze soudce jako předsedy a dvou soudců z lidu. (2) Nižší vojenské soudy a nižší polní soudy rozhodují v senátech složených z vojenského soudce jako předsedy a dvou soudců z lidu. (3) Výjimky stanoví zákon.

§ 11 (1) Krajské soudy rozhodují v první stolici v senátech složených ze soudce jako předsedy a dvou soudců z lidu, ve druhé stolici v senátech složených ze tří soudců. (2) Vyšší vojenské soudy a vyšší polní soudy rozhodují v první stolici v senátech složených z vojenského soudce jako předsedy a dvou soudců z lidu, ve druhé stolici v senátech složených ze tří vojenských soudců. (3) Výjimky stanoví zákon.“

⁶⁶ Zákon č. 66/1952 Sb.

⁶⁷ VLČEK, Eduard: Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu, s. 64

⁶⁸ Cit. Dle SCHELLE, Karel –SCHELLEOVÁ, Ilona. Vývoj organizace soudnictví v letech, s. 359.

poměrů. V souvislosti s MLS by nás mohly zajímat parametry, kterými měl dle toho zákona disponovat soudce z lidu. Nalezneme je v druhém odstavci prvního paragrafu:

„Soudcem z lidu lidového nebo krajského soudu může být zvolen každý občan Československé republiky, který je oddán lidově demokratickému zřízení, je občansky bezúhonný, má právo volit do národních výborů a v den volby dosáhl věku 23 let.“⁶⁹

Soudci z lidu i z povolání, kteří působili u lidového soudu, se volili na tři roky, a to na základě návrhu rady ONV, zatímco soudci u soudů krajských se sice volili na stejnou dobu, ovšem dle podkladů z rady KNV. O tom, že soudcovská funkce u výše zmíněných soudů rozhodně nebyla nezávislá, svědčí závislost soudců jako volených funkcionářů na národních výborech, jimž byli mimo jiné povinováni předkládat pravidelné zprávy o své činnosti.⁷⁰ Lidové soudy disponovaly 50 až 60 soudci z lidu. Ti byli rovněž voleni národními výbory a stejně jako profesionální soudci, tak také oni měli podávat o svém působení u soudu informace orgánům, které je zvolily.⁷¹ Na začátku podkapitoly vyslovená myšlenka o snahách režimu vychovávat občany skrze trestní právo, se potvrzuje i v rozebíraném zákoně, neboť jsou soudci „také povinni seznamovat je (občany – doplnila K.D.) s vhodnými před soudem veřejně projednanými případy.“⁷² Odstrašující příklady ze soudních síní měly přesáhnout bulvárně laděné soudničky prvorepublikového období, usilující hlavně o šokování a zvýšení prodeje novin. Promyšlené zveřejňování tvrdých zákroků vedených vůči odpůrcům panujícího systému a těm, jež nějakým způsobem poškozovali postátněné sféry života, se tak mohlo stát docela dobrým legitimizačním prostředkem režimu. Na jedné straně podobná poučení od soudců varovala před podobným činy, na druhé straně vyvolávala u většiny lidí negativní emoce vůči takovým osobám, které svým jednáním přeci „ohrožují“ celou společnost, a tak současně získávala komunistická diktatura souhlas obyvatel se svými nelítostnými postupy. Navíc se do agendy trestního práva přesunulo rozhodování o záležitostech dříve spadajících do občanskoprávních či pracovněprávních oblastí, a tak se ona edukace přenesla právě na bedra trestního soudnictví.

---

⁶⁹ § 2 odst. 2 zákon č. 36/1957 Sb.

⁷⁰ SCHELLE, Karel – SCHELLEOVÁ, Ilona. Vývoj organizace soudnictví, s. 359-360.

⁷¹ KUKLÍK, Jan, et al. Vývoj československého práva, s. 639.

⁷² § 14 zákona č. 36/1957 Sb.

1.4 Vývoj soudnictví v letech 1960 – 1969

V osmé hlavě tzv. socialistické ústavy z července 1960, jež se měla stát hmatatelným důkazem vítězství socialismu jakožto důsledku změn a procesů prodělaných společností za poslední desetiletí, se přestřela také další reorganizace justice. Článek 97 hovoří o tom, že soudy chrání stát a jeho společenské zřízení, teprve po té přichází na řadu také obrana zájmů občanů. V druhém odstavci článku se pak zdůrazňuje výchovná funkce soudů i prokuratury, jež mají občany vést k „k oddanosti vlasti a věci socialismu, k zachovávaní zákonů a pravidel socialistického soužití i k čestnému plnění povinností ke státu a společnosti.“⁷³ V následujících člancích se můžeme dočíst, že soudy mají rozhodovat sborově, je potvrzena rovnost soudců z lidu se soudci z povolání. Ústava pak také zaručuje soudcům nezávislost v rozhodování, zároveň však upozorňuje na to, že soudci jsou povinni zpravovat o své činnosti voliče či orgán, který je zvolil, a že jsou rovněž odvolatelní.⁷⁴ Prohlášení ústavy přebírá a podrobněji rozvádí zákon č. 62/1961 Sb. *O organizaci soudů*. Druhý paragraf zákona se věnuje úkolům soudů:

„(1) Soudy jsou povolány chránit:

- a) socialistický stát, jeho společenské zřízení a vztahy ke světové socialistické soustavě,
- b) politická, osobní, rodinná, pracovní, sociální, bytová, majetková a jiná práva a zákonem chráněné zájmy občanů,
- c) práva a zákonem chráněné zájmy státních, družstevních a jiných společenských a hospodářských organizací,
- d) bojeschopnost ozbrojených sil i ozbrojených sborů a kázeň a pořádek v nich stanovený.

---

⁷³ Čl. 97 zákon č. 100/1960 Sb.

⁷⁴ KUKLÍK, Jan, et al. Vývoj československého práva, s. 638-639. ; Srov.: „Jestliže by soudce své povinnosti neplnil, je v socialistickém státě jediná cesta k nápravě. Lid, který je zdrojem veškeré moci, soudce, který zklamal důvěru, odvolá. Vždyť soudce – toť lid.“ NEUMAN, Alois. Československé soudnictví a ústava ČSSR. In Socialistická zákonnost. 1961, č. 3, s. 155.

(2) Svou činností soudy vychovávají občany k oddanosti k vlasti, k věci socialismu a komunismu, k zachování zákonů a jiných právních předpisů, k ochraně socialistického vlastnictví, k dodržování pracovní kázně, k úctě k právům, cti a vážnosti spoluobčanů, k plnění povinností, které jim ukládá obrana vlasti, k čestnému plnění všech povinností ke státu a společnosti a k zachovávání všech pravidel socialistického soužití.

(3) Při ukládání trestů (opatření) mají soudy na zřeteli nejen potrestání pachatele trestného činu nebo provinění, nýbrž i jeho polepšení a převýchovu.⁷⁵

Jak vyplývá z třetího odstavce druhého paragrafu zákona o organizaci soudů, znovu se vyzdvihuje výchovný smysl soudnictví, neboť se v intencích dobového výkladu účelu justice mělo „spravedlivým potrestáním pachatele působit výchovně především na ostatní kolísavé občany, varovat je před pácháním trestných činů, ukázat jim neodvratnost trestu.“⁷⁶

V šedesátých letech se mimo to už předpokládalo, že „politická vyspělost dělnické třídy a morálně politické uvědomění našeho pracujícího lidu umožňuje, aby boj proti porušování zásad socialistického soužití (...) byl veden převážně cestou přímého působení společnosti, samého kolektivu pracujících. To samozřejmě neznámá, že v našem lidově demokratickém státě lze upustit od používání nezbytné míry donucování pomocí soudů, prokuratury i ostatních státních orgánů.“⁷⁷ Podíl samotných občanů na výkonu soudnictví se tedy opětovně manifestoval v nezanedbatelné pozici přisuzované soudcům z lidu. K ustavení do funkce od nynějška stačilo, aby dosáhli minimálně 21 let. K okresním soudům se volilo 40 až 60 soudců z lidu, přičemž neměli být vykonáváním pozice zatíženi více jak dva týdny v roce, navíc měli od podniků, kde byli zaměstnáni, nárok na náhradu ušlé mzdy. Kandidáty na post soudce z lidu navrhovaly orgány Národní fronty, volbu provedly ONV nebo KNV (v případě Nejvyššího soudu vybíralo soudce z lidu Národní shromáždění).⁷⁸

Oproti předešlým legislativním úpravám se v zákoně č. 62/1961 Sb. zdůrazňovala nutnost spolupráce s dalšími státními institucemi (např. s národními výbory) a společenskými

---

⁷⁵ § 2 zákon č. 62/1961 Sb.; Všimněme si, že druhý odstavec je v podstatě rozšířením čl. 97 zákona č. 100/1961 Sb.

⁷⁶ NOVOTNÝ, Oto, Boj s trestnými činy a trestní právo. 1. vyd. Praha, NLP, 1965, s. 32.

⁷⁷ KORANDA, František: Zásady činnosti a organizace soudů a prokuratury, s. 7-8.

⁷⁸ KUKLÍK, Jan, et al. Vývoj československého práva, s. 641.

organizacemi.⁷⁹ Onen akcent na součinnost společenských organizací v trestním řízení vycházel z předpokladu, že směly nabídnout záruku za obviněného v případě, že měl být dotyčný umístěn ve vazbě. Dále mohly základní organizace ROH, ČSM nebo JZD garantovat, že vytvoří podmínky k nápravě pachatele trestného činu, což ovlivňovalo prokurátora či soud v tom, zda pokračovat v trestním stíhání. Společenským organizacím se zjevně přisuzoval poměrně velký vliv na soudy. To potvrzovala také skutečnost, že se k soudům posílali společenští obhájci či žalobci. Jejich přítomnost měla, alespoň dle dobové literatury, smysl i v takových případech, kdy některá společenská organizace nemohla vzhledem k okolnostem převzít záruku za obviněného.⁸⁰ Se společenskými žalobci či obhájci bychom se setkali pouze před okresními soudy, kde by se jejich postavení dalo přirovnat k pozici prokurátora, neboť i společenský zástupce směl aktivně zasahovat do přelíčení, nutno však dodat, že nemohl podávat obžalobu a nebyl přítomen u jednání v odvolacím řízení.⁸¹ V zákoně č. 62/1961 Sb. se, kromě zde stručně popsané instituce společenských žalobců (obhájců), výslovně deklarovala nezávislost soudcovské funkce, což se však dostává do rozporu s tím, že se zákony měly vykládat v souladu s právním vědomím nadále svazovaným ideologickými proklamacemi. Zmiňovaný zákon se už také zabýval MLS, tedy vedle soudů okresních (dříve lidových), krajských, vojenských soudů a Nejvyššího soudu.⁸²

O přetrvávajících potížích v československém soudnictví svědčí jeho další korekce, jelikož již za tři roky přišli zákonodárci s dalším zákonem upravujícím organizaci justice (č. 36/1964 Sb. *O organizaci soudů a o volbách soudců*). V důvodové zprávě k tomuto zákonu se v souvislosti nedokonalostmi stávajícího soudního systému píše následující:

---

⁷⁹ § 4, odst. 1 zákon č. 62/1961 Sb.; Srov. § 2, odst. 7 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním: „Všechny orgány činné v trestním řízení spolupracují v nejširší míře se společenskými organizacemi a využívají jejich výchovného působení.“

⁸⁰ MACH, Luděk-MOURAL, Jiří: Společenské organizace a trestní řízení, Praha, 1965, s. 15-19, 42; Ke spolupráci se společenskými organizacemi a společenskými obhájci/žalobci viz § 4-6 trestního řádu (č. 141/1961 Sb.). Další informace z hlediska ROH viz Výchovné poslání společenských obhájců a žalobců. in Odborář. 1962, č. 6, s. 318-320., Převzetí záruky za nápravu provinilých osob. In Odborář. 1962, č. 7, s. 378-380., Směrnice ústřední rady odborů o úkolech ROH při ustavování společenských žalobců a společenských obhájců a při přejímání záruk za nápravu provinilých osob, In Usnesení ústřední rady odborů. 1962, č. 2, s. 1-8., BENČ, Ladislav. Dát záruku = převzít odpovědnost. In Odborář. 1965, č. 5, s. 245-246.

⁸¹ Výchovné poslání společenských obhájců a žalobců. In Odborář. 1962, č. 6, s. 320.

⁸² SCHELLE, Karel –SCHELLEOVÁ, Ilona. Vývoj organizace soudnictví, s. 360-364.

„(...) Organizace soudů zavedená uvedeným zákonem (č. 62/1961 Sb. – doplnila K.D.), přispěla svým podílem k tomu, že se rozhodovací činnost soudů oproti předcházejícímu období vcelku zlepšila a že se výrazněji projevilo aktivní upevňování socialistické zákonnosti v práci soudů. XII. sjezd Komunistické strany Československa však ukázal na nutnost ještě důsledněji prosazovat státní disciplínu a socialistickou zákonnost vůbec. (...) Nedostatky v práci soudů, ovlivněné ne dosti systematicky organizovanou řídicí a dozorovou činností ze strany soudních orgánů všech stupňů, se dosud projevují při řešení případů skutkově a právně obtížnějších, a to zejména tam, kde jde o řešení otázek, jež mají větší politický dosah. Dochází dosud k porušování procesních předpisů, jak na úseku trestním; tak i občansko právním; zde se soudy především dopouštějí chyb při hodnocení otázek souladu mezi zájmem jednotlivce a zájmem celku. Celkovou kvalitu práce dosud nepříznivě ovlivňují i průtahy v řízení. (...)“⁸³

Složení soudní soustavy se tímto zákonem sice nezměnilo, úpravy se ovšem dočkala např. příslušnost a pravomoci soudů v závislosti na vydání občanského soudního řádu (č. 99/1963 Sb.).⁸⁴ Zákon o organizaci soudů a volbách soudců pak s novelami z let 1968, 1969, 1978, 1988 a 1990 přečkal až do devadesátých let. Na soudnictví se samozřejmě také na konci šedesátých let podepsala federalizace státu. K tomu došlo konkrétně dle ústavního zákona č. 155/1969 Sb. a jeho novely, jež byla v úplném znění zveřejněna jako zákon č. 19/1970 Sb. Tyto kroky sice zachovaly soudní soustavu, tak jak byla ustavena počátkem šedesátých let, avšak byly z ní vypuštěny právě MLS. Okresní soudy tímto stanuly na nejnižším stupni československé justice, přitom zároveň disponovaly nejširším polem působnosti – od věcí v občanskoprávním řízení až po trestní. Senáty se měly nadále skládat z jednoho soudce z povolání a dvou soudců z lidu. Oproti tomu krajské soudy svou agendu soustředily hlavně na rozhodování ve věcech trestních činů, za něž byla zákonem stanovena sazba odnětí svobody (spodní hranice nejméně 5 let), a řešily též trestné činy, za něž se mohl

---

⁸³ Cit. dle KUKLÍK, Jan, et al. Vývoj československého práva, s. 642.

⁸⁴ Tamtéž, s. 642-643.

uložit trest smrti. Do senátu těchto soudů patřili i nadále soudci z lidu, přesněji dva soudci z povolání a tři soudci z lidu.⁸⁵

---

⁸⁵ SCHELLE, Karel – SCHELLEOVÁ, Ilona. Vývoj organizace soudnictví, s. 366-368.

2. Místní lidové soudy – nový článek soudní soustavy ČSSR

2.1 Kořeny MLS – soudružské soudy a podobné instituce v zemích východního bloku

Po uvedení do prostředí, které vzniku MLS předcházelo, i nastínění situace, která nastala po zániku tohoto článku československého soudnictví, je na místě, abychom se blíže zaměřili na samotné MLS, na právní normy s nimi související a potom také na jejich předchůdce i zvláštnosti, jež jsou pro tyto soudy typické.

Termín „lidový“ nalezneme u československých soudů již v meziválečném období. Po vzniku republiky se zřizovaly mimořádné tribunály pro trestání činů spáchaných v hospodářství. Tyto instituce fungovaly až do roku 1920 a zřizovaly se u okresních soudů jako *cenové soudy lidové*. Vedle soudců z povolání v nich zasedali jako přísedící zástupci obchodníků, živnostníků, zemědělců, dělníků a osoby s pevným platem. Podobné soudní orgány, *lidové soudy pro trestání válečné lichvy (lichevní soudy)*, vznikly také u okresních soudů v roce 1919. Složení senátů bylo totožné jako u cenových soudů lidových. Do života občanů zasáhly lidové soudy znovu až v období Protektorátu Čechy a Morava, neboť se protektorátní příslušníci mohli ocitnout před tribunály lidových soudů v nacistickém Německu. Mezi tzv. *Volksgerichte* měl specifickou důležitost *Volksgerichtshof* – Lidový soudní dvůr v Lipsku, neboť se zde soudila velezrada.⁸⁶

Při hledání sankčních orgánů, kde před sebou stanuli běžní občané, přičemž jeden v pozici obviněného a druhý trestajícího, ovšem musíme nahlédnout do první poloviny padesátých let. Po bouřích dělnictva způsobených měnovou reformou v létě 1953 se v závodech o potrestání „buřičů“ z řad zaměstnanců totiž staraly dělnické komise.⁸⁷ Pracovníci postižení jejich rozhodnutím byli buď převáděni na jiné, horší pracoviště, nebo se

---

⁸⁶ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka-JANÁK, Jan-DOBEŠ, Jan, Dějiny správy v českých zemích, s. 400 a 409.

⁸⁷ Ve stejné době navíc začalo na krátkou dobu platit vládní opatření proti absenci a fluktuaci č. 52/1953 Sb., které se mělo postarat o sankcionování určitého, z pohledu vládnoucí moci, výrazně negativního jednání dělnictva – více viz STÁTNÍK, Dalibor: Sankční pracovní právo v padesátých letech, Vládní nařízení o opatřeních proti fluktuaci a absenci č. 52/1953 Sb., Praha 1994.

jim snižoval plat. Viníky vyřazovali též z ROH a některé, ty nejvíce aktivní podněcovatele odporu, dokonce předávali prokurátorovi. Působení těchto *čestných soudů* mělo ovšem jen přechodnou platnost.⁸⁸

Mnohem delšího života se dočkaly ve funkci disciplinárních orgánů tzv. *soudružské soudy*. Ty se objevily koncem padesátých let. V podstatě se jednalo o instituci, jež se utvořila přenosem soudních kompetencí na společenské organizace. Předpokládalo se totiž, že řízení ohledně přestupků a drobných trestných činů vedené samotným společenstvím pracujících bude mít efektivnější výchovný účinek na provinilce, než kdyby stanul před soudem nebo trestní komisí národních výborů. Jejich existenci ani činnost ovšem neupravovaly žádné právní předpisy, regulovaly je pouze KOR. Dle směrnice politického byra ÚV KSČ z 21. dubna 1959 se měly vytvářet tzv. *stálé soudružské soudy*, a to jak v závodech, tak rovněž v obcích. Do začátku srpna 1960 již fungovalo 720 soudružských soudů v Čechách a 43 na Slovensku. Drtivá většina z nich se zřídila v závodech.⁸⁹ Za předobraz těmto soudružským soudům sloužily sovětské *tovariščeskije sudy*. V SSSR však tyto orgány pozbyly svůj smysl již po roce 1941. Soudružské soudy se v Československu zaměřovaly na otázky pracovní disciplíny. K zjišťování tzv. bulačů, tedy pracovníků, kteří se nacházeli v pracovní neschopnosti, ačkoliv se ve skutečnosti práci vyhýbali z jiných než zdravotních důvodů, se hojně využívaly *soudružské návštěvy*. Při nich byli dělníci mající neschopenku navštěvováni, aby se potvrdilo, zda nemoc jen nesimulují.⁹⁰ Vedle kontroly absence se soudružské soudy soustředily na projednávání dalších případů na pracovištích, jako bylo plýtvání materiálem, morální prohřešky...atd.⁹¹ Odboráři se ale stavěli poměrně negativně k tomu, že budou nad sebou mít dozor takového rázu. O tom výmluvně vypovídají následující slova hodnotící snahu soudružských soudů tak, že „jejich úsilí zůstalo vcelku osamoceno, že odborové orgány jejich zkušenosti nepřenášely i do dalších závodů a že ani stranické a státní orgány jim nevěnovaly soustavnou a přímou pomoc.“⁹²

---

⁸⁸ HEUMOS, Peter. Vyhrňme si rukávy, než se kola zastaví!, s. 78 a 87; KALINOVÁ, Lenka: Společenské proměny v čase socialistického experimentu, s. 198.

⁸⁹ TOLAR, Jan-PŘENOSIL, Gustav-LAKATOŠ, Michal. Místní lidové soudy, s. 18-22.

⁹⁰ HEUMOS, Peter. Vyhrňme si rukávy, než se kola zastaví!, s. 36-38.

⁹¹ KORANDA, František: Zásady činnosti a organizace soudů a prokuratury, s. 9.

⁹² Tamtéž, s. 11.

Také v ostatních zemích „socialistického tábora“ se objevovaly tendence zvýšit participaci občanů na činnostech, které dosud vykonával stát. Tato vývojová linie si kladla za úkol dovést změny ve společnosti k „přechodu od socialistické státnosti ke komunistické samosprávě.“⁹³ Ať už se jednalo spíše o formální záležitost nebo o ne příliš povedené pokusy přenést na určitou skupinu obyvatel kontrolu zákonnosti, nacházíme soudy vytvořené na bázi již popsaných soudružských soudů v dalších státech především od padesátých let. Nutno však podotknout, že tyto soudy se nevěnovaly jenom oblasti pracovní kázně a prohřeškům v zaměstnání, ale těžiště jejich práce se nacházelo hlavně v řešení občanskoprávních záležitostí, majetkových sporů a porušování občanského soužití. Jako první jmenujme Maďarsko, kde se naskytla příhodná situace pro jejich zřizování v období, jež následovalo po potlačení revoluce v roce 1956. Tříčlenné senáty se ustavovaly jak v obcích, tak v závodech. Od roku 1958 se soudružské soudy zřizovaly rovněž v Rumunsku. I zde působily tříčlenné senáty v podnicích a na úřadech. Pro změnu severní soused Československa, Polsko, experimentoval s *občanskými soudy* již od roku 1946. Tyto soudy měly na starosti i záležitosti trestní a k tomu ještě vedly smírčí řízení.⁹⁴ Samotné soudružské soudy se na počátku šedesátých let testovaly v 19 podnicích jako tzv. *společenské dělnické soudy*. Soudci zde ve funkci působili dva roky a museli mít „bezvadný charakter“.⁹⁵ Jistou výjimkou v řadě je Bulharsko, kde předchůdci soudružských soudů fungovali v letech 1948-1952. Následně se zrušily v souvislosti s úpravami tamější soudní organizace. Myšlenka lidových senátů se oživila až na začátku let šedesátých. Soudy měly vznikat nejen v podnicích, ale také na úřadech a dokonce i na vysokých školách. Úkolů, které plnily „kolektivy pracujících“, se v Číně zhostily společenské organizace – *lidové pojednávací komise*. Jejich předchůdci, *lidové smírčí komise*, se začaly objevovat po soudní reformě již na počátku padesátých let.⁹⁶

---

⁹³ PLUNDR, Otakar et. al.: Místní lidové soudy a zkušenosti se soudružskými soudy v jiných zemích socialistického tábora, Praha 1961, s. 1

⁹⁴ Tamtéž, s. 12 -22.

⁹⁵ Tamtéž, s. 22.

⁹⁶ Tamtéž, s. 22-30.

2.2 Vznik MLS v ČSSR – zákon č. 38/1961 Sb.

Protože soudružské soudy fungovaly v jakémisi legislativním vakuu, jak je popsáno v předešlé podkapitole, začaly se ozývat hlasy, že by bylo vhodné vytvořit nějakou konkrétní zákonnou bázi, podle níž by se tyto orgány řídily a které by jim dodala více autority.⁹⁷ Zásadní krok k prohloubení tohoto konceptu účasti pracujících na rozhodování v oblasti činů porušujících právní normy pak učinili zákonodárci v textu ústavy z července 1960. V článku 101 se v několika krátkých odstavcích připravila půda pro vznik nové součásti československé justice - MLS. Téhož roku se na prosincovém zasedání Ústředního výboru KSČ o další posun k ustavení MLS postaral Jiří Hendrych⁹⁸, který se vyslovil v obsáhlém referátu k tématu upevňování socialistické zákonnosti a zlidovění soudnictví. Svůj proslov začal varováním, že se ve společnosti stále nacházejí „zbytky příslušníků bývalých vykořisťovatelských tříd. Tyto živly, zvyklé na bezpracný život na úkor pracujících, jsou nositeli buržoazní morálky, která plodí sobeckost, ziskovost, individualismus.“⁹⁹ Dále se však věnoval ožehavějším tématům, kam patřila především nutnost sjednotit pracovní právo¹⁰⁰, vydání nového občanského zákoníku, úpravy v oblasti norem trestního práva. Významnou část referátu ovšem směřoval k MLS. Podle jeho slov se v praxi osvědčily již popsané soudružské soudy. Hendrych v souvislosti s nimi vyřkl myšlenku, která se pak ještě mnohokrát objevila ve spojitosti s MLS. Má jít především o to, že k projednání věcí dochází před institucí, která se skládá ze skupiny pracujících, jež tak výchovně působí nejen na

---

⁹⁷ Viz „Skutečnost, že vytváření soudružských soudů a jejich činnost je v souladu s platným řádem a principy, na nichž je založena Ústava 9. května, tj. s principy výstavby socialismu (...), však nevylučuje, aby byla přijata speciální právní úprava všech otázek, které s touto problematikou souvisí.“ FLEGL, Vladimír. Soudružské soudy – nástroj socialistické výchovy pracujících. In Socialistická zákonnost. 1960, č. 10, s. 85.

⁹⁸ Jiří Hendrych, (1913-1979), v letech 1946-1971 byl členem ÚV KSČ, dále v období let 1954-1958 tajemník ÚV KSČ, a poté v letech 1958-1968 člen sekretariátu a předsednictva ÚV KSČ, od roku 1965 byl do roku 1968 předseda ideologické komise ÚV KSČ. Ilustrovaný encyklopedický slovník, díl 1. A-I. 1. vyd. Praha : Academia, 1980, s. 796.

⁹⁹ Další upevňování socialistické zákonnosti a zlidovění soudnictví : referát Jiřího Hendrycha na zasedání ÚV KSČ dne 8. prosince 1960 : usnesení Ústředního výboru KSČ k otázkám dalšího upevňování socialistického zákonnosti a zlidovění soudnictví. Praha: Státní nakladatelství politické literatury 1960, s. 7.

¹⁰⁰ V souvislosti s tématem předávání moci na různých úrovních „do rukou lidu“ souvisel zákon č. 37/1959 Sb. O postavení závodních výborů závodních organizací Revolučního odborového hnutí, ve kterém se hovořilo také o rozhodování v pracovních sporech.; K unifikaci pracovního práva došlo až v roce 1966, kdy vstoupil v platnost Zákoník práce pod č. 65/1965 Sb., více viz. KALINOVÁ, Lenka: Společenské proměny v čase socialistického experimentu, s. 274 an a KALENSKÁ, Marie: Československé pracovní právo : Určeno pro posl. fak. Právnické, Praha, 1981, s. 27 an.

provinilého, ale i na celý kolektiv. A tak by podle Hendrycha měly MLS obsáhnout jak kombinaci státního orgánu, tak organizace pracujících.¹⁰¹ Rovněž vyslovil ideu, že zařazení MLS do československé justice dokazovalo klesající tendence využívat státního donucení při dodržování právních norem, a naopak že jejich existence potvrzovala schopnost tehdejší společnosti se vypořádat se společensky méně nebezpečnými případy skrze aktivní působení samotných pracujících. Za hlavní okruh činů, kterým se budou MLS věnovat, vytyčil Hendrych zvláště případy drobného rozkrádání, poškozování a ohrožování majetku v socialistickém vlastnictví, dále porušování pracovní kázně, drobné krádeže, zpronevěry a podvody. V řízeních před MLS by se dále mělo řešit narušování socialistického soužití (jako např. urážky, nadávky, pomluvy, výtržnictví, nadměrné požívání alkoholu, zanedbání péče o děti atp.). Senáty MLS by dle Hendrycha rovněž měly rozhodovat o občanskoprávních sporech menšího rozsahu a také o některých méně závažných trestných činech, jež by jim postoupil prokurátor.¹⁰²

V podobném duchu jako Hendrych se k československé justici v době ustavování MLS taktéž vyjádřil Ústřední výbor Národní fronty:

„Nebo si všimněme organizace našeho soudnictví. Jak důsledně se v něm uplatňují demokratické principy. Zřizují se u nás místní lidové soudy, kde vůbec nezasedají soudci z povolání. Soudcovské funkce v nich vykonávají pracující, které zvolili na shromážděních občanů v závodech a na jiných pracovištích. Mají plnou důvěru a vážnost mezi svými spoluobčany. (...) Pracující se bezprostředně podílejí na soudním rozhodování na všech stupních soudů, od okresního soudu až po Nejvyšší soud. Přitom také samotní soudci

---

¹⁰¹ „Dvojakost“ pojetí MLS srov. : „Místní lidové soudy podle systematického zařazení, podle náplně činnosti, podle toho, že mohou ukládat závazné a státní mocí vynutitelné sankce, jsou tedy státními orgány. Podle svého složení, podle toho, že funkce v nich vykonávají pracující pouze vedle svého zaměstnání, že působí uvnitř kolektivu pracujících v místech a na pracovištích, podle toho, že jejich hlavní silou je přímý a aktivní podíl pracujících na řešení věci a nakonec dle toho, že hlavní, určující metodu jejich činnosti je společenské působení, jsou současně vyhraněně lidovými orgány.“: PLUNDR, Otakar, et. al.: Místní lidové soudy a zkušenosti se soudružskými soudy v jiných zemích socialistického tábora, s. 40-41.

¹⁰² Další upevňování socialistické zákonnosti a zlidovění soudnictví, s. 15, 18-24.

z povolání (...) jsou příslušníky inteligence pocházející z pracujících vrstev našeho obyvatelstva.(přepsáno ze slovenštiny – pozn. K.D.).“¹⁰³

Všeobecné nadšení stranických kruhů, že společnost od nástupu diktatury proletariátu prodělala výraznou kvalitativní změnu, bylo jako jeden z úspěchů samozřejmě přičítáno stranickému vedení. V soudnictví se předpokládala vhodná konstelace k zavedení demokratizačních prvků, tedy prohloubení zlidovění soudnictví vyhlášenému na zasedání ÚV KSČ v prosinci 1960, jehož hmatatelným produktem byly MLS (vedle už zmíněného zavedení společenských obhájců a žalobců a přejímání záruky společenských organizací za převýchovu provinilců).¹⁰⁴ Reforma prosazovaná shora, z iniciativy nejvyššího vedení režimu, se realizovala skrze stranické a státní instituce, a tak se poměrně rychle objevil samotný legislativní podklad pro vznik MLS. Ten již na jaře 1961 poskytl zákon č. 38/1961 Sb. Účinnosti nabyl 1. července téhož roku. O charakteru MLS i o jejich úkolech nás informuje důvodová zpráva k zákonu, kde se uvádí:

„Do řízení společnosti a státu jsou zapojovány široké vrstvy pracujících, o jejichž tvůrčí iniciativu se stále více opírají i státní orgány. Neustále se zvyšuje význam dobrovolných společenských organizací pracujících, na které jsou postupně přenášeny i některé úkoly státních orgánů. (...) Svou podstatou jsou místní lidové soudy orgány, u nichž se v nerozlučné jednotě prolínají rysy společenské organizace i státního orgánu. Místní lidové soudy jsou voleny pracujícími, soudci místních lidových soudů vykonávají svou funkci vedle svého povolání a používají při své soudcovské činnosti především metody výchovy a přesvědčování. Jejich rozhodnutí jsou vykonatelná státním donucením a správnost těchto rozhodnutí mohou přezkoumávat vyšší soudy. Výchovný vliv místních lidových soudů je zesilován aktivní účastí pracujících na projednávání jednotlivých případů. Intenzita tohoto výchovného působení místních lidových soudů je taková, že ukládaná opatření jako prostředek státního donucení ustupují do pozadí. Místní lidové soudy tedy nejsou dalším nástrojem uplatňování trestního postihu vůči občanům, kteří poruší ustanovení socialistického

---

¹⁰³ Pod vedením KSČ za vybudovanie vyspelej socialistickej spoločnosti a za ďalšie upevňovanie socialistickej zákonitosti : Tézy referátu pre kandidátov Národného frontu, navrhnutých na funkcie sudcov, Bratislava 1961, s. 7.

¹⁰⁴ Další upevňování socialistické zákonitosti a zlidovění soudnictví, s. 40 an.

práva. Projednávat budou drobná provinění a poklesky narušující zájmy společnosti i jednotlivých občanů, méně závažné trestné činy a drobné spory mezi občany.“¹⁰⁵

Zákon se v Národním shromáždění projednával 18. dubna 1961. V proslovech poslanců zazněla chvála kladného účinku socialistických procesů ve společnosti, která v duchu marxistických pouček uváděla, že pochody nastartované po únoru 1948 vedly k odstranění nejčastějších příčin porušování zákona, tedy vykořisťování, bídy a životní nejistoty, což byl důsledek dřívější vyšší trestné činnosti. Podle poslanců to muselo být nastolení socialistických vztahů ve společnosti, a ne tuhá represe vůči nepohodlným skupinám obyvatelstva, jež svou podstatou zabraňují páchání závažných trestných činů, resp. pokud k nim ještě dochází, jedná se o přežitek předešlých dob.¹⁰⁶

Linie vytyčené stranickým vedením v prosinci 1960 v panujícím autoritářském režimu nedovolovaly jakýkoliv náznak zaváhání nebo snad odlišného postoje. Proto poslanci takřka jako na divadle přednášeli svá ocenění spolupráce státních orgánů se společenskými organizacemi i samotnými občany a od vzniku MLS předpokládali, že tyto trendy jenom posílí. Také soudružským soudům se dostalo pochvaly za jejich činnost,¹⁰⁷ a protože tyto soudy fungovaly na neformálním základě při jednáních a v podstatě byla jejich činnost jistým druhem prevence, od MLS se taktéž očekávalo, že dosáhne podobných, ba přímo lepších výsledků.¹⁰⁸ Jako výraz neopodstatněného optimismu pak můžeme vnímat přesvědčení, že MLS určitě budou odhalovat příčiny porušování socialistické zákonnosti, a to v přímé spolupráci s národními výbory ROH, ČSM, vedením závodů, ale také se školami a rodiči.¹⁰⁹

---

¹⁰⁵ NS RČS 1960-1964, tisk 36, část č. 2: [online]. c1995-2009 [cit. 2009-05-26]. Dostupný z WWW: <http://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/T0036_02.htm>.

¹⁰⁶ NS RČS 1960-1964, stenoprotokoly: [online]. c1995-2009 [cit. 2009-05-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.psp.cz/eknih/1960ns/stenprot/007schuz/s007018.htm>>.

¹⁰⁷ „Súdružské sudy vyrástli z iniciatívy strany a pracujúcich v závodoch, z iniciatívy nositeľky novej morálky, robotníckej triedy. Súdružské sudy prerokovali stovky prípadov narušenia noriem socialistického nažívania, drobného rozkrádania a iných prečinov, až na nepatrné výnimky vždy s úspechom.“ NS RČS 1960-1964, stenoprotokoly: [online]. c1995-2009 [cit. 2009-05-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.psp.cz/eknih/1960ns/stenprot/007schuz/s007019.htm>>.

¹⁰⁸ NS RČS 1960-1964, stenoprotokoly: [online]. c1995-2009 [cit. 2009-05-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.psp.cz/eknih/1960ns/stenprot/007schuz/s007020.htm>>.

¹⁰⁹ NS RČS 1960-1964, stenoprotokoly: [online]. c1995-2009 [cit. 2009-05-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.psp.cz/eknih/1960ns/stenprot/007schuz/s007021.htm>>.

Poslanci při vyslovování takových názorů samozřejmě raději nemysleli na všeobecnou averzi obyvatel se dobrovolně zapojovat do práce donucovacích orgánů státu.¹¹⁰

Jedinou obavu, kterou si poslanci dovolili pronést nahlas, byl strach z toho, aby se před senáty MLS neřešila všechna drobná překročení zákona, o nichž mohou i nadále rozhodovat společenské organizace samy (jak uvidíme v dalších částech práce, tato starost z přehlčení MLS byla více než na místě). Jejich starost o případné nesprávné postupy při předkládání případů budoucím senátům MLS totiž vycházela ze skutečných problémů, jež se někde vyskytly během práce soudružských soudů:

„V některých podnicích mosteckého a chomutovského okresu polevili po založení soudružského soudu někteří mistři a dílovedoucí ve své kárné pravomoci a měli snahu přenášet svou pravomoc a odpovědnost na soudružské soudy. Žádali, aby soudružský soud řešil drobné poklesky, například pozdní příchody do práce apod. Tyto nesprávné názory, jakož i další tendence, například snaha některých odborových organizací nahrazovat na pracovištích vlastní výchovnou práci prostým odevzdáním případu soudružskému soudu, byly uvedeny na správnou míru. Bylo totiž vysvětleno, že soudružské soudy jsou orgánem pracujících, které nenahrazuje, ale opírá se o autoritu odborových organizací a hospodářských pracovníků.“¹¹¹

I přes naznačené nesnáze z praxe soudružských soudů se poslanci ve svých projevech shodovali na tom, že vznik MLS dozajista přinese především pozitiva na poli projednávání případů menší společenské závažnosti, což mělo korespondovat se stranou posvěceným popisem společnosti tvořené „semknutými řadami pracujících“, kteří jsou natolik uvědomělí, že si drobnější poklesky vyřeší sami mezi sebou. Navíc se MLS měly narodit do společenského ovzduší, ve němž se podle oficiálně vyslovovaných hodnocení snižovala

¹¹⁰ K tomuto viz SOUKUP, Ladislav. Místní lidové soudy v Československu, s. 298.

¹¹¹ NS RČS 1960-1964, stenoprotokoly: [online]. c1995-2009 [cit. 2009-05-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.psp.cz/eknih/1960ns/stenprot/007schuz/s007021.htm>>. ; O jmenovaném „nešvaru“ se zmiňoval ve svém projevu v prosinci 1960 také Hendrych. Jednalo se o záležitost, kterou bychom mohli považovat za obecně rozšířenou, svědčí o tom i následující články: PRŮŠA, Oldřich. Významné směrnice strany k dalšímu upevňování socialistické zákonnosti a zlidovění soudnictví. In Právník. 1961, roč. 100, č. 3, s. 194-195., URVÁLEK, Josef. Některé otázky rozšiřování účasti pracujících a jejich organizací na činnosti soudů a při upevňování socialistické zákonnosti. In Právník. 1961, roč. 100, č. 3, s. 212-213. ; To, že si závodní kárné komise skutečně ulehčovali svou práci, vyplývá také ze zážitků soudců z lidu. V této souvislosti uveďme např. příspěvek uveřejněný v roce 1960 v časopise Soudce z lidu pod názvem Činnost kolektivu soudců z lidu nesmí nahrazovat práci kárné komise (s. 15-16).

kriminalita.¹¹² Rovněž ministr spravedlnosti dr. Alois Neuman¹¹³ se přidržel dogmaticky laděné diskuse, a tak pronášel jen mínění ve velmi pozitivním duchu. Kladné kroky spatřoval už ve zlidovění soudnictví, které nezavedlo jen laiky do senátů, ale i zesílilo dozor nad samotným výkonem soudcovské funkce.¹¹⁴ Tento vývoj v justici přinesl režimu další prostředek ideologického působení na obyvatelstvo pomocí agendy trestního práva, jak jsme se už zmínili výše.

Tak jako už Jiří Hendrych ve svém proslovu z prosince 1960, rovněž ministr spravedlnosti spatřoval v přímé účasti pracujících nezanedbatelný a podstatný instrument, jak zapůsobit na provinilého občana, aby se k podobnému jednání již neuchýlil. Účel MLS proto jednoznačně kladl do roviny poučení občanů.¹¹⁵ Neuman nabádal k bdělosti vůči „živlům“, jež mají negativní vztah k tehdejšímu státnímu zřízení a pokoušejí se zmařit „budovatelské úsilí“ pracujících. MLS tudíž mají přispět nejen k utužování socialistické morálky, ale také předpokládal, že se budou činně podílet na vykořenění dosud přežívající „buržoazní morálky“, jak na to už dříve ostatně upozorňoval Hendrych. Neuman ovšem současně tvrdil, že tímto novým článkem v československé justici se rozhodně neměly rozšiřovat represivní možnosti vůči občanům, protože takový dojem skutečně vznikál přinejmenším v odborné

---

¹¹² Srov. „(...) jak se zužuje sféra používání státního donucení v důsledku **soustavného poklesu trestné činnosti a porušování právních předpisů**, což vede k tomu, že se postupně omezuje rozsah společenských vztahů, které je třeba upravovat právem. (...) v dalším vývoji bude přibývat vztahů ve společnosti, které nebudou vyžadovat právní úpravy, neboť budou regulovány společenským působením pracujících a jejich společenských organizací, které samy budou určovat a formulovat různá pravidla jednání a chování svých orgánů a členů (zvýraznila K.D.)“ PRŮŠA, Oldřich. Významné směrnice strany k dalšímu upevňování socialistické zákonitosti a zlidovění soudnictví. In Právník. 1961, roč. 100, č. 3, s. 190.

¹¹³ Alois Neuman (1901-1977), 1925 promován doktorem práv, 1935-1939 poslanec Národního shromáždění, 1939-1945 vězněn v koncentračním táboře v Buchenwaldu, během února 1948 se přiklonil ke komunistům a byl členem Ústředního akčního výboru Národní fronty, v letech 1948-1960 místopředseda Československé socialistické strany, 1948-1952 ministr pošt, 1952-1960 ministr spojů, 1960-1968 ministr spravedlnosti. VLČEK, Tomáš, et al. Alois Neumann [online]. c1999-2009 [cit. 2009-05-31]. Dostupný z WWW: <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_neumana.php>.

¹¹⁴ „Pod vedením KSČ byl postupně vybudován soudní aparát, který je lidovým v tom nejvlastnějším slova smyslu. (...) Důležitým prvkem zlidovění našeho soudnictví je dále to, že **soudcové skládají ze své činnosti účty pracujícímu lidu** tím, že mu podávají zprávy o výkonu soudcovské funkce a **prostřednictvím besed s pracujícími si ověřují důsledky svého rozhodování u soudů. Socialistický soudce je voleným funkcionářem**, pracujícím mezi masami a podléhajícím jejich kontrole. (zvýraznila K. D.)“ NS RČS 1960-1964, stenoprotokoly: [online]. c1995-2009 [cit. 2009-05-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.psp.cz/eknih/1960ns/stenprot/007schuz/s007019.htm>>.

¹¹⁵ „Hlavním cílem, který musí sledovat projednávání každé věci před místním lidovým soudem, je tedy výchovná stránka soudního jednání. Projednání každé věci musí být proto vedeno tak, aby splnilo svůj výchovný účel a zapůsobilo hluboce nejen na provinilého občana, ale i na ostatní členy kolektivu. Systém opatření, která budou místní lidové soudy ukládat provinilým občanům, má proto čistě výchovný charakter.“ NS RČS 1960-1964, stenoprotokoly: [online]. c1995-2009 [cit. 2009-05-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.psp.cz/eknih/1960ns/stenprot/007schuz/s007020.htm>>.

právnícké veřejnosti.¹¹⁶ MLS tak byly vyneseny na piedestal úspěchů dosavadních změn v soudnictví a měly se stát potvrzením správnosti nastoupené cesty v oblasti trestní politiky.

Ministr se jednoznačně postavil za schválení zákona o MLS, který nakonec hladce prošel hlasováním, přičemž se proti němu neobjevily žádné námitky ani pozměňovací návrhy, přestože, jak si ukážeme v následující kapitole byl samotný zákon přinejmenším „nedonošeným dítětem“, jež bude trpět všemožnými neduhy, a to si Neuman jako vystudovaný právník patrně uvědomoval.

2.3 MLS – klíčové paragrafy zákona, ustavování a činnost soudů

Zákon definuje MLS jako součást československého justičního aparátu, což lze ve srovnání s podobnými institucemi ve východním bloku považovat za určité unikum. Působnost senátů MLS se koncentruje na obce a závody, kde mají za úkol projednávat méně závažné případy překračování socialistické zákonnosti. Svou činností ale hájily v první řadě zájmy tehdejšího státního zřízení, protože jejich aktivita měla směřovat „k dodržování socialistického právního řádu, k socialistickému poměru k práci, k ochraně socialistického vlastnictví,“ a teprve po tomto výčtu úkolů také „k ochraně osobnosti a práv občanů a k nesmiřitelnému postoji vůči jakémukoliv jednání, které působí škody společnosti a je neslučitelné s povinnostmi občana socialistického státu.“¹¹⁷ Zákon mimoto zakotvuje v předešlé podkapitole zmíněnou kooperaci s dalšími orgány a organizacemi, zejména s národními výbory, ROH, ČSM, s vedeními podniků a závodů. Na oplátku mají právě národní výbory závody poskytovat MLS pomoc a podporu při výkonu jejich činnosti. MLS se rovněž mohou opřít o součinnost s okresními soudy nebo orgány bezpečnosti, např. při výslechu svědků. A jsou to právě okresní soudy, jež vykonávají kontrolu nad MLS a rozhodují v případech odvolání proti verdiktům MLS.¹¹⁸ Analogicky s tím, co jsme již dříve napsali, se také v tomto v zákoně slibuje nezávislost soudcům MLS při výkonu jejich

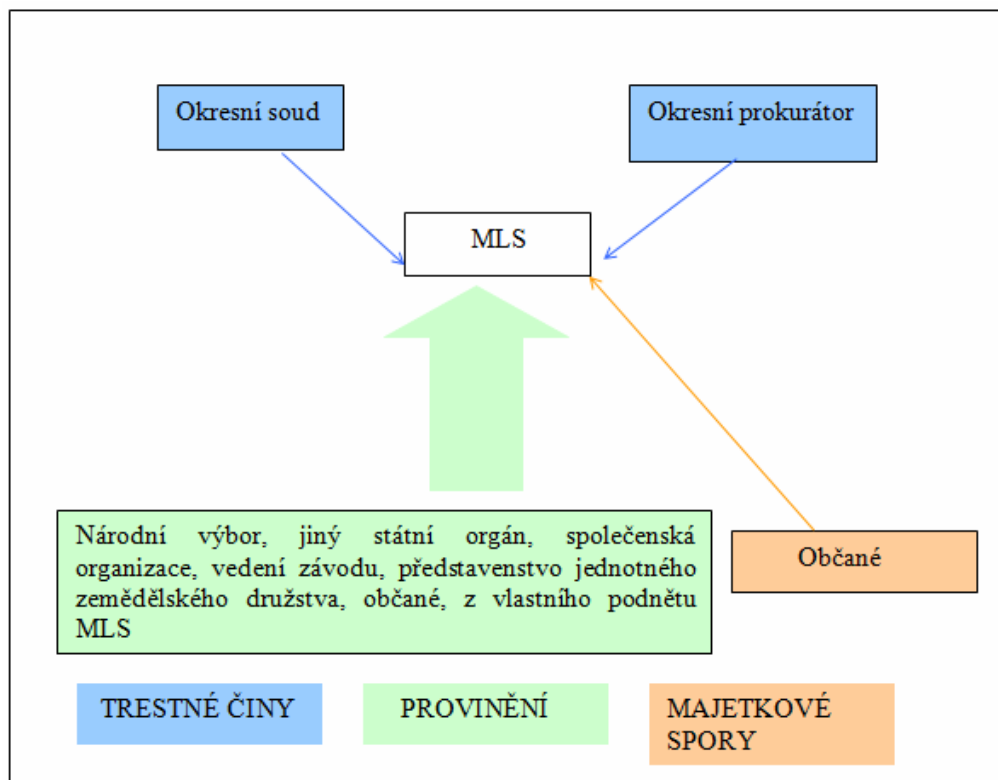
---

¹¹⁶ Viz BOGUSZAK, Jiří. Místní lidové soudy a otázky dalšího rozvoje socialistické zákonnosti. In Právník. 1961, roč. 100, č. 3, s. 220.

¹¹⁷ § 1 zákona č. 38/1961 Sb.

¹¹⁸ §§ 2 a 4 zákona č. 38/1961 Sb.

funkcí, zároveň se však považuje za samozřejmé, že budou právní předpisy vykládat a praktikovat ve shodě s tehdy panujícím „socialistickým právním vědomím“.¹¹⁹

Obr. 1: Schéma případů příslušejících k projednání před MLS dle podnětů k řízení

(zdroj: vlastní)

Jak názorně ukazuje obrázek 1, těžiště práce MLS spočívalo v rozhodování *provinění*, následovaly nekomplikované případy majetkových sporů a také méně závažné trestné činy, jež senátu MLS postupoval okresní soud nebo prokurátor. MLS **neměly** ulehčit práci jiným soudům (okresním nebo krajským), vzhledem k tomu, že rozhodovaly právě o proviněních, novinkou mezi činy překračujícími zákonem stanovené normy, o nichž jiným osudům ani nepříslušelo rozhodovat.

V zákoně o MLS se o proviněních píše v paragrafu 15 a následujících. V zásadě se jednalo o takový skutek, který sice porušoval tehdy platný právní řád a ohrožoval či poškozoval zájmy společnosti nebo jednotlivce, zároveň však nedosahoval takové společenské nebezpečnosti jako trestný čin. Nutným předpokladem k tomu, aby proběhl

¹¹⁹ § 5 zákona č. 38/1961 Sb. : Soudcovská nezávislost srov. : „Soudci místního lidového soudu jsou při výkonu své soudcovské funkce nezávislí (...). Právní předpisy musí přitom vykládat v zájmu pracujícího lidu a v souladu s **politickou linií vytyčovanou Komunistickou stranou Československa a vládou naší socialistické republiky**. (zvýraznila – K.D.)“ ROLENC, Vladimír et. al.: Místní lidové soudy, s. 57.

proces před MLS, byl i věk provinilce. Za provinění i trestný čin nesly zodpovědnost jen osoby starší 15 let, avšak mladiství provinilci mladší 18 let se před senát MLS měli dostat jen výjimečně, neboť výslovně zákon upřednostňuje pro jejich nápravu působení ROH a ČSM.

Následující paragrafy 16 až 21 se zabývají výčtem provinění. Přednost v ochraně měl jednoznačně majetek v rukou státu, což zdůraznili zákonodárci v paragrafu 16, kde se charakterizuje *provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví*. Toho se provinilec dopustil krádeží, poškozením, podvodem nebo neoprávněným či svévolným užíváním takového majetku. Vyjádřeno penězi - nesmělo provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví **příliš** přesáhnout částku 500 Kčs (při provinění proti těmům ale z nedbalosti to bylo 5 000 Kčs).

Paragraf 17 popisuje *provinění proti zájmům socialistického hospodářství*. Pod touto formulací se skrývalo postihování buď činnosti, z níž občan měl zisk bez povolení od příslušných orgánů, nebo „šizení“ zákazníků nedodržováním jakosti, váhy, předražováním apod. *Proviněním proti majetku v osobním vlastnictví* se týkalo až paragrafu 18. Skutková podstata tohoto činu se shodovala s proviněním proti majetku v socialistickém vlastnictví – škoda tedy neměla o moc převyšovat 500 Kčs. Nutno ovšem podotknout, že finanční hranice za poškození majetku v osobním vlastnictví z nedbalosti stanovena nebyla, a tak bylo jen na uvážení zainteresovaných orgánů, zda se bude jednat ještě o provinění či už o trestný čin.

Příští paragraf 19 stanovuje, kdy dochází k *provinění proti socialistickému soužití*. Mezi nejčastější jednání, spadající pod toto provinění, patřilo nepřístojné a urážlivé chování, pomluvy a rvačky, dále požití alkoholických nápojů před výkonem zaměstnání či nějaké činnosti, jež by mohly ohrozit ostatní (např. řízení motorového vozidla), a v poslední řadě sem spadala též obživa, která neodpovídala tehdejším představám o řádném a trvalém zařazení do pracovního procesu (např. žebrání, hazardní hry, prostituce, bez závažného důvodu se nechat živit rodiči¹²⁰).¹²¹

Následující paragraf 20 se jen stručně dotkl *provinění proti rodinným vztahům a zájmům zdravého vývoje mládeže*, jelikož se omezil jen na trestání podávání alkoholických

---

¹²⁰ BYDŽOVSKÝ, Ladislav, et al. Přestupky a provinění, s. 144.

¹²¹ § 11 - 19 zákona č. 38/1961 Sb.

nápojů nezletilcům a na nedostatečnou výživu a péči o rodinné příslušníky (např. zanedbání výchovy dětí). Poslední paragraf rozebírající provinění, má číslo 21 a týká se *provinění proti pracovní kázní*. Zákonodárci v něm vyjmenovávají jak soustavné absentování v zaměstnání, tak také porušování předpisů o bezpečnosti a ochraně zdraví a nedodržování pracovní kázně, kdy škoda nepřekročí částku 5 000 Kčs.¹²²

Senát MLS má dle tohoto zákona možnost řešit ještě jednoduché majetkové spory, v nichž se hodnota sporu pohybuje do 1000 Kčs. V ideálním případě měl spor skončit smírem, pokud se znesvářené strany nedohodly, doporučoval MLS účastníkům řízení, aby se obrátili na okresní soud. Na druhou stranu MLS nerozhodují o sporech pracovních ani z oblasti rodinného práva.¹²³

Pokud jde o tresty ukládané MLS, pak se v duchu výchovného účelu soudů vždy a důsledně jak v zákoně tak i v literatuře používá výraz *opatření*. Někdy k nápravě provinilce stačilo už pouhé projednání případu před senátem, v ostatních situacích měli soudci k dispozici odstupňované možnosti jak trestat dotyčnou osobu. Za nejmírnější sankci se považovalo *napomenutí*, následovala *veřejná důtka*, *pokuta*¹²⁴ do výše 500 Kčs, *nápravné opatření* formou srážky z platu do 15 % jeho výše na dobu maximálně 3 měsíce, nebo přeložení na jiný pracovní úsek nebo nižší pozici po dobu nejvýše 6 měsíců (toto opatření směl uložit jen MLS působící v závodě). Vedle toho mohl soud nařídít náhradu způsobené škody nebo propadnutí věci, pokud ta měla souvislost s proviněním. Nepodařilo-li se MLS prokázat, že se dotyčný opravdu dopustil provinění nebo trestného činu nebo uplynula-li od spáchání činu delší doba jak rok, vynesl soud rozhodnutí zprošťující.¹²⁵ Uložená opatření se

---

¹²² § 19 - 21 zákona č. 38/1961 Sb.

¹²³ § 22 a 23 zákona č. 38/1961 Sb.; Pracovní spory byly svěřeny (do zavedení zákoníku práce) závodním nebo dílenským výborům ROH a to dle zákona č. 37/1959 Sb. a vyhláškou Ústřední rady odborů č. 184/1959 Ú.l.. Spory v rodinném právu se měly vést před okresními soudy. BYDŽOVSKÝ, Ladislav, et al. Přestupky a provinění, s. 154.

¹²⁴ Vybrané pokuty se odváděly do státní kasy. Pokud uplynula doba jejich platnosti, předávalo se jejich vymožení okresnímu soudu. Viz § 31 odst. 4 a § 37 odst. 1 zákona č. 38/1961 Sb.; Pokuta v maximální výši 500 Kčs mohla být docela bolestivý trest, zvláště když průměrná měsíční mzda zaměstnanců průmyslových podniků byla v roce 1961 necelých 1 500 Kčs u dělníků a kolem 1 200 Kčs u úředníků. Statistická ročenka okresu Hradec Králové 1969, s. 17.

¹²⁵ § 31 a 32 zákona č. 38/1969 Sb.

však nezapisovala do rejstříku trestů, a to ani v případě, že MLS potrestal méně závažný trestný čin.¹²⁶

V této podkapitole bychom se ještě měli věnovat tomu, kde se MLS ustavovaly, kdo v nich zasedal a jaká pravidla upravovala řízení před nimi.

Soudy vznikaly postupně, a to nejdříve v obcích městského charakteru s počtem obyvatel kolem 3 000 a více (pokud ve městě žilo více jak 10 000 obyvatel, pak se ustavovaly MLS i pro jednotlivé městské části či čtvrti dle již existujících národních výborů), nebo v podnicích, kde současně působila základní organizace ROH (dále jen ZO ROH). MLS se neměly zřizovat ve armádě ani jiných ozbrojených silách a jejich vznik se odkládal ve vesnických obcích, v JZD, v orgánech státní moci a správy, v úřadech, ve sdruženích podniků apod. Návrh na zřízení MLS v závodě podávala ZO ROH, na ustavení v obci místní/městský/obvodní národní výbor (dále budu pro zjednodušení uvádět jen MNV). Na základě předložených podkladů o vzniku MLS rozhodla rada ONV, která též příslušnému soudu stanovila název a počet soudců. Ty volili občané starší 18 let na veřejných shromážděních svolaných závodním výborem (u MLS v závodech) nebo MNV (u MLS v obci). Soudce musel splňovat několik kritérií, z nichž ani jedno nepředepisovalo nějakou minimální úroveň vzdělání či odbornou způsobilost.¹²⁷

„Soudce místního lidového soudu má být člověk, který je příkladem svou uvědomělou kázní a přitom má jemný cit pro pracujícího člověka, který se dopustil provinění. Jen lidé, kteří jsou schopni přistupovat k **řešení protispolečenských jevů politicky a třídně a kteří jsou schopni neformálně a nebyrokraticky posuzovat projednávané případy**, mohou zajistit dobrou práci a výchovné poslání místních lidových soudů. (zvýraznila K.D.)“¹²⁸

Bylo pouze nutné, aby uchazeč o funkci soudce u MLS završil věk minimálně 21 let. Funkce se vykonávala vedle řádného zaměstnání, takže za ni nebyl soudce placen, ačkoliv mu za určitých podmínek, které ošetřoval § 43 zákona č. 38/1961 Sb., náležely náhrady z ušlé mzdy. Návrhy na kandidáty předkládaly v závodě odborové úseky a dílenské organizace

---

¹²⁶ ROLENC, Vladimír et. al.: Místní lidové soudy, s. 69.

¹²⁷ Tamtéž, s. 16-19. a Směrnice o úkolech národních výborů při zřizování a rozvíjení činnosti místních lidových soudů. in Sběrka směrnic pro národní výbory. roč. 1961, částka 5, poř.č. 15, s. 2.

¹²⁸ Místní lidové soudy v závodech : Určeno funkcionářům ROH, s. 27-28.

a v obcích občanské výbory. Jestliže soudce řádně neplnil své povinnosti či pozbyl důvěru občanů, přicházelo v úvahu jeho odvolání, o němž se rozhodovalo na shromážděních občanů, opět svolaných závodním výborem ROH či radou MNV. O své činnosti musely MLS pravidelně informovat MNV, závodní výbor ROH a okresní soudy (ty jim poskytovaly pomoc v případě nejasností vyplývajících z jejich fungování). Vzhledem k tomu, že soud měl vést svou agendu i řízení co nejméně formálně¹²⁹, nedisponovaly MLS vlastními budovami či zaměstnanci, ale pouze místnostmi a administrativním pracovníkem přiděleným MNV nebo závodem.¹³⁰ Případné výdaje spojené s chodem soudu přebíraly dle zákona na svá bedra právě závody nebo MNV, u kterých se ustavil MLS. Závodům se mimo to ukládala povinnost poskytovat soudcům MLS pracovní volno nezbytné k činnosti na tomto postu, pokud nebylo možné ji provést mimo pracovní dobu.¹³¹

Jednotlivé MLS disponovaly různě vysokými stavy soudců, jejich počet totiž stanovovala rada ONV na základě informací od ZO ROH nebo MNV. Takřka šalamounsky si ONV musel počínat při určování onoho vhodného množství soudců, neboť měl vybrat tolik soudců, aby se všichni mohli podílet na fungování soudu a současně nebyli jednotlivci přetěžováni. Celý soud navenek zastupoval a řídil předseda, mezi jehož úkoly spadalo i přidělování případů jednotlivým senátům tvořeným třemi soudci. Úseky působnosti senátů se v obcích určovaly dle obvodů občanských výborů a v závodech na základě úseků pracovišť, jako byly jednotlivé provozy nebo cechy. Výše zmíněný přidělený administrativní pracovník zapisoval do *rejstříků* projednávané věci a vyhotovoval rozhodnutí soudu v písemné podobě.¹³² Podněty k projednání jednotlivých případů, zapisované právě do rejstříků, přicházely k soudu od národního výboru, jiného státního orgánu (např. veřejné bezpečnosti), společenské organizace, vedení závodu, představenstva jednotného

---

¹²⁹ Srov.: „(Jednání před MLS – doplnila K.D.) má být organizováno tak, aby připomínalo dobře řízenou schůzi společenské organizace.“ ROLENC, Oldřich. K některým otázkám výkladu zákona o místních lidových soudech. In *Socialistická zákonnost*. roč. 1962, č. 8, s. 502.

¹³⁰ ROLENC, Vladimír et. al.: *Místní lidové soudy*, s. 16-24 a 79-81.

¹³¹ § 43 zákona č. 38/1961 Sb.

¹³² ROLENC, Vladimír et. al.: *Místní lidové soudy*, s. 18-23.

zemědělského družstva, občanů nebo z vlastního podnětu MLS. Soud měl na rozhodnutí stanovenou lhůtu 30 dní od podání návrhu.¹³³

Pokusíme-li se odpovědět na otázku, jak probíhala jednání před senáty MLS, musíme si nejprve ujasnit, kdy se čin projednával před MLS v obci a kdy v závodě. Obecně se dávala přednost tomu, aby se provinění řešilo před senátem v podniku, kde dotyčný pracoval, protože „stmelené a ukázněné kolektivy pracujících poskytují záruku intenzivního výchovného působení.“¹³⁴ Pokud nenastaly takové podmínky, pak se záležitost dostala před MLS v obci. Samotné projednávání mohlo probíhat takřka kdekoliv. Za zvláště vhodné se považovala třeba i dílna, kde provinilec pracuje. Tím se totiž ještě navyšoval výchovný efekt, neboť se dotyčný nacházel v prostředí, kde se běžně pohyboval a dobře ho znal. Podobný účinek se vkládal i do účasti občanů z okolí obviněného (sousedí, spoluzaměstnanci). Od nich se očekávalo, a dokonce to bylo považováno za více než žádoucí, aby během jednání vystoupili např. s informacemi k objasnění pobírané věci nebo se svým hodnocením případu či provinilcovy osoby. Samotná přítomnost provinilce při procesu byla poněkud diskutabilní. Jestliže nepřišel dobrovolně, nemohl MLS o jeho předvolání žádat orgány veřejné bezpečnosti. Z tohoto důvodu se musely senáty spoléhat na spolupráci se ZO ROH nebo ČSM, případně se provinilce za pomoci jeho spolupracovníků snažily přesvědčit, aby se k líčení dostavil.¹³⁵

Zasedání MLS se měla svolávat mimo pracovní dobu „tak, aby se jich mohl zúčastnit co nejširší kolektiv pracujících.“¹³⁶ Od zaměstnavatelů se navíc předpokládalo, že soudcům MLS i předvolaným občanům dovolí účast na jednání soudu např. tím, že jim přesune jejich pracovní dobu.¹³⁷

Soud mohl přelíčení ukončit postoupením věci prokurátorovi (pokud MLS shledal, že se nejedná o provinění, ale o trestný čin), zastavit řízení (uběhla-li roční lhůta od spáchání činu, nebo byl-li provinilý mladší 15 let), vynést zprošťující rozhodnutí, uznat vinu bez

¹³³ §§ 24 a 26 zákona č. 38/1961 Sb. ; V zákoně se u lhůty nerozhodnutí uvádí formulce „zpravidla“, tudíž se mohlo stát, že interval od podání návrhu k MLS do rozhodnutí senátu byl delší jak 30 dní.

¹³⁴ ROLENC, Vladimír et. al.: Místní lidové soudy, s. 51.; Srov.: „(...) přednost místním lidovým soudům na pracovištích, kde stmelené pracovní kolektivy dělníků jsou zárukou intenzivního výchovného vlivu i autority místního lidového soudu.“ NS RČS 1960-1964, tisk 36, část č. 2: [online]. c1995-2009 [cit. 2009-05-26]. Dostupný z WWW: <http://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/T0036_02.htm>.

¹³⁵ ROLENC, Vladimír et. al.: Místní lidové soudy, s. 61-64

¹³⁶ § 43 odst. 2 zákona č. 38/1961 Sb.

¹³⁷ Tamtéž.

uložení opatření nebo uznat vinu a uložit opatření. Senát mohl řízení taktéž odročit (pro provedení dalších důkazů). Pokud však soud případ uzavřel a vynesl rozhodnutí, jež se vyhlášovalo jménem republiky.¹³⁸

Proti rozhodnutí MLS bylo možné podat odvolání, jakožto řádný opravný prostředek. Odvolání směl podat občan, jehož se rozhodnutí týkalo (provinilec, účastník majetkového sporu, poškozený občan – pouze pokud uplatňoval náhradu škody), dále se proti výroku MLS mohl možnost ohradit orgán nebo organizace, které podaly podnět k projednání případu a také prokurátor. Lhůta na odvolání byla stanovena v délce 15 dní po vyhlášení rozhodnutí (nebo den po písemném doručení rozhodnutí MLS). O odvolání se rozhodovalo u okresního soudu. Také existovala varianta, kdy okresní prokurátor nebo předseda okresního soudu mohl proti pravomocnému rozhodnutí MLS vznést stížnost pro porušení zákona, což spadalo do kategorie mimořádných opravných prostředků a rozhodovalo se u krajského soudu.¹³⁹

2.4 MLS a souvislosti s dalšími právními předpisy

V šedesátých letech se v řadě zákonů a vyhlášek objevuje alespoň zmínka o MLS či nějaká souvislost s řešením provinění.¹⁴⁰ Frekvence výskytu klesá ke konci tohoto období. Nás však budou zajímat především ty právní normy, jež se MLS a postihů provinění skutečně bezprostředně dotýkají.

Velmi úzkou spojitost MLS nacházíme se zákonem č. 60/1961 Sb. *O úkolech národních výborů při zajišťování socialistického pořádku*. V důvodové zprávě k tomuto zákonu se dočteme, že od padesátých let platící právní úpravy již nevyhovují, neboť jejich

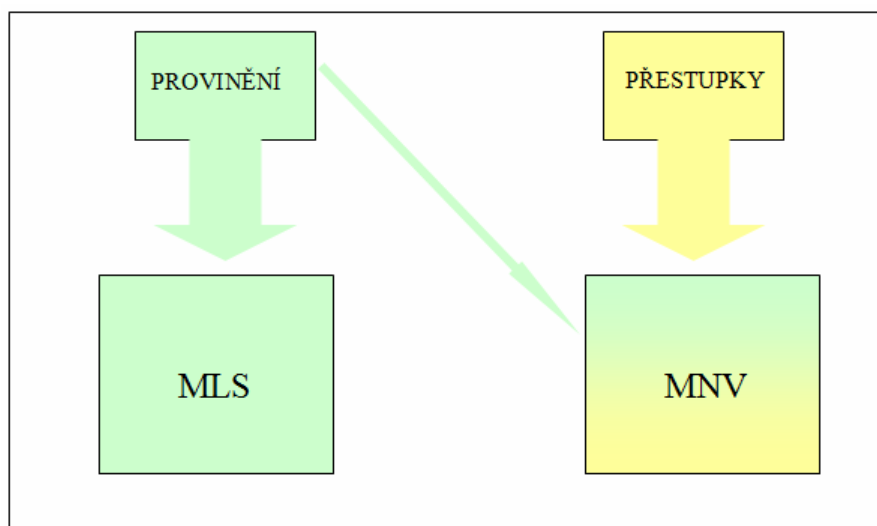
---

¹³⁸ ROLENC, Vladimír et. al.: Místní lidové soudy, s. 65-66.

¹³⁹ §§ 33-40 zákon č. 38/1961 Sb. a BYDŽOVSKÝ, Ladislav, et al., Přestupky a provinění, s. 144. 174-186

¹⁴⁰ Zákon č. 83/1961 Sb. Vyhláška Ústřední rady odborů o úkolech orgánů Revolučního odborového hnutí a národních výborů při výkonu dozoru a péči o bezpečnost a ochranu zdraví při práci.; č. 141/1961 Sb., O trestním řízení soudním (trestní řád).; č. 31/1965 Sb. Vyhláška Ústřední rady odborů, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o odškodňování pracovních úrazů a nemocí z povolání.; č. 57/1965 Sb. Zákon, kterým se mění a doplňuje zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).; č. 58/1965 Sb. Zákon, kterým se upravuje postih provinění a přestupků osob opětovně se dopouštějících výtržnictví, násilností a příživnictví; č. 60/1965 Sb. Zákon o prokuratuře.; č. 65/1965 Sb. Zákoník práce.; č. 109/1965 Sb. Zákon o trestním řízení soudním (trestní řád).; č. 58/1969 Sb. Zákon o odpovědnosti za škodu způsobenou rozhodnutím orgánu státu nebo jeho nesprávným úředním postupem.; č. 150/1969 Sb. Zákon o přečinech.; č. 158/1969 Sb. Zákon, kterým se doplňují a mění občanský soudní řád, notářský řád a zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním.

původní účel směřoval především na upevnění nového státního zřízení skrze represivní opatření, aplikovaných právě na přestupky. V době, kdy se projednával zákon o úkolech národních výborů při zajišťování socialistického pořádku, se před národními výbory vyřizovaly především drobné delikty jako rušení veřejného pořádku, na ně se ovšem nadále užíval systém trestů dosud platných zákonů, jež jsou v důvodové zprávě hodnoceny jako zastaralé. Naopak se nově od národních výborů očekává, že se budou realizovat hlavně ve výchovné a preventivní činnosti. S tím souvisel i předpoklad (podobně jako u MLS), že budou rozvíjet součinnost se společenskými organizacemi, vedeními závodů a podniků, představenstvy JZD, školami apod.¹⁴¹

Obr. 2 Schéma kompetencí MLS a MNV při řešení provinění a přestupků

(zdroj: vlastní)

Z obrázku 2 i z předchozího textu je očividné, že MLS se soustředily na souzení *provinění*, oproti tomu u národních výborů se nejčastěji řešily *přestupky*, a v případech, kde „nejsou ustaveny místní lidové soudy, projednávají národní výbory též provinění náležející do pravomoci těchto soudů, a to v rozsahu uvedeném v druhé části tohoto zákona.“¹⁴² Přestupkům se v příslušném zákoně č. 60/1961 Sb. věnují paragrafy 6 až 19.¹⁴³ Ačkoliv se to

¹⁴¹ NS RČS 1960-1964, tisk 41: [online]. c1995-2009 [cit. 2009-05-26]. Dostupný z WWW: <
http://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/T0041_02.htm>.

¹⁴² § 5 zákona č. 60/1961 Sb.

¹⁴³ *Přestupek na úseku zemědělství a lesního hospodářství, přestupek proti ochraně vodního hospodářství, přestupek na úseku výstavby, přestupek v silniční, železniční, letecké, v vodní dopravě a v oboru spojů, přestupek na úseku školství, kultury ochrany přírody, přestupek proti preventivní a léčebné péči, přestupek proti*

na první pohled nezdá, tak některé přestupky, resp. jejich části, měly velmi blízko k proviněním (především přestupek proti socialistickému soužití, v silniční dopravě, na úseku boje proti alkoholismu a přestupek na úseku školství). Hranice mezi nimi se dokoncejevila mnohem tenčí než mezi proviněním a trestným činem.¹⁴⁴ Činy, nově vymezené právě jako provinění, tudíž dříve více či méně spadaly pod kategorii přestupků.¹⁴⁵ Už od padesátých let stíhaly přestupky v první instanci ONV, méně závažným skutkům se věnovaly i MNV. Jednoduché záležitosti se vyřizovaly v blokovém nebo příkazním řízení, ostatní v ústním či písemném.¹⁴⁶ V té době se samotným rozhodováním zabývaly tříčlenné trestní komise rad národních výborů a vedoucích odborů národních výborů. Jako tzv. hlavní trest se ukládala buď pokuta do 3 000 Kčs, nápravné opatření v délce až tři měsíce, nebo veřejné pokárání. Vedlejší trest se příslušným orgánům nabízel v zákazu činnosti, propadnutí věci a uveřejnění nálezu. Vedoucí odboru naopak směli uložit pokutu jen do výše 500 Kčs jako hlavní trest a jako vedlejší propadnutí věci a uveřejnění rozhodnutí. O přestupcích mimo jiné směl rozhodovat dopravní inspektorát Veřejné bezpečnosti, státní obchodní inspekce, orgány státního požárního dozoru, státní energetická inspekce...atd.¹⁴⁷

Přesuneme-li se opět do let šedesátých, pak se nám projeví již dříve naznačené „příbuzenství“ mezi zákonem trestajícím provinění a zákonem týkajícím se národních výborů. Pokud jde o ukládaná *opatření*¹⁴⁸, tak u obou ustanovení mohl být ten, kdo spáchal přestupek či se dopustil provinění, potrestán napomenutím, veřejnou důtkou a pokutou do 500 Kčs, případně propadnutím věci.¹⁴⁹ Situaci nám v tuto chvíli poněkud zkomplikuje ona předeslaná

---

hygienické a protiepidemiologické péči, přestupek na úseku boje proti alkoholismu, přestupek proti finančnímu hospodářství, přestupek v oboru zahraničního obchodu a v oboru celním, přestupek proti zájmům obrany vlasti, přestupek proti veřejnému pořádku, přestupek proti ochraně před požáry a jinými živelnými pohromami, přestupek proti socialistickému soužití §§ 7-19 zákona č. 60/1961 Sb.

¹⁴⁴ Zákon č. 60/ 1961 Sb. a v souvislosti s řešením přestupků u MNV viz také zákon č. 61/1961 Sb., o blokovém řízení, č. 65/1960 Sb., o národních výborech a č. 91/1961 Sb., o správním řízení.

¹⁴⁵ Viz trestní zákon správní č. 88/1950 Sb., pozměněný a doplněný zákony č. 102/1953 Sb. a č. 14/1957 Sb., dále zákon o trestním řízení správním č. 89/1950 Sb., vyhláška ministerstva vnitra č. 273/56 Ú. I. o blokovém řízení, vládní nařízení č. 65/1957 Sb. o trestní pravomoci národních výborů, vyhláška č. 198/54 Ú. I. o organizaci trestních komisí rad národních výborů... atd.

¹⁴⁶ VLČEK, Eduard: Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu, s. 63.

¹⁴⁷ KORANDA, František: Zásady činnosti a organizace soudů a prokuratury, s. 78-79. ; Jmenované tresty ukládané národními výbory se týkaly situace dle zákona č. 102/1953 Sb., který měnil a doplňoval ustanovení trestního zákona správního č. 88/1950 Sb.

¹⁴⁸ V obou zákonech i v literatuře, jež se jich týká trestání provinění, se ve smyslu sankcí používá výhradně slovo opatření.

¹⁴⁹ § 26 zákona č. 60/1961 Sb.

druhá část zákona č. 60/1961 Sb., kde se rozvádí, že v místech bez ustaveného MLS smí provinění projednávat také národní výbor, přesněji jeho komise nebo příslušný odbor.¹⁵⁰ Výčet provinění se shoduje s tím, co nalezneme v zákoně o MLS. Provinilcům ukládaly národní výbory sankce ve stejném rozsahu, jako u přestupků, jelikož dalšími tresty (opatření srážkou z platu až do 15 % na dobu nejvýše 3 měsíců, přeložení provinilce na jiný pracovní úsek či na nižší funkci na dobu až 6 měsíců) disponovali pouze soudci MLS.¹⁵¹ Zásadní rozdíl při řešení provinění před MLS nebo národním výborem nespočíval v omezené paletě sankcí ukládaných národním výborem, ale především v možnostech odvolání. Zatímco u MLS se nápravným opatřením zabývá okresní soud, u národního výboru tuto funkci plní pouze vyšší orgán téhož národního výboru.¹⁵²

Vedle výše popsaného blízkého sousedství přestupků a provinění se zákon o MLS dotkl rovněž další právní normy, vydané na konci padesátých let. Byl to zákon uplatňovaný na pracovištích č. 24/1957 Sb. *O kárném (disciplinárním) stíhání rozkrádání a poškozování majetku v socialistickém vlastnictví*.¹⁵³ Skutková podstata činu, jenž měl tento zákon postihovat, spočívala v *kárném (disciplinárním) provinění* zaměstnance vůči majetku spravovanému podnikem, úřadem nebo jinou organizací.¹⁵⁴ Způsobená škoda neměla přesahovat částku 500 Kčs, což se ve srovnání s formulací v zákoně o MLS jeví jako přísnější, neboť se hranice v šedesátých letech stanovila s větší benevolencí:

„Provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví se dopustí, kdo takový majetek poškodí, zejména krádeží, zpronevěrou, podvodem nebo tím, že jej neoprávněně a svévolně užívá anebo ničí, pokud škoda **příliš** nepřevyšuje částku 500 Kčs (zvýraznila K.D.)“¹⁵⁵

O kárných proviněních rozhodoval buď vedoucí podniku/organizace nebo ustavený disciplinární orgán. Skutky odpovídající svou podstatou kárným proviněním se trestaly

¹⁵⁰ § 20 zákona č. 60/1961 Sb.; Většinou se jednalo o komise pro ochranu veřejného pořádku.

¹⁵¹ §§ 33-41 zákona č. 60/1961 Sb. a § 31 zákon č. 38/1961 Sb.

¹⁵² § 28 zákona č. 60/1961 Sb. a § 33 zákon č. 38/1961 Sb.

¹⁵³ O této právní úpravě více viz. také SOLNÁŘ, Vladimír. Trestní ochrana majetku v socialistickém vlastnictví a JESTŘÁB, Miloš. Trestní odpovědnost hospodářských pracovníků.

¹⁵⁴ § 1 zákona č. 24/1957 Sb.

¹⁵⁵ § 16 zákona č. 38/1961 Sb.

*kárnými (disciplinárními) opatřeními.*¹⁵⁶ Po uvedení zákona o MLS do praxe se ustanovení zákona o kárném stíhání neměla využívat v závodech, kde se ustavil MLS. Pokud však v podniku soud nevznikl, používal se i nadále tento zákon, avšak ukládaná opatření se řídla zákonem č. 38/1961/Sb., přesněji paragrafem 31 odstavcem 1 a písmeny a) až c) – jednalo se tedy o napomenutí, veřejnou důtku a pokutu do výše 500 Kčs.¹⁵⁷

Přestože se v účinek MLS na poli postihu méně závažných činů porušujících právní normy vkládaly na počátku šedesátých let poměrně velké naděje, jak lze vytušit z předešlých stran, realita se ukázala být méně optimistickou, což bude rovněž rozvedeno v následujících kapitolách. Z těchto důvodů se už v létě roku 1965 projednal nový zákon č. 58/1965 Sb., upravující výrazně přísněji postih provinění a přestupků osob opětovně se dopouštějících výtržnictví, násilností a příživnictví. Důvodová zpráva k zákonu nám říká, že sice MLS i národní výbory jsou úspěšné při řešení drobných deliktů u osob, u nichž šlo o jednorázový excus, ale jejich snahy poněkud přicházejí v nivač v případech recidivujících provinilců. Příčina byl spatřována mimo jiné v tom, že individua opakující svá provinění buď vůbec nedorazí na jednání před MLS nebo národní výbor, či na ně ukládaná opatření evidentně nemají kýžený efekt.¹⁵⁸ Tato oprava představ o obrazu socialistické společnosti, tedy že ne všichni občané jsou tak uvědomělí a poučitelní, se snažila zachránit instituci MLS. V podstatě se zákonodárci snažili předejít tomu, aby se před MLS případně před národními výbory neobjevovaly stále stejné „tváře“ za některé výše uvedené činy. Těmto recidivistům, na něž dle všeho příliš neplatila ona mnohokrát „opěvovaná“ výchovná síla kolektivu, se měl věnovat již okresní soud, který jim mohl uložit až jeden rok odnětí svobody.¹⁵⁹

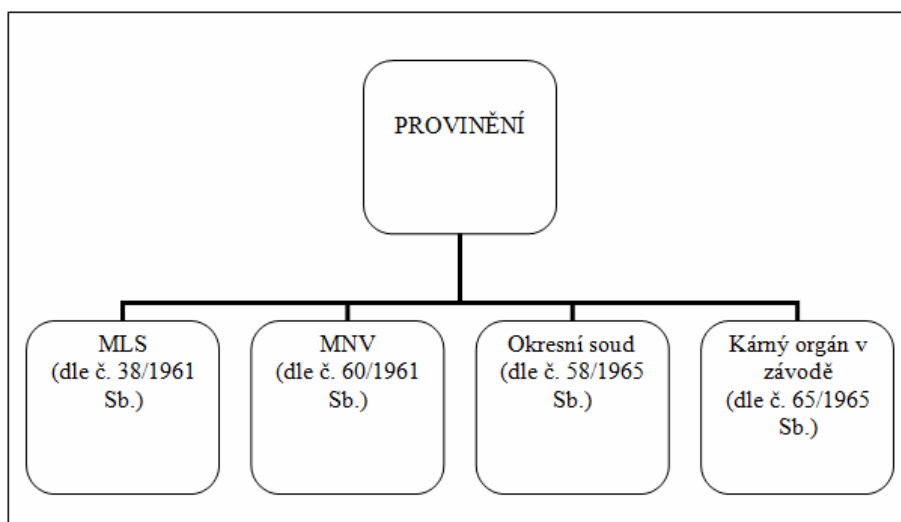
---

¹⁵⁶ Konkrétně sem patřila *důtka*, *veřejná důtka* nebo *veřejná důtka s pokutou*, jejíž výše se určovala minimálně dvojnásobkem způsobené škody, neměla však překročit 1000 Kčs. §§ 2 a 5 zákon č. 24/1957 Sb.

¹⁵⁷ Místní lidové soudy v závodech : Určeno funkcionářům ROH, s. 66-68.

¹⁵⁸ NS RČS 1964-1968, tisk 33: [online]. c1995-2009 [cit. 2009-05-26]. Dostupný z WWW: < http://www.psp.cz/eknih/1964ns/tisky/t0033_00.htm >.

¹⁵⁹ Viz § 2 zákona č. 58/1965 Sb. a také viz. MACH, Luděk – MOURAL, Jiří: K některým otázkám zákona č. 58/1965 Sb. z hlediska praxe prokuratur a okresních soudů, In Socialistické soudnictví, roč. 1966, č. 12, . 541-549.

Obr. 3 Schéma orgánů, které od druhé poloviny šedesátých let řešily provinění

(zdroj: vlastní)

Jak naznačuje obrázek 3, musíme se zmínit ještě o zákoníku práce č. 65/1965 Sb., který vešel v platnost v druhé polovině šedesátých let, jedině tak uvedeme úplný výčet právních ustanovení, která se vztahují k MLS, resp. k trestání provinění. Zákoníkem práce se totiž zrušil zákon o kárném stíhání rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví č. 24/1957 Sb. Proto se v případech, kdy v podniku nebyl ustaven MLS a došlo k drobnému rozkrádání státního majetku nebo k jeho úmyslnému poškození, které by jinak spadalo pod pravomoc tohoto soudu, rozšířila možnost kárných opatření ukládaných podnikem o pokutu do výše 500 Kčs.¹⁶⁰ Zákoník práce při tom neeliminoval pravomoci MLS při trestání provinění proti pracovní kázi, neboť i nadále existovala možnost, aby se prohřešek zaměstnance projednal právě před senátem MLS, pokud se kárné orgány podniku domnívaly, že toto řešení bude toliko účinnější.¹⁶¹

Následující vývoj činnosti MLS, kdy laici praktikovali právo, které si - nutno poznamenat - často mylně vykládali, vedl k mnohým námítkám proti fungování tohoto orgánu, jak ukážeme později. V odborných právnických kruzích navíc už nějakou dobu panoval názor, že by bylo vhodné provést určité změny v československé justici, kam by spadalo rovněž odstranění MLS ze soudní soustavy, neboť tato inovace nakonec přinesla spíše

¹⁶⁰ § 77 zákona č. 65/1965 Sb.; V této souvislosti je třeba zdůraznit, že MLS, obecně řečeno, měly o proviněních rozhodovat až ve chvíli, kdy by k řešení nestačila výchovná síla jiného orgánu, společenské organizace nebo vedení podniku – viz § 15 odst. 2 zákon č. 38/1961 Sb.

¹⁶¹ HOLUB, Jaromír. Místní lidové soudy a zákoník práce. In Socialistické soudnictví. 1966, č. 4, s. 173-175.

problémy než nějaká výrazná pozitiva.¹⁶² Dokonce se samotné odborové organizace zasadily o likvidaci těchto soudů. Závěrem šedesátých let se totiž jasně vyslovily pro odstranění MLS z pozice odborových kontrolních a sankčních orgánů.¹⁶³

„Ústřední výbor KSČ nešetřil po roce 1953 kritikou na adresu odborů, strana však intervenovala jenom jednou (r.1961) ztroskotaným pokusem vyřešit problém pracovní morálky na závodech prostřednictvím lidových soudů cestou jakéhosi ‚zespolečenštění denunciace‘, aby nakonec bojiště přenechala zase improvizaci odborů.“¹⁶⁴

Zánik MLS pak de facto i de iure proběhl skrze legislativní změny z přelomu šedesátých a sedmdesátých let, kdy se změnilo politické klima, jež hodlalo slabou a neúčinnou práci MLS nahradit efektivnější a tvrdší represí při stíhání poklesků. Atmosféru oné doby, jakou se jevila zákonodárcům s nastupující érou normalizace, popisuje důvodová zpráva k zákonu č. 150/1969 Sb. *O přečinech*, nahrazujícího ho do určité míry právě zákon o MLS:

„Pokles občanské kázně nepříznivě ovlivňuje hospodářskou situaci státu. Velmi se rozšířily různé nešvary, které narušují plynulé zásobování trhu a zveličují nedostatek zboží, po kterém je zvýšená poptávka. Této situace využívají nesvědomití jednotlivci k bezpracným ziskům (...) Závažná jednání v uvedených směrech jsou postižitelná jako trestné činy podle platného trestního práva. Dosavadní předpisy však neumožňují rychle a účinně postihovat taková jednání, která nedosahují intenzity trestného činu, avšak v současné době svými důsledky představují činy s poměrně vysokou mírou nebezpečnosti pro společnost. (...) Navrhovaný ústavní zákon o soudech a prokuraturách nepočítá s další existencí místních lidových soudů. Je proto nutné upravit postih provinění, která dosud jsou postihována těmito

---

¹⁶² Srov.: „Zdá se také, že dozrála doba, abychom z našeho soudnictví odstranili některé dosud přežívající deformace a učinili vhodné opatření k jejich zamezení v budoucnosti. Do okruhu těchto otázek patří, aby bylo přímo v ústavě vysloveno, že soudy vykonávají svou pravomoc soudci, tj. osobami určité kvalifikace, která by měla být vymezena a stanovena jako kategorický požadavek, z něhož není výjimky. Všeobecně se také volá po odstranění takových ‚vymožeností‘, jako jsou instituce místních lidových soudů nebo rozhodčího řízení orgánů ROH. V této ‚účasti‘ lidu viděli jsme hlavní demokratizační prvek (...). Soudnictví se touto demokratizací lidu nepřiblížilo, ani ostatní očekávané výhody (zkvalitnění rozhodování) se nedostavily, jednoznačně převažují nevýhody (řízení se protahuje; občanskoprávních sporů ubývá, avšak osobní náklady na justici se mnohonásobily).“ ELIÁŠ, Josef - STEINER, Vilém. Některé teoretické otázky nové úpravy soudnictví v ČSSR. In *Právník*, 1969, roč. 108, č. 8, s. 576.

¹⁶³ HEUMOS, Peter: Vyhrňme si rukávy, než se kola zastaví!, s. 38.

¹⁶⁴ Tamtéž., s. 26.; Distančování odborů od MLS v roce 1968 viz PRÍCHYSTAL, Vojtěch. Komu dědictví po místních lidových soudech?. in *Socialistická zákonost*. 1969, č. 5-6, s. 310-311.

soudy, a tam, kde nebyly ustaveny, národními výbory. Zkušenosti získané při postihu provinění ukázaly, že v závažnějších případech, zejména u provinění páchaných recidivisty, opatření, která mohla být pachatelům uložena místním lidovým soudem nebo národním výborem, nebyla dostatečně účinná. Proto došlo k vydání zákona č. 58/1965 Sb., který umožnil soudní postih pachatelů opětovně se dopouštějících výtržnictví, násilnictví a příživnictví. Takovou možnost je třeba zachovat i v budoucnosti.¹⁶⁵

Budoucím právním ustanovením se tedy myslí již zmíněný zákon o přečinech, který se přijímal s novelou trestního řádu č. 149/1969 Sb.. Pro přečiny se pomocí tohoto nového trestního řádu zavedl institut tzv. *objasňování* – jednalo se o zjednodušení postupu v přípravném trestním řízení (nevydávalo se rozhodnutí o zahájení stíhání, obviněného neseznamovali s výsledky objasňování, obhájce se směl do případu zapojit až po prokurátorově návrhu soudu na potrestání), pro přečiny a některé trestné činy byly novelou zavedeni samosoudci.¹⁶⁶

---

¹⁶⁵ NS RČS 1969-1971, tisk 24: [online]. c1995-2009 [cit. 2009-05-26]. Dostupný z WWW: <http://www.psp.cz/eknih/1969fs/tisky/t0024_00.htm>.

¹⁶⁶ GEBAUER, František. Soudní perzekuce politické povahy v Československu 1948-1989, Praha 1993, s. 213.

3. Sociální a ekonomická situace společnosti v šedesátých letech

Zatím jsme se zabývali především právní stránkou studovaného tématu. Abychom lépe pochopili, do jakého společenského ovzduší vstupovaly MLS, měli bychom se ale krátce zmínit o základních vývojových směrech, charakterizující šedesátá léta.

Tuhý totalitní režim nastolený po převratu v únoru 1948 vystřídala v šedesátých letech na přechodnou dobu poněkud uvolněnější atmosféra, která se projevila v politických, společenských i ekonomických sférách života obyvatel ČSSR. První léta se nesla ve znamení kritiky předchozího období. Reformní snahy se rozvíjely ve shodě s názory vládních kruhů i většiny společnosti. Od poloviny šedesátých let nastoupilo intenzivní úsilí o změny v podobě reformu, kladoucích si za cíl vybudovat moderní průmyslovou společnost.¹⁶⁷ Také uvnitř samotné komunistické strany se prosazovalo reformní hnutí. Pokus o reidealizaci socialismu a jeho novou prezentaci jako „socialismu s lidskou tvář“, byl demonstrován politickými, ekonomickými a sociálními reformami souborně zpracovanými v Akčním programu KSČ přijatém 5. dubna 1968, jež usiloval o větší otevřenost a informovanost občanů.¹⁶⁸ Tento proces však přetřel vpád vojsk Varšavské smlouvy v srpnu téhož roku.

Zpočátku váhavé otevírání se také západním vlivům se ukazovalo na rostoucím počtu vydávaných knih a článků zahraničních autorů, turistickém ruchu i navazování soukromých a odborných kontaktů.¹⁶⁹ „Obrodným“ procesem prošly postoje obyvatelstva k hodnotám i vlastnímu životu. Lidé, a zvláště mladá generace, hledali jiné formy zábavy. Vedle většího výběru kulturních časopisů nabízely rozptýlení malé formy divadel nebo nová filmová vlna přinášející oživení do dosavadní, poněkud zkosnatělé československé kinematografie, pomocí neomšelých složek jako třeba dokumentární prvky, sociální témata

---

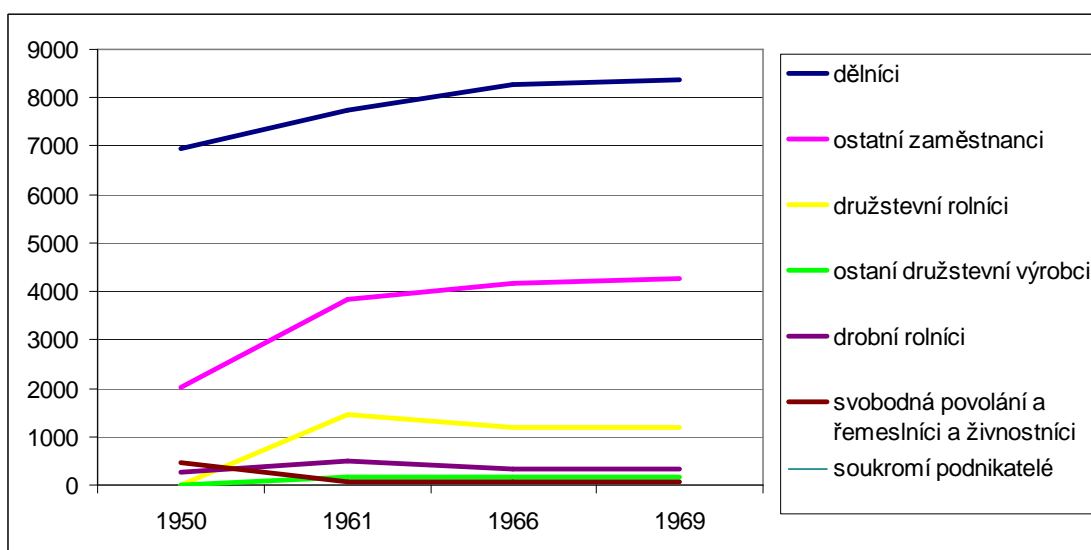
¹⁶⁷ KAPLAN, Karel. Kronika komunistického Československa, kořeny reformy 1956-1968, Společnost a moc. 1. vyd. Brno: Společnost pro odbornou literaturu, 2008, s. 667.

¹⁶⁸ KABELE, Jiří – HÁJEK, Martin. Jak vládli? Průvodce hierarchiemi reálného socialismu, s. 46. a KALINOVÁ, Lenka. Společenské proměny v čase socialistického experimentu, s. 268 an.

¹⁶⁹ KAPLAN, Karel. Sociální souvislosti krizí komunistického režimu v letech 1953-1957 a 1968-1975. Praha : Ústav pro soudobé dějiny, 1993, s. 46-47.

nebo angažování neherců.¹⁷⁰ Demokratizační vlivy postupně sílily, přesto nepřestala pracovat cenzura a mnozí umělci i v této době zažívali útlak, ačkoliv v mírnější podobě než represe začátkem padesátých let.¹⁷¹

V průběhu šedesátých let procházela vývojem struktura zaměstnanosti a příjmů, profesní a kvalifikační soustava, stejně jako stav populace. Vysoká natalita v poválečných letech s sebou přinesla značný počet mladého ekonomicky aktivního obyvatelstva. Nejrychleji rostla věková skupina 15-39 let. Na druhou stranu se však během šedesátých let zvýšil počet občanů starších 60 let, vývoj populace ovšem směřoval ke stárnutí, neboť klesal počet dětí mladších 14 let.¹⁷² Přímo v okrese Hradec Králové stoupl podíl osob v důchodovém věku v roce 1961 z 24 759 na 28 434 v roce 1967. Nejvíce obyvatel bylo ovšem v produktivním věku 15-59 let. V královéhradeckém okrese jich žilo celkem 81 583 v roce 1961 a v roce 1967 pak 86 097. Vývoj údajů o nejmladší věkové kategorii do 14 let odpovídá celostátnímu trendu úbytku dětí, jelikož zde jejich počet 31 660 v roce 1961 klesl na 29 937 k roku 1967.¹⁷³

Graf 1 Podíly jednotlivých sociálních skupin v ČSSR (1950, 1961, 1966 a 1969) v tisících

(zdroj: Statistická ročenka Československé socialistické republiky 1970, s. 87 a Statistická ročenka ČSSR 1967, s. 77.)

¹⁷⁰ KALINOVÁ, Lenka. Sociální reforma a sociální realita v Československu v šedesátých letech. Praha : Vysoká škola ekonomická, 1998. s. 73 a Československá nová vlna [online]. c2009 [cit. 2009-06-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.nfa.cz/ceskoslovenska-nova-vlna.html>>.

¹⁷¹ KALINOVÁ, Lenka. Společenské proměny v čase socialistického experimentu, s. 249.

¹⁷² Tamtéž, s. 283-286

¹⁷³ Statistická ročenka okresu Hradec Králové rok 1969, s. 41.

Sociální a profesní mobilita se oproti předcházejícímu období zbrzdila, jelikož při dosazování středních a vyšších pozic se již tolik nehledělo na třídní původ, jako spíše na odbornou způsobilost dotyčného. Vývoj sociálního složení obyvatelstva podle druhu vykonávané práce zobrazuje graf 1. Zatímco počet dělnictva se zvedal jen mírně, množství ostatních zaměstnanců od padesátých let vzrostlo výrazněji. Skladbu zaměstnanosti rovněž ovlivnilo přiklonění se k rozvoji terciárního sektoru hospodářství.¹⁷⁴ V šedesátých letech už nedocházelo k výrazným přesunům mezi jednotlivými odvětvími či uvnitř průmyslu, na druhou stranu se koncem tohoto období prohloubila diferenciací mezd mezi dělníky a ostatními pracovníky, přičemž reálné mzdy v ČSSR v polovině šedesátých let činily 62-67 % průměrné mzdy v SRN.¹⁷⁵

Vedoucí orgány se však obávaly snižování životní úrovně v důsledku poklesu růstu výroby a přezaměstnanosti vyznačující se ovšem malou produktivitou práce. Stagnace a pokles ve výrobě byl způsoben mimo jiné tím, že Československo v zemích „socialistického tábora“ patřilo k průmyslově rozvinutějším zemím, a tak se zde mnohem dříve vyčerpaly prostředky pro extenzivní vývoj než tomu bylo u ostatních států východního bloku.¹⁷⁶ Zhoršující se stav ekonomiky, se kterým ČSSR vstupovala do šedesátých let, si vynutil změnu přístupů k dosavadnímu vedení hospodářství. Přes poměrně trnitou cestou odpůrců přeci jen světlo světa uzřely na začátku roku 1965 hlavní zásady nové soustavy řízení a plánování. Koncepce počítala s tím, že se k hospodářskému plánu přidá obnovený trh a plán bude usměrňovat jen základní vývoj ekonomiky. Direktivy měly vystřídat ekonomické nástroje, měřítkem úspěšnosti podniků nemělo být plnění plánu ale dosažený hrubý důchod a očekávalo se, že podniky ponesou odpovědnost za své případné špatné hospodaření.¹⁷⁷ Následně pak nastalo období prosazování nové soustavy řízení, tedy její zavádění do praxe. První výsledky se začaly projevovat kolem roku 1967.¹⁷⁸ Rozhodující části ekonomické transformace se vztahovaly k postavení podniků, jak jsme už nadnesli. Měla se realizovat

¹⁷⁴ KALINOVÁ, Lenka. Společenské proměny v čase socialistického experimentu, s. 275 a 286-289.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 302. a KALINOVÁ, Lenka. Sociální reforma a sociální realita v Československu v šedesátých letech, s. 68.

¹⁷⁶ KALINOVÁ, Lenka. Společenské proměny v čase socialistického experimentu, s. 251-257.

¹⁷⁷ KAPLAN, Karel. Kořeny československé reformy 1968. 1, vyd, Brno: Doplněk, 2000, s. 270-285.

¹⁷⁸ KAPLAN, Karel. Sociální souvislosti krizí komunistického režimu, s. 46-47. a KAPLAN, Karel. Kořeny československé reformy 1968, s. 285-306.

jejich výraznější samostatnost. Plánovaly se změny ve výkonu vlastnických práv, separace závodů od státu, demonopolizace podnikání, dokonce i umožnění vzniku soukromého podnikání. Podniky měly čelit tlaku trhu, počítalo se zavedením cen pevných, určených centrem a volných.¹⁷⁹

Rovněž se vzhledem k budoucímu vývoji a udržitelnosti hospodářství jevílo jako nutné změnit zaběhaný systém plné zaměstnanosti, ačkoliv takové zásahy znamenaly nemalé riziko sociálních tenzí. Zákoník práce, o němž jsme se v této práci už také zmínili, byl dlouho připravovanou i očekávanou právní normou, která měla uceleně upravovat oblast pracovního práva, dosud rozestou do jiných zákonných ustanovení a vyhlášek. Nově se objevily možnosti kolektivních smluv, bylo ošetřeno navázání i ukončení pracovně právních vztahů a také se řešila otázka zabezpečení pracovníků, než nastoupili do nového zaměstnání.¹⁸⁰

Vlna proměn zasáhla také odbory. Na počátku padesátých let se odborové orgány měly starat o oblasti sociálně politického rázu, k jejichž správě se nedostávalo jiných vhodných institucí. Proto se staraly o nemocenské pojištění nebo prováděly dozor nad dodržováním bezpečnosti práce. V roce 1962 se ÚRO dohodla s vládou na vzniku ministerstva a pověřenectva práce a sociálních věcí, k životu však bylo nové ministerstvo přivedeno až o dva roky později. Otázky týkající se sféry činnosti odborů a změn jejich postavení ale narážely na léta trvající praxi, kdy fungovaly jako prostředník mezi stranou a „masami pracujících.“ Výraznější pohyb v této otázce nastal až v roce 1968. Množily se kritické ohlasy od závodních organizací i jednotlivců, také Akční program se k nim vyjádřil. Hodnocení se nesla v duchu pranýřování nesamostatnosti odborů i neschopných funkcionářů dosazovaných hlavně pro svou věrnost straně než pro své schopnosti. Odbory se důsledněji zaměřily na ochranu zaměstnanců a prosazování jejich práv, podílely se na demokratizačním dění v podnicích při zakládání podnikových rad, jež ještě existovaly na začátku následujícího roku 1969.¹⁸¹

Naakumulované problémy v sociální sféře si však brzy vynutily zásahy rovněž do této oblasti. Vysoká zaměstnanost, ovšem nízká produktivita práce i postupné snížení přirozeného

---

¹⁷⁹ KALINOVÁ, Lenka. Společenské proměny v čase socialistického experimentu, s. 268-278.

¹⁸⁰ Tamtéž.

¹⁸¹ Tamtéž., s. 277-280, 314 an.

přírůstku obyvatelstva stejně jako stárnutí populace popsané výše vedlo k reformě sociálního zabezpečení. Prodloužila se doba pracovní činnosti započítané pro nárok na důchod na 25 let, stanovily se hranice pro starobní a invalidní důchody. Dříve poskytované neplacené či dotované služby (jesle a mateřské školky, levná doprava, rekreační a kulturní služby atd.), na něž si lidé zvykli a považovali je za samozřejmost, avšak je zároveň využívali ne zcela rozvážně, byly nahrazovány sociálními příjmy v peněžní podobě. Na druhou stranu byly na konci šedesátých let přijaty tři významné zákony zasahující do sociální politiky. Patřilo sem prodlužování mateřské dovolené, úpravy dávek v nemoci a mateřství. Porodnost měly podpořit také speciální sociální dávky, jako jednotné přídavky na děti, jednorázová finanční částka při narození dítěte nebo bytová výstavba. Část návrhů se však realizovala až v sedmdesátých letech.¹⁸²

Zrychlující se proces urbanizace ovlivnil významnou část obyvatelstva, protože do měst se postupně stěhovalo čím dál tím více osob z vesnic, takže během jednoho desetiletí výrazně vzrostl počet městského obyvatelstva. S těmito tendencemi souvisely rovněž proměny nároků lidí na bydlení i spotřební zvyklosti.¹⁸³ Ve druhé polovině šedesátých let mimo to rychleji rostly mzdy, tak jak se oživovalo hospodářství. Vybavenost domácností se postupně vyrovnala, zvyšoval se životní standart obyvatelstva.¹⁸⁴ Navíc se teprve od šedesátých let staly bezplatná zdravotní péče, dětské a mateřské přídavky a starobní důchody opravdu všeobecně dostupnými pro všechny skupiny obyvatelstva, což byl posun od situace předcházejícího období, kdy byly podobné požitky pro vybrané skupiny obyvatelstva zapovězeny (patřily sem soukromě hospodařící osoby nebo většina družstevních rolníků).¹⁸⁵

Pražské jaro ale brzy narazilo, a to i přesto že podle nejrůznějších průzkumů veřejného mínění se občané stavěli víc než kladně k uskutečňovaným procesům v hospodářské a sociální sféře. Odpůrci reformy ve straně i vládě nebyli během jara a léta s to razantněji vystupovat proti opačně naladěné většině obyvatelstva, i když se pokoušeli argumentovat

---

¹⁸² KALINOVÁ, Lenka. Společenské proměny v čase socialistického experimentu, s. 220-221, 253-256 a 281-283, 306.

KAPLAN, Karel. Sociální souvislosti krizí komunistického režimu v letech, s. 46-49.

¹⁸³ KALINOVÁ, Lenka. Sociální reforma a sociální realita v Československu v šedesátých letech, s. 66-67.

¹⁸⁴ KAPLAN, Karel. Sociální souvislosti krizí komunistického, s. 67.

¹⁸⁵ KALINOVÁ, Lenka. Společenské proměny v čase socialistického experimentu, s. 134 an, 306.

ztrátou sociálních jistot.¹⁸⁶ Až okupace republiky vojsky Varšavské smlouvy v srpnu roku 1968 s sebou přinesla likvidaci nastoupených reforem. U toho však nezůstalo a následující měsíce především znamenaly otočení politického, ekonomického i společenského kormidla jiným směrem a nástup éry normalizace. Po srpnová atmosféra se projevila taktéž na chování obyvatelstva, jak si vzápětí uvedeme.

V měsících po 21. srpnu 1968 se zdvihla intenzivní vlna masového hnutí žádající suverenitu země a pokračování v nastoupené cestě změn. Tento tlak vydržel až do jara následujícího roku. Invaze cizích vojsk s sebou přinesla nejen otevřené projevy nesouhlasu, ale také tichou rezistenci. Zvyšovala se nemocnost, rostlo vynechávání směn a neomluvená absence, zintenzívnilo se rozkrádání socialistického majetku, stoupla výroba zmetků a vadných výrobků. Reakce normalizačního režimu na podobná jednání však na sebe nenechala dlouho čekat. Vyvíjel se tlak na lékaře, aby uznávali práce neschopnými menší množství zaměstnanců, zaváděly se *soudružské kontroly*, zda jsou osoby na nemocenské skutečně doma a léčí se. Vznikly mzdové a flukтуаční komise na závodech, zpřísnily se postihy za absence a došlo ke změnám v zákoníku práce znevýhodňujícím zaměstnance. Přitvrdily se rovněž postihy za odcizování majetku v socialistickém vlastnictví. V psychice lidí se srpnové události a zostření režimu manifestovalo poklesem zájmu o veřejné dění, zvýšením spotřeby lihovin a uchýlením do soukromí, ve kterém se lidé realizovali třeba přestavbami a opravami chat či chalup nebo zútulněním vlastních domovů.¹⁸⁷

---

¹⁸⁶ KALINOVÁ, Lenka. Společenské proměny v čase socialistického experimentu, s. 271-272.

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 243-244 a 314-333 a KAPLAN, Karel. Sociální souvislosti krizí komunistického režimu, s. 75-77.

4. Místní lidové soudy jako laboratoř pro sociální dějiny

4.1 Roviny třecích ploch vznikající v tématu MLS

MLS a otázkami spojenými s jejich činností, myšleno v nejširším slova smyslu, se zabývaly různé skupiny, jež se více či méně snažily korigovat, usměrňovat a opravovat fungování tohoto článku justice. Vedle toho existovaly „pěšáci“ zákona o MLS, tedy přímo soudci. Celé toto společenství bychom si mohli představit uspořádané do jakési *pyramidy*. Na její vrchol by bylo vhodné umístit *samotný zákon* o MLS č. 38/1961 Sb., jehož nejdůležitější pasáže jsme probrali v předchozí kapitole. Vzhledem k tomu, že se zákonodárci snažili vtisknout onomu právnímu předpisu jednoduchou podobu, aby tak docílili jeho snadné pochopení širokému poli uživatelů, především laiků, kteří jej měli aplikovat v praxi, musíme pod tento pomyslný stupeň umístit úroveň *právníkou-odbornou*, tedy školené znalce a „vykladače“ právních norem. Do této kategorie by spadaly nálezy Nejvyššího soudu a jeho směrnice, jež byly určeny k interpretaci a provádění zákona o MLS. Dále by sem patřili právníci přispívající do právnických časopisů a píšící teoretickou literaturu o MLS i příručky určené soudcům MLS. Následující, *státní- stranickou*, vrstvu tvořily směrnice vydané vládou ČSSR, instrukce ministerstva spravedlnosti, materiály vytvořené Právníckým ústavem ministerstva spravedlnosti (dále jen PÚMS) a orgány ÚV KSČ. Těsně pod tímto patrem bychom mohli umístit rovinu *odborovou*, reprezentovanou předsednictvem a sekretariátem ÚRO a v lokálním měřítku pak KOR, OOR a pod ni spadající ZV ROH. Na úrovni *okresní a komunální* se k problematice MLS vyslovovaly jak národní výbory (ONV, MNV, MěNV), tak také okresní výbory KSČ a okresní soud. Nejnižší patro tohoto jehlanu představovaly potom *samotné MLS a jejich soudci*.

Ačkoliv jsme nyní sestavili jednotlivé „aktéry“, kteří přicházejí v tématu MLS v úvahu, do geometrického tvaru, neměli bychom se touto prvotní představou cítit příliš svázaní. Při procházení jednotlivých otázek, jež se vynořily během studia MLS, si s jednotlivými patry pyramidy smíme trochu „pohrát“ a poněkud pozměnit pořadí

jednotlivých vrstev. A z jakého důvodu? Je totiž třeba si uvědomit vzájemnou provázanost a interakci mezi jednotlivými uskupeními, a proto dokonce samotné vymezení do podoby jehlanu s definovanými úrovněmi lze vnímat spíš volně a orientačně. Vždyť směrnice vlády nebo ÚRO primárně obsahovaly vysvětlující pasáže vyslovující se k provádění zákona o MLS. Ona mnohostranná propojenost se nadto projevuje např. v tom, že předsednictvo ÚV KSČ využívalo specializovaných znalostí Právní komise a ÚRO měly své Pracovně právní oddělení. Navíc odpovědní pracovníci státních institucí současně vykonávali funkce ve stranických orgánech.¹⁸⁸

Právníká-odborná skupina rovněž produkovala knihy a především články jak v *Právniku* - vysoce fundovaném periodiku vycházejícím pod hlavičkou Ústavu státu a práva Československé akademie věd (dále jen ČSAV), tak také v časopisech *Socialistická zákonnost* a *Socialistické soudnictví*¹⁸⁹ vydávaných PÚMS. Poslední dva jmenované tituly měly dokonce výslovně dle instrukcí ministerstva spravedlnosti sloužit k propagaci MLS. Tomu napomáhala samostatná rubrika v *Socialistickém soudnictví*, do níž přispívali nejen školení právníci a soudci okresních soudů, ale také pracovníci národních výborů i samotní soudci MLS.¹⁹⁰ Samotným soudcům MLS odebrání *Socialistického soudnictví* doporučoval další výsledek práce právníké-odborné skupiny – kniha *Místní lidové soudy*. Sepsal ji kolektiv právníků pod vedením zaměstnance PÚMS dr. Vladimíra Rolence. Kniha z roku 1963 byla určena nejen soudcům MLS, ale také soudcům okresních soudů a pracovníkům národních výborů i společenských organizací, a obsahovala mimo jiné příklady upozorňující na chyby, jež se vyskytly při rozhodování skutečných MLS.¹⁹¹ Pokud se ještě zdržíme u knižní produkce právníké-odborné skupiny, tak jmenujme tenkou brožuru *Co má vědět soudce místního lidového soudu* určenou přímo soudcům MLS a vydanou právě PÚMS.¹⁹² Svým vlastním dílem již v roce 1962 přispělo taktéž Pracovně právní oddělení ÚRO, které však svůj titul,

¹⁸⁸ Ministr spravedlnosti nemusel být komunistou, ale jeho první náměstek se měl starat o dodržování linie KSČ. SOUKUP, Ladislav. *Místní lidové soudy v Československu*, s. 296.

¹⁸⁹ Pod tímto názvem vycházel časopis od roku 1961, předtím se jmenoval *Soudce z lidu*.

¹⁹⁰ Instrukce ministerstva spravedlnosti k provádění zákona o místních lidových soudech. In *Sbírka směrnic pro národní výbory*, roč. 1961, částka 15, poř.č. 15, s. 10. ; O rozšiřování povědomí o MLS se měly starat ještě časopisy *Národní výbory* a *Služba lidu*. Pro účely práce jsem využila hlavně časopis *Socialistická zákonnost* a *Socialistické soudnictví*.

¹⁹¹ ROLENC, Vladimír et. al.: *Místní lidové soudy*, s. 79-81.

¹⁹² *Co má vědět soudce místního lidového soudu*. Praha, 1963.

Místní lidové soudy v závodech,¹⁹³ zaměřující se zejména na specifika MLS na závodech, určilo jmenovitě činitelům ROH. Pro funkcionáře národních výborů, pracovníky ze sborů Veřejné bezpečnosti (dále jen VB), vyšetřovatele, okresní prokurátory a soudce vyšla už v roce 1962 z pera několika autorů vedených dr. Ladislavem Bydžovským ještě jedna kniha, *Přestupky a provinění: vysvětlivky k zákonu o úkolech národních výborů při zajišťování socialistického pořádku a k zákonu o místních lidových soudech*¹⁹⁴, jež se v první řadě zabývala výkladem jednotlivých paragrafů jak zákona č. 38/1961 Sb., tak také zákona souvisejícího č. 60/1961 Sb.

Lze shrnout, že uvedené publikace měly charakter praktických spisů, kde se předpokládalo, že se danou látkou bude probírat širší okruh uživatelů, že tedy půjde o právně vzdělané osoby i naprosté laiky. Naopak teoretického a monografického charakter dosáhla kniha z roku 1965, kterou sepsala skupina autorů kolem Jana Tolara, pracovníka Ústavu státu a práva ČSAV.¹⁹⁵ Zatímco v tomto případě si dovolím pochybovat o tom, že se čtenáři z řad soudců MLS v nějaké masovější míře dostali k onomu titulu, počty vydaných výtisků předcházejících spisů hovoří o opaku. Rolencova kniha vyšla v 9 000 nákladu a publikace o MLS v závodech od Pracovně právního oddělení ÚRO dosáhla dokonce 10 000 výtisků. Vzhledem k tomu, že v roce 1966 působilo u MLS v závodech i obcích v celé republice dohromady 13 607 soudců, lze docela dobře předpokládat, že většině z nich se tyto dvě knihy do rukou dostaly.¹⁹⁶

Hlas právníckého-odborného patra naší pyramidy promlouval k soudcům MLS hlavně skrze stránky časopisů a knih, naopak státní-stranické kruhy se pokoušely, více či méně úspěšně, ovlivňovat záležitosti týkající se MLS přes již zmiňované instrukce ministerstva spravedlnosti orientované hlavně na okresní soudy, ale také přes pokyny ministerstva vnitra směřované k orgánům VB a metodické postupy generálního prokurátora, neboť i VB a okresní soudci s prokurátory přicházeli do styku s MLS. Měli jim být při jejich práci nápomocni jak podle § 3 zákona o MLS, tak také podle směrnic vlády a instrukce ministerstva

---

¹⁹³ Místní lidové soudy v závodech : Určeno funkcionářům ROH, 1962.

¹⁹⁴ Bydžovský, Ladislav, et al. Přestupky a provinění, 1962.

¹⁹⁵ TOLAR, Jan -PŘENOSIL, Gustav-LAKATOŠ, Michal. Místní lidové soudy, 1965.

¹⁹⁶ Justiční statistická ročenka 1967, s. 327.

spravedlnosti z 31. května 1961.¹⁹⁷ Zmíněné vládní směrnice k tomu navíc upravovaly práci MLS z roviny místní, pomocí národních výborů. Na ovlivňování výkonu funkce soudce MLS participovalo taktéž ÚV KSČ, což jednoznačně potvrzují pokyny strany stanovené pro její organizace na lokálních úrovních:

„Výbor stranické organizace zajistí prostřednictvím komunistů – soudců místního lidového soudu, aby byl správně posouzen politický význam případu, zejména jeho společenská závažnost (...) Stranické organizace zajistí prostřednictvím komunistů – soudců místního lidového soudu, aby její všestranné politické zvážení případu usnadnilo místnímu lidovému soudu případ správně politicky projednat a rozhodnout.“¹⁹⁸

ÚV KSČ si k tomu nechávalo v průběhu šedesátých let zpracovat zprávy o činnosti MLS, jejichž obsah patřil do kategorie přísně tajných. Na jejich sestavování se podílela Právní komise při ÚV KSČ nebo také ministerstvo spravedlnosti, vnitra, Generální prokuratura a Nejvyšší soud. Výsledky šetření se měly odrazit v praxi a vést ke zlepšení nalezených nedostatků aplikací navržených řešení po linii stranické, tedy přes krajské a okresní výbory KSČ až k základním organizacím KSČ. O jaké potíže se jednalo a zda nakonec navrhovaná východiska přinesla odstranění nebo zmírnění problémů, se kterými se potýkaly MLS, se dozvíme na následujících stranách. Než přikročíme k osvětlení této oblasti, je nutné ještě dokončit exkurzi naší pyramidou až k její základně.

Odborové patro vyplňovaly především směrnice ÚRO adresované institucím ROH. ÚRO si podobně jako ÚV KSČ nechalo zpracovat relace o fungování MLS v souvislosti s aktivitami orgánů ROH. Doporučení, která z těchto zpráv vyplývala, se uplatňovala skrze úkoly ukládané KOR, OOR až k samotným ZV ROH. Přes odbory se znovu apelovalo na zaměstnance soudů, prokuratur i národních výborů, aby v rámci možností podporovali práci MLS. ÚRO k tomuto využilo Odborového svazu zaměstnanců státních orgánů. K propagaci a popularizaci záležitostí kolem MLS sloužil tisk, přesněji deník Práce (i jeho slovenská

---

¹⁹⁷ Instrukce ministerstva spravedlnosti k provádění zákona o místních lidových soudech, s. 8; Směrnice o úkolech národních výborů při zřizování a rozvíjení činnosti místních lidových soudů. In Sbírká směrnic pro národní výbory, roč. 1961, částka 15, poř.č. 15, s. 5; Např. ROLENC, Oldřich. K některým otázkám výkladu zákona o místních lidových soudech. In Socialistická zákonost. 1962, č. 8, s. 497.

¹⁹⁸ NA, ÚV-KSČ-sekretariát, Pokyny pro krajské a okresní výbory a základní organizace KSČ ke zřizování a činnosti místních lidových soudů a k úkolům propagandy a agitace, sv. 208, arch.j. 345, bod 2, s. 10.

verze Práca) a časopis Odborář.¹⁹⁹ Přímo v podnicích se hlásnou troubou stávaly tamější závodní časopisy – pro naše téma z okresu Hradec Králové to je týdeník Únorovec, který vycházel v n. p. Závody Vítězného února v Hradci Králové (dále jen ZVÚ).

Okresní a komunální podlaží našeho jehlanu se realizovalo zejména ve zprávách o činnosti konkrétních MLS ve zvoleném okrese Hradec Králové. Tyto relace vytvářeli předsedové jednotlivých MLS. Souhrnně činnost soudů projednávala rada ONV, v samotných obcích pak rady MNV nebo MěNV, které studovaly předkládané zprávy. Rovněž zdejší okresní soud se zapojoval do aktivit spojených s MLS.²⁰⁰ Jednalo se hlavně o převzetí *patronátů* nad jednotlivými MLS. Patrony se většinou stávali předsedové senátů tohoto okresního soudu, u MLS v Chlumci nad Cidlinou to byla však i vedoucí odboru pro vnitřní věci rady ONV.²⁰¹ Jejich podpora se měla zakládat na odborných radách při vedení jednání před MLS i třeba v řešení otázek spojených s administrativou vyplývající z činnosti soudu.

Cesta pyramidou končí u deseti soudů fungujících v okrese Hradec Králové v letech 1961-1969, ale je rozšířena ještě o deset náhodně vybraných MNV, jejichž komise také rozhodovaly o proviněních. V závislosti na dochovaných archivních materiálech můžeme zrekonstruovat, jak patrně tyto soudy i komise fungovaly a jak se v jejich práci odrážela očekávání, nařízení, doporučení a předpoklady všech výše popsaných pater.

Celý zájem o instituci MLS, ať už jej projevovала kterákoli výše popsaná složka, má však jednu společnou vývojovou linku. Na začátku šedesátých let, kdy se MLS postupně ustavovaly a začaly uvádět v činnost, se pro patra pyramidy MLS staly poutavým objektem. Toto tvrzení potvrzují četné články v časopisech nebo vydané knihy, také směrnice a zprávy o jejich činnosti, které si vyžádaly orgány ÚV KSČ a ÚRO. Počáteční zápal, jež se kolem MLS rozpoutal, ovšem postupně, zejména od druhé poloviny šedesátých let, uhasínal. Po roce 1965 už nevyšly nové knižní tituly s tematikou MLS, předsednictvo ÚV KSČ a ani ÚRO neprojednávaly na svých schůzích otázky týkající se MLS, zprávy o činnosti samotných soudů byly čím dál tím stručnější, rady ONV i MNV a MěNV na zasedání nevěnovaly MLS

¹⁹⁹ Pro účely práce jsem využila časopisu Odborář.

²⁰⁰ Ve fondech okresního soudu v Hradci Králové se mi nepodařilo nalézt příslušné archivní materiály, které by blíž osvětlily spolupráci okresního soudu a MLS. O této kooperaci se proto dozvídáme jen z dochovaných zpráv o činnosti MLS.

²⁰¹ SOKA HK, fond MLS-CH, Zprávy o činnosti a hodnocení (1961-1966, 1968), karton č. 1, inv.č. 6.

už tolik pozornosti. K tomu navíc uvolňující se atmosféra ve veřejných i politických sférách života nahrávala čím dál tím hlasitější kritice otiskované na stránkách právnických časopisů. Za příčinu této sestupné tendence zájmu o MLS nemůžeme považovat myšlenku, že MLS fungovaly dobře a nebylo tudíž potřeba se jimi už tolik zabývat. Opak je totiž pravdou. Již několikrát bylo v práci naznačeno, že uvádění zákona č. 38/1961 Sb. do praxe s sebou přinášelo potíže. Mnohé problémy bychom dokonce měli definovat jako chronické, neboť se s nimi MLS potýkaly takřka od začátku, resp. se objevily v prvních dvou až třech letech jejich fungování a vydržely až do konce jejich existence.

Následující strany budou věnovány právě těmto „žhavým“ bodům, chcete-li třecím plochám, jež se staly příslovečným kolbištěm pro střet jednotlivých vrstev naší pyramidy. S vytyčením okruhu problémových partií života MLS nám pomůže článek pracovníků PÚMS, jelikož právě tato instituce prováděla od roku 1965 výzkum společenské účinnosti MLS, při kterém se do ruky odborníků dostaly spisy MLS z celé republiky.²⁰² Autoři článku, vytištěného roce 1969 v Socialistickém soudnictví pod názvem *K perspektivám místních lidových soudů (Několik poznámek k závěru výzkumu PÚMS o společenské účinnosti místních lidových soudů)*²⁰³, vyjmenovávají zásadní nedostatky, jež se od uvedení zákona do praxe vyskytly²⁰⁴:

- MLS nevznikaly rovnoměrně po celé ČSSR, dle všeho pokrývala působnost MLS v obcích jen 40,9 % (pro MLS na závodech tento údaj podle autorů nelze zjistit).

---

²⁰² Viz MACH, Luděk – MOTEJL, Otokar. Místní lidové soudy rozhodují. In Socialistické soudnictví. 1967, č. 6, s. 265-269.

²⁰³ MACH, Luděk – MOTEJL, Otokar. K perspektivám místních lidových soudů (Několik poznámek k závěru výzkumu PÚMS o společenské účinnosti místních lidových soudů). In Socialistické soudnictví. 1969, č. 1, s. 29-36.

²⁰⁴ Srov. potíže MLS určené Veronikou Kubrikovou: „Miestnym ľudovým súdom bol vyčítaní nízky počet zriadených súdov (nedostatočná sieť súdov spôsobuje, že majú na starosti veľký počet osôb a preto nemôžu dostatočne posúdiť závažnosť činu, uplatniť výchovné možnosti, pretože jednájú o ľuďoch, ktorých nepoznajú, miestne ľudové sudy nie sú zriadené tam, kde by boli potrebné...), nedostatočnú účinnosť uložených opatrení, ich izolovanosť od občanov, pracujúcich, vedení závodov a spoločenských organizácií, najmä ROH, zapríčinené nedocenením ich významu, nedostatočnú iniciatívu súdov (prejednávanie vecí z vlastného podnetu), prejednávanie vecí bez účasti verejnosti, nezáujem pracujúcich o prípady prejednávané pred týmito súdmi a v neposlednom rade aj nedostatočné personálne vybavenie. Počas trvania súdov sa neustále objavovali otázky vyplývajúce z nedostatočnej zákonnej úpravy (ktorá nemala byť zbytočne zaťažovaná podrobnou úpravou procesnej časti) a nedostatkom usmerovania činnosti miestnych ľudových súdov okresnými súdmi. V neposlednom rade nemožno podceňovať ani nedostatok tradície týchto súdov (bez ohľadu na obmedzené pôsobenie súdružských súdov). KUBRIKOVÁ, Veronika. Trestné súdnictvo v ČSSR v 60. rokoch 20. storočia [online]. [2008] [cit. 2009-01-27]. Slovenský. Dostupný z WWW: <http://www.law.muni.cz/edicni/sborniky/cofola2008/files/pdf/history/kubrikova_veronika.pdf>.

Provinilí občané tak mnohdy byli znevýhodnění tím, zda věc měl projednávat MLS nebo komise národního výboru, resp. u méně závažných trestných činů okresní soud nebo MLS.

- Objevily se nevysvětlitelné disproporce, kdy např. v roce 1966 40% soudů neprojednalo více než 40 věcí, avšak 16% MLS projednalo více jak 150 případů.
- Při zřizování MLS se vycházelo z předpokladu, že budou projednávat věci lidí, kteří jinak žijí řádným životem, ale praxe vedla k tomu, že MLS musí projednávat i případy, kde soudci MLS už předem vědí, že nebudou mít výchovný účinek, jednalo se zvláště o činy recidivujících osob. Ani zpřísnění, které přinesl zákon č. 58/1965 Sb., dle autorů neznamenal výraznější zdokonalení účinku MLS.
- Nedostatečná společenská účinnost MLS vznikající také z toho, že MLS nemohly nechat předvést provinilce k jednání před MLS, to vše vedlo ke snížení zájmu veřejnosti, společenských organizací i samotných soudců, kteří mají dle autorů ztrácet zájem o vykonávání funkce u MLS.
- Nedostatek odbornosti soudců MLS se nepodařilo kompenzovat ani školeními (nutno dodat, že občasnými) ani patronáty okresních soudů.
- Samotní soudci se po čase začali dožadovat zpřísnění sankcí, což by však popřelo původní smysl zřizování MLS, tedy výchovné působení kolektivu, jež má vést k nápravě provinilce.
- Autoři chtějí neutěšenou situaci s MLS řešit převedením provinění na okresní soudy, kde by o nich rozhodoval samosoudce.²⁰⁵

Výčet těžkostí vznikajících při činnosti MLS bychom na základě prostudovaných článků z odborných časopisů, textů v příslušných publikacích a tajných statí vytvořených pro potřeby ÚV KSČ a ÚRO měli rozšířit ještě o další komplex problémů. Zkusme si proto shrnout (ne)fungování MLS a na následujících stranách se věnovat těmto otázkám:

---

²⁰⁵ MACH, Luděk – MOTEJL, Otokar. K perspektivám místních lidových soudů (Několik poznámek k závěru výzkumu PÚMS o společenské účinnosti místních lidových soudů). In Socialistické soudnictví. 1969, č. 1, s. 30-36.

- Ustavování MLS – kde a za jakých okolností měly vznikat? Jak vypadala situace v okrese Hradec Králové?
- Snahy o „dovzdělání“ soudců MLS
- Agenda MLS – jaká byla administrativa MLS? Co ovlivňovalo jejich chod?
- Jaký charakter měly projednávané případy a ukládaná opatření ?
- Jaké společenské účinnosti dosáhlo projednávání provinění a méně závažných trestných činů před senáty MLS a provinění před komisemi národních výborů?
- Reformovat nebo zrušit MLS?

Ohraničili jsem si nyní určitou oblast, na kterou budeme pohlížet optikou samotného okresu Hradec Králové. Výše jsme ovšem skupině problémů MLS přiřadili adjektivum „žhavá“. Co přesně ji rozpalovalo? Stál za tím právě střet praxe (v našem případě ztělesněné soudy v okrese Hradec Králové) a očekávání, výklady, předpoklady i snahy dalších úrovní pyramidy zasáhnout do chodu MLS nebo se alespoň vyslovit k jejich fungování. Vznikají proto třecí plochy dodávající energii potřebnou k dynamizaci celého pohledu na MLS. Odpovědi na vyřčené dotazy tudíž hledejme za použití všech pater této pyramidy.

4.2 Ustavování MLS – kde a za jakých okolností měly vznikat? Jak vypadala situace v okrese Hradec Králové?

V druhé kapitole jsme se seznámili s institucí MLS nejen po stránce legislativní, ale také jsme se ve stručnosti zabývali otázkami jejich zakládání i postupu, který měl jejich vzniku předcházet. Přesto si krátce připomeňme pravidla, kde a za jakých okolností se měly tyto soudy vytvářet, přičemž ony zásady se nejdříve objevily ve vládní směrnici a instrukci ministerstva spravedlnosti a ve směrnici ÚRO a později se opakovala jak v knižních titulech, tak také v brožuře PÚMS.²⁰⁶

---

²⁰⁶ Instrukce ministerstva spravedlnosti k provádění zákona o místních lidových soudech, s. 7; Směrnice o úkolech národních výborů při zřizování a rozvíjení činnosti místních lidových soudů, s. 2-3; Směrnice ústřední

MLS se zřizovaly postupně v obcích městského charakteru s počtem obyvatel zhruba kolem 3 000 a v závodech, kde zároveň působila ZO ROH.²⁰⁷ Podle instrukcí z ÚRO se soudy měly přednostně objevit v podnicích a závodech průmyslových, ve stavebních organizacích, ve spojích, v závodech silniční a železniční dopravy, na státních stanicích, strojních a traktorových stanicích, v závodech místního hospodářství, státního obchodu a ve spotřebních družstvech.²⁰⁸ Poněkud přesnější kritéria, míru vhodných předpokladů k vytvoření MLS do určité míry poskytovala instrukce ministerstva spravedlnosti, kde se psalo, že:

„Místní lidové soudy nebudou ustavovány mechanicky. Budou ustavovány v těch závodech a obcích, kde se projevuje potřeba ustavení místního lidového soudu a kde jsou již vytvořeny příznivé kádrové i jiné podmínky pro jejich úspěšnou činnost. Budou proto ustavovány zejména v závodech a v obcích, kde jsou již ustaveny soudružské soudy vyvíjející aktivní činnost. Soudružské soudy přestanou po účinnosti zákona o místních lidových soudech vyvíjet činnost.“²⁰⁹

Směrnice ÚRO funkcionáře ROH tuto otázku specifikuje následovně:

„Hlediskem potřebnosti místního lidového soudu je počet případů porušování socialistické zákonnosti v závodě a zejména jejich společenská závažnost.“²¹⁰

Pro skutečný vznik konkrétních MLS se stala nosnou hlavně existence soudružských soudů. Vezmeme-li v úvahu, že k 1. srpnu 1960 existovalo v ČSSR 763 soudružských soudů, z nichž 8 se nacházelo ve východních Čechách, a k 31. prosinci se v celé republice k životu uvedlo 667 MLS, z toho 61 ve východních Čechách, je více než pravděpodobné, že část MLS

---

rady odborů o úkolech ROH při ustavování a činnosti místních lidových soudů v závodech. In Usnesení ústřední rady odborů. 1961, č. 7, s. 1-8.; Co má vědět soudce místního lidového soudu, s. 4-5.; Místní lidové soudy v závodech : Určeno funkcionářům ROH, s. 20-21; ROLENC, Vladimír et. al. Místní lidové soudy, s. 16-17; TOLAR, Jan-PŘENOSIL, Gustav-LAKATOŠ, Michal. Místní lidové soudy, s. 24-25

²⁰⁷ ROLENC, Vladimír et. al. Místní lidové soudy, s. 16-17.; K 31. 12. 1961 vzniklo: 39 MLS v Praze, 103 ve Středočeském kraji, 30 v Jihočeském, 28 v Západočeském, 89 v Severočeském, 61 ve Východočeském, 139 v Jihomoravském a 36 v Severomoravském. Více MLS se ustavilo na závodech než v obcích. VOA, ÚRO-PŘ, Podklady pro schůzi předsednictva ÚRO (20.3. 1962), Zpráva o činnosti orgánů ROH při ustavování a působení místních lidových soudů za rok 1961, karton č. 58, inv.jedn. 361/4, přílohy.

²⁰⁸ Směrnice ústřední rady odborů o úkolech ROH při ustavování a činnosti místních lidových soudů v závodech. In Usnesení ústřední rady odborů. 1961, č. 7, s. 3.

²⁰⁹ Instrukce ministerstva spravedlnosti k provádění zákona o místních lidových soudech, s. 7

²¹⁰ Směrnice ústřední rady odborů o úkolech ROH při ustavování a činnosti místních lidových soudů v závodech. In Usnesení ústřední rady odborů. 1961, č. 7, s. 3.

vznikla právě v lokalitách, kde již existoval soudružský soud.²¹¹ Podle pokynů z dubna 1961 vypracovaných ÚV KSČ a určených krajským a okresním výborům KSČ a také základním stranickým organizacím měly situaci právě kolem soudružských soudů zhodnocovat okresní výbory KSČ v součinnosti s OOR, ONV, základními organizacemi KSČ, okresními soudy, prokuraturami a odděleními VB.²¹²

Že přítomnost soudružského soudu hrála rozhodující úlohu, potvrzuje i informační zpráva vytvořená místním výborem KSČ v Hradci Králové z roku 1961. Týkala se sice přednostně voleb soudců z povolání a soudců z lidu, přesto v ní nacházíme pro naše téma důležitou informaci. Uvádí se v ní totiž, že situaci pro vznik MLS přímo v Hradci Králové zhodnotila komise okresního výboru KSČ, přičemž posuzovala činnost **zdejších soudružských soudů** a také řešení drobných případů před orgány ROH a ČSM v závodech. Výsledkem tohoto šetření byl závěr, že ony „vhodné podmínky“, tak jak se o nich hovoří v pokynech výše popsanych, budou v n. p. ZVÚ, v Lokomotivním depu ČSD a v Československých závodech naftových motorů, závod Plotičtět nad Labem (dále jen ČZNM). OOR souhlasila ze zřízením těchto soudů a rada ONV jejich vznik posvětila 7. září 1961. Soudy zahájily svou činnost od 1. října téhož roku.²¹³

Jako první MLS v obci na okrese Hradec Králové byl ještě v roce 1961 ustaven soud v Chlumci nad Cidlinou, a to opět po prvotním zvážení okresního výboru KSČ.²¹⁴ Ostatní MLS v Hradci Králové a v obcích Nový Bydžov, Smiřice a Třebechovice pod Orebem a v n. p. Gumokov byly vytvořeny v roce 1962, přesněji od 1. července toho roku. Pouze MLS při ČSD stanici v Hradci Králové začal fungovat až 14. listopadu 1963.²¹⁵ Z dostupných archivních materiálů, jež se zachovaly ve fondech jednotlivých MLS v královéhradeckém okrese, lze do určité míry zjistit, jaké další pohnutky vedly ke vzniku těch soudů působících

---

²¹¹ TOLAR, Jan-PŘENOSIL, Gustav-LAKATOŠ, Michal. Místní lidové soudy, s. 20 a 25.

²¹² NA, ÚV-KSČ-sekretariát, Pokyny pro krajské a okresní výbory a základní organizace KSČ ke zřizování a činnosti místních lidových soudů a k úkolům propagandy a agitace, sv. 208, arch.j. 345, bod 2, s. 5.

²¹³ SOKA HK, fond MěNV-Hradec Králové, Volby soudců a soudců z lidu 1956-1961, karton č. 239, inv. č. 1584.

²¹⁴ SOKA HK, fond MěNV-Chlumeck nad Cidlinou, Zápis ze chůzí rady MěNV, kniha č. 14.

²¹⁵ SOKA HK, Místní lidový soud Hradec Králové, inventář č. 1710, s. 1.; SOKA HK, Místní lidový soud Gumokov Hradec Králové, inventář č. 1711, s. 1.; SOKA HK, Místní lidový soud ČSD stanice Hradec Králové, inventář č. 1712, s. 1.; SOKA HK, Místní lidový soud Nový Bydžov, inventář č. 1717, s. 1.; SOKA HK, Místní lidový soud Smiřice, inventář č. 1718, s. 1., SOKA HK, Místní lidový soud Třebechovice pod Orebem, inventář č. 1719, s. 1.

od roku 1962, resp. 1963. Fond smiřického MLS skýtá stručný dopis adresovaný ONV v Hradci Králové. Rada MNV v něm podává plán na zřízení MLS od července 1962, k čemuž ji vedou **zkušenosti z práce komise pro ochranu veřejného pořádku** (dále jen KOVP) a také **návrh zástupců okresního soudu** v Hradci Králové.²¹⁶ Další archivní materiál z fondu královéhradeckého MLS, který sestavil v dubnu 1962 místní výbor KSČ, obsahuje něco velmi podobného jako ve Smiřicích. Podle tohoto dokumentu totiž okresní výbor KSČ shledal, že opět nastaly ony vhodné podmínky ke zřízení dalších MLS. Ve svých úvahách měl vycházet hlavně ze zkušeností KOVP při MNV v obcích a kárných komisích na závodech, před než se od 1. července 1961 dostávala k řešení provinění. Od doby, kdy vešel zákon o MLS v platnost se v např. Hradci Králové před KOVP projednalo na 80 provinění. Celkově pak před různými komisemi hradeckého MěNV mělo stát 23 mladistvých a 164 dospělých provinilců. To měl být dostatečný impulz k zahájení příprav na ustavení MLS při zdejší MěNV.²¹⁷

Absence soudružského soudu zřejmě pozdržela vznik MLS v dalších obcích na Královéhradecku až do roku 1962, přesto se zdejší KOVP a závodní kárné orgány setkávaly s činy, jež spadaly do nové kategorie provinění. Domnívám se, že s klasifikací, zda delikty v dané lokalitě skutečně nejsou jen přestupky, pomáhal především okresní soud. Proto také návrhy na zřízení MLS zjevně vycházely ze závěrů, které v této oblasti učinil právě příslušný okresní soud. Tento názor vyvozují nejen z archivních dokumentů, ale opírám jej rovněž o instrukce ministerstva spravedlnosti z května 1961.²¹⁸ V praxi tedy, alespoň co se týká samotného zrodu MLS, plnily okresní soudy i ONV, MNV a orgány ROH i okresní a místní výbory KSČ svou povinnost jim přitom pomáhat. Také zpráva o činnosti MLS předložená předsednictvu ÚV KSČ shledávala ocenila aktivity národních výborů při zřizování MLS.²¹⁹ Rovněž ÚRO se domnívala, že aktivita ROH byla v této oblasti více než dostatečná.²²⁰

---

²¹⁶ SOKA HK, Fond MLS-Smiřice (dále jen MLS-S), Návrh na zřízení MLS a jeho schválení 1962, karton č.1, inv. č. 2.

²¹⁷ SOKA HK, fond MLS-Hradec Králové (dále jen MLS-HK), Politicko-organizační opatření 1962, karton č. 1, inv.č. 60.

²¹⁸ Instrukce ministerstva spravedlnosti k provádění zákona o místních lidových soudech, s. 8.

²¹⁹ NA, ÚV-KSČ-předsednictvo, Činnost místních lidových soudů, sv. 29, arch.j. 38, bod 8, s. 19.

²²⁰ VOA, ÚRO-PŘ, Podklady pro schůzi ÚRO z 20.3. 1962, Zpráva o činnosti orgánů ROH při ustavování a působení místních lidových soudů za rok 1961, karton č. 58, inv.j. 361/4, s. 1-3 a 13-14.

Naznačená situace, nesoucí se v duchu souznění předpokladů a požadavků horních vrstev pyramidy s realizací v její základně u skutečných MLS, se v následujících pasážích poněkud rozplyne. A začne to již volbami soudců MLS a propagací s tím spojenou. Než však přikročíme k podrobnějšímu rozboru této části podkapitoly, měli bychom si alespoň krátce představit nejen obce a podniky s ustavenými MLS v okrese Hradec Králové, ale také MNV, které, jak již víme, rovněž směly řešit provinění. (V případě MNV se omezme jenom na výčet počtu obyvatel.)

Obce s MLS: ²²¹

Hradec Králové – Věnné královské město, kterým se Hradec stal roku 1225, se během 19. století zbavilo barokního opevnění a postupem času se zde prosadila moderní urbanistická koncepce, díky níž se Hradec stal „salómem“ první republiky. Hradec byl okresní městem i sídlem Východočeského kraje, takže se zde nacházel okresní soud a prokuratura a také soud krajský. V roce 1961 zde žilo 55 136 obyvatel. MLS byl ustaven při zdejším MěNV. ²²²

Nový Bydžov – Toto původně královské město, objevující se v písemných pramenech již roku 1305, bylo v letech 1850 až 1960 rovněž městem okresním, jeho význam však od šedesátých let začal klesat. V roce 1961 byl počet obyvatel tohoto města 7 195, MLS fungoval při zdejším MěNV. ²²³

Třebechovice pod Orebem – Středověké dějiny města jsou spojeny s hradeckým knězem Ambrožem, který zde na počátku husitských válek vytvořil bratrstvo Orebské, a to na shromáždění lidu na vrchu Vinice tyčícímu se nad městem, tehdy se také Vinice přejmenovala na Oreb. Samotné město nese přídomek „pod Orebem“ až od roku 1920. V roce 1961 bychom zde našli 5 245 obyvatel, MLS vznikl rovněž při MěNV. ²²⁴

---

²²¹ Všechny údaje o počtu obyvatel z publikace Statistická ročenka okresu Hradec Králové rok 1969, s. 35-39

²²² Historie města [online]. 1999, 23.5. 2007 [cit. 2009-06-26]. Dostupný z WWW: <http://www.hradeckralove.org/cz/O_meste/historie.html>; Dělení na kraje, okresy a obce bylo zavedeno v roce 1960 zákonem č. 36/1960 Sb. o územním členění státu z 9. 4. 1960.

²²³ Historie města Nový Bydžov [online]. c2004-2009 [cit. 2009-06-26]. Dostupný z WWW: <http://www.novybydzov.cz/index.php4?ID=715fc7e3457165460ad23f5b61cc70e7&akce=setitem&iditem=12&level=1&init=1&makce=viewstillart&art=HISTORIE&sec=STALE_CLANKY>.

²²⁴ Oreb [online]. 2008 [cit. 2009-06-26]. Dostupný z WWW: <http://www.trebechovice.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=16945&id=99974&p1=30162> a Historie města

Chlumec nad Cidlinou – První písemné zmínky sahají až do první poloviny 13. století. Chlumecké panství na počátku 17. století daroval císař a český král Matyáš rodu Vchynských (později Kinských), kteří jej vlastnili i ve 20. století. Na počátku šedesátých let dosahoval počet obyvatel 4 777, MLS vznikl při zdejším MěNV.²²⁵

Smiřice – Dějiny obce jsou spojeny s významným českým rodem Smiřických, který však po meči vymřel v první polovině 16. století. Ve srovnání s předchozími obcemi se Smiřice staly městem poměrně pozdě, teprve v roce 1659.²²⁶ Na počátku šedesátých let měla obec 2 556 obyvatel, MLS byl ustaven při zdejším MNV.

Obce, kde KOVP při tamějších MNV rozhodovaly o proviněních (počty obyvatel k roku 1961):²²⁷

Blešno – 286, **Březhrad** – 643, **Dohalice** – 436, **Holohlavy** – 681, **Humburky** – 276, **Chuděřice** – 157, **Jeníkovice** – 590, **Káranice** – 206, **Lochenice** – 572, **Měník** – 456.

Podniky a závody s ustaveným MLS:²²⁸

ČZNM, resp. ČKD – V Plotišti nad Labem, původně samostatné obci, která je od roku 1971 součástí Hradce Králové²²⁹, byla výstavba závodu zahájena již v době okupace. V roce 1944 se podnik stal součástí *Škodových závodů Hradec Králové*. Roku 1953 se závod osamostatnil, avšak už za pět let se začlenil do podniku *Československé závody naftových motorů Praha*, nakonec však byl závod přiřazen do oborové hospodářské jednotky ČKD Praha.²³⁰ Vyráběly

---

[online]. 2008 [cit. 2009-06-26]. Dostupný z WWW:

<http://www.trebechovice.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=16945&id=99052&p1=29040> .

²²⁵ Historický vývoj [online]. 2008 , 2.3. 2004 [cit. 2009-06-26]. Dostupný z WWW:

<http://www.chlumecnc.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=5180&id=1512&p1=52>.

²²⁶ Historie Smiřic [online]. 2009 , 14.7. 2009 [cit. 2009-07-22]. Dostupný z WWW: <

<http://www.smirice.cz/files/cla-cz-208-149.pdf>>.

²²⁷ Všechny údaje o počtu obyvatel z publikace Statistická ročenka okresu Hradec Králové rok 1969, s. 35-39.

²²⁸ Podrobnější informace o ČSD Lokomotivní depo se mi nepodařilo zjistit, stejně tak počty zaměstnanců zde a v ČSD Stanice. Údaje o počtu zaměstnanců u všech podniků z publikace Statistická ročenka okresu Hradec Králové rok 1969, s. 64.

²²⁹ Plotiště nad Labem [online] 1999, [cit. 2009-06-26]. Dostupný z WWW: < <http://www.plotiste.info/data-o-plotistich.html> >.

²³⁰ ČKD Praha, oborový podnik Hradec Králové, Hradec Králové: ČKD, 1975, s. 2.

se zde stacionární lodní naftové motory pro dieselelektrárny a pro říční, jezerní a námořní lodě.²³¹ V letech 1961, 1965 a 1968 zde pracovalo 2 643, 2 957, 3 062 zaměstnanců.

n. p. Gumokov – Původní *Gumárenský závod v Hradci Králové* byl založen už během první republiky. Podnik byl znárodněn v roce 1945, i nadále se však orientoval na produkci gumárenských výrobků, vyráběly se zde např. hadice, lisované desky, podlahové krytiny, pogumovaná kola a válce, různé gumokovové výrobky...²³² V letech 1961, 1965 a 1968 v závodě pracovalo 1 113, 1 260, 1 362 osob.

n. p. ZVÚ – Podnik se stal pokračovatelem tradice královéhradecké strojírenské výroby sahající až k roku 1869. V době mezi světovými válkami byl součástí plzeňských *Škodových závodů Hradec Králové*, od roku 1950 se podnik osamostatnil a od 1. ledna 1953 nesl nové označení jako *Závody Vítězného února*. V roce 1965 došlo ke sloučení královéhradeckého ZVÚ s *Královopolskou strojárnou* z Brna, a tak z brněnské strojárny vznikl *CHEPOS – závody chemického a potravinářského strojírenství*. V Hradci Králové se proto vedle ZVÚ nacházela také pobočka CHEPOSu, jednalo se o *CHEPOS závod 08 Montáže*. K osamostatnění ZVÚ se přikročilo už v roce 1968.²³³ V letech 1961, 1965 a 1968 zde pracovalo 5 025, 5 295, 5 442 zaměstnanců.

ČSD stanice v Hradci Králové – První vlak dorazil do Hradce Králové už 5. října 1857 ze sousedních Pardubic, následovalo otevření úseku Chlumec nad Cidlinou-Hradec Králové (1873) a Hradec Králové-Kyšperk (Letohrad)-Lichkov (1874).²³⁴ Nového nádraží se Hradec dočkal až v době meziválečné. Na Pražském Předměstí vyrostla do roku 1935 moderní nádražní budova, jež se řadila svou rozlohou i vybaveností mezi přední stavby tohoto účelu v tehdejším ČSR.²³⁵ Po únoru 1948 došlo k „očistě“ mezi zdejšími zaměstnanci, část byla přeložena a část propuštěna, jako důvody se uváděly nepřátelský postoj ke změnám, které nastolil komunistický režim, urážlivé výroky vůči SSSR apod. Na počátku šedesátých let

---

²³¹ ČKD Praha, oborový podnik závod Hradec Králové, Hradec Králové: ČKD Praha, oborový podnik závod číslo 62, 1966, nestránkováno.

²³² 1928-1978 Gumokov n. p. Hradec Králové, nestránkováno

²³³ Sto let ZVÚ Hradec Králové, Hradec Králové: ZVÚ, 1969, nestránkováno.

²³⁴ ZIKMUND, Jiří -POSPÍŠILOVÁ, Jaroslava. Fotoalbum města Hradec Králové 1866-1918. 1. vyd. Hradec Králové: Garamon, 2000, s. 82.

²³⁵ ZIKMUND, Jiří -POSPÍŠILOVÁ, Jaroslava -LENDEROVÁ, Zdena. Fotoalbum města Hradec Králové 1918-1945. 1. vyd. Hradec Králové: Garamon, 2002, s. 64.

otřásla zaměstnanci nádraží i obyvateli města tragická nehoda, ke které došlo mezi stanicemi Stéblova a Rosice, jež se nacházejí jen několik kilometrů od hradeckého nádraží. Při srážce dvou vlaků zahynulo 117 lidí, 110 cestujících bylo zraněno.²³⁶

Nyní již víme, kde v okrese Hradec Králové vznikly MLS, a je tedy načase přikročit k avizovaným volbám do těchto soudů. Zákon o MLS v § 9, v prvním a druhém odstavci stanovil, že občané starší 18 let volí na shromáždění navržené kandidáty na soudce, kteří dosáhli alespoň 21 let. Soudce MLS byl zvolen, pokud mu připadla nadpoloviční většina hlasů přítomných na těchto schůzích občanů v obcích a pracovníků v závodech. Směrnice vlády však rozvíjí celou záležitost výběru vhodných kandidátů na soudce i průběh voleb. Nejprve byly instruovány základní organizace KSČ a MNV (popřípadě městské nebo obvodní národní výbory), aby volby důkladně přichystaly. Mají k tomuto účelu zřídit volební komisi složenou z poslanců národního výborů, funkcionářů strany i ze společenských organizací. Návrhy na soudce MLS se předkládají na veřejných shromážděních, jejichž svolání směrnice klade na bedra opět základním organizacím ROH a národním výborům. Za vhodné kandidáty jsou považováni zkušení a politicky vyspělí dělníci, je zdůrazněna účast žen.²³⁷ Pokyny ÚV KSČ pro stranické organizace upřesňují, že by takový adept měl pokud možno být již osvědčeným členem soudružského soudu, zároveň k tomu potvrzují význam dobrého kádrového výběru budoucích členů MLS. Z textu zjevně vyplývá, že takovou vhodnou osobou bude člen KSČ.²³⁸ Praxe v okrese Hradec Králové nám situaci poněkud přiblíží, takže zjistíme, že se členstvím ve straně to nebude tak jednoznačné.

Vedoucí pracovně právního oddělení ÚRO v článku v Odboráři také poněkud korigoval selekci mezi kandidáty, že „je třeba odmítnout tendenci, která se již v některých závodech projevila, aby předsedou místního lidového soudu nebo jeho senátu byl podnikový právník. To by vedlo k nežádoucímu snižování autority místního lidového soudu, neboť někdy budou před místním lidovým soudem projednávány případy předložené právě vedením

---

²³⁶ Pamětní kniha dopravního staničního úřadu ČSD Hradec Králové, Hradec Králové: ČSD, 1965, s. 134-135 a 162-163.

²³⁷ Směrnice o úkolech národních výborů při zřizování a rozvíjení činnosti místních lidových soudů, s. 2-3;

²³⁸ NA, fond ÚV-KSČ-sekretariát, Pokyny pro krajské a okresní výbory a základní organizace KSČ ke zřizování a činnosti místních lidových soudů a k úkolům propagandy a agitace, sv. 208, arch.j. 345, bod 2, s. 6 a 10.

podniku, takže by tu nebyla plná záruka objektivního rozhodování.“²³⁹ Autor zároveň upozorňuje, že není vhodné, aby se soudci MLS staly osoby, jež jsou současně aktivními soudci z lidu od okresních soudů, neboť by pak mohlo docházet ke střetům zájmu, protože okresní soud je pro MLS soudem odvolacím. Přesný opak se ovšem nachází v článku uveřejněném v té době v Právniku. Uvádí se v něm, že znalosti prostředí justice získané soudci lidu mohou být velmi přínosné, že tyto osoby mají pomáhat při vzniku MLS nebo se dokonce stávat jeho členy.²⁴⁰ Všechny zainteresované strany se však shodly na tom, že ten správný soudce lidu by měl být „ostatním občanům příkladem v práci, veřejné činnosti i v osobním životě.“²⁴¹ To měla zaručit rovněž проверка uchazečů provedená základními organizacemi KSČ, jež na ně vypracovaly posudky a které nakonec schvalovaly okresní výbory KSČ.²⁴²

Během příprav na volby měla být veřejnost seznámena právě s kandidáty na soudce. Hlavní cíl předvolební kampaně však formulovaly shodně jak dubnové pokyny ÚV KSČ, tak také vládní směrnice, kde se pravilo, že „účelem přípravy voleb je seznámit široké vrstvy občanů s usnesením ústředního výboru KSČ k otázkám dalšího upevňování socialistické zákonnosti a zlidovění soudnictví. (myšleny teze z prosince 1960 – doplnila K. D.).“²⁴³ Socialistický právní řád měli během voleb vysvětlovat především soudci okresních soudů, jak ostatně stálo v instrukcích ministerstva spravedlnosti.²⁴⁴ Samotný smysl zákona o MLS se navíc vysvětloval v tisku, televizi a rozhlasu. Oddělení propagandy a agitace ÚV KSČ plánovalo vytvoření materiálů určených k přednáškám na jednotlivých okresech.²⁴⁵ Za vhodný prostředek propagace považovala vládní směrnice veřejné besedy s občany,

---

²³⁹ MAŘÍK, Vladimír. Místní lidové soudy v závodech. In Odborář. 1961, č. 13, s. 711.

²⁴⁰ BOGUSZAK, Jiří. Místní lidové soudy a otázky dalšího rozvoje socialistické zákonnosti. In Právník. 1961, roč. 100, č. 3, s. s. 228.

²⁴¹ Směrnice o úkolech národních výborů při zřizování a rozvíjení činnosti místních lidových soudů, s. 3.

²⁴² NA, fond ÚV-KSČ-předsednictvo, Činnost místních lidových soudů, sv. 29, arch.j. 31, bod 8, s. 13.

²⁴³ Směrnice o úkolech národních výborů při zřizování a rozvíjení činnosti místních lidových soudů. in Sběrka směrnic pro národní výbory, roč. 1961, částka 15, poř.č. 15, s. 3.; NA, fond ÚV-KSČ-sekretariát, Pokyny pro krajské a okresní výbory a základní organizace KSČ ke zřizování a činnosti místních lidových soudů a k úkolům propagandy a agitace, sv. 208, arch.j. 345, bod 2, s. 15.

²⁴⁴ Instrukce ministerstva spravedlnosti k provádění zákona o místních lidových soudech, s. 8.

²⁴⁵ NA, fond ÚV-KSČ-sekretariát, Pokyny pro krajské a okresní výbory a základní organizace KSČ ke zřizování a činnosti místních lidových soudů a k úkolům propagandy a agitace, sv. 208, arch.j. 345, bod 2, s. 15-16.; Ve fondu Ústřední kulturně propagační komise a kulturně propagačního oddělení UV KSČ v NA se mi nepodařilo tyto materiály vyhledat.

přednášky, besedy v agitačních střediscích.²⁴⁶ Publikace vydaná především pro potřeby závodních MLS konkrétně uváděla, že podniky mají využívat závodního rozhlasu a časopisu, nástěnky a letáky.²⁴⁷

Samotná volba probíhala, jak je uvedeno výše, na shromážděních voličů, které uspořádaly základní organizace ROH na závodech a příslušné národní výbory v obcích. Směrnice vlády k tomu dodávaly, že je vhodné získat pro tato setkání co největší množství občanů a že je proto možné pořádat více podobných schůzí.²⁴⁸ Podle směrnic ÚRO se odborovým organizacím na závodech hlavně kladlo za úkol, aby se postaraly o zdůraznění politických cílů a významu MLS pro pracující.²⁴⁹ Zvolení soudci, ať už se stali členy MLS v obci či na pracovišti, pak skládali do rukou předsedy MNV (nebo městského či obvodního národního výboru) slib.

„Slibuji, že budu věren Československé socialistické republice a věci socialismu, že se budu řídit Ústavou i ostatními zákony a vykládat je v souladu se socialistickým právním vědomím.“²⁵⁰

Z dochovaných materiálů ve fondech MLS v okrese Hradec Králové lze jejich průběh nejlépe zrekonstruovat na příkladu přímo města Hradec. Zdejší volební komisi tvořil tajemník MěNV, předseda KOVP, vedoucí odboru pro vnitřní věci, vedoucí organizačního odboru, předseda školské a kulturní komise a předsedkyně okresního soudu. Scházeli ovšem výše jmenovaní zástupci společenských organizací. Komise si vytyčila následující úkoly:

- zajistit pomoc uličních organizací KSČ při výběru kandidátů na funkci soudce MLS
- vypracovat referát o významu ustavení MLS a o dalším upevňování socialistické zákonnosti
- zajistit referenty na besedy u občanských výborů
- informovat předsedy občanských výborů o přípravách k ustavení MLS a projednat s nimi spolupráci s uličními organizacemi

²⁴⁶ Směrnice o úkolech národních výborů při zřizování a rozvíjení činnosti místních lidových soudů s. 3.

²⁴⁷ Místní lidové soudy v závodech : Určeno funkcionářům ROH. s. 24

²⁴⁸ Směrnice o úkolech národních výborů při zřizování a rozvíjení činnosti místních lidových soudů, s. 3.

²⁴⁹ Směrnice ústřední rady odborů o úkolech ROH při ustavování a činnosti místních lidových soudů v závodech. In Usnesení ústřední rady odborů. 1961, č. 7, s. 5.

²⁵⁰ § 10 zákona č. 38/1961 Sb.

- zajistit potřebnou administrativu spojenou s předkládáním návrhů kandidátů místnímu výboru KSČ

Aby se dostálo avizovaným parametrům na nejvhodnější uchazeče o pozici soudce, tak jak to vyžadovaly vyšší orgány, instruovala hradecká volební komise uličních organizací aby svůj výběr zaměřily zejména na dělníky, ženy a také členy ČSM, kterých plánovali navrhnout alespoň pět. Následně rada MěNV tento projekt komise schválila a oznámila jej místnímu výboru KSČ, základní organizaci KSČ a ZV ROH v podnicích.²⁵¹ Volební komise poté vytvořila z řad pracovníků MěNV pomocné skupinky pro uliční organizace. Popularizaci významu MLS se snažila zajistit článkem v týdeníku Nové Hradecko, vydávaným okresním výborem KSČ a ONV.²⁵² Hodnocení kandidátů, přesně podle výše popsaných návodů, zajišťovali od základních organizací KSČ, i když ne vždy všichni kandidáti prošli sítí. Ačkoliv není zcela jasné, proč někteří uchazeči nepřicházeli v úvahu, máme náznaky, že za tím stál spíše špatný zdravotní stav či dlouhodobá nemoc, jež bránily výkonu funkce, než třeba absence členství v KSČ. Tuto hypotézu potvrzuje i fakt, že u všech soudů byly navrhovány a také voleny osoby bezpartijní a to v míře sice nevelké, nikoli však zanedbatelné.²⁵³

A proč se tak dělo, když pokyny ÚV KSČ nesporně dávaly přednost straníkům a na výběrech uchazečů se podílely místní organizace KSČ? Podle dostupných posudků na kandidáty, jež máme k dispozici pro MLS při hradeckém MěNV a pro MLS v Chlumci nad Cidlinou, můžeme celkem dobře tvrdit, že i ony osoby bez členství v KSČ byly vůči režimu loajální. Dokládají to poznámky typu: „politicky uvědomělý-státně spolehlivý,“ nebo „přestože je bezpartijní, dá se předpokládat, že je politicky uvědomělý, má kladný poměr k dnešnímu zřízení. O všech politických otázkách dovede dobře diskutovat se správnými

²⁵¹ SOKA HK, fond MLS-HK, Politicko-organizační opatření (1962), Politicko organizační opatření k ustavení místního lidového soudu v Hradci Králové (z dubna 1962) a Usnesení rady MěNV z 20. 4. 1962, karton č. 1., inv.č. 60.

²⁵² FRANC, Zdeněk, Před volbami do místního lidového soudu v Hradci Králové. In Nové Hradecko, roč. 3 (XII), č. 21, s. 3.

²⁵³ SOKA HK, fond MLS-HK, Zápisy ze schůzí volební komise (1962), karton č. 1, inv.č. 1.; Konkrétně se jednalo o 24 % bezpartijních při volbách v roce 1962 a 34 % v roce 1964. SOKA HK, fond MLS-HK, Návrhy kandidátů, posudky (1962, 1964), karton č. 1, inv.č. 66.

závěry.²⁵⁴ Jejich kladný poměr k panujícímu politickému systému byl dostatečnou zárukou, že se nebudou ani oni odchylovat od proklamovaného požadavku vykládat právo v duchu socialismu a že by ani neměli postrádat žádaný třídní instinkt, jež by měl vést jejich rozhodování o poklescích svých spoluobčanů.

Volební komise naplánovala celkem 117 besed s občany. Protože hradecký MLS začal fungovat až od července 1962, probíhala samotná volební shromáždění během června toho roku. Bohužel nevíme, kolik se jich uskutečnilo a jak velký počet osob se jich zúčastnilo.²⁵⁵ V tomto směru je sdílnější fond MLS Chlumce nad Cidlinou. Zdejší soud už pracoval od října 1961. Volby proběhly na počátku září toho roku a sešlo se na nich 483 občanů, což znamená, že přišel zhruba každý desátý obyvatel města.²⁵⁶ Další podklady k zodpovězení otázky, jak byla velká tato veřejná shromáždění, získáváme až pro další volební období, k němuž došlo po uplynutí dvou let. Na hradecké volební schůzi se v roce 1964 dostavilo kolem 2 % občanů.²⁵⁷ Z Chlumce máme podobný údaj až ze třetího funkčního období – k výběru mezi kandidáty se dostavilo necelých 8 % obyvatel.²⁵⁸ Nezájem veřejnosti o MLS se nemanifestoval jen v obcích, ale patrně také na závodech. Svědčí pro to poměrně chabá předvolební kampaň, působící dojmem, že je vedena jen v nezbytně nutném rozsahu. Např. v závodním časopise podniku hradeckého ZVÚ se tematice MLS věnují tři články, z toho dva před volbami a jeden po nich. „Na závadu“ není ani tak jejich počet, jelikož tento soud začal pracovat až v posledním čtvrtletí roku 1961, ale minimálně z pohledu odborových orgánů, se jako problematický jeví jejich krátký rozsah i to, že se ony příspěvky nikdy neotiskly na titulní straně, nýbrž byly vykazány až na třetí či čtvrtou stranu tohoto týdeníku. Velmi stručně se v nich uvádí, čím se mají MLS zabývat a poněkud nešťastně, vzhledem k požadavkům

---

²⁵⁴ SOKA HK, fond MLS-HK, Návrhy kandidátů, posudky (1962, 1964), karton č. 1, inv.č. 66.; SOKA HK, fond MLS-HK, Politicko-organizační opatření (1962), karton č. 1, inv.č. 60.; SOKA HK, fond MLS-CH, Zvolení soudci (1961, 1965, 1967), karton č. 1, inv.č. 7.

²⁵⁵ SOKA HK, fond MLS-HK, Zápis z schůze volební komise (1962), karton č. 1, inv.č. 1.

²⁵⁶ SOKA HK, fond MLS-CH, Zvolení soudci (1961, 1965, 1967), karton č. 1, inv.č. 10.

²⁵⁷ SOKA HK, fond MLS-HK, Veřejné schůze k volbám (1964), karton č. 1, inv.č. 1.

²⁵⁸ SOKA HK, fond MLS-HK, Zápis z schůze volební komise (1962), karton č. 1, inv.č. 1.

KSČ i ÚRO zaměřit se na výchovné působení MLS, upozorňují zaměstnance, že MLS budou moci využívat i tvrdší sankce.²⁵⁹

Občané zkrátka nepovažovali nový článek justiční soustavy za tolik důležitý pro jejich vlastní život, takže se jejich lhostejnost a nevšímavost vůči MLS ukazovala v nevalné účasti na volbách soudců MLS. V rozporu s ideologicky podloženými předpoklady zákonodárců, stranického vedení i odborů, se tento motiv přístupu veřejnosti opravdu výrazně nezměnil až do zániku MLS, což si dokážeme v dalších podkapitolách.

Pokud si nyní budeme chtít odpovědět na to, jak fakticky dopadly volby soudců MLS na Královéhradecku, musíme se spokojit s tím, že ne u všech soudů se dochovaly prameny. Z toho, co však máme k dispozici, víme, kolik přibližně soudců a senátů u jednotlivých soudů působilo. Největší soud vznikl při MěNV v Hradci Králové, jak jednoznačně vyplývá z tabulky 1, druhý v pořadí byl MLS v ZVÚ. Ostatní soudy si vystačily s maximálně třemi senáty. V české části republiky připadalo na jednoho soudce MLS v průměru 1080 obyvatel, zatímco v hradeckém okrese se tento údaj pohyboval mezi 256 až 753 občany na jednoho soudce. Zvláště v menších obcích, jako byly Třebechovice, Chlumec a hlavně Smiřice, se zdálo celkem pravděpodobné, že soudci budou znát provinilce i osobně. V Hradci Králové totéž řešili tak, že delikventy přidělili senátu podle místa jeho bydliště.²⁶⁰

---

²⁵⁹ K ustanovení místního lidového soudu v našem závodě: Nejen trestat – především pomáhat. In Únorovec. 1961, roč. 13, č. 29, s. 4.; Ustavujeme Místní lidový soud. In Únorovec. 1961, roč. 13, č. 33, s. 3.; Volíme soudce místních lidových soudů. In Únorovec. 1961, roč. 13, č. 39, s. 4.

²⁶⁰ SOKA HK, fond MLS-HK, Návrhy kandidátů, posudky (1962, 1964), karton č. 1, inv.č. 66.; SOKA HK, fond MLS-Gumokov, Návrhy kandidátů (1962, 1965), karton č. 1, inv.č. 4; SOKA HK, MLS-CH, Zvolení soudci (1961, 1965, 1967), karton č. 1, inv.č. 10; SOKA HK, MLS-S, Návrhy kandidátů (1962-1964), karton č. 1, inv.č. 8.; SOKA HK, fond MLS-T, Zápis z schůzí rady městského národního výboru, kn.č. 11.; Ustavujeme Místní lidový soud. in Únorovec. 1961, roč. 13, č. 33, s. 3; Justiční statistická ročenka, s. 327. ; Statistická ročenka Československé socialistické republiky 1965, 1. vyd, Praha: SNTL, 1965, s. 87.; Statistická ročenka okresu Hradec Králové, s. 64. ; SOKA HK, fond MLS-HK, MěNV – Hradec Králové, Zápis z schůzí rady Městského národního výboru, kniha č. 116

MLS v:	Soudců celkem	Senátů
Hradci Králové	70	14
Chlumci nad Cidlinou	9	3
Třebechovicích pod Orebem	10	3*
Novém Bydžově	10	3
Smiřicích	10	3*
Gumokovu	11	3
ZVÚ	21	7*
ČZNM/ČKD	(?)	(?)
ČSD stanici	9	3*
ČSD Lokomotivním depu	(?)	(?)

Tab. 1 Počty soudců a senátů u jednotlivých MLS (k prvnímu funkčnímu období)²⁶¹

(zdroj: SOKA HK, fond MLS-HK, Návrhy kandidátů, posudky (1962, 1964), karton č. 1, inv.č. 66.; SOKA HK, fond MLS-Gumokov, Návrhy kandidátů (1962, 1965), karton č. 1, inv.č. 4; SOKA HK, fond MLS-CH, Zvolení soudci (1961, 1965, 1967), karton č. 1, inv.č. 10; SOKA HK, fond MLS-S, Návrhy kandidátů (1962-1964), karton č. 1, inv.č. 8.; SOKA HK, fond MLS-T, Zápisy ze schůzí rady městského národního výboru, kn.č. 11.; SOKA HK, fond MLS-ZVÚ, Záznam o složení slibu, karton č. 1, inv.č. 13; SOKA HK, fond MěNV – Nový Bydžov, Zápisy ze schůzí rady Městského národního výboru, kniha č. 18; SOKA HK, fond MLS-ČSD stanice, Seznamy členů, karton č. 1, inv.č. 5; SOKA HK, fond MLS-ČSD lokomotivní depo)

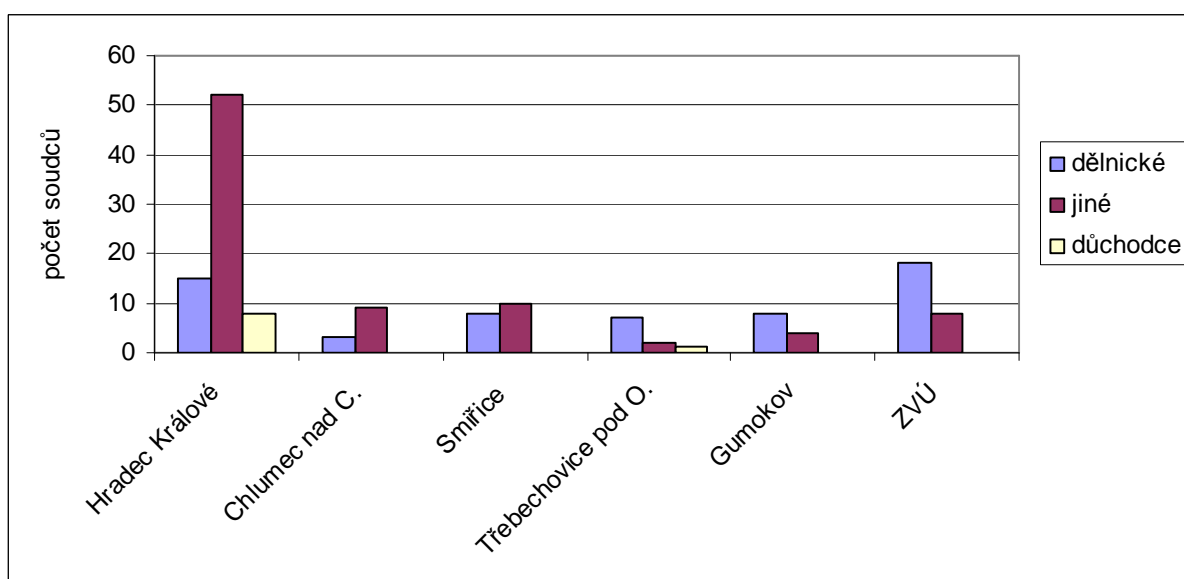
Ženy zasedaly u MLS v obcích z 10 až 40 %, u MLS na závodech se stejný údaj pohyboval kolem 10 %, což bylo dáno i tím, že se jednalo strojírenské podniky s menším počtem zaměstnaných žen, pouze u MLS-Gumokov dosáhl podíl žen 33 %. Naopak věkové složení soudců bylo přibližně stejné, průměrně mezi 40 až 50 roky. Se členstvím v KSČ na tom byly všechny soudy také zhruba podobně – mezi 66 až 78 % členů soudů patřilo ke straně, u zbývajících soudců se v záznamech buď výslovně uvádělo, že jsou bezpartijní, nebo u nich záznam o stranické příslušnosti scházel.²⁶² Už ovšem víme, že i nestraníční kandidáti na soudce MLS režimu vyhovovali svými kladně vyjadřovanými postoji a navíc drtivá většina soudců patřila k agilní části obyvatelstva, mnozí se aktivně zapojovali do besed občanských výborů. Takřka ve všech případech se uchazeči zapojovali do nejrůznějších masových

²⁶¹ U čísel s hvězdičkou, je počet senátu odhadnut dle ustanovení v zákoně, že zasedají v minimálně tříčlenných senátech - viz. § 26 zákona č. 38/1961 Sb.

²⁶² SOKA HK, fond MLS-HK, Návrhy kandidátů, posudky (1962, 1964), karton č. 1, inv.č. 66.; SOKA HK, fond MLS-Gumokov, Návrhy kandidátů (1962, 1965), karton č. 1, inv.č. 4; SOKA HK, fond MLS-ČSD stanice, Seznamy členů (1966-1967), karton č. 1, inv. č. 5.; SOKA HK, fond MLS-ZVÚ, Záznam o složení slibu (1961), karton č. 1, inv.č. 13.; SOKA HK, fond MLS-CH, Zvolení soudci (1961, 1965, 1967), karton č. 1, inv.č. 10.; SOKA HK, fond MLS-NB), Zápisy ze schůzí rady městského národního výboru, kn.č. 18.; SOKA HK, MLS-S, Návrhy kandidátů (1962-1964), karton č. 1, inv.č. 8.; SOKA HK, MLS-Třebechovice pod Orebem (dále jen MLS-T), Zápisy ze schůzí rady městského národního výboru, kn.č. 11.

organizací, hlásili se k ROH, poměrně často také udávali své členství v SČSP, v Brigádě socialistické práce (dále jen BSP), v tělovýchovných jednotách TJ Spartak a mladší ročníky bývaly členy ČSM.²⁶³

Praxe soudů v královéhradeckém okrese se však rozcházela v pochopení toho, jaké zaměstnání by měl zastávat soudce MLS. Z archivních materiálů se dozvídáme, že v Hradci Králové i Chlumci nad Cidlinou se v posudcích kandidátů objevovaly poznámky, že dotyčný je vhodnou osobou na tuto funkci, **protože** je právník, či proto, že pracoval jako zaměstnanec okresního nebo i krajského soudu, jako pracovník prokuratury nebo advokátní kanceláře.²⁶⁴

Graf 2 Kandidáti na soudce a zvolení soudci MLS dle zaměstnání²⁶⁵

(zdroj: SOKA HK, fond MLS-HK, Návrhy kandidátů, posudky (1962, 1964), karton č. 1, inv.č. 66.; SOKA HK, fond MLS-Gumokov, Návrhy kandidátů (1962, 1965), karton č. 1, inv.č. 4; SOKA HK, MLS-CH, Zvolení soudci (1961, 1965, 1967), karton č. 1, inv.č. 10; SOKA HK, MLS-S, Návrhy kandidátů (1962-1964), karton č. 1, inv.č. 8.; SOKA HK, MLS-Třebechovice pod Orebem (dále jen MLS-T), Zápisy ze schůzí rady městského národního výboru, kn.č. 11.; Ustavujeme Místní lidový soudy. In Únorovec. 1961, roč. 13, č. 33, s. 3)

²⁶³ SOKA HK, fond MLS-HK, Návrhy kandidátů, posudky (1962, 1964), karton č. 1, inv.č. 66; SOKA HK, MLS-CH, Zvolení soudci (1961, 1965, 1967), karton č. 1, inv.č. 10.

²⁶⁴ SOKA HK, fond MLS-HK, Návrhy kandidátů, posudky (1962, 1964), karton č. 1, inv.č. 66; SOKA HK, MLS-CH, Zvolení soudci (1961, 1965, 1967), karton č. 1, inv.č. 10.

²⁶⁵ Pro statistiku bylo nutné použít informací jak o kandidátech, tak o už zvolených soudcích, protože ne ve všech fondech se dochovaly právě návrhy kandidátů. Někde byla k dispozici jen jména, proto graf neobsahuje všech deset MLS.

Jak je vidno z grafu 2, převažovala dělnická zaměstnání na závodech, zatímco mezi MLS v obcích to byly spíše jiné profese (pouze v Třebechovicích pod Orebem zasedalo v senátech více osob žijících se fyzickou prací). Naopak v největším městě okresu, v Hradci Králové, který také čítal nejvíce soudců, je patrná jasná převaha pracovníků nežijících se fyzickou prací jak z úřednických pozic, tak také občanů v důchodovém věku. Přesněji se pod kolonku „jiné zaměstnání“ vešla široká paleta povolání od úředníků, účetních, pracovníků krajského výboru KSČ nebo krajského výboru Národní fronty, KNV, přes učitele a učitelky, právníka, lékaře, patologa, veterináře, armádního letce, vysokoškolského pedagoga až po optika.²⁶⁶ Za důležitý projev jakési kvalifikace kandidáta potažmo soudce MLS se považovalo jeho působení jako laického soudce u okresního či krajského soudu, nebo členství v nějaké komisi, která rozhodovala o nejrůznějších drobných deliktech a fungovala buď u národního výboru nebo v závodě. Např. v MLS ZVÚ celých 31 % kandidátů na soudce MLS působilo aktivně jako soudci z lidu u okresního soudu a jeden dokonce u soudu krajského.²⁶⁷ Ku podivu však ani u jednoho uchazeče o místo soudce MLS nenacházíme zmínku, že by se jednalo o člena soudružského soudu, ačkoliv ty dle dostupných informací v okrese také působily. Autoritu budoucímu senátu MLS mohli dodat příslušníci Pomocné stráže VB, Svazu pro spolupráci s armádou či dokonce Lidových milicí, kteří se rovněž objevovali mezi kandidáty.²⁶⁸

Domnívám se, že všechny dosud popsané charakteristiky soudců MLS můžeme vnímat jako projev snahy dosadit na tento post někoho schopného, všeobecně uznávaného a požívajícího respektu. Tedy člověka sice právně neškoleného, ale převážně z prostředí úřednického, dokonce jedinice s vysokoškolským vzděláním, nebo přinejmenším soudce z lidu, bývalé členy trestních či kárných komisí nebo alespoň pomocného strážného bezpečnosti. Tito lidé měli patrně představovat jistotu, že MLS budou rozhodovat správně, že dotyční vlastně vůbec budou s to pochopit a uplatňovat legislativní normy a že už často získali poznatky ze stíhání protiprávních skutků. To je v poměrně příkrém rozporu

---

²⁶⁶ SOkA HK, fond MLS-HK, Návrhy kandidátů, posudky (1962, 1964), karton č. 1, inv.č. 66

²⁶⁷ Ustavujeme Místní lidový soud. In Únorovec. 1961, roč. 13, č. 33, s. 3

²⁶⁸ ²⁶⁸ SOkA HK, fond MLS-HK, Návrhy kandidátů, posudky (1962, 1964), karton č. 1, inv.č. 66.; SOkA HK, MLS-CH, Zvolení soudci (1961, 1965, 1967), karton č. 1, inv.č. 10

s představami zákonodárců, kteří záměrně nepožadovali žádný konkrétní stupeň vzdělání ani zkušenosti s prostředím justice, neboť se domnívali, že jednoduchá formulace zákona bude jasná valné většině obyvatelstva a že také mravně bezúhonní občané by ji bez větších potíží dokázali převádět do reality. Základna pyramidy, jež uváděla v život legislativní normu, požadavky nejružnějších stranických, odborových a státních orgánů či institucí, nakonec praktikovala svou vlastní představu o tom, jak vlastně podle nich vypadá ten „správný“ soudce MLS, přestože i tito potenciálně schopní jedinci při vykonávání své funkce u MLS dosáhli malé ba dokonce mizivé autority, jak si ukážeme v dalších podkapitolách.

Pokud se budeme chvíli věnovat profilům soudců můžeme říci, že představám horních pater pyramidy dostáli jen částečně. Mezi nejčastěji zmiňovanými klady, vedle již uvedeného členství v KSČ nebo souhlasného postoje s režimem, se objevovaly uspořádané rodinné poměry, životní zkušenosti a dobrá pověst v místě bydliště i na pracovišti, což bylo ve shodě s požadavky, aby se soudci stávali občané „se životními zkušenostmi, požívající důvěry a vážnosti občanů.“²⁶⁹ Ku příkladu u „odborné“ způsobilosti soudců MLS na závodech ale nacházíme zjevný rozpor mezi realitou a nároky ÚRO, protože odbory varovaly před obsazováním MLS soudci z lidu nebo právníky. MLS nejen v Hradci se však zcela záměrně a programově zachovaly opačně, jak je psáno výše. Další odchylky jsme zpozorovali ve složení MLS. Podíl žen sice dosahoval poměrně vysokých hodnot a bez problémů se vyrovnal republikovému průměru okolo jedné čtvrtiny soudkyň u MLS a také zhruba tři čtvrtiny komunistů v řadách MLS by možná potěšily stranické orgány, počty dělnických profesí, hlavně u největšího soudu v okrese, však notně zaostávaly za 56 % dělníků na pozicích soudců MLS v celém ČSSR.²⁷⁰

Vzhledem k tomu, že se v dalších volebních obdobích funkce opakovaně ujalo až 45 % soudců v MLS při královéhradeckém MěNV, 50 % u MLS v Gumokovu, 70 % členů

---

²⁶⁹ Co má vědět soudce místního lidového soudu, s. 7. a SOkA HK, fond MLS-HK, Návrhy kandidátů, posudky (1962, 1964), karton č. 1, inv.č. 66.; SOkA HK, fond MLS-HK, Politicko-organizační opatření (1962), karton č. 1, inv.č. 60.; SOkA HK, fond MLS-CH, Zvolení soudci (1961, 1965, 1967), karton č. 1, inv.č. 7.

²⁷⁰ NA, fond ÚV-KSČ-předsednictvo, Činnost místních lidových soudů, sv. 29, arch. j. 31, bod 8., s. 13.

senátů ve Smiřicích a dokonce 90 % soudců u MLS v Chlumci nad Cidlinou, lze naznačený trend týkající se popisu soudců v okrese Hradec Králové pokládat za trvalejší.²⁷¹

4.3 Snahy o „dovzdělání“ soudců MLS

V zákoně o MLS se nikde nehovoří o nutnosti pořádat pro soudce MLS, po dobu kdy budou vykonávat svou funkci, nějaká speciální školení či se soustavně věnovat zvyšování jejich znalosti právních norem a jejich aplikace. Samotný legislativní předpis nadto „upravuje pouze základní otázky ustavování, činnosti a řízení místních lidových soudů. Politickým požadavkem bylo, aby zákon o místních lidových soudech nebyl zatížen přemírou ustanovení upravujících podrobně všechny otázky řízení před místními lidovými soudy, aby se pracující, pro které je zákon především určen, mohli rychle a bez velkých obtíží seznámit se zásadami zákona o místních lidových soudech.“²⁷² Podle mínění právníků, jako byl autor tohoto výroku, dr. Rolenc, poněkud utopistický záměr zákonodárců, že laičtí soudci bezproblémově proniknou do justiční sféry, přinášel ve skutečnosti nejasnosti a nejedny potíže. Sice se objevily názory, že absence hlubších rozvedení v některých pasážích a poněkud povrchní úprava vztahující se k soudnímu řízení před MLS „sleduje ten cíl, aby v každém konkrétním případě mohlo být užito takových procesních forem, které nejlépe odpovídají danému případu,“ nebo že „široká a volnější formulace jeho ustanovení i upuštění od přísné formálnosti, která váže řízení u ostatních soudů, umožňují jeho správnou aplikaci i lidem bez hlubšího právníckého vzdělání.“²⁷³ Přesto lze podobná pojetí vnímat spíše jako „z nouze

---

²⁷¹ SOkA HK, fond MLS-HK, Návrhy kandidátů, posudky (1962, 1964), karton č. 1, inv.č. 66.; SOkA HK, fond MLS-Gumokov, Návrhy kandidátů (1962, 1965), karton č. 1, inv.č. 4.; SOkA HK, MLS-S, Návrhy kandidátů (1962-1964), karton č. 1, inv.č. 8. a Zvolení kandidátů (1964, 1966), karton č. 1, inv.č. 9.; SOkA HK, MLS-CH, Zvolení soudci (1961, 1965, 1967), karton č. 1, inv.č. 10.

²⁷² ROLENC, Oldřich. K některým otázkám výkladu zákona o místních lidových soudech. In Socialistická zákonost. 1962, č. 8, s. 494.

²⁷³ ZOULÍK, Jiří. Místní lidové soudy a řízení před nimi (se zaměřením na projednání majetkových sporů). In Právník. 1961, roč. 100, č. 9, s. 758. a KERES, Jan. Některé otázky při aplikaci zákona č. 38/1961 Sb. in Socialistické soudnictví. 1963, č. 1, s. 21.; Jmenujme např. potíže ohledne výkladu § 34, odst. 2 zákona č. 38/1961 Sb., který se vztahoval na odvolání: „Zjistí-li okresní soud, že místní lidový soud nebyl k projednání věci příslušný, zruší jeho rozhodnutí a podle povahy věci sám ve věci rozhodne nebo ji postoupí jinému příslušnému orgánu.“ Problém vyvstával z toho, zda má okresní soud rozhodnout jen na základě spisu od MLS nebo je k tomu potřeba obžaloba prokurátora. Nejednalo se o hypotetické otázky, neboť k takovým případům skutečně došlo.

ctnost“, pokoušející se překrýt zjevné nedostatky týkající se zákona a pramenící už z jeho nepřilíh povedené podoby, než z „počáteční nezkušenosti některých soudců, zejména těch, kteří nikdy nepracovali jako soudci z lidu“.²⁷⁴

Není vhodné přímo tvrdit, že odpovědné stranické a státní instituce a orgány hned zpočátku počítaly s problémy tohoto rázu, přesto si jisté potíže připouštěly, neboť pokyny ÚV KSČ z dubna 1961 zcela shodně se směrnicemi vlády a instrukcemi ministerstva spravedlnosti uvádějí, že „ONV ve spolupráci s okresním soudem a prokuraturou zajistí, aby pro zvolené soudce místních lidových soudů byly uspořádány semináře, zejména k zákonu o místních lidových soudech, aby mohli zvolení soudci začít vykonávat svou funkci.“ Dále se uvádí předpoklad, že stejné orgány „zajistí uspořádání i dalších seminářů, v nichž budou vysvětlovány základní zásady organizace a činnosti socialistického státu a soudnictví a základní zásady našeho právního řádu.“²⁷⁵ Navíc KSČ požadovalo po lokálních stranických orgánech, aby svolávaly aktivity členů MLS, kde by si vzájemně vyměňovali zkušenosti.²⁷⁶

ÚV KSČ situaci sledoval a po uplynutí dvou let od vzniku prvních senátů MLS došlo k závěru, že počáteční entuziasmus při pořádání kurzů určených soudcům MLS jaksi vyprchal, soudy si navzájem nesdělovaly své zkušenosti a nové semináře se mnohde již nekonaly. Nad dalším fungováním MLS se už v té době začal vytvářet jistý otazník, neboť stranické vedení chtělo, aby se otázkami a vývojem MLS zabýval Ústav státu a práva ČSAV.²⁷⁷ O pomalejším šíření znalostí zákona i jeho aplikace mezi soudci svědčí rovněž názory otiskované na stránkách právnických časopisů, kde se přiznává, že „málo pozornosti se (...) věnuje soustavnému prohlubování znalostí zákona o místních lidových soudech a otázkám jeho správné aplikace“ a zároveň naléhavě zdůrazňuje, „aby všechny místní lidové soudy bez výjimky se naučily zákon správně používat a aby tak přispívaly k úspěšné výchově

---

²⁷⁴ NA, ÚRO-PŘ, Zpráva o činnosti orgánů ROH při ustavování a působení místních lidových soudů za rok 1961, karton č. 58, inv. j. 361/4, s. 10.

²⁷⁵ Směrnice o úkolech národních výborů při zřizování a rozvíjení činnosti místních lidových soudů, s. 4, viz také Instrukce ministerstva spravedlnosti k provádění zákona o místních lidových soudech. In Sběrka směrnic pro národní výbory, roč. 1961, částka 15, poř.č. 15, s. 8. a NA, ÚV-KSČ-sekretariát, Pokyny pro krajské a okresní výbory a základní organizace KSČ ke zřizování a činnosti místních lidových soudů a k úkolům propagandy agitace, sv. 208, arch.j. 345, bod 2, s. 10.

²⁷⁶ NA, ÚV-KSČ-sekretariát, Pokyny pro krajské a okresní výbory a základní organizace KSČ ke zřizování a činnosti místních lidových soudů a k úkolům propagandy a agitace, sv. 208, arch.j. 345, bod 2, s. 11.

²⁷⁷ NA, ÚV-KSČ-předsednictvo, Činnost místních lidových soudů, sv. 29, arch.j. 31, bod 8. s. 6 a 18.s

občanů.“²⁷⁸ Ke zlepšení měl napomáhat nejen patronát okresních soudů²⁷⁹, o kterém jsme se již zmínili, nýbrž také plán dr. Rolence, zveřejněný na stánkách Socialistického soudnictví. Autor se netajil tím, že si MLS stěžují na malou péči ONV, které pro ně nepořádají školení. Přesto však s potěšením uvádí, že třeba ve Středočeském kraji se v průběhu školního roku 1962 -1963 konaly večerní stranické školy státu a práva určené zejména zdejšími soudcům MLS. Také v Praze proběhl v rámci Lidové univerzity vědy, techniky a umění kurs pod názvem *Místní lidové soudy a jejich dosavadní praxe*. Podle Rolence by impulzy k organizování seminářů pro MLS měly vycházet z ministerstva spravedlnosti, od něhož očekává, že bude vybízet ONV k větší aktivitě v této oblasti. Sám pak navrhuje pravděpodobný obsah těchto kurzů. Oproti předcházejícím představám z vládních směrnic, instrukcí ministerstva spravedlnosti a pokynů strany pojímá Rolenc náplň školení poněkud v širším záběru. Pokládá za vhodné seznámit soudce nejen se zákonem o MLS, či obecnými otázkami ohledně socialistické zákonnosti, ale také s hlavními zásadami ze sféry občanského a rodinného práva a především s konkrétními záležitostmi vyplývajícími z činnosti MLS – vedení administrativy, spolupráce s vedením závodů, národními výbory a společenskými organizacemi, správné rozlišování mezi přestupkem, proviněním a trestným činem menší společenské závažnosti.²⁸⁰ Z Rolencova pojetí doškolování soudců vyplývá, že se ve své činnosti museli potýkat se záležitostmi, jež překračovaly hranice zákona o MLS.

Také v okrese Hradec Králové panovala na počátku šedesátých let celkem intenzivní snaha seznamovat soudce se zákonnými normami. Největší školení proběhlo v prvních červencových dnech 1962 se vznikem soudů v Hradci, Smiřicích, Novém Bydžově, Třebechovicích pod Orebem a u n. p. Gumokov. Trvalo dva dny, organizovalo ho ONV, okresní soud a prokuratura a také OOR. Soudcům se na něm přiblížily zásady zákona č. 38/1961 Sb. a č. 60/1961 Sb. Okresní soud pak také připravoval školení pro soudce z lidu, pořádaná pravidelně jednou za dva měsíce, a k tomu se snažil metodicky vést MLS

²⁷⁸ KAREŠ, Jan. Místní lidové soudy ve středočeském kraji. In *Socialistické soudnictví*. 1963, č. 8, s.253.
a MACH, Lukáš. Za vyšší kvalitu práce místních lidových soudů. In *Socialistické soudnictví*. 1963, č. 7, s. 205.

²⁷⁹ TOLAR, Jan. Několik poznámek k pomoci orgánů a organizací místním lidovým soudům. In *Právník* 1964, roč. 103, č. 9, s. 850-851.

²⁸⁰ ROLENC, Vladimír. Školení soudců místních lidových soudů. In *Socialistické soudnictví*. 1963, č. 7, s. 205-209.; Existovaly pokusy o hlubší proškolení viz článek Boží dopuštění na Bořím Daru aneb školení MLS. In *Socialistické soudnictví*. 1968, č. 3, s. 23-29.

prostřednictvím již zmiňovaných patronů. Členové MLS se měli poučit rovněž při účasti na mezirezortních poradách okresního soudu a prokuratury.²⁸¹ Další hromadnější kurz pro tyto MLS se pořádal po dvou letech, kdy se znovu konaly volby.²⁸² Za poměrně pilné můžeme považovat členy MLS v Chlumci nad Cidlinou. Podle zpráv o činnosti patřili zdejší soudci k těm, kteří pravidelně zavítali na semináře okresního soudu pro soudce z lidu. V Novém Bydžově zase řešili získávání praxe celkem jednoduše – členové ostatních senátů docházeli na jednání svých kolegů. Zdánlivě výhodný postup ovšem přinášel riziko, že vedle pozitivního příkladu převezmou méně zkušení soudci také chyby svých kolegů.²⁸³ Lépe na tom z tohoto hlediska pohledu byli v Třebechovicích pod Orebem, kde prováděl školení předseda senátu okresního soudu a současně patron zdejšího MLS.²⁸⁴

Na první pohled to může vypadat, že situace v okrese Hradec Králové nevypadala až tak neutěšeně. Při bližším pohledu nicméně musíme konstatovat, že největší počet kurzů nebyl a priori určen soudcům MLS, ale soudcům z lidu, dá se proto předpokládat, že se při výkladu tolik neobjevovala specifika spojená právě s výkonem funkce soudce MLS. K tomu si navíc připočteme relativně malý zájem samotných soudců o tyto semináře - dostavovalo se jich totiž asi 56 % všech členů MLS v okrese.²⁸⁵

Přestože přístup některých královéhradeckých soudců MLS k dovzdělávání působí přinejmenším vlažným dojmem, soudci jiných MLS, by s nimi nesouhlasili, protože podle jejich názorů „místní lidové soudy (...) **právě tak potřebují právní znalosti a právní usměrňování.** Veřejnost při zasedáních přítomná se mnohdy dožaduje nejrůznějších vysvětlení ať v oblasti práva občanského, či zákona o rodině nebo trestního práva, či zákona o notářství. (...) Čím větší právnické vzdělání proto soudci MLS získají, tím více přispějí

---

²⁸¹ SOKA HK, MLS-HK, Zprávy o činnosti a její hodnocení (1962-1963), karton č. 1, inv.č. 61.

²⁸² SOKA HK, fond ONV – Hradec Králové (dále jen ONV-HK), Zápisy ze schůzí rady Okresního národního výboru, kniha č. 322.

²⁸³ SOKA HK, MěNV – Nový Bydžov, Zápisy ze schůzí rady Městského národního výboru, kniha č. 18 -19.

²⁸⁴ SOKA HK, MěNV – Třebechovice pod Orebem, Zápisy ze schůzí rady Městského národního výboru, kniha č. 12.

²⁸⁵ SOKA HK, MLS-HK, Zprávy o činnosti a její hodnocení (1962-1963), karton č. 1, inv.č. 61.

k rozšíření znalostí našeho právního řádu a touto cestou přispějí ještě podstatněji k převýchově rušitelů socialistického pořádku. (zvýraznila K. D.)“²⁸⁶

Tento intuitivní přístup k problematice odbornosti, tedy přesvědčení, že je potřeba ovládat specifické vědomosti pro správný výkon funkce soudce, i když pouze lidového, lze považovat za důsledek situací, se kterými se soudci MLS setkávali na zasedáních a se kterými krátkozraká zákonná norma ani nepočítala. Někteří předsedové MLS dokonce zatoužili po možnosti nosit na jednání taláry, čímž chtěli ještě více podpořit vážnost soudcovské funkce, tedy vedle výraznějšího prohloubení svých znalostí. Na druhou stranu postupem času by je podobná odpoutání se od „selského“ rozumu při řešení provinění směrem ke školenému právnímu úsudku a rovněž výrazný odklon od neformálnosti způsobu vedení jednání vzdalovalo od provinilých, což však zákonodárci při tvorbě předpisů o MLS rozhodně nezamýšleli, jak již bylo opakovaně řečeno.²⁸⁷ Státní i stranické orgány se zuby nehty držely onoho výchovného a lidového motta MLS, s přibývajícím časem se ovšem čím dál tím jasněji ukazovalo, že zkrátka nemohou a patrně ani nikdy nebudou fungovat tak, jak by si jejich tvůrci přáli.

Mimo to z dosavadního poznání práce MLS v okrese Hradec Králové zjišťujeme, že se sice v praxi osvědčilo zvolit tytéž jedince opakovaně, čímž se zamezilo rychlé rotaci soudců u jednotlivých MLS a dotyční pak opravdu mohli disponovat hlubšími zkušenostmi i znalostmi získanými „za běhu“, dovolím si ale tvrdit, že to ještě nezaručovalo bezchybnost jejich rozhodování a už vůbec ne, že dosáhnou nějaké výraznější společenské účinnosti MLS. Stávalo se totiž, že lidé nepovažovali rozhodnutí MLS za spravedlivé, přesto se s ním raději smířili, neboť chtěli, aby řízení již skončilo.²⁸⁸ A tak potíže nastartované pokulhávající zákonnou normou, někdy svéráznými výklady soudců MLS a přiživené patronátem soudců z povolání, vytvořily obraz MLS, který náměstek ministra spravedlnosti dr. Zdeněk Kratochvíl zklamaně okomentoval slovy, „že se u některých místních lidových soudů projednávají provinění ‚jako na běžícím pásu‘, že se místní lidový soud podobá spíše

---

²⁸⁶ Kolektiv soudců MLS Kladno . Do diskuse před XII: sjezdem KSČS. In Socialistická zákonost 1966, č. 4, s. 200.

²⁸⁷ NA, ÚV-KSČ-právní komise, Místní lidové soudy, sv. 5, arch.j. 19, bod 3, s. 20.

²⁸⁸ Tamtéž, s. 12-13.

okresnímu soudu než společenské organizaci, že před místní lidový soud jsou provinilci automaticky bez zřetele na to, zda se hodí projednávání před místním lidovým soudem či nikoliv.“²⁸⁹

4.4 Agenda MLS – jaká byla administrativa MLS? Co ovlivňovalo chod MLS?

Jedním z nejproblematictějších míst MLS se stal jejich vlastní fungování. Zákon se v podstatě administrativními záležitostmi nijak zvlášť nezabývá a podobně jako u jiných ustanovení se k nim vyjadřuje velmi stručně. Jen velice volně a ze široka jsou v § 41 formulovány povinnosti národních výborů a podniků, u nichž byl MLS ustaven.²⁹⁰ Vládní směrnice z května 1961 tyto záležitosti přeci jen více rozvádí, mimo jiné upozorňuje, že je třeba si nechat zhotovit kulatou soudní pečeť s názvem soudu. Rovněž nabádá národní výbory a vedení podniků, aby zajistili MLS pracovníka (z národních výborů se měli nejlépe uvolnit zaměstnanci odborů pro vnitřní věci), který by se staral o spisovou evidenci, zhotovoval by protokoly z jednání soudu. Za nepřiliš vhodné se považovalo, aby zápis z řízení před MLS pořizoval některý ze soudců, jelikož by ho to odvádělo od samotného výkonu jeho funkce.²⁹¹ Instrukce ministra spravedlnosti pak definovaly základní evidenční pomůcku – rejstřík. Vyplňoval se dvojmo průpisem, přičemž průpis se po rozhodnutí senátu MLS zasílal okresnímu soudu. Rejstřík obsahoval stěžejní údaje vhodné ke statistickému zpracování. Zanášelo se do něj vedle základních identifikačních informací, jako je název a sídlo závodu nebo národního výboru s ustaveným MLS či okres, především jméno a příjmení provinilého občana, popř. účastníků v majetkových sporech, zaměstnání provinilce, jeho věk, předmět

---

²⁸⁹ KRATOCHVÍL, Zdeněk. Účast veřejnosti při výchově rušitelů socialistického pořádku. In *Socialistická zákonost*. 1965, č. 10, s. 4.

²⁹⁰ „(1) Národní výbory a vedení podniků, u nichž jsou ustaveny místní lidové soudy, jsou povinny bezplatně poskytovat pro jednání místních lidových soudů vhodné místnosti i jiné potřeby, bezplatně provádět potřebné administrativní práce a hradit i jiné výdaje s činností místních lidových soudů spojené. (2) Národní výbory a závody, u nichž jsou ustaveny místní lidové soudy, jsou také povinny pečovat o řádné uložení spisů místního lidového soudu.“ § 41 zákona č. 38/1961 Sb.

²⁹¹ Směrnice o úkolech národních výborů při zřizování a rozvíjení činnosti místních lidových soudů, s. 5.

řízení a uložená opatření. Záznamy o opravných řízeních se zapisovaly jen v případě stížnosti podané prokurátorem na porušení zákona.²⁹²

Vládní směrnice i instrukce ministerstva spravedlnosti se také věnují § 6 zákona č. 38/1961 Sb., v němž se opět velmi krátce píše o nutnosti podávat pravidelné zprávy o své činnosti národním výborům a voličům. Zatímco nijak blíže už nestanovil, jak přesně mají takové zprávy vypadat, kdo je má vytvářet a na co se má při jejich sepisování klást důraz. Vládní směrnice a pokyny ministerstva spravedlnosti proto opět musely vyřešit deficit instrukcí a stanovily, že relace o činnosti vytvářejí předsedové MLS ve spolupráci s ostatními soudci MLS a rovněž soudci okresního soudu a předkládají je dvakrát ročně k projednání národním výborům. Relace mají dále obsahovat stručné údaje o počtu a charakteru projednávaných věcí, uložených opatřeních. Požadavky směrnice navíc chtěly, aby se pozornost zaměřila také na soupis charakteristiky provinilců z hlediska jejich třídního profilu, sociálních poměrů a osobnostních vlastností. Mimo to se mají zaznamenat zkušenosti soudů se spoluprací se státními orgány, společenskými organizacemi a vedeními závodů. Jakmile byla zpráva o činnosti MLS projednána příslušným národním výborem, zasílal ji tento výbor spolu se svým hodnocením ONV. Také okresní soudy v hodnoceních o své vlastní práci směřovaných k jednání na ONV mají v svých okresech podávat obdobná sdělení o činnostech tamějších MLS.²⁹³

Instrukce ministerstva spravedlnosti se mimo jiné vyslovila ještě k jedné záležitosti. Předpokládalo se v ní, že „místní lidové soudy rozhodnou projednávané věci zpravidla správně, neboť se budou opírat o pomoc celého kolektivu pracujících a mimo to budou vyřizovat věci jednoduché po stránce právní i skutkové. Ke zrušení rozhodnutí místního lidového soudu dojde tedy výjimečně.“²⁹⁴ Také autoři statí v právnických časopisech se nejprve domnívali, že sice k určitým pochybením v rozhodování může docházet, ale usuzovali, že jejich počet bude nízký.²⁹⁵ Časem se podobné domněnky potvrdily, jelikož

---

²⁹² Instrukce ministerstva spravedlnosti k provádění zákona o místních lidových soudech, s. 11.

²⁹³ Směrnice o úkolech národních výborů při zřizování a rozvíjení činnosti místních lidových soudů, s. 4-5.

a Instrukce ministerstva spravedlnosti k provádění zákona o místních lidových soudech, s. 9.

²⁹⁴ Instrukce ministerstva spravedlnosti k provádění zákona o místních lidových soudech, s. 10.

²⁹⁵ BOGUSZAK, Jiří. Místní lidové soudy a otázky dalšího rozvoje socialistické zákonnosti. In Právník. 1961, roč. 100, č. 3, s. 224-225.

počet odvolání dosáhl 3 % ze všech rozhodnutí MLS v republice, což bylo velmi nízké číslo ve srovnání s 20 % odvolání proti rozhodnutím okresních soudů. Napadání závěrů národních výborů, které rovněž směly řešit provinění, se vyskytovalo jen zcela výjimečně.²⁹⁶ Zbytečným námitkám proti rozsudkům MLS se mělo předcházet tím, že senát v této záležitosti dostatečně poučil provinilce.²⁹⁷ Když se však PÚMS podrobněji zabýval otázkou anulací rozhodnutí MLS, došel k závěru, že nízký podíl odvolání nemusí nutně znamenat, že soudy skutečně pracují s tak malými chybami, ale že za tím docela dobře může stát jak nechť dotčených osob protahovat řešení svých případů, tak také opožděné vyřizování některých případů u MLS. Proti nezákonnému postupu podávali stížnosti také prokurátoři, ti se však, podle mínění právníckého ústavu, často vůbec nedozvěděli, že existuje podobný případ.²⁹⁸

Rozborem výhrad vůči výrokům MLS jsme se přesunuli k samotnému řízení před senáty. Směrnice pléna Nejvyššího soudu vydaná v roce 1963 k výkladu zákona o MLS jednoznačně zdůrazňovala, že jednání před senáty se mají vést důstojně a hlavně zcela oproštěné od formalit.²⁹⁹ Nejvyšší soud reagoval na „nešvary“, jež se za dvouleté fungování MLS vyskytly. Za závadné se považovaly snahy vnášet do činnosti MLS formy soudního procesu, tedy prvky práce okresních soudů.³⁰⁰ Odborně vzdělaná vrstva pyramidy stejně jako ta stranická zdůrazňovala, že jednání před MLS se má podobat spíše dobře řízené schůzi společenské organizace, než aby jednání působilo dojmem, že jde o přelíčení u okresního soudu.³⁰¹ V zákoně se hovořilo jen o důstojném projednávání případů a ona neformálnost byla snad jen **naznačena** v požadavku, že i přítomní občané mohou vstupovat se souhlasem

---

²⁹⁶ TOLAR, Jan. K problematice opravných prostředků proti rozhodnutí místních lidových soudů. In Právnick. 1964, roč. 103, č. 7, s. 679.; NA, ÚV-KSČ-právní komise, Místní lidové soudy, sv. 5, arch.j. 19, bod 3, s. 14. a NA, ÚV-KSČ-předsednictvo, Činnost místních lidových soudů, sv. 29, arch.j. 31, bod 8, s. 16.

²⁹⁷ HOLUB, Jaromír. Odvolání proti rozhodnutím místních lidových soudů. In Socialistické soudnictví. 1964, č. 6, s. 184-186.

²⁹⁸ NA, ÚV-KSČ-právní komise, Místní lidové soudy, sv. 5, arch.j. 19, bod 3, s. 12-13. (matriály obsahují výsledky výzkumu PÚMS).

²⁹⁹ Směrnice pléna Nejvyššího soudu k výkladu zákona č. 38/1961 Sb. o místních lidových soudech. Praha: Právnický ústav ministerstva spravedlnosti, 1963, s. 12.

³⁰⁰ Viz také ROLENC, Vladimír. Dva roky činnosti místních lidových soudů. In Socialistické soudnictví. 1963, č. 7, s. 198-199. a MACH, Lukáš. Za vyšší kvalitu práce místních lidových soudů. In Socialistické soudnictví. 1963, č. 7, s. 201.

³⁰¹ ROLENC, Vladimír et. al.. Místní lidové soudy, 1963, s. 55.; Srov.: „Důraz je třeba položit na osobní styk a vyvarovat se administrativních metod.“ NA, ÚV-KSČ-předsednictvo, Činnost místních lidových soudů, sv. 29, arch.j. 31, bod 8, s. 23.

předsedy senátu do řízení.³⁰² Výroky jak Nejvyššího soudu, tak právníků, však trochu vylévaly vaničku i s dítětem. Na jednu stranu se obě skupiny snažily dostat výchovnému poslání MLS, na druhou stranu však trváním na neúředních formách vedení jednání nechtěně snižovaly jeho autoritu. Naopak samotné MLS tendovaly k tomu, zvyšovat vážnost svých jednání právě tím, že „opisovaly“ z postupu svých patronů, což byli soudci okresních soudů. K potlačení společenského charakteru MLS tedy podle zpráv vyhotovených pro potřeby ÚV KSČ, docházelo právě proto, že MLS byly nejčastěji v kontaktu jak s okresními soudy, tak také prokuraturami.³⁰³ MLS se třeba uchýlovaly k vylučování svědků před jejich výslechem, či si od veřejné bezpečnosti nechávaly předvádět provinilce nebo i svědky, případně jim ukládaly za nedostavění se k jednání pokuty, ačkoliv jim to zákon č. 38/1961 Sb. nikdy ani neumožnil.³⁰⁴ Soudci MLS si evidentně mylně vykládali své pravomoci a vycházeli přitom z toho, že MLS je v zákoně deklarován jako členek soudní soustavy, a tak jim přišlo zcela logické, že by měli disponovat shodným oprávněním k předvedení provinilého jako okresní soud.³⁰⁵

Zcela shodně stranické i odborové orgány a právně vzdělaní autoři knih a článků o MLS uváděli, že tím opravdu „nejbolavějším“ místem v práci tohoto nejnižšího stupně československé justice se zdají být případy, jež se sice dostávaly k senátům MLS, ale ve skutečnosti těmto soudům vůbec nepříslušelo o nich rozhodovat.³⁰⁶ Už v pokynech vydaných ÚV KSČ na počátku dubna 1961 jsou základní organizace strany důrazně nabádány, že mají „zejména věnovat pozornost tomu, aby zodpovědní vedoucí pracovníci a společenské

³⁰² § 29 zákon č. 38/1961 Sb.

³⁰³ NA, ÚV-KSČ-předsednictvo, Činnost místních lidových soudů, sv. 29, arch.j. 31, bod 8, s. 18.

³⁰⁴ Směrnice pléna Nejvyššího soudu k výkladu zákona č. 38/1961 Sb. o místních lidových soudech. Praha: Právníký ústav ministerstva spravedlnosti, 1963, s. 13. a ROLENC, Oldřich. K některým otázkám výkladu zákona o místních lidových soudech. in Socialistická zákonnost. 1962, č. 8, s. 502.

³⁰⁵ Srov. „Domníváme se, že rozvoj činnosti našeho MLS (v Kladně – doplnila K.D.) velmi zpomalil zákaz předvádět provinilce před MLS. Většina provinilců to pochopila tak, že se před MLS nemusí dostavovat a pak veřejnost na zasedáních přítomná kladla soudcům otázky: ‚Tak co jste vlastně za orgán, když k vám provinilci nemusejí chodit‘ Je zajímavé, že před tímto zákazem provinilci až na jeden případ chodili.“ Kolektiv soudců MLS Kladno . Do diskuse před XII: sjezdem KSČS. In Socialistické soudnictví, roč. 1966, č. 4, s. 199.

³⁰⁶ O problémech s nadměrným postupováním případů viz. také TOLAR, Jan. Několik poznámek k pomoci orgánů a organizací místním lidovým soudům. In Právník. 1964, roč. 103, č. 9, s. 847-851.; ROLENC, Vladimír. Dva roky činnosti místních lidových soudů. In Socialistické soudnictví. 1963, č. 7, s. 195-200.; BOBEK, Jaroslav. Postupování věcí místním lidovým soudům pro předběžném projednání obžaloby. In Socialistické soudnictví. 1964, č. 2, s. 53-58.; HOLUB, Jaromír. Provinění, přestupek nebo porušení pracovní kázně?. In Socialistické soudnictví. 1966, č. 5, s. 241-243.; ČIHAL, Zdeněk. Pět let zákona o místních lidových soudech. In Socialistické soudnictví. 1966, č. 10, s. 445-449.; ROLENC, Vladimír. Místní lidové soudy mají projednávat pouze věci řádně objasněné. In Socialistické soudnictví. 1965, č. 8, s. 300-303.

organizace **nepředávali** místním lidovým soudům **z pohodlnosti a alibismu** takové případy, které mohou řešit samy vlastními výchovnými disciplinárními a kárnými prostředky. (zvýraznila K. D.)³⁰⁷ Vedoucí Pracovně právního oddělení ÚRO na stránkách Odboráře také už v roce 1961 důrazně upozorňoval, že MLS „**je povinen** vždy pečlivě zkoumat, není-li k projednání věci příslušný jiný orgán, zejména národní výbor, vedení závodu nebo společenská organizace. (zvýraznila K. D.)“³⁰⁸ Autor měl zajisté při psaní těchto slov na paměti § 15 zákona o MLS, kde se uvádělo, že MLS mají projednávat provinění, pokud **jsou natolik závažná**, že k nápravě provinilce nepostačí, bude-li se případ řešit před společenskou organizací, příslušnou komisí národního výboru nebo před kárnou komisí podniku. Zdánlivě jednoduché vyjádření, ovšem způsobovalo takřka permanentní nesnáze pro agendu MLS. Co přesně stálo za těmito obtížemi? Hlavního viníka překvapivě nehledejme u MLS. Nejevíce podání k projednání případů před MLS nebo národním výborem zcela jednoznačně pocházelo od orgánů bezpečnosti, jak zřetelně ukazuje tabulka 2.

Podněty k řízení od:	pro MLS	pro národní výbory
VB	63,8 %	92 %
okresních prokuratur	12,2 %	-
okresních soudů	1,9 %	-
národních výborů a jiných orgánů (ZV ROH, ČSM, JZD apod.)	17,1 %	-
občanů	1,9 %	-
MLS	3,1 %	-

Tab. 2 Podíl podnětů k řízení před MLS nebo národními výbory (celá ČSSR)

(zdroj: TOLAR, Jan, PŘENOSIL, Gustav, LAKATOŠ, Michal: *Místní lidové soudy*, Praha 1965, s. 36. a NA, ÚV-KSČ-právní komise, *Místní lidové soudy*, sv.5., arch.j. 19, bod 3, s. 8.)

ÚRO kritizovala odborové orgány v podnicích za nízký počet návrhů na projednání provinění. Naopak za výraznou převahou podnětů od VB měl stát zastaralý postup přežívající ještě z dob prvorepublikových, „že orgány Veřejné bezpečnosti prošetřují takové drobné poklesky, kterými by se měly zabývat hospodářské orgány a společenské organizace, bez

³⁰⁷ NA, fond ÚV-KSČ-sekretariát, Pokyny pro krajské a okresní výbory a základní organizace KSČ ke zřizování a činnosti místních lidových soudů a k úkolům propagandy a agitace, sv. 208, arch.j. 345, bod 2, s. 9

³⁰⁸ MAŘÍK, Vladimír. *Místní lidové soudy v závodech*. In Odborář. 1961, č. 13, s. 712.

prostřednictvím bezpečnostních orgánů.³⁰⁹ Také ÚV KSČ vadila malá iniciativnost lokálních organizací KSČ, ROH, ČSM i samotných MLS. Orgánům VB pak vytýkal, že MLS předkládají oznámení o drobných případech, u kterých by měl dle mínění předsednictva strany stačit pohovor dotyčného provinilce před občanským výborem, u společenské organizace, příslušné komise národního výboru nebo před vedením podniku. K tomu se ÚV navíc domníval, že za problémy nestojí jen špatná hodnocení případů od VB, ale také národní výbory, ba i samotní občané, kteří prý spatřovali v MLS instituci určenou k „řešení všemožných mnohdy i nejdrobnějších poklesků, které zdaleka nemají charakter a intenzitu provinění. Jejich projednávání před místním lidovým soudem je neúčelné; někdy by dokonce mohlo vést spíše k roztrpčování občanů než k upevňování zásad socialistického soužití.“³¹⁰ K tomu se podle některých právníků přidávala určitá snaha pracovníků VB ulehčovat si postup tím, že věc jednoduše předali nejbližšímu MLS, aniž by však blíže zkoumali, zda je k projednání skutečně místně i věcně příslušný. Dokonce se stávalo, že ani nedokázali správně rozlišit, zda jde ještě o přestupek nebo již o provinění.³¹¹

Nedůsledná aplikace zákona v praxi a poněkud pokřivené vnímání MLS ze strany občanů, VB a dalších orgánů mělo za následek velmi silné přetížení těchto soudů z hlediska administrativního. Některé MLS mohly být doslova paralyzovány ve své práci, neboť strávily značné množství času postupováním nepříslušejících případů jiným orgánům a institucím. Alespoň pro první polovinu šedesátých let zjistil celorepublikový průměr v oné záležitosti PÚMS. Podle tohoto šetření MLS v obcích poslaly dál až 32 % případů, MLS v závodech kolem 28 %. V závislosti na místních poměrech však mohla i celá **polovina** veškeré rozhodovací činnosti MLS připadat právě na předávání došlých podnětů.³¹²

---

³⁰⁹ VOA, ÚRO-PŘ, Podklady pro schůzi předsednictva ÚRO (20.11. 1963), Zpráva o činnosti orgánů ROH při upevňování socialistické zákonnosti a rozvíjení činnosti místních lidových soudů, karton č. 66, inv.j. 390 II/3, s. 7.

³¹⁰ NA, ÚV-KSČ-předsednictvo, Činnost místních lidových soudů, sv. 29, arch. j. 31, bod 8. s. 14-15.

³¹¹ BOBEK, Jaroslav – SIBLÍK, Josef. Proti zbytečnému postupování případů. In Socialistické soudnictví. 1964, č. 6, s. 180-183.

³¹² NA, ÚV-KSČ-právní komise, Místní lidové soudy, sv.5., arch.j. 19, bod 3, s. 8. a BOBEK, Jaroslav – SIBLÍK, Josef. Proti zbytečnému postupování případů. In Socialistické soudnictví. 1964, č. 6, s. 180.; V dalších článcích se objevují hodnoty mezi 10 až 50 % - viz PATZENHAUER, Milan. Zlepšit oznamování věcí místním lidovým soudům. In Socialistické soudnictví. 1967, č. 9, s. 377-378. a ROLENC, Vladimír. Místní lidové soudy mají projednávat pouze věci řádně objasněné. In Socialistické soudnictví. 1965, č. 8, s. 303.

Že se jednalo o vsutku závažné chyby, vypovídá usnesení Nejvyššího soudu: „**Je povinností** především státních orgánů, činících návrh na projednání věci místním lidovým soudem, **pečlivě zkoumat u každého jednotlivého případu**, zda je dána **příslušnost místního lidového soudu** a zda nejde o případ, který v rámci svého výchovného působení mají řešit národní výbory, společenské organizace, zejména ROH a ČSM, anebo vedení závodu nebo podniku. (zvýraznila K. D.)“³¹³

Protože všechny dostupné ukazatele naznačují, že se situace se špatně předkládanými proviněními v průběhu šedesátých let nijak nelepšila³¹⁴, rozhodla se hlavní správa VB k menšímu experimentu, kdy nechala vypracovat vzor *Návrhu na projednávání provinění*. Navrhovaný dokument se testoval v několika okresech, mezi nimi byl i Hradec Králové. Do tohoto návrhu se měly zapisovat jak osobní údaje o provinilci, včetně majetkových poměrů a měsíčního výdělku, tak také výsledky obviněného a svědků, jak bylo provinění zjištěno, zda byl dotyčný již dříve trestán pro přestupek či provinění a také výpis z rejstříku trestů.³¹⁵

O výpis z rejstříku trestů podle § 5 vyhlášky ministra spravedlnosti a generálního prokurátora č. 151/1961 Sb. směly požádat MLS i samy, stejně jako třeba národní výbory. K těm se vztahoval ještě jeden závažný nedostatek spojený s projednáváním provinění. Odborná veřejnost v několika člancích v časopisech *Socialistická zákonnost* i *Socialistické soudnictví* varovala před nedostatky plynoucími z rozdílného přístupu k řešení provinění a společensky méně závažných trestných činů před MLS a provinění před národními výbory. V místech bez existujícího MLS se společensky nepříliš nebezpečné trestné činy dostávaly k okresním soudům, ty však oproti MLS zapisovaly udělené sankce do rejstříku trestů. Nerovnost občanů v otázce provinění se citelně projevila rovněž před národními výbory. Podle toho, co uvádí právnícko-odborná vrstva pyramidy, se osoby, jejichž delikty se probíraly před komisemi národních výborů, domnívaly, že projednání jejich případu před MLS by pro ně znamenalo nevýhody. Z čeho tak usuzovaly? Národní výbory totiž směly

³¹³ Směrnice pléna Nejvyššího soudu k výkladu zákona č. 38/1961 Sb. o místních lidových soudech, s. 17.

³¹⁴ V roce 1968 bylo postoupeno nebo zastaveno přibližně 29 % případů. Statistická ročenka Československé socialistické republiky 1969, s. 117.

³¹⁵ PATZENHAUER, Milan. Zlepšit oznamování věcí místním lidovým soudům. In *Socialistické soudnictví*. 1967, č. 9, s. 377-378.

vybírat jen z omezenější škály opatření, než tomu bylo u MLS, ale hlavně šlo o účast nebo spíše neúčast veřejnosti. Zatímco MLS měly zákonem uloženou povinnost provádět jednání veřejně, národním výborům to nikdo nenařizoval a ony samy ani nevyvíjely příliš snahy v tomto ohledu cokoliv měnit.³¹⁶ Tak mohlo docházet k tomu, jak ostatně konstatuje i zpráva PÚMS, že v místech bez ustaveného MLS se u věcí vyřizovaných před národními výbory v podstatě nečinil rozdíl, zda jde o přestupek nebo o provinění.³¹⁷

Z výčtu nejpalčivějších obtíží MLS, jež se z valné většiny objevily již na začátku etapy jejich existence můžeme tušit, že se s podobnými jevy setkáme i u MLS v královéhradeckém okrese.

Nejprve se budeme věnovat postupování případů jiným orgánům, kterým i právníci, stranické a odborové orgány věnovaly nejvíce svou pozornost. K MLS a KOVP při MNV se případy jednoznačně nejčastěji dostávaly od orgánů VB. Většinou to bylo od obvodních oddělení, dále od skupiny vyšetřování, městských či okresních oddělení, a to zpravidla na tiskopisech jako *Oznámení o provinění-přestupku* nebo jako zkušební formulář *Návrh na projednání o provinění*. Výrazně méně podávaly návrhy na projednání případů okresní prokuratury (už v přípravném řízení) nebo soudy (když se během přelíčení zjistilo, že věc by měla příslušet k projednání před MLS). Takřka vůbec se nevyskytovala iniciativa od samotných MLS, národních výborů nebo občanů.³¹⁸ Pouze v ZVÚ prokazatelně ve větší míře

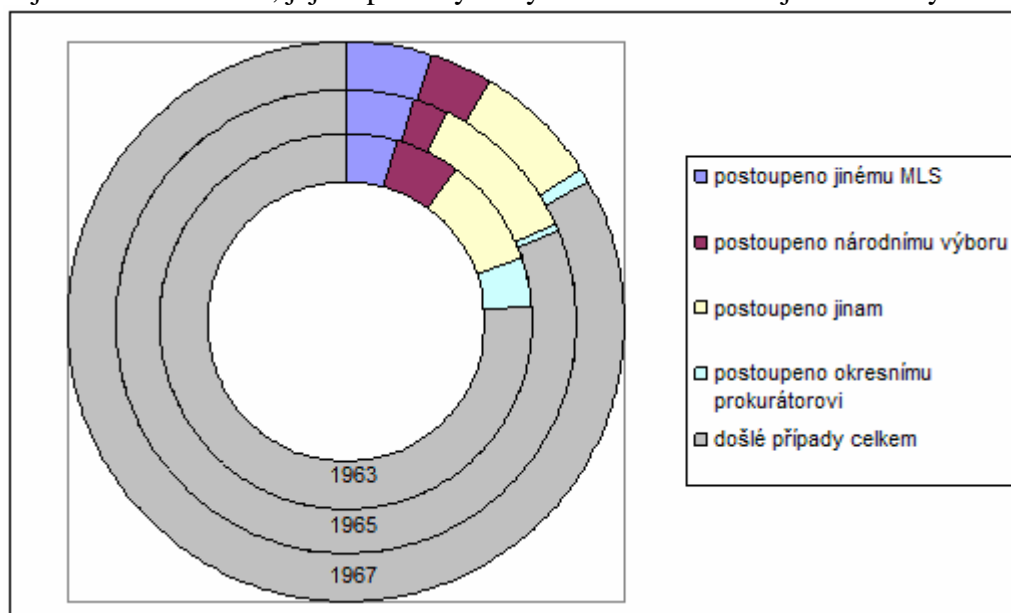
---

³¹⁶ KRATOCHVÍL, Zdeněk. Účast veřejnosti při výchově rušitelů socialistického pořádku. In *Socialistická zákonost*. 1965, č. 10, s. 6-7; ČERNÝ, Zdeněk. Projednávání provinění. In *Socialistická zákonost*. 1966, č. 3, s. 147.; HOLUB, Jaromír. K otázce koexistence řízené před místními lidovými soudy a národními výbory. In *Socialistické soudnictví*. 1966, č. 10, s. 472-473.

³¹⁷ NA, ÚV-KSČ-právní komise, Místní lidové soudy, sv.5., arch.j. 19, bod 3, s. 10 a 29.; Srov.: „To nevede jen k nerovnému postavení občanů před zákonem, ale de facto i ke snižování váhy a významu místních lidových soudů, neboť v praxi se stírá rozdíl mezi místními lidovými soudy jakožto nedílným článkem jednotné soustavy socialistického soudnictví a mezi orgány trestněprávními, které tak zároveň ztrácejí svůj žádoucí vyhraněný charakter orgánů určených pro projednávání typicky správních přestupků.“ OSMANČÍK, Otakar. K problematice místních lidových soudů. In *Socialistická zákonost*. 1966, č. 4, s. 194.

³¹⁸ SOKA HK, fond MLS-HK, Trestní spisy (1962-1965, 1968, 1969), karton č. 2, inv.č. 70-75; SOKA HK, fond MLS-CH, Trestní spisy (1962-1964, 1966), karton č. 1, inv.č. 12-15; SOKA HK, fond MLS-T, Trestní spisy (1962, 1963, 1965), karton č. 1, inv.č. 5-7; SOKA HK, fond MLS-NB, Trestní spisy (1965, 1966), karton č. 1, inv.č. 8 a 8; SOKA HK, fond MLS-ZVÚ, Trestní spisy (1964, 1967, 1968), karton č. 1, inv.č. 14-16.; SOKA HK, fond MLS-HK, Rejstříky, knihy č. 10-15, 23-29 a 37-44, inv.č. 9-14, 22-28 a 36-43.; SOKA HK, fond MLS-NB, Rejstříky, knihy č. 2-5 inv.č. 2-5; SOKA HK, fond MLS-CH, Rejstříky, knihy č. 1-4, inv.č. 1-4; SOKA HK, fond MLS-ZVÚ, Rejstříky, knihy č. 1, 2, 4-8, inv.č. 1, 2, 4-8; SOKA HK, fond MLS-ČKD, Rejstříky, knihy č. 1-4, inv.č. 1-4; SOKA HK, fond MLS-ČSD lokomotivní depo, Rejstříky, knihy č. 1-2, inv.č. 1-2; SOKA HK, fond MLS-S, Rejstříky, kniha č.1, inv.č. 1; SOKA HK, fond MLS-T, Rejstříky, knihy č. 1-3, inv.č. 1-3; SOKA HK, fond MLS-Gumokov, Rejstříky, kniha č. 1, inv.č. 1; SOKA HK, fond MLS-ČSD stanice, Rejstříky, knihy č. 1a 2, inv.č. 1a2.

doporučovaly projednání provinění závodní organizace jako dílenské výbory ROH nebo pomocná jednotka VB ČSM, jejich podněty měly dosahovat zhruba jedné třetiny.³¹⁹

Graf 3 Podíly případů u MLS v okrese Hradec Králové dle místa postoupení (1963, 1965, 1967)

(zdroj: SOKA HK, fond MLS-HK, *Rejstříky, knihy č. 10-15, 23-29 a 37-44, inv.č.9-14, 22-28 a 36-43.*; SOKA HK, fond MLS-NB, *Rejstříky, knihy č. 2-5 inv.č. 2-5*; SOKA HK, fond MLS-CH, *Rejstříky, knihy č. 1-4, inv.č. 1-4*; SOKA HK, fond MLS-ZVÚ, *Rejstříky, knihy č. 1, 2, 4-8, inv.č. 1, 2, 4-8*; SOKA HK, fond MLS-ČKD, *Rejstříky, knihy č. 1-4, inv.č. 1-4*; SOKA HK, fond MLS-ČSD lokomotivní depo, *Rejstříky, knihy č. 1-2, inv.č. 1-2*; SOKA HK, fond MLS-S, *Rejstříky, kniha č.1, inv.č. 1*; SOKA HK, fond MLS-T, *Rejstříky, knihy č. 1-3, inv.č. 1-3*; SOKA HK, fond MLS-Gumokov, *Rejstříky, kniha č. 1, inv.č. 1*; SOKA HK, fond MLS-ČSD stanice, *Rejstříky, knihy č. 1a 2, inv.č. 1a2.*)

Naprosto shodně s tendencemi celorepublikovými i v okrese Hradec Králové se celkem často musely případy postoupit dál, jak ukazuje souhrnně graf 3 zachycující stav po tři vybrané roky od prvních let činnosti MLS a pro celý okres dohromady.³²⁰ Z grafu je zřejmé, že přibližně čtvrtinu všech věcí MLS postupovaly dál, přičemž nejvíce přesuny zatěžovaly agendu u MLS v Hradci Králové (až 32 % v roce 1963) a MLZ při ZVÚ (až 38 % pro rok 1965). Míra převáděných věcí se sice snižovala, přesto se stále pohybovala kolem 20 %. Pod nejfrekventovanější položkou „postoupeno jinam“ se skrývaly ty případy, jež se nejčastěji

³¹⁹ SOKA HK, fond MLS-ZVÚ, *Zprávy o činnosti (1963-1964, 1967)*, karton č. 1, inv.č. 12.

³²⁰ Některé soudy pracovaly již od roku 1961 až do roku 1969, ale zvolila jsem roky 1963 a 1965 a 1967, poněvadž právě v těchto letech se soudilo u všech MLS v okrese, jak bylo upozorněno v úvodu.

přesouvaly k občanským výborům popřípadě k odborovým organizacím, zpravidla to byly závodní a dílenské výbory ROH. Senáty MLS k tomu přikračovaly proto, že se domnívaly, že čin dotyčného provinilce není natolik závažný, aby jej musely projednávat. Patří sem však i ty činy, jež nebyly MLS předány zcela objasněné, a tak se vracely ponejvíce k orgánům VB k došetření, či se týkaly mladíků nastoupivších na vojnu, tudíž se jejich provinění posílalo k dořešení příslušným vojenským útvarům.³²¹ MLS při ZVÚ postupoval skoro jednu třetinu případů v roce 1965 proto, že se týkaly zaměstnanců závodu CHEPOS v Hradci Králové. Tito pracovníci nespádali pod působnost MLS v ZVÚ, avšak předkladatelé návrhů na projednání provinění mínili opak. Patrně je mátna fúze ZVÚ s brněnskými strojírnami, při které vznikl CHEPOS, jak bylo popsáno dříve.³²²

Z dochovaných zpráv o činnosti zdejších MLS se navíc dozvídáme, že se královéhradecké soudy vesměs potýkaly s podobnými neduhy, o nichž se píše výše. Možnost nahlédnout podrobněji pod povrch práce konkrétních MLS ale poskytuje jistý potenciál odhalit i další problémy, jež se tolik nereflektovaly v rozbořech nejvyšších úrovní pyramidy.

Souhrnné hodnocení vypracované královéhradeckým okresním soudem a dochované pro rok 1962 uvádí, že spolupráce s většinou MěNV a MNV byla samotnými soudy posuzována zpravidla kladně. Po celá šedesátá léta bylo velmi málo odvolání proti rozhodnutím zdejších MLS. Na druhou stranu si téměř všechny MLS více či méně stejně stěžují na upadající zájem vedení závodů, ZV ROH, dílenských výborů ROH (dále jen DV ROH) a také ČSM, nad čímž si MLS ve zprávách o své činnosti stýskaly v podstatě až do konce fungování soudů.³²³

---

³²¹ SOKA HK, fond MLS-HK, Rejstříky, knihy č. 5-58, inv.č. 4-57 ; SOKA HK, fond MLS-NB, Rejstříky, knihy č. 1-6, inv.č. 1-6.; SOKA HK, fond MLS-CH, Rejstříky, knihy č. 1-5, inv.č. 1-5; SOKA HK, fond MLS-ZVÚ, Rejstříky, knihy č. 1-10, inv.č. 1-10; SOKA HK, fond MLS-ČKD, Rejstříky, knihy č. 1-5, inv.č. 1-5; SOKA HK, fond MLS-ČSD lokomotivní depo, Rejstříky, knihy č. 1-3, inv.č. 1-3; SOKA HK, fond MLS-S, Rejstříky, kniha č.1, inv.č. 1; SOKA HK, fond MLS-T, Rejstříky, knihy č. 1-4, inv.č. 1-4; SOKA HK, fond MLS-Gumokov, Rejstříky, kniha č. 1, inv.č. 1; SOKA HK, fond MLS-ČSD stanice, Rejstříky, knihy č. 1a 2, inv.č. 1a2.

³²² SOKA HK, fond MLS-ZVÚ, Rejstříky č. 1-5/65, 6-49/65, 50-75/65, knihy č. 4-6, inv.č. 5-7.

³²³ SOKA HK, fond MLS-HK, Zprávy o činnosti a její hodnocení (1962-1963), Zhodnocení činnosti MLS v okrese Hradec Králové, karton č. 1, inv.č. 61.; SOKA HK, fond MěNV – Nový Bydžov, Zápisy ze schůzí rady Městského národního výboru, kniha č. 17-23; SOKA HL, MLS-Gumokov, Zápis o činnosti (1965), karton č. 1, inv.č. 3.; SOKA HK, fond MLS-ČSD stanice, Zprávy o činnosti (1964, 1967), karton č. 1, inv.č. 4.; SOKA HK, fond MLS-ZVÚ, Zprávy o činnosti (1963-1964, 1967), karton č. 1, inv.č. 12.; SOKA HK, fond MLS-ČSD lokomotivní depo, Zprávy o činnosti (1963-1964), karton č. 1, inv.č. 4.; SOKA HK, fond MLS-CH, Zprávy o činnosti a hodnocení (1961-1966, 1968), karton č. 1, inv.č. 6.; SOKA HK, fond MLS-S, Zprávy o činnosti

Relace z okresního soudu současně odhalovaly, že některé soudy, především ten při MěNV v Hradci Králové, bojovaly s dodržováním zákonem stanovené třiceti denní lhůty pro vyřízení došlých případů.³²⁴ Předseda hradeckého MLS na schůzi rady MěNV k otázce zpoždění řešení provinění uváděl, že k tomu docházelo z důvodu přetížení přidělené administrativní síly, která zároveň byla vázána povinnostmi na odboru vnitřních věcí. Současně shledával, že některé případy se k MLS nedostaly řádně objasněné od orgánů VB a že patroni z okresního soudu nevěnovali senátům dostatečnou péči. Senát ustavený pro historické centrum byl soustavně zavalen podanými návrhy na projednání provinění. Senát byl v následujícím roce rozdělen na dva, aby si soudci mohli práci rozdělit. Naopak u třech jiných senátů doházelo ke zdržení v důsledku pomalé práce samotných soudců. U některých případů zašla situace tak daleko, že byly promlčeny. Aby se podobným situacím předcházelo, uspořádali hradečtí soudci aktiv za přítomnosti patronů, soudci z „pomalých“ senátů byli za své jednání pokáráni na pohovorech a především začali předsedové senátů poznamenávat na složky s případy data, do kdy bylo třeba případ vyřešit.³²⁵ To se načas stalo účinným opatřením a v roce 1964 jsou již opoždění vzácnější, přičemž k nim mělo docházet zpravidla v důsledku nemoci některého z účastníků řízení nebo i soudce MLS. Přesto již za dva roky okresní soud opět zjistil, že problém se splněním lhůty se znovu objevoval u MLS při hradeckém MěNV, tentokrát však za poněkud jiných okolností – případy se neprojednávaly včas proto, že provinilci se nedostavovali k řízení před MLS a soudy je v mezích povolených zákonem č. 38/1961 Sb. nedokázali přinutit přijít.³²⁶ Jeden ze soudců hradeckého MLS ovšem na schůzi občanů z obvodu působnosti svého senátu považoval za hlavní příčiny zpoždění celkem prostou záležitost - MěNV v prvních letech práce odmítal zasílat předvolání pro

---

(1967-1968), karton č. 1, inv.č. 4.; SOKA HK, fond MěNV – Třebechovice pod Orebem, Zápisy ze schůzí rady Městského národního výboru, kniha č. 10-12.

³²⁴ SOKA HK, fond MLS-HK, Zprávy o činnosti a její hodnocení (1962-1963), Zhodnocení činnosti MLS v okrese Hradec Králové, karton č. 1, inv.č. 61.

³²⁵ SOKA HK, fond MěNV-Hradec Králové, Zápisy ze schůzí rady Městského národního výboru, kniha č. 116 a 118. a SOKA HK, fond MLS-HK, Zprávy o činnosti a její hodnocení (1962-1963), Zhodnocení činnosti MLS v Hradci Králové za rok 1963, karton č. 1, inv.č. 61.

³²⁶ SOKA HK, fond MLS-HK, Vznik, organizace, význam (1962), Zpráva podaná radě MěNV z roku 1964, karton č. 1, inv.č. 59. a SOKA HK, fond ONV-HK, zápisy ze schůzí rady Okresního národního výboru, kniha č. 365.

provinilým doporučeně a k tomu ještě odmítal obesílat svědky bydlící mimo Hradec Králové. Práci také zdržovaly nepravdivé nebo nepřesné výpovědi získané orgány VB.³²⁷

O hradeckém MLS se dochovalo největší množství zpráv, proto víme, že se trápil také s vybíráním pokut.³²⁸ Zatímco u MLS v Chlumci nad Cidlinou se dařilo skoro všechny uložené peněžité sankce od provinilců získat bez nutnosti postoupit jejich vymáhání okresnímu soudu, v Hradci Králové už tak úspěšní nebyli, mimo jiné proto, že tento druh opatření volili i pro provinilce, kteří odcházeli na vojnu či se trvale nezdržovali na jednom místě, a tak se k jednání třeba vůbec nedostavili a ani soudní vymáhání u nich nepřineslo výsledek.³²⁹

Okresní soud, od něhož jsme až dosud získávali informace o práci MLS, se však nezabýval jenom jimi, ale také tím, jak se projednávala provinění i přestupky u komisí národních výborů. Mezi nejčastější nedostatky patřily chybějící nebo neúplné zápisy o probraných činech.³³⁰ U deseti vybraných národních výborů z Královéhradecka se skutečně vyskytovaly velmi často různé nedostatky. V blanketech, určených k zápisu projednávání přestupku nebo provinění před národním výborem, nejsou vyplněny všechny kolonky, často schází uložené opatření. Zapisující si zřejmě nebyli moc jisti, jaké jsou rozdíly mezi přestupky a proviněními, takže se často u jediného případu vyskytovaly oba pojmy jako synonyma pro stejný skutek, i když paragrafy nasvědčovaly, že jde o provinění.³³¹

---

³²⁷ SOKA HK, fond MLS-HK, Vznik, organizace, význam (1962), Referát podaný na schůzi občanů v Kuklenách, patrně z roku 1964, karton č. 1, inv.č. 59.

³²⁸ Srov. „Ve většině případů provinilý dobrovolně zaplatí pokutu, která mu eventuálně bude místním lidovým soudem uložena. Vždyť před místním lidovým soudem budou stát především ti, kteří se nějakého provinění dopustili poprvé, kdežto činnost těch, u nichž výchovné působení místního lidového soudu nepostačuje, bude i nadále projednávat prokurátor a okresní soud.“ Místní lidové soudy v závodech: Určeno funkcionářům ROH s. 55.

³²⁹ SOKA HK, fond ONV-HK, zápisy ze schůzí rady Okresního národního výboru, kniha č. 365. a SOKA HK, fond MLS-CH, Zprávy o činnosti a hodnocení (1961-1966, 1968), karton č. 1, inv.č. 6.

³³⁰ SOKA HK, fond ONV-HK, zápisy ze schůzí rady Okresního národního výboru, kniha č. 365.

³³¹ SOKA HK, fond MNV-Blešno, Přestupky, pokuty, provinění, stížnosti (1950-1971), karton č. 4, inv.č. 28; SOKA HK, fond MNV-Březhrad, Záležitosti Komise veřejného pořádku (1954-1971) karton č. 6, inv.č. 76; SOKA HK, fond MNV-Dohalice, Komise pro ochranu veřejného pořádku, kniha č. 1, inv.č. 3; SOKA HK, fond MNV-Holohlavy, Přestupky, pokuty, provinění, stížnosti (1954-1973), karton č. 3, inv.č. 63; SOKA HK, fond MNV-Chuděřice, Přestupky, pokuty, provinění, stížnosti (1962-1988), karton č. 3, inv.č. 15; ; SOKA HK, fond MNV-Humburky, Přestupky, pokuty, provinění, stížnosti (1954-1989), karton č. 5, inv.č. 34; ; SOKA HK, fond MNV-Jeníkovice, Trestní listy, přestupky, pokuty, provinění, stížnosti (1945-1984), karton č. 3, inv.č. 31; ; SOKA HK, fond MNV-Káranice, Přestupky, pokuty, provinění, stížnosti (1950-1983), karton č. 4, inv.č. 31; ; SOKA HK, fond MNV-Lochenice, Zápisy ze schůzí komise pro ochranu veřejného pořádku (1962-1987), karton č. 2, inv.č. 4 a Trestní listy, přestupky, pokuty, provinění (1945-1988), karton č. 4, inv.č. 33; ; SOKA HK, fond MNV-Měník, Přestupky, pokuty, provinění, stížnosti (1964-1990), karton č. 4, inv.č. 29.

Mnohem zajímavější se však zdají nesnáze administrativního rázu, které se u královehradeckých MLS také projevíly ve spisovém materiálu. Zatímco soudci MLS přece jen mohli být o výkonu své funkce poučeni na školeních, i když se jich, jak již víme, příliš nezúčastňovali, úředníci přidělení národním výborem či podnikem takové příležitosti zjevně neměli a když už se „zaučili“, nezastávali tuto práci po celá šedesátá léta, kdy MLS fungovaly.³³² Největší potíže způsobovaly administrativním pracovníkům už zmíněné rejstříky. Pouze MLS v Novém Bydžově měl to štěstí, že jeho úředník patřil mezi ty schopnější a při vedení rejstříků se takřka nedopouštěl chyb jako jinde, a dokonce byl natolik horlivý, že do blanketů zanášel i poškozené, ačkoliv se tyto údaje zapisovat neměly.³³³

U drtivé většiny ostatních soudů se opakovaly takřka na vlas stejné chyby – do jednoho listu rejstříku byli zapsáni dva provinilci, paragrafy neodpovídaly spáchaným činům (např. u postoupeného trestného činu rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví dle § 132 zákona č. 140/1961 Sb. stál místo tohoto paragrafu jiný, a to konkrétně § 245, který však odpovídal trestnému činu soulože mezi příbuznými³³⁴), chyběl zapsaný věk nebo zaměstnání či dokonce uložené tresty, naopak se mnohdy zcela navíc uváděly plné adresy provinilců.³³⁵ Shledaná pochybení se podobají patrně proto, že předepsané kolonky nepřipouštěly uplatnění nějaké „fantazie“ při jejich vyplňování, a tak se ani jinak chybovat nedalo.

Také protokoly, které vznikaly během řízení u jednotlivých senátů, působí značně rozdílným dojmem. Zpravidla jsou pořizovány na psacím stroji, někdy však pouze zapsané rukou. V ZVÚ používali vlastní předtištěný formulář, zatímco MLS v Chlumci nad Cidlinou používal tiskopisy původně určené okresním soudům. Ani obsah nebyl jednotný, ačkoliv

---

³³² Usuzuji tak nejenom ze stížností předsedy MLS v Hradci Králové, který skoro do všech senátů marně sháněl zapisovatelky, ale také z odlišných písem v rejstřících. Viz SOKA HK, fond MLS-HK, Hodnocení práce senátů (1964), karta č. 1, inv.č. 63.

³³³ SOKA HK, fond MLS-NB, Rejstříky, knihy č. 1-6, inv.č. 1-6; SOKA HK, fond MLS-CH, Rejstříky, knihy č. 1-5, inv.č. 1-5.

³³⁴ SOKA HK, fond MLS-HK, Rejstřík č. 85-125, kniha č. 31, inv.č. 32.

³³⁵ SOKA HK, fond MLS-HK, Rejstříky, knihy č. 5-58, inv.č. 4-57; SOKA HK, fond MLS-NB, Rejstříky, knihy č. 1-6, inv.č. 1-6; SOKA HK, fond MLS-CH, Rejstříky, knihy č. 1-5, inv.č. 1-5; SOKA HK, fond MLS-ZVÚ, Rejstříky, knihy č. 1-10, inv.č. 1-10; SOKA HK, fond MLS-ČKD, Rejstříky, knihy č. 1-5, inv.č. 1-5; SOKA HK, fond MLS-ČSD lokomotivní depo, Rejstříky, knihy č. 1-3, inv.č. 1-3; SOKA HK, fond MLS-S, Rejstříky, kniha č. 1, inv.č. 1; SOKA HK, fond MLS-T, Rejstříky, knihy č. 1-4, inv.č. 1-4; SOKA HK, fond MLS-Gumokov, Rejstříky, kniha č. 1, inv.č. 1; SOKA HK, fond MLS-ČSD stanice, Rejstříky, knihy č. 1a 2, inv.č. 1a2.

publikace dr. Rolence z roku 1963 stanovovala základní pravidla, jichž by se měli zapisující držet. Protokol měl především obsahovat označení soudu, den a místo jednání, jméno a příjmení předsedy a ostatních členů senátu, jméno a příjmení zapisovatele, jméno a příjmení provinilce, datum jeho narození, rodinný stav, počet dětí, bydliště, zaměstnání, podnik, kde pracuje, čistý měsíční příjem, majetkové poměry, jméno a příjmení dalších účastníků řízení, počet přítomných občanů, předmět jednání, výpovědi svědků a účastníků řízení, vyjádření provinilce a přítomných občanů, nakonec pak patřilo rozhodnutí senátu se stručným uvedením důvodů, že byli účastníci řízení poučeni o právu se odvolat, vyjádření provinilce i dalších účastníků k vynesnému rozhodnutí.³³⁶ Nejčastěji scházela křestní jména účastníků řízení. Také mnohdy chyběly bližší údaje o provinilci – zapisovatelé se, zřejmě z důvodu úspory času, omezovali na konstatování, že totožnost dotyčného byla ověřena občanským průkazem. Zhusta chybělo odůvodnění rozhodnutí senátu, a to patrně proto, že jej bylo možné dohledat na rozsudku.³³⁷

K jistým pochybením docházelo i při vedení samotného procesu předsedou senátu MLS v Hradci Králové, kdy vykázal svědky po dobu jednání mimo místnost, v níž probíhalo řízení. To však bylo v přímém rozporu se směrnicemi Nejvyššího soudu z roku 1963. Mohu se jen domnívat, že za tím stála neznalost podobných pokynů z této instituce usměrňujících jednání a rozhodování soudů, neboť příslušný protokol s inkriminovaným záznamem je z roku 1965.³³⁸ I tento případ lze považovat za další důkaz toho, že soudci MLS nemuseli mít příliš chuť se zdokonalovat a dovzdělávat.

---

³³⁶ ROLENC, Vladimír et. al.: Místní lidové soudy, s. 65-66.

³³⁷ SOKA HK, fond MLS-HK, Trestní spisy, karton č. 1, inv.č. 70-75.; SOKA HK, fond MLS-ZVÚ, Trestní spisy, karton č. 1, inv.č. 13-16.; SOKA HK, fond MLS-CH, Trestní spisy, karton č. 1, inv. č. 12-15.; SOKA HK, fond MLS-NB, Trestní spisy, karton č. 1, inv.č. 8-9.; SOKA HK, fond MLS-T, Trestní spisy, karton č. 1, inv.č. 5-7.;

³³⁸ SOKA HK, fond MLS-HK, Trestní spisy (1965), Případ Karla Podsedníka a Jaromíra Hladíka, karton č. 2, inv.č. 73.

4.5 Jaký charakter měly projednávané případy a ukládaná opatření ?

Od vzniku MLS si zákonodárci slibovali, že se bude jeho činnost soustřeďovat převážně na drobné spory mezi občany a na méně závažné případy nedodržování právního řádu, což ostatně deklarovali v preambuli samotného zákona č. 38/1961 Sb. Samotný vývoj toho, jaké případy se dostávaly před MLS však již v prvních dvou letech ukázal, že realita se poněkud liší od původních plánů. Přísně tajná zpráva vytvořená za součinnosti ministerstva spravedlnosti, vnitra, Generální prokuratury, nejvyššího soudu a Branného a bezpečnostního oddělení ÚV KSČ a projednaná nejen předsednictvem ÚV KSČ, ale také s ÚRO, ÚV ČSM i vládou z července 1963 připouštěla, že až čtyři pětiny agendy MLS tvořily případy drobné kriminality - nejvíce, zhruba 40 %, pak dle § 19 provinění proti socialistickému soužití. Pod tuto kategorii se řadilo celé spektrum deliktů, ať už se jednalo o rvačky v restauracích, fyzické nebo slovní napadání spoluzaměstnanců či sousedů, drobné urážky orgánů VB, nepříliš závažné mravnostní delikty, požívání alkoholu před nástupem na pracovní směnu před řízením motorových vozidel apod. Postoupené trestné činy, jejichž počet dosahoval 5 %, se většinou týkaly drobných majetkových deliktů, opilství, ublížení na zdraví, výtržností.³³⁹

Majetkové spory zaujímaly jen nepatrnou část rozhodování MLS. Příčina byla spatřována v nedostatečné informovanosti občanů o tom, že mohou nekomplikované majetkové spory předkládat k rozřešení právě k MLS. Také činy spadající pod § 17 a 21, provinění proti socialistickému hospodářství a proti pracovní kázni jako šízení zákazníků či neomluvená absence na pracovišti či výroba zmetků měly tvořit menší díl provinění, maximálně 15 %. Zpráva za výrazně nižším počtem případů z oblasti pracovní viděla nedůslednost a hlavně nezájem místních orgánů KSČ, ROH i ČSM podávat návrhy na řešení podobných případů. Předsednictvo ÚV KSČ proto uložilo svým krajským a okresním výborům, aby působily na své další složky, které by podněcovaly samotné MLS k orientaci na

---

³³⁹ NA, fond ÚV-KSČ-právní komise, Místní lidové soudy, sv. 5, arch.j. 19, bod 3, s. 11. a NA, fond ÚV-KSČ-předsednictvo, Činnost místních lidových soudů, sv. 29, arch.j. 31, bod 8, s. 4-6 a 14-15.

řešení problémů s dodržováním technologické i pracovní kázně a aby přitom postupovaly v součinnosti s odborovými organizacemi a ČSM.³⁴⁰

Rovněž ÚRO si nechala zpracovat hodnocení MLS a evidentně pod vlivem usnesení ÚV KSČ³⁴¹ došla k závěru, že je třeba se více zaměřit na boj proti absentérům a narušitelům technologické a pracovní kázně, proti plýtvání ve výrobě a produkci vadných výrobků.³⁴² Kampaň za potírání takového jednání se rozeběhla rovněž na stránkách periodika Socialistické soudnictví, kde se upozorňovalo, že je vždy třeba pečlivě zvážit, zda soustavné vynechávání pracovních směn nenarušuje práci celého podniku. Jmenovitě se uvádělo, že se tomu např. děje v dolech, kde se absence stávala hromadným jevem, takže u MLS v Severomoravském kraji tvořila provinění proti § 21 až polovinu všech řešených deliktů.³⁴³ Články se dovolávaly výraznější participace samotných podniků na vyhledávání takových osob.³⁴⁴ V duchu hesla XII. sjezdu KSČ *Kdo nepracuje, ať nejí*, přinášely dokonce i příklady mající zjevně za úkol pobouřit a vyburcovat čtenáře, tedy samotné soudce MLS, k různým krokům ve svých vlastních obvodech:

„Zdálo se, že J. H. byl mluvčím i těch ostatních absentérů. Hájl se, že vynechával proto, že nestačil na těžkou práci s betonem a proto si musel vždy nějaký ten den vysadit, aby si odpočinul. Otevřeně prohlašoval, že absentovat bude dál a že ho žádný soud k práci nepřinutí.“³⁴⁵

V souvislosti s postihem nedocházení do zaměstnání se vynořila otázka, co je vlastně myšleno soustavnou absencí, resp. kdy nastává. V publikaci dr. Rolence jsou soudci MLS instruováni, že by se hranice vytrvalého vynechávání směn měla pohybovat kolem osmi

---

³⁴⁰ NA, fond ÚV-KSČ-právní komise, Místní lidové soudy, sv. 5, arch.j. 19, bod 3, s. 11. a NA, fond ÚV-KSČ-předsednictvo, Činnost místních lidových soudů, sv. 29, arch.j. 31, bod 8, s. 4-6 a 14-15.

³⁴¹ Zpráva o MLS byla předsednictvu ÚV KSČ předložena v červenci 1963, ÚRO o práci MLS jednalo v listopadu téhož roku.

³⁴² VOA, fond ÚRO-PŘ, Podklady pro schůzi předsednictva ÚRO (20.11. 1963), Zpráva o činnosti orgánů ROH při upevňování socialistické zákonnosti a rozvíjení činnosti místních lidových soudů, karton č. 66, inv.jedn. 390 II/3, s. 2-10.

³⁴³ K problematice soudního stíhání absentérů, fluktuantů a příživníků (Podstatný výtah diskusního příspěvku dr. Jaroslava Pastorka, náměstka předsedy Nejvyššího soudu). In Socialistické soudnictví. 1963, č. 2, s. 42-43 a ROLENC, Oldřich. Místní lidové soudy a statistika. In Socialistická zákonnost. 1964, č. 7, s. 12-13.

³⁴⁴ ROLENC, Vladimír. Dva roky činnosti místních lidových soudů. In Socialistické soudnictví. 1963, č. 7, s. 195-200.

³⁴⁵ BLAŽEK, Jaroslav. MLS v boji proti absentérství. In Socialistické soudnictví. 1964, č.4, s. 123.

a více absencí za sebou.³⁴⁶ Podle stanoviska Nejvyššího soudu, uveřejněného ovšem až na konci šedesátých let, se jako soustavně vynechávané směny neměly vnímat tři po sobě následující dny.³⁴⁷

Nejnápadnější problém, související s trestáním provinění, se ani tak netýkal notorického vynechávání směn, jako spíše recidivistů obecně. Nejvyšší představitelé strany si už po dvou letech od vzniku prvních MLS začali uvědomovat, že se stávalo značně nevhodným postupování případů vícekrát, i soudně trestaných osob před senáty MLS, ačkoliv stíhaný delikt splňoval kategorii provinění.³⁴⁸ Na stránkách právnických časopisů se o této záležitosti tak trochu mlčelo, avšak od druhé poloviny šedesátých let se čím dál otevřeněji přiznávalo, že přenechávání činů recidivujících provinilců soudcům MLS rozhodně není vhodné, poněvadž „u takových osob lze pak opravdu těžko očekávat, že již projednáním věci před místním lidovým soudem bude dosaženo výchovného účinku, když předtím nebylo tohoto účinku dosaženo ani nepodmíněnými tresty odnětí svobody. (...) Jaký lze očekávat výchovný účinek jednání místního lidového soudu na takové delikventy, kteří navíc svým vystupováním zlehčují a znevažují samo jednání soudu. (...) projednáváním takových věcí trpí i autorita místních lidových soudů.“³⁴⁹ Právě kvůli takovým argumentům došlo ke zpřísnění postihu osob opakovaně se dopouštějících určitého výčtu skutků č. 58/1965 Sb., o němž bylo již psáno v podkapitole 2.4. Právní komise ÚV KSČ na počátku roku 1966 ovšem poněkud předčasně shledala, že touto právní úpravou se otázka recidivistů vyřešila, i když PÚMS připouštěl, že zákon si neporadí s „morálně narušenými jednotlivci.“³⁵⁰ Autoři statí v Socialistickém soudnictví hovoří i poté, co zákon vstoupil v platnost, o opaku, tedy že

---

³⁴⁶ ROLENC, Vladimír et. al.: Místní lidové soudy, s. 46-47.

³⁴⁷ Provinění proti pracovní kázní a „soustavně vynechávání pracovní směny“, in Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu, sv. 6, roč. 1969, s. 359.

³⁴⁸ NA, fond ÚV-KSČ-předsednictvo, Činnost místních lidových soudů, sv. 29, arch.j. 31, bod 8, s. 6 a 15.

³⁴⁹ LUKAVSKÝ, Karel. Poznatky z činnosti místních lidových soudů v obvodě Prahy 8. In Socialistické soudnictví. 1965, č. 2, s. 58-59.; v této souvislosti viz KRATOCHVÍL, Zdeněk. Účast veřejnosti při výchově rušitelů socialistického pořádku. In Socialistická zákonnost. 1965, č. 10, s. 1-10. ; PATZENHAUER, Milan. Zlepšit podmínky pro další práci. In Socialistické soudnictví. 1968, č. 1, s. 40-42.; HORÁK, Miloš. Nad novým zákonem č. 58/1965 Sb. In Socialistická zákonnost. 1965, č. 10, s. 11-15.

³⁵⁰ NA, fond ÚV-KSČ-právní komise, Místní lidové soudy, sv. 5, archi.j. 19, bod 3, s. 3 a 31.

problém přetrvával až do konce působnosti MLS, přičemž se ne vždy jednalo o natolik mravně narušené osoby, jak popisoval PÚMS.³⁵¹

Samostatnou kapitolu tvořily poněkud bezradné výklady soudců MLS ohledně provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví dle § 16 zákona č. 38/1961 Sb. Někteří se zřejmě řídili tvrzením, že „každý útok proti majetku v socialistickém vlastnictví je(...) namířen proti všemu pracujícímu lidu, který je tím okrádán o výsledky své práce. (...) Rozkrádání a poškozování majetku v socialistickém vlastnictví je nebezpečným společenským jevem zejména v některých odvětvích našeho národního hospodářství, například ve stavebnictví, spotřebním průmyslu, ve státním a družstevním obchodě a v dopravě.“³⁵² Docházelo tak k absurdním situacím, na které poukazovala odborná část pyramidy. Vadilo jí, že se jako provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví postihovalo odcizení zboží v samoobsluhách v částkách např. 4 Kčs za rybí konzervu. Podobné skutky ovšem měly spíše spadat pod přestupky. Od přísnějšího, v podstatě exemplárního postihu, se slibovalo snížení počtu krádeží v samoobsluhách.³⁵³ Tato snaha o jistou prevenci ze strany soudců MLS, sice korespondovala s požadavky na výchovné úkoly MLS, přesto však její realizace byla, mírně řečeno, nešťastná, což si vzápětí i doložíme.

Spornou otázkou se totiž poměrně brzy stalo provádění sankcí. Z předchozího výkladu již víme, že MLS směly ukládat opatření jak výchovná (napomenutí, veřejná důtka), tak také donucovací (pokuty, nápravná opatření). **Přednostně** se mělo sáhnout po **výchovných sankcích** před těmi donucovacími, jelikož u poklesků morální povahy nebo činů týkajících se pracovní kázně zaměstnance, vyplývajících tedy z pracovního poměru jakožto svobodné smlouvy, by byla tvrdší opatření vodou na mlýn tvrzením, že MLS jsou jen další represivní orgán státu rozšiřující jeho paletu možností trestání občanů.³⁵⁴

---

³⁵¹ Viz MACH, Luděk – MOTEJL, Otokar. K perspektivám místních lidových soudů (Několik poznámek k závěru výzkumu PÚMS o společenské účinnosti místních lidových soudů). In Socialistické soudnictví. 1969, č. 1, s. 29-36.

³⁵² Místní lidové soudy v závodech : Určeno funkcionářům ROH, .s. 37.

³⁵³ ROLENC, Oldřich. K některým otázkám výkladu zákona o místních lidových soudech. In Socialistická zákonost. 1962, č. 8, s. 498.

³⁵⁴ NA, ÚV-KSČ-sekretariát, Pokyny pro krajské a okresní výbory a základní organizace KSČ ke zřizování a činnosti místních lidových soudů a k úkolům propagandy a agitace, sv. 208, arch.j. 345, bod 2, s. 2 a 8, 10 a BOGUSZAK, Jiří. Místní lidové soudy a otázky dalšího rozvoje socialistické zákonosti. In Právník. 1961, roč. 100, č. 3, s. 220-221.

Pokud však soudci MLS chtěli vykonat uložená opatření, nemohli se spoléhat na zákon, jelikož ten, jak již bylo mnohokrát zmíněno, ve své stručné podobě spíše vzbuzoval množství podobných otázek, než by na ně odpovídal. Z toho důvodu se odborně-právní skupina snažila předložit soudcům určité návody, jak sankce realizovat. Vedla ji k tomu navíc i nutnost daná chybami při provádění napomenutí a důtek, pramenícími z nezkušenosti soudců MLS s dopady nepřiměřeně aplikovaného trestu. Jedno z prvních vodítek obsahovala kniha dr. Rolence z roku 1963. Kolektiv autorů předpokládá, že napomenutí by měl vyhlásit předseda senátu ještě během jednání. Veřejnou důtku je pak možno provést podobně, či ji vyhlásit na veřejné schůzi občanů, v závodním časopise nebo rozhlase, na členské schůzi ROH, ČSM apod.³⁵⁵ Nejvyšší soud v témže roce upozorňoval, že způsob výkonu hlavně veřejné důtky by měl být v souladu se závažností případu. Veřejná důtku sice měla splnit výchovný účel, ale zároveň se žádalo, aby provedení důtky nepřinášelo provinilci i jeho rodině vyšší újmu, než která by odpovídala povaze trestaného skutku.³⁵⁶ Přílišné zneuctění provinilce vyplývalo i ze sankcionování krádeží s nepatrnou výší škody v samoobsluhách podle zákona č. 38/1961 Sb., kterého jsme se dotkli výše.

„V těchto případech se veřejné důtky často vykonávaly a dosud ještě vykonávají tak, že rozhodnutí MLS je po určitou dobu vyvěšeno ve výkladní skříni příslušného obchodu. Někdy byly přitom ve výloze vystaveny i odcizené věci. Tak došlo leckdy ke hrubému porušování přiměřenosti difamujících účinků trestu difamujícím účinkům deliktu. Hanba způsobená pachatelkám takovým výkonem veřejné důtky byla leckdy mnohem větší, než by odpovídalo závažnosti provinění, zejména u starých žen. Místo výchovného účinku docházelo u provinilců k trvalé zatrpklosti a v několika případech i k sebevraždám či pokusům o ně. O škodlivosti takového postupu svědčí i to, že někdy přispíval k pokusům vedoucích samoobsluh o vydírání.“³⁵⁷

Menší společenská závažnost deliktů spadajících do působnosti MLS proto vedla právně vzdělané odborníky k doporučením, aby senáty MLS volily formu uveřejnění důtky

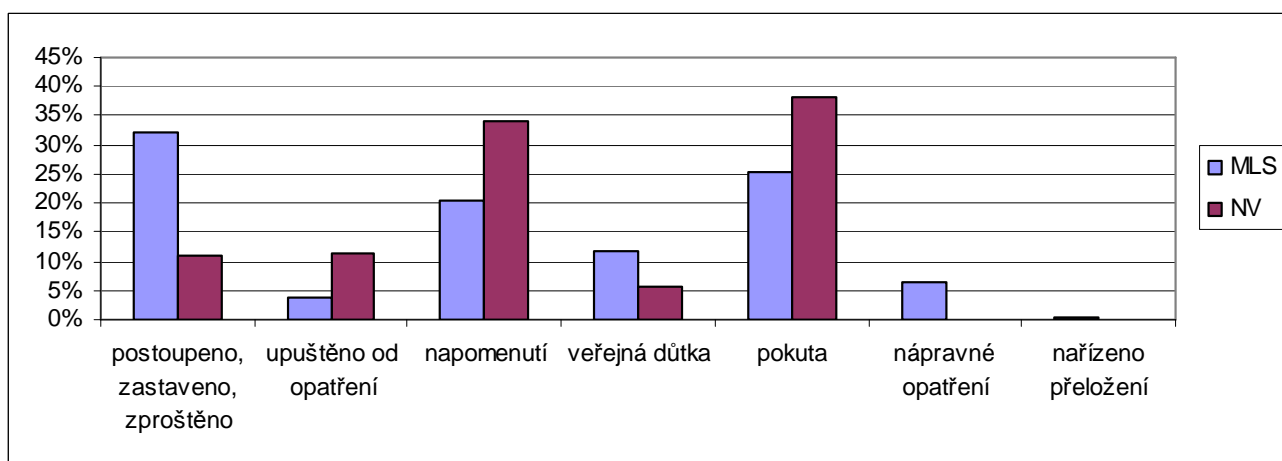
---

³⁵⁵ ROLENC, Vladimír et. al.: Místní lidové soudy, s. 65-66.

³⁵⁶ Směrnice pléna Nejvyššího soudu k výkladu zákona č. 38/1961 Sb. o místních lidových soudech. Praha: Právnický ústav ministerstva spravedlnosti, 1963, s. 27.

³⁵⁷ NOVOTNÝ, Oto. O trestu a vězeňství : Studie o funkcích trestu v soudobé naší společnosti . 1. vyd. Praha: Academia, 1967. s. 80.

takovým způsobem, aby se s ní seznámil pouze určitý vymezený okruh občanů, např. sousedé, spoluzaměstnanci. Za nejvhodnější způsob se považovalo ústní sdělení, pomocí místního nebo závodního rozhlasu jen zcela výjimečně, nebo písemně vyvěšením po dobu několika dní v místě s omezeným pohybem osob, jako uvnitř závodu nebo agitačním středisku. Publikovat důtku v časopise (mimo závodního) se však vnímalo jako nežádoucí.³⁵⁸

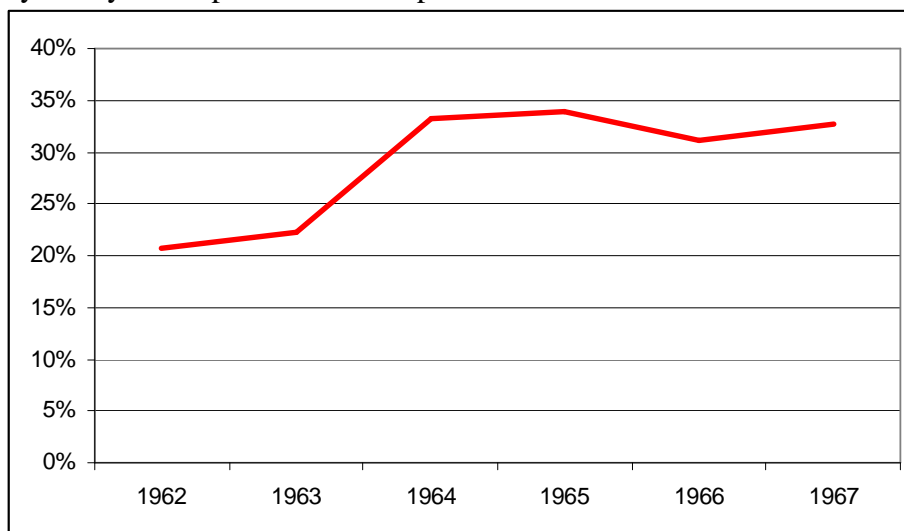
Graf 4 Podíly uložených opatření u MLS a národních výborů v prvním pololetí roku 1965

(zdroj: NA, fond ÚV-KSČ-právní komise, Místní lidové soudy, sv. 5, arch.j. 19, bod 3, s. 10.)

S výběrem sankce souvisel ještě jeden bod, o kterém jsme již psali v podkapitole 4.4 – odlišnost řízení a hlavně řešení provinění před senáty MLS a komisemi národních výboru. Graf 4, zachycující stav rozhodování za první polovinu roku 1965, potvrzuje, že rozhodování obou orgánů rozhodně nebylo sjednoceno. Sečteme-li opatření výchovného charakteru, vyjdou ze srovnání MLS o něco lépe (napomenutí a veřejná důtku dohromady tvořily asi 32 % ku 25 % pokut) než národní výbory. U nich na peněžité sankce připadalo až 38 % rozhodnutí. To naznačuje, že MLS se o výchovu přeci jen snažily o něco více, i když ani zde to neodpovídalo všem předpokladům, které jsme si již uvedli. V zásadě si však MLS, stejně jako národní výbory práci trochu ulehčovaly, ačkoliv stranické, státní i právnické kruhy od obou očekávaly, že budou spíše přetvářet občany výchovnými opatřeními. Pokuta byla oproti napomenutí přeci jen bolestivější sankcí, a tak poučila provinilce rychleji než morální působení členů komise i MLS, snažících se dotyčného přesvědčit, že se má pro příště

³⁵⁸ NOVOTNÝ, Oto. O testu a vězeňství, s. 81 a TOLAR, Jan-PŘENOSIL, Gustav-LAKATOŠ, Michal. Místní lidové soudy, s. 199-202.

podobného jednání vystříhat. Oproti veřejným důtkám pak u pokut nehrozilo, že jejich případné nevhodné provedení, jak jsme o něm psali výše, u provinilce vyvolá spíš pocit nespravedlnosti a zatrpklosti, než že by jej přinutilo zpytovat svědomí. Někteří soudci MLS by přesto při trestání poklesků zašli ještě dál, jak odhalil PÚMS, který prováděl v polovině šedesátých let průzkum mezi soudci z povolání, pracovníky národních výborů, předsedy MLS, okresními prokurátory náčelníky obvodních oddělení VB a advokáty s cílem zjistit společenskou účinnost zákonů o MLS a národních výborech. Během anket vyšlo najevo, že by soudci těchto soudů vůbec nebyli proti, kdyby směli udělovat krátkodobé tresty odnětí svobody – tedy volali po něčem zcela protichůdném k zaměření zákona o MLS.³⁵⁹

Graf 5 Podíly trestných činů, provinění a přestupků spáchaných pod vlivem alkoholu

(zdroj: NA, fond Ministerstvo spravedlnosti, Statistické údaje, nezpracováno)

O příčinách jednotlivých provinění nebyla za celou dobu trvání zákona o MLS vypracována žádná souhrnná studie či zpráva. Přesto se jak v relacích ÚV KSČ, tak také v člancích v Socialistickém soudnictví, kam přispívali i samotní soudci MLS, můžeme dočíst, že notná část případů, především provinění podle § 19 č. 38/1961 Sb., byla spáchána pod vlivem **alkoholu**.³⁶⁰ Graf 5, v němž je zanesen procentuální podíl trestných činů, provinění

³⁵⁹ NA, fond ÚV-KSČ-předsednictvo, Činnost místních lidových soudů, sv. 29, arch.j. 31, bod 8, s. 20.

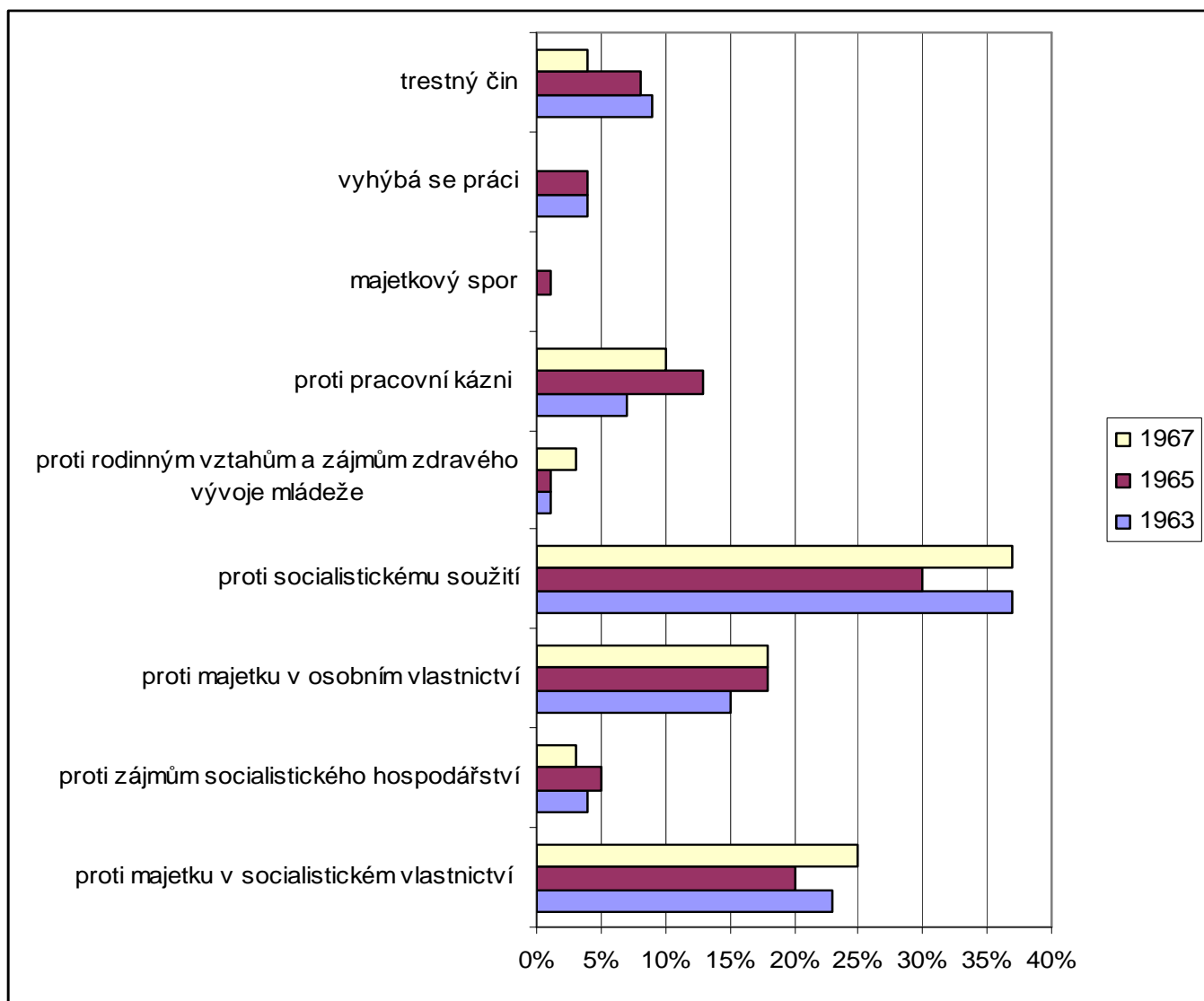
³⁶⁰ Srov. „Při projednávání mnoha věcí jsme zjistili, že provinilí občané páchají své protispolečenské činy pod vlivem alkoholu.“ VOTAVA, Josef. Ze zkušeností místního lidového soudu v Ostrově nad Ohří. In Socialistické soudnictví. 1964, č. 1, s. 30.; LÁPKA, Miroslav. Ze zkušeností místního lidového soudu při dole Petr Bezruč. In Socialistické soudnictví. 1963, č. 10, s. 314-315.; TARABUS, J. Místní lidové soudy bojují proti alkoholismu. In Socialistické soudnictví. 1965, č. 4, s. 126-127.

a přestupků spáchaných pod vlivem alkoholu, nám ukazuje že, spotřeba lihovin měla souvislost s takřka třetinou takových skutků. Pro další podklady pro zodpovězení této otázky se můžeme navíc opět obrátit na průzkum PÚMS. Mezi jinými sledovanými oblastmi se objevil i dotaz na funkcionáře národních výborů. Zjišťovalo se, zda v jejich okresech (městech, obcích) byl problém s alkoholismem, majetkovými delikty, výtržnictvím a mravní narušeností mládeže. Respondenti z českých zemí uváděli, že více jak z poloviny se museli zabývat alkoholismem.³⁶¹

Analogicky s předešlými pasážemi, i nyní, pokud se přesuneme do okresu Hradec Králové, shledáváme, že situace ohledně provinění a ukládaných opatření odpovídají poměrům, o kterých se pojednává na předešlých stranách. Provinění pro MLS v obcích a na závodech, jakož i pro KOVP při MNV reprezentují grafy 6 až 8.

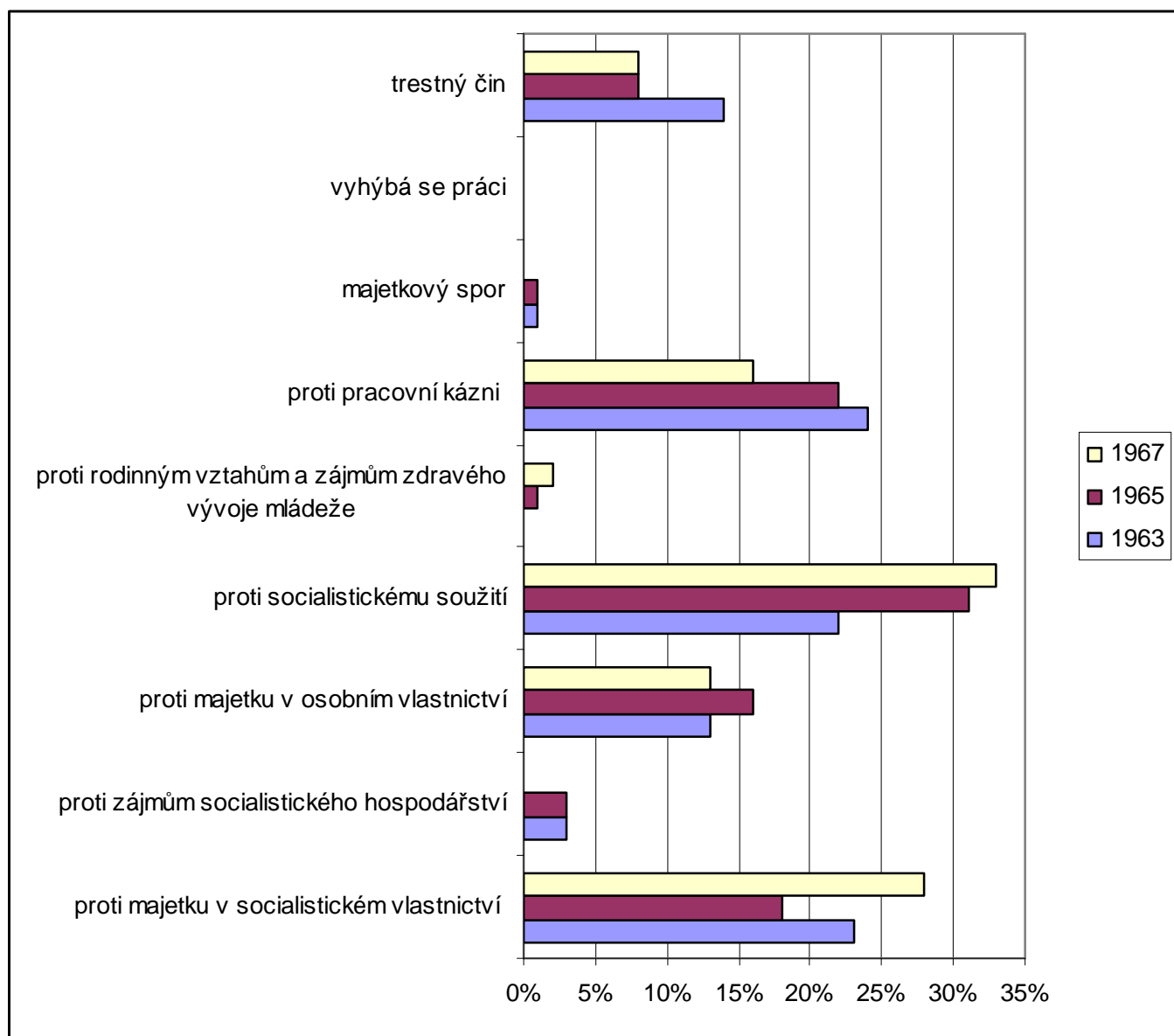
---

³⁶¹ NA, fond ÚV-KSČ-ředsednictvo, Činnost místních lidových soudů, sv. 29, arch.j. 31, bod 8, s. 16.

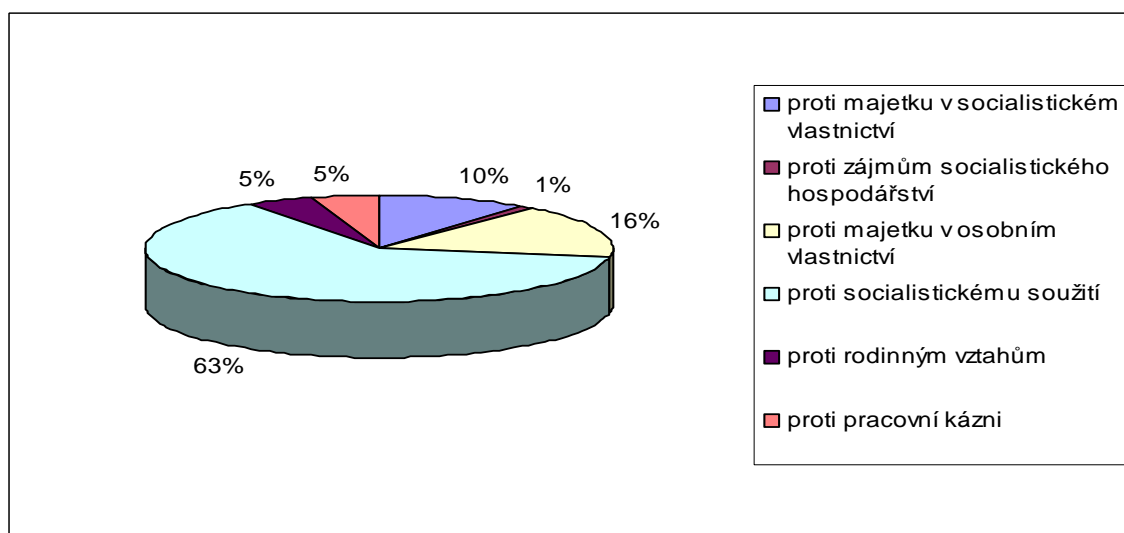
Graf 6 Podíly jednotlivých provinění u MLS v obcích (1963, 1965, 1967)

(zdroj: SOKA HK, fond MLS-HK, *Rejstříky, knihy č. 10-15, 23-29 a 37-44, inv.č.9-14, 22-28 a 36-43.*; SOKA HK, fond MLS-NB, *Rejstříky, knihy č. 2-5 inv.č. 2-5*; SOKA HK, fond MLS-CH, *Rejstříky, knihy č. 1-4, inv.č. 1-4*; SOKA HK, fond MLS-ZVÚ, *Rejstříky, knihy č. 1, 2, 4-8, inv.č. 1, 2, 4-8*; SOKA HK, fond MLS-ČKD, *Rejstříky, knihy č. 1-4, inv.č. 1-4*; SOKA HK, fond MLS-ČSD lokomotivní depo, *Rejstříky, knihy č. 1-2, inv.č. 1-2*; SOKA HK, fond MLS-S, *Rejstříky, kniha č.1, inv.č. 1*; SOKA HK, fond MLS-T, *Rejstříky, knihy č. 1-3, inv.č. 1-3*; SOKA HK, fond MLS-Gumokov, *Rejstříky, kniha č. 1, inv.č. 1*; SOKA HK, fond MLS-ČSD stanice, *Rejstříky, knihy č. 1a 2, inv.č. 1a2.*)

Graf 7 Podíly jednotlivých provinění u MLS na závodech (1963, 1965, 1967)

(zdroj: SOKA HK, fond MLS-HK, Rejstříky, knihy č. 10-15, 23-29 a 37-44, inv.č.9-14, 22-28 a 36-43.; SOKA HK, fond MLS-NB, Rejstříky, knihy č. 2-5 inv.č. 2-5; SOKA HK, fond MLS-CH, Rejstříky, knihy č. 1-4, inv.č. 1-4; SOKA HK, fond MLS-ZVÚ, Rejstříky, knihy č. 1, 2, 4-8, inv.č. 1, 2, 4-8; SOKA HK, fond MLS-ČKD, Rejstříky, knihy č. 1-4, inv.č. 1-4; SOKA HK, fond MLS-ČSD lokomotivní depo, Rejstříky, knihy č. 1-2, inv.č. 1-2; SOKA HK, fond MLS-S, Rejstříky, kniha č.1, inv.č. 1; SOKA HK, fond MLS-T, Rejstříky, knihy č. 1-3, inv.č. 1-3; SOKA HK, fond MLS-Gumokov, Rejstříky, kniha č. 1, inv.č. 1; SOKA HK, fond MLS-ČSD stanice, Rejstříky, knihy č. 1a 2, inv.č. 1a2.)

Graf 8 Podíly jednotlivých provinění u MNV (1961-1969)

(zdroj: SOKA HK, fond MNV-Blešno, Přestupky, pokuty, provinění, stížnosti (1950-1971), karton č. 4, inv.č. 28; SOKA HK, fond MNV-Březhrad, Záležitosti Komise veřejného pořádku (1954-1971) karton č. 6, inv.č. 76; SOKA HK, fond MNV-Dohalice, Komise pro ochranu veřejného pořádku, kniha č. 1, inv.č. 3; SOKA HK, fond MNV-Holohlavy, Přestupky, pokuty, provinění, stížnosti (1954-1973), karton .č. 3, inv.č.63; SOKA HK, fond MNV-Chuděřice, Přestupky, pokuty, provinění, stížnosti (1962-1988), karton č. 3, inv.č. 15; ; SOKA HK, fond MNV-Humburky, Přestupky, pokuty, provinění, stížnosti (1954-1989), karton.č. 5. inv.č. 34; ; SOKA HK, fond MNV-Jeníkovice, Trestní listy ,přestupky, pokuty, provinění, stížnosti (1945-1984), karton č. 3, inv.č. 31; ; SOKA HK, fond MNV-Káranice, Přestupky, pokuty, provinění, stížnosti (1950-1983), karton č. 4, inv.č. 31; ; SOKA HK, fond MNV-Lochenice, Zápisy ze schůzí komise pro ochranu veřejného pořádku (1962-1987), karton č. 2, inv.č.4 a Trestní listy, přestupky, pokuty, provinění (1945-1988), karton č. 4, inv.č. 33; ; SOKA HK, fond MNV-Měník, Přestupky, pokuty, provinění, stížnosti (1964-1990), karton č. 4, inv.č. 29.)

Mezi nejčastější provinění u MLS v obcích a závodech i u KOVP při MNV patřily shodně činy z kategorie skutků proti socialistickému soužití, jak můžeme vyčíst z předložených grafů (u MLS v obcích těsně pod 40 %, u MLS na závodech kolem 30%, 63 % u komisí MNV). Šlo hlavně o rvačky, fyzická napadení manželek a družek, požívání alkoholických nápojů během pracovní doby, řízení motorových vozidel v podnapilém stavu (většinou to byly motorky a mopedy), sousedské roztržky nebo urážky důstojníků VB. Většina zápisů v rejstřících se omezila jen na příslušný paragraf. Naštěstí však administrativní pracovníci při MLS v ZVÚ a královéhradeckého MěNV byli o trochu sdílnější a skutky popsali zevrubněji.

A tak se můžeme dočíst, že jeden provinilec „budil veřejné pohoršení v domě, kde bydlel. Často svoji družku s její nezletilou dcerou vyhnal z bytu, takže musely přespát u sousedů. Dále byl hrubý na spoluobčany, kterým nadával „prašivé kurvy komunistické“,“ jiný muž zase vyslovil svůj názor na funkcionáře ČSM, přičemž mu jazyk rozvázal patrně alkohol, když „ve vinárně Bystřička v HK před více jak dvěma osobami pohoršlivým způsobem napadl pracovníky KV ČSM urážlivými výroky, že jsou „kurvy komunistické, na takový lajdáky musí poctiví dělníci pracovat.“³⁶²

U hradeckých MLS se jejich soudci setkali také s delikty mravnostního charakteru, s vyloženě sexuální podtextem. Jenom u MLS v Hradci Králové se během fungování soudu vyskytlo přinejmenším 15 takových případů, dokonce došlo na obtěžování nezletilých děvčat i chlapců.³⁶³ Poněkud „šťavnaté“ popisy skutků nalezneme také v rejstřících i trestních spisech:

„Dne 7. ledna 1967 ve svém bytě pískal na pohlednou mladou ženu a když se tato ohlédla počal si třít svůj pohlavní úd. Toto prováděl s menšími přestávkami, “ nebo „u tratě chytli děvčata a strhávali z nich šaty, “ či případy exhibicionismu, kdy delikvent „obnažoval se na balkóně před dospělými i dětmi, “ nebo „dne 26.9. 1962 a 29.9. 1962 v dopoledních hodinách se vysvlékl do naha, třel si pohlavní úd, i když věděl, že v jeho blízkosti jsou děti,“ či dokonce „dne 20. 4. 1965 kolem 22 hod. v Hradci Králové (...) v podnapilém stavu s obnaženým pohlavním údem lákal před dům E.S. pod záminkou, že má po ni důležité sdělení. Na zákrok jejího otce, který ji před dům doprovázel nedošlo k dalšímu trestnému činu, provinilý uprchl. Téhož dne po útěku z uvedeného objektu stejně tak s obnaženým pohlavním údem doběhl na zastávce trolejbusu na Pražské třídě s. L.M., kterou uchopil zezadu za krk. Díky ráznému zákroku s. M. /dala mu facku/ nedošlo k dalšímu trestnému činu.“³⁶⁴

---

³⁶² SOKA HK, MLS-ZVÚ, Rejstřík č. 37-63 a 23-57, kniha č. 2 a 8, inv.č. 2 a 8.

³⁶³ SOKA HK, MLS-HK, Rejstříky, knihy č. 4-57, inv.č. 5-58.

³⁶⁴ SOKA HK, fond MLS-ZVÚ, Rejstřík č. 1- 70/62 a 1-22/67, knihy č. 1 a 7, inv.č. 1 a 7.; SOKA HK, fond MLS-HK, Rejstříky č. 43-85, 143-195 a 44-84, knihy č. 37, 48, 54 inv.č. 38, 49 a 55, SOKA HK, fond MLS-HK, Trestní spisy (1964), karton č. 2, inv.č. 72. V posledním případě se sice mluví o trestném činu, ale skutek byl kvalifikován jako provinění podle § 19 zákona č. 38/1961 Sb.

Především na jaře 1969 rozšířily řady provinění proti socialistickému soužití rovněž případy spojené s reakcí na okupaci republiky na konci srpna předcházejícího roku. Šlo většinou o mladistvé delikventy, studenty a učně, ale také mladé dělníky. Jednalo se veskrze o drobné incidenty, kdy např. skupinka hochů hodila do Labe věnce umístěné u památníků Rudé armády, odcizení několika vlajek SSSR nebo slovní potyčky s příslušníky sovětských jednotek pobývajících na vojenském velitelství v Hradci Králové. Dotyční provinilci byli zpravidla trestáni pokutami nebo napomenutím.³⁶⁵

Druhý nejčastější skutek, provinění proti socialistickému vlastnictví, představovaly hlavně menší krádeže různého materiálu v podnicích či zboží v samoobsluhách, nezaplacení útraty v restauraci, odcizení drobného hospodářského zvířectva ze státních statků a polních, spadalo sem i neoprávněné užití služebního vozidla. Při procházení rejstříků MLS při MěNV v Hradci Králové jsem si všímala toho, jak nakládali s případy krádeží v samoobsluhách. A skutečně používali soudci u některých provinění zbytečně tvrdé tresty, většinou pokuty. Například za škodu ve výši 5,50 Kčs musela dotyčná žena, důchodkyně, zaplatit 100,- Kčs a to i přesto, že po vzniku zdejšího MLS došlo k dohodě, že škody do 20,- Kčs spadaly pod komisi pro obchod při MěNV HK.³⁶⁶ Zcizování zboží v samoobsluhách však patřilo mezi dost rozšířené jevy, proto např. MLS v Novém Bydžově avizoval dokonce místním rozhlasem obyvatelům města, že krádeže budou tvrdě stíhat.³⁶⁷ Intenzivnější rozkrádání státního majetku patřilo také mezi jeden z jevů, jenž se vyskytl po okupaci Československa. Královéhradecké soudy však zaznamenaly nárůst v průměru jen o procento.³⁶⁸

Provinění proti pracovní kázni, jimž se měly MLS podle instrukcí KSČ i ÚRO obzvláště věnovat, zaujímaly u MLS v závodech výrazně vyšší podíl, jak je patrné z grafů

---

³⁶⁵ SOKA HK, fond MLS-HK, Rejstříky č. 1-175, knihy č. 53-57, inv.č. 54-58. a SOKA HK, fond MLS-HK, Trestní spisy (1969), karton č. 2, inv.č. 75.

³⁶⁶ SOKA HK, fond MLS-HK, Rejstříky č. 1-279 a 1-347, knihy č. 29-43, inv.č. 30-44. a SOKA HK, fond MLS-HK, Politicko-organizační opatření (1962), karton č. 1, inv.č. 60.

³⁶⁷ SOKA HK, fond MěNV – Nový Bydžov, Zápisy ze schůzí rady Městského národního výboru, kniha č. 20

³⁶⁸ SOKA HK, SOKA HK, fond MLS-HK, Rejstříky, knihy č. 53-57, inv.č. 54-58 ; SOKA HK, fond MLS-NB, Rejstříky, knihy č. 6, inv.č. 6; SOKA HK, fond MLS-ZVÚ, Rejstříky, knihy č. 9-10, inv.č. 9-10; SOKA HK,; Pouze v Třebelohovicích byl větší rozdíl, když z 8 % v roce 1968 vyšplhal podíl těchto provinění na 32 % v roce 1969, ale vzhledem k tomu, že v roce 1967 se zde soudilo 36 % provinění podle § 16, nelze posun mezi lety 1968 a 1969 vnímat jako výraznější odchýlení od převládajícího charakteru zdejších provinění. SOKA HK, fond MLS-T, Rejstříky, knihy č. 3-4, inv.č. 3-4.

6 a 7 (v průměru 21 % u MLS v závodech a 10 % u MLS v obcích). MLS v obcích, pokud vůbec takové skutky projednávaly, mnohdy rozhodovaly o osobách, jež nebyly v zaměstnaneckém poměru a povinnosti pracovat se více méně snažily uniknout.³⁶⁹ Jednalo se mnohdy o poměrně mladé lidi, nejmladším bylo 16 let, průměrný věk pak 26,6. Z toho důvodu jsou takové provinění ve statistice vedena odděleně, jako „vyhýbá se práci.“, protože jejich poklesky tak úplně neodpovídaly skutkové podstatě § 21 odst. b zákona č. 38/1961 Sb. Ve čtvrté kapitole jsme v souvislosti s negativními náladami panujícími mezi obyvateli ČSSR mluvili o růstu různých prohřešků na pracovištích. Také u hradeckých MLS lze sledovat jisté navýšení provinění proti pracovní kázni, průměrně asi o 3 % u MLS v obcích a až o 10 % u MLS v závodech.³⁷⁰

Provinění proti majetku v osobním vlastnictví se vztahovalo většinou na odcizení peněz spolupracovníkům, krádeže slepic, králíků, dále si provinilci často přivlastnili něčí kolo nebo odmontovali autobaterii.³⁷¹

MLS v obcích i na závodech naopak takřka vůbec nerozhodovaly v majetkových sporech občanů. V Novém Bydžově proto plánovali, že budou na besedách občanských výborů informovat občany o tom, co vše lze u MLS projednávat, a to se zvláštním důrazem k otázce řešení majetkových sporů. Jejich propagace přinesla dílčí úspěch. Zatímco mezi lety 1963-1964 neřešili ani jeden majetkový spor, v roce 1965 se k senátům dostaly dva.³⁷²

Množství trestných činů ovšem dosahovalo vyšších čísel a překonávalo skoro dvojnásobně celorepublikovou hranici 5 %, jak se uvádělo na začátku podkapitoly. Podle dostupných indicií se lze domnívat, že se tu častěji vyskytovaly trestné činy menší společenské závažnosti, které směly okresní soudy postoupit MLS. Mezi nejfrekventovanější skutky se řadil útok na veřejného činitele dle § 156, podplácení dle § 161, opilství podle

---

³⁶⁹ Pracovní povinnost skončila s platností zákoníku práce od ledna 1966, přesto mohly být osoby soustavně nepracující stíhány pro trestný čin příživnictví dle § 203 zákona č. 140/1961 Sb.

³⁷⁰ SOKA HK, fond MLS-HK, Rejstříky, knihy č. 4-57, inv.č. 5-58 ; SOKA HK, fond MLS-NB, Rejstříky, knihy č. 1-6, inv.č. 1-6; SOKA HK, fond MLS-CH, Rejstříky, knihy č. 1-5, inv.č. 1-5; SOKA HK, fond MLS-ZVÚ, Rejstříky, knihy č. 1-10, inv.č. 1-10; SOKA HK, fond MLS-ČKD, Rejstříky, knihy č. 1-5, inv.č. 1-5; SOKA HK, fond MLS-ČSD lokomotivní depo, Rejstříky, knihy č. 1-3, inv.č. 1-3; SOKA HK, fond MLS-S, Rejstříky, kniha č. 1, inv.č. 1; SOKA HK, fond MLS-T, Rejstříky, knihy č. 1-4, inv.č. 1-4; SOKA HK, fond MLS-Gumokov, Rejstříky, kniha č. 1, inv.č. 1; SOKA HK, fond MLS-ČSD stanice, Rejstříky, knihy č. 1a 2, inv.č. 1a2.

³⁷¹ Tamtéž.

³⁷² SOKA HK, MěNV – Nový Bydžov, Zápisy ze schůzí rady Městského národního výboru, kniha č. 18 a MLS-NB, Rejstříky č. 1-34/165, 25-39/65, knihy č. 2-3, inv.č. 2-3.

§ 201, příživnictví dle § 203, rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132, ublížení na zdraví podle § 221 a 223 (v tomto případě šlo zpravidla o dopravní nehody), krádež podle § 247, všechny uvedené v trestním zákoně č. 140/1961 Sb.³⁷³

Soudci MLS v Novém Bydžově se v roce 1964 usnesli, že se vypořádají s nenapravitelnými provinilci. Rozhodli se postupovat jejich případy při dalším zjištěném provinění okresnímu soudu nebo prokuratuře. Chtěli tak jednat ještě dříve, než vešel v platnost zákon č. 58/1961 Sb.³⁷⁴ Ani on však z dlouhodobého hlediska nepřinášel kýžený účinek. Docela dobře o tom svědčí případ řešený u MNV v Hohlohlaech. Na konci šedesátých let zde opakovaně, nutno dodat značně neúspěšně, řešili provinění proti socialistickému soužití. Šlo o potyčky mezi bývalými manželi, do kterých se zapojili jejich noví partneři i příbuzní. Členové zdejší KOVP věděli o eventualitě, kterou jim nabízel zákon zpříšňující přesně ty skutky, s nimiž se zde potýkali. KOVP proto postoupila tuto záležitost okresnímu soud s tím, že „KOVP soudí, že další řešení před komisí nevede k výchovným účinkům.“ Okresní prokurátor, který spis dostal na starost, však po jeho prostudování dospěl k závěru, že věc nelze řešit před okresním soudem, neboť nebyly naplněny zákonné podmínky podle § 1 citovaného zákona, tedy že dotyční provinilci nebyli za poslední rok souzeni pro totéž provinění, resp. nebyli ani v posledních třech letech souzeni pro obdobný trestný čin.³⁷⁵

Rovněž předseda největšího MLS v okrese, při MěNV v Hradci Králové, si ve zprávách pro radu národního výboru stýskal, že si soudci MLS nedokáží poradit s recidivisty, na které ani opakované projednání před senáty nezapůsobilo.³⁷⁶ K tomu si ještě připočteme, že podle dochovaných soudních spisů nebyly osoby již opakovaně trestně stíhané ničím výjimečným, přestože takový postup shodně pranýřovaly jak právnicko-odborné, tak státní-stranické hlasy pyramidy. Samotná realizace zákona č. 58/1961 Sb. narážela ještě na jednu

---

³⁷³ SOKA HK, fond MLS-HK, Rejstříky, knihy č. 4-57, inv.č. 5-58; SOKA HK, fond MLS-NB, Rejstříky, knihy č. 1-6, inv.č. 1-6.; SOKA HK, fond MLS-CH, Rejstříky, knihy č. 1-5, inv.č. 1-5; SOKA HK, fond MLS-ZVÚ, Rejstříky, knihy č. 1-10, inv.č. 1-10; SOKA HK, fond MLS-ČKD, Rejstříky, knihy č. 1-5, inv.č. 1-5; SOKA HK, fond MLS-ČSD lokomotivní depo, Rejstříky, knihy č. 1-3, inv.č. 1-3; SOKA HK, fond MLS-S, Rejstříky, kniha č.1, inv.č. 1; SOKA HK, fond MLS-T, Rejstříky, knihy č. 1-4, inv.č. 1-4; SOKA HK, fond MLS-Gumokov, Rejstříky, kniha č. 1, inv.č. 1; SOKA HK, fond MLS-ČSD stanice, Rejstříky, knihy č. 1a 2, inv.č. 1a2.

³⁷⁴ SOKA HK, fond MěNV – Nový Bydžov, Zápisy ze schůzí rady Městského národního výboru, kniha č. 19

³⁷⁵ SOKA HK, fond MNV-Holohlavy, Přestupky, pokuty, provinění, karton č. 3, inv.č. 63.

³⁷⁶ SOKA HK, fond MLS-HK, Vznik, organizace, význam, Zprávy předsedy Čermáka radě MěNV z roku 1964, karton č. 1, inv.č. 59.

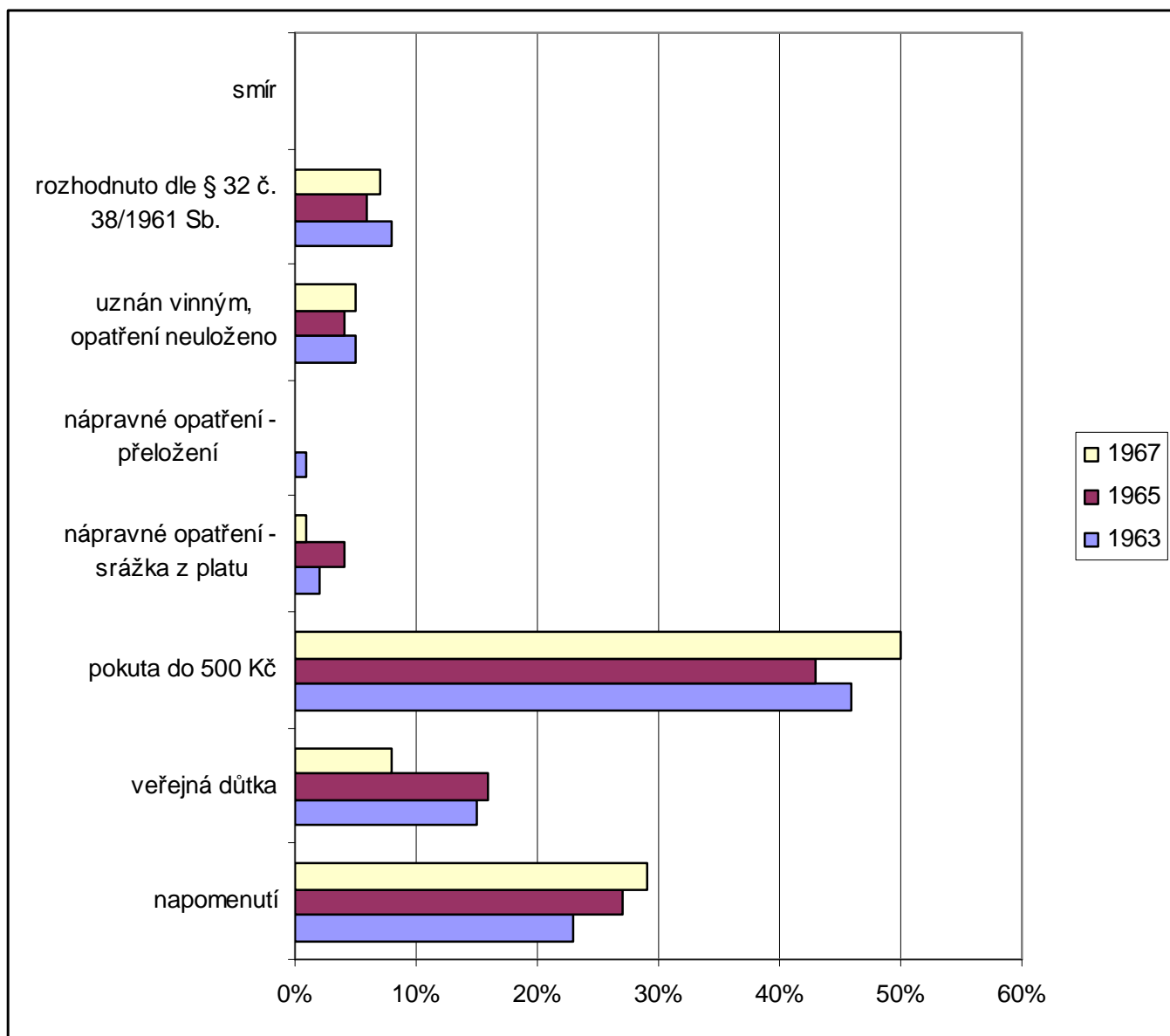
nesnáz kolem všech provinilců, kteří se opakovaně postavili před senáty MLS. Tkvěla v tom, že ne vždy byli v posledním roce odsouzeni za stejná provinění, jak to mu bylo třeba právě v Holohlavech. Sice dotyční provinilci mohli před MLS přijít i třikrát za rok, ale jednou se jednalo o provinění proti pracovní kázni, příště proti socialistickému soužití a nakonec mohla být řešena třeba krádež peněz spoluzaměstnanci. A podle toho, co můžeme usuzovat z rejstříků ostatních soudů, tak otázka recidivujících osob tížila až do konce fungování MLS nejen senáty při MěNV Hradci Králové, i když zde se stejné osoby objevovaly nejčastěji. Ze stručných informací, jež nám poskytují tyto evidenční pomůcky, lze ale těžko usuzovat, o jaké typy osob se jednalo, literatura je charakterizovala jako „lidi vícekrát trestané, výtržníky a chuligány i jiné osoby známé svým negativním postojem ke společnosti.“³⁷⁷ Podle jmen z rejstříku se k této definici dá odhadnout, že někteří byli romské národnosti.³⁷⁸

Ukládaná opatření od MLS i příslušných komisí národních výborů zobrazují grafy 9 až 11.

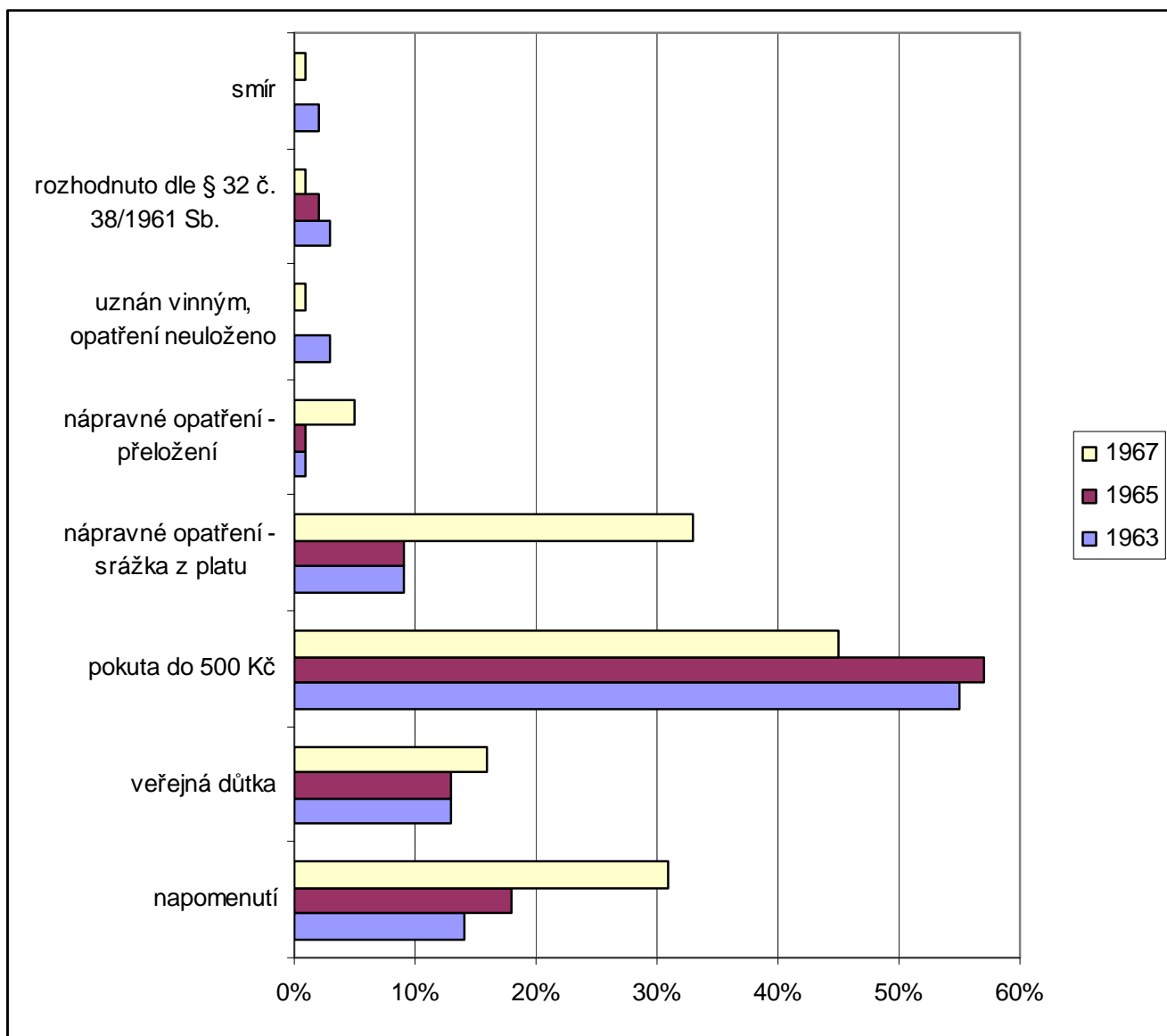
³⁷⁷ ROLENC, Oldřich. Místní lidové soudy a statistika. In *Socialistická zákonnost*. 1964, č. 7, s. 15.; Srov. „(...) před MLS přichází každý rok několik případů recidivistů(...) Na závodech to jsou případy absentérů, u MLS při MěNV v Rokycanech případy drobného výtržnictví, spáchané pod vlivem alkoholu. Většinou jde v těchto případech o provinilce vícekrát soudně trestané.“ FRYAUF, Rudolf – PĚNKAVA, Josef – ŠILHAN, František. Rozhodnutím MLS jeho výchovná práce nekončí. In *Socialistické soudnictví*. 1965, č. 1, s. 28-29.

³⁷⁸ SOKA HK, fond MLS-HK, Rejstříky, knihy č. 4-57, inv.č. 5-58 ; SOKA HK, fond MLS-NB, Rejstříky, knihy č. 1-6, inv.č. 1-6.; SOKA HK, fond MLS-CH, Rejstříky, knihy č. 1-5, inv.č. 1-5; SOKA HK, fond MLS-ZVÚ, Rejstříky, knihy č. 1-10, inv.č. 1-10; SOKA HK, fond MLS-ČKD, Rejstříky, knihy č. 1-5, inv.č. 1-5; SOKA HK, fond MLS-ČSD lokomotivní depo, Rejstříky, knihy č. 1-3, inv.č. 1-3; SOKA HK, fond MLS-HK, Trestní spisy (1962-1965, 1968, 1969), karton č. 2, inv.č. 70-75; SOKA HK, fond MLS-CH, Trestní spisy (1962-1964, 1966), karton č. 1, inv.č. 12-15; SOKA HK, fond MLS-T, Trestní spisy (1962, 1963, 1965), karton č. 1, inv.č. 5-7; SOKA HK, fond MLS-NB, Trestní spisy (1965, 1966), karton č. 1, inv.č. 8 a 8; SOKA HK, fond MLS-ZVÚ, Trestní spisy (1964, 1967, 1968), karton č. 1, inv.č. 14-16.; Zdůraznění romského původu u recidivujícího provinilce je dokonce ve zprávách o činnosti MLS v Novém Bydžově. SOKA HK, fond MěNV – Nový Bydžov, Zápisy ze schůzí rady Městského národního výboru, kniha č. 21.

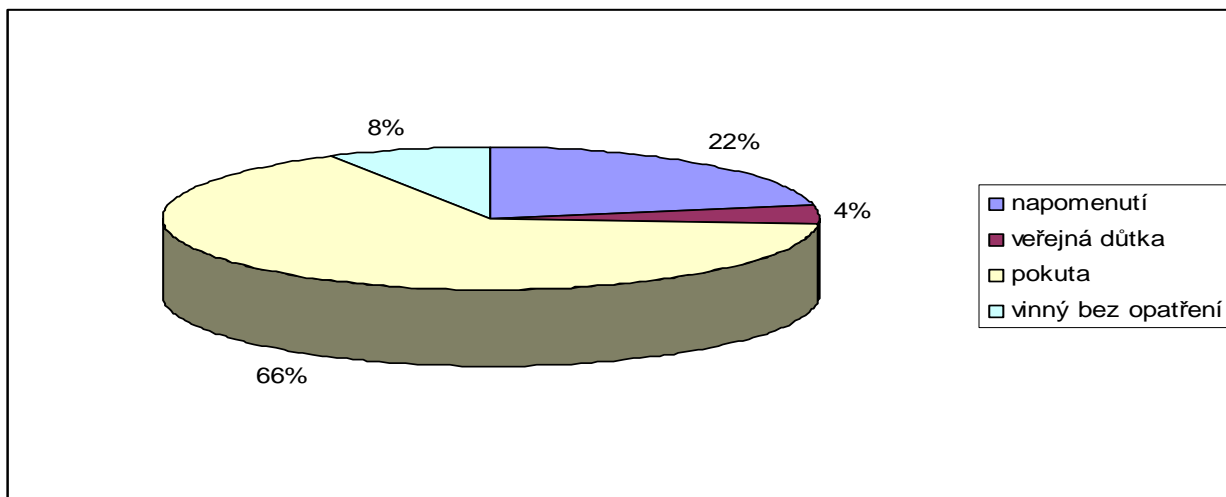
Graf 9 Podíly jednotlivých opatření u MLS v obcích (1963, 1965, 1967)

(zdroj: SOKA HK, fond MLS-HK, Rejstříky, knihy č. 10-15, 23-29 a 37-44, inv.č.9-14, 22-28 a 36-43.; SOKA HK, fond MLS-NB, Rejstříky, knihy č. 2-5 inv.č. 2-5; SOKA HK, fond MLS-CH, Rejstříky, knihy č. 1-4, inv.č. 1-4; SOKA HK, fond MLS-ZVÚ, Rejstříky, knihy č. 1, 2, 4-8, inv.č. 1, 2, 4-8; SOKA HK, fond MLS-ČKD, Rejstříky, knihy č. 1-4, inv.č. 1-4; SOKA HK, fond MLS-ČSD lokomotivní depo, Rejstříky, knihy č. 1-2, inv.č. 1-2; SOKA HK, fond MLS-S, Rejstříky, kniha č.1, inv.č. 1; SOKA HK, fond MLS-T, Rejstříky, knihy č. 1-3, inv.č. 1-3; SOKA HK, fond MLS-Gumokov, Rejstříky, kniha č. 1, inv.č. 1; SOKA HK, fond MLS-ČSD stanice, Rejstříky, knihy č. 1a 2, inv.č. 1a2.)

Graf 10 Podíly jednotlivých opatření u MLS na závodech (1963, 1965, 1967)

(zdroj: SOKA HK, fond MLS-HK, Rejstříky, knihy č. 10-15, 23-29 a 37-44, inv.č.9-14, 22-28 a 36-43.; SOKA HK, fond MLS-NB, Rejstříky, knihy č. 2-5 inv.č. 2-5; SOKA HK, fond MLS-CH, Rejstříky, knihy č. 1-4, inv.č. 1-4; SOKA HK, fond MLS-ZVÚ, Rejstříky, knihy č. 1, 2, 4-8, inv.č. 1, 2, 4-8; SOKA HK, fond MLS-ČKD, Rejstříky, knihy č. 1-4, inv.č. 1-4; SOKA HK, fond MLS-ČSD lokomotivní depo, Rejstříky, knihy č. 1-2, inv.č. 1-2; SOKA HK, fond MLS-S, Rejstříky, kniha č.1, inv.č. 1; SOKA HK, fond MLS-T, Rejstříky, knihy č. 1-3, inv.č. 1-3; SOKA HK, fond MLS-Gumokov, Rejstříky, kniha č. 1, inv.č. 1; SOKA HK, fond MLS-ČSD stanice, Rejstříky, knihy č. 1a 2, inv.č. 1a2.)

Graf 11 Podíly jednotlivých opatření u MNV (1961-1969)

(zdroj: SOKA HK, fond MNV-Blešno, Přestupky, pokuty, provinění, stížnosti (1950-1971), karton č. 4, inv.č. 28; SOKA HK, fond MNV-Březhrad, Záležitosti Komise veřejného pořádku (1954-1971) karton č. 6, inv.č. 76; SOKA HK, fond MNV-Dohalice, Komise pro ochranu veřejného pořádku, kniha č. 1, inv.č. 3; SOKA HK, fond MNV-Holohlavy, Přestupky, pokuty, provinění, stížnosti (1954-1973), karton .č. 3, inv.č.63; SOKA HK, fond MNV-Chuděřice, Přestupky, pokuty, provinění, stížnosti (1962-1988), karton č. 3, inv.č. 15; ; SOKA HK, fond MNV-Humburky, Přestupky, pokuty, provinění, stížnosti (1954-1989), karton.č. 5. inv.č. 34; ; SOKA HK, fond MNV-Jeníkovice, Trestní listy ,přestupky, pokuty, provinění, stížnosti (1945-1984), karton č. 3, inv.č. 31; ; SOKA HK, fond MNV-Káranice, Přestupky, pokuty, provinění, stížnosti (1950-1983), karton č. 4, inv.č. 31; ; SOKA HK, fond MNV-Lochenice, Zápisy ze schůzí komise pro ochranu veřejného pořádku (1962-1987), karton č. 2, inv.č.4 a Trestní listy, přestupky, pokuty, provinění (1945-1988), karton č. 4, inv.č. 33; ; SOKA HK, fond MNV-Měník, Přestupky, pokuty, provinění, stížnosti (1964-1990), karton č. 4, inv.č. 29.)

U národních výborů se bohužel jen zřídka kdy dozvídáme o sankcích, neboť je velmi často do příslušných blanketů nikdo nezapsal. Získané hodnoty, uvedené v grafech, jsou tedy pouze orientační, přesto ukazují, že KOVP (až 66 %) stejně jako MLS v závodech i obcích (až 57 %) nejvíce sahaly po pokutách, což bylo skoro dvakrát častěji než činil celorepublikový průměr.

Peněžité tresty převažovaly nad sankcemi výchovného charakteru, ačkoliv se zejména v Hradci Králové nedařilo pokuty vybírat, o čemž jsme se již také zmínili. Velký podíl pokut samotné soudy zdůvodňovaly tím, že se jedná o nejúčinnější opatření vůči provinilcům. Odborně vzdělané patro by však s touto interpretací nesouhlasilo stejně rozhodně, jako by

bylo proti způsobu, jakým se vykonávaly veřejné důtky, které se u MLS vyskytovaly průměrně u 13 % rozhodnutí, jak naznačují grafy 9 a 10. Jisté informace o tom, jak se v praktikovaly, získáme od hradeckého okresního prokurátora, který v roce 1966 poznamenal, že se upustilo od vyvěšování veřejných důtek ve výkladních skříních a místo toho se zveřejňovaly na vývěsních tabulích či na schůzích občanských výborů, jelikož to nemělo dobrý vliv na děti.³⁷⁹

Královéhradecký MLS dával veřejné důtky na vědomí ostatním obyvatelům nejen na občanských výborech nebo na shromážděních spoluzaměstnanců provinilce, ale také v místním denním tisku nebo v tiskovém orgánu krajského výboru KSČ – v deníku Pochodeň, což už by autoři článků a knih o MLS příliš neschválili. Soudci MLS v Třeběchovicích a v Chlumci nad Cidlinou pak důtku sice vyvěsili na úřední desce, ale nechali ji tam po dobu až dvou týdnů, přestože přesně takový způsob zveřejňování byl kritizován. Situace v okrese byla poněkud ambivalentní. V MLS v podniku ZVÚ totiž otiskovali veřejné důtky v závodním časopise Únorovec, a ačkoliv po roce 1965 od toho upustili, nebyla tato realizace v rozporu s požadavky odborné skupiny pyramidy.³⁸⁰

Málo využívaným ustanovením dle § 32 zákona č. 38/1961 Sb. se ukončovalo řízení buď proto, že u provinilce nešlo prokázat, že se dotýčný skutku dopustil, nebo byl obviněný mladší 15ti let, skutek byl promlčen či se jednalo o trestný čin, který však nebyl předtím postoupen okresním soudem nebo prokurátorem. Ve valné většině případů projednaných u hradeckých MLS se jednalo o promlčená provinění nebo o zproštění viny.³⁸¹ Právě rozhodování podle tohoto paragrafu nám ještě může otevřít jednu zajímavou otázku. Vyšší

---

³⁷⁹ SOKA HK, fond ONV – Hradec Králové, Zápisy ze schůzí rady Okresního národního výboru, kniha č. 365.; Těžko usuzovat, zda měl prokurátor na mysli děti provinilců nebo mládež obecně.

³⁸⁰ Únorovec : Noviny pracujících Závodů Vítězného února a SOKA HK, fond MLS-HK, Rejstříky č. 28-65, kniha č. 45, inv.č. 46. ; SOKA HK, fond MLS-CH, Rejstříky č. 1-15/63 a 1-22/66, kniha č. 1 a 3.; SOKA HK, MLS-T, Trestní spisy (1965), karton č. 1, inv.č. 7.; SOKA HK, fond MLS-HK, Trestní spisy (1965), karton č. 2, inv.č. 73 ; SOKA HK, fond MLS-ZVÚ, Zprávy o činnosti (1963-1964, 1967), karton č. 1, inv.č. 12.

³⁸¹ SOKA HK, fond MLS-HK, Rejstříky, knihy č. 4-57, inv.č. 5-58 ; SOKA HK, fond MLS-NB, Rejstříky, knihy č. 1-6, inv.č. 1-6.; SOKA HK, fond MLS-CH, Rejstříky, knihy č. 1-5, inv.č. 1-5; SOKA HK, fond MLS-ZVÚ, Rejstříky, knihy č. 1-10, inv.č. 1-10; SOKA HK, fond MLS-ČKD, Rejstříky, knihy č. 1-5, inv.č. 1-5; SOKA HK, fond MLS-ČSD lokomotivní depo, Rejstříky, knihy č. 1-3, inv.č. 1-3; SOKA HK, fond MLS-HK, Trestní spisy (1962-1965, 1968, 1969), karton č. 2, inv.č. 70-75; SOKA HK, fond MLS-CH, Trestní spisy (1962-1964, 1966), karton č. 1, inv.č. 12-15; SOKA HK, fond MLS-T, Trestní spisy (1962, 1963, 1965), karton č. 1, inv.č. 5-7; SOKA HK, fond MLS-NB, Trestní spisy (1965, 1966), karton č. 1, inv.č. 8 a 8; SOKA HK, fond MLS-ZVÚ, Trestní spisy (1964, 1967, 1968), karton č. 1, inv.č. 14-16.

patra pyramidu od druhé poloviny zřetelně ztrácela zájem o MLS, topící se v potížích nejrozumnějšího rázu. Z toho můžeme usuzovat, že neochota podílet se na činnosti MLS se začala projevovat také u samotných soudců MLS, a to navíc v době, kdy už se celkem předpokládal jejich brzký zánik. Z MLS při hradeckém MěNV máme důkaz, že se některé případy zkrátka uložily „k ledu“. V rejstřících z roku 1968 skončilo 15 % dle § 32 zákona č. 38/1961 Sb., nejednalo se však o zproštění obvinění, nýbrž o promlčení. V jednom dochovaném spisu je dokonce vložen papírek psaný rukou, bez čitelného podpisu, ovšem jasně rozeznatelným pokynem „nechat projít lhůtu“.³⁸²

Na závěr si ještě zkusme odpovědět na to, zda také v okrese Hradec Králové souvisela některá provinění s požíváním alkoholu. Stejný okresní prokurátor, který se výše vyjadřoval ke zveřejňování veřejných důtek, měl za to, že konzumování lihovin hrálo velkou roli u množství případů.³⁸³ To potvrzují i záznamy z rejstříku MLS Gumokov, kde se psalo, že dotyčný delikvent „požívá ve větší míře alkoholické nápoje a vzbuzuje veřejné pohoršení, ohrožuje svoji bezpečnost a bezpečnost veřejného silničního provozu. V nočních hodinách vyhledává nezastřešená okna, hlavně kde jsou ženy, a tím obyvatelé mají před ním určitou obavu a právem si stěžují.“³⁸⁴ V Hradci Králové zase zapsali, že provinilec „během služby vypil 4 10°piva“. U dvou mužů úředník MLS poznamenal podobná provinění, u jednoho stál, že se přivedl „do podnapilého stavu a neupraveností oděvu zavinil obnažení pohlavního údu“ a druhého „dne 23.11. 1967 v podnapilém stavu šel třídou Obránců míru v Hradci Králové a měl rozepnuté kalhoty a bylo mu vidět přirození.“³⁸⁵ Administrativní pracovník MLS v ZVÚ nám opět poskytl nejpodrobnější popisy deliktů. K našemu tématu zanechal třeba i takový záznam, kde se píše, že „dne 9.5. 1963 v Náchodě v podnapilém stavu obtěžoval dvě děvčata ve stáří 18 let, která musela požádat o pomoc příslušníka VB a Tlápák nechtěl pak předložit OP a dal se na útěk. Když byl dostižen, choval se k orgánům VB drze.“ Všechny uvedené skutky, které tito muži spáchali v podroušeném stavu, byly kvalifikovány jako provinění proti socialistickému soužití. Tam spadal též případ z října roku 1963, kdy

³⁸² SOKA HK, fond MLS-HK, Trestní spisy (1968), Případ Jany Horné, karton č. 2, inv.č. 74.

³⁸³ SOKA HK, fond ONV – Hradec Králové, Zápisy ze schůzí rady Okresního národního výboru, kniha č. 365.

³⁸⁴ SOKA HK, MLS-Gumokov, Rejstříky č. 22-37/65, kniha č. 1, inv.č. 1.

³⁸⁵ SOKA HK, fond MLS-HK, Rejstříky č. 52-98 a 46-84, knihy č. 5, 30, inv.č. 6 a 31; SOKA HK, fond MLS-ZVÚ, Rejstříky č. 23-53/67, kniha č. 8, inv.č. 8.

provinilec „v podnapilém stavu v žel. stanici a před nádražím v Hr.Kr. budil veřejné pohoršení obtěžováním cestujících, nadával příslušníkům VB, že jsou kurvy komunistické a že si to s nimi vyřídí.“³⁸⁶

4.6 Jaké společenské účinnosti dosáhlo projednávání provinění a méně závažných trestných činů před senáty MLS a provinění před komisemi národních výborů?

Odpovědět si na tuto otázku vůbec není jednoduché. Kolem tohoto bodu se totiž vynořují i další. Jak měřit míru společenské účinnosti? Existují nějaké ukazatele? Lze opravdu získat hodnověrné odpovědi?

Pokud zkusíme reagovat na poslední dotaz, tak si musíme připustit, že naše závěry budou do značné míry spíše odhady, vycházející ze článků v literatuře a časopisech. Nad druhou stranu máme k dispozici určité výsledky už zmíněného výzkumu PÚMS prováděné právě za účelem zjištění společenské účinnosti MLS³⁸⁷ a také relace ze soudů v okrese Hradec Králové, ke kterým se vyslovíme v další části podkapitoly. Ke stanovení výše efektivity MLS si nejprve musíme určit, podle čeho ji budeme zjišťovat. Určité vodítko nabízí samotný zákon o MLS, mimo to jsme tato hlavní pravidla rozebrali již v průběhu druhé kapitoly.

V § 1 zákona č. 38/1961 Sb. se postuluje, že MLS mají občany **vychovávat** k dodržování platného právního řádu. V § 7 se pak praví, že jednání před senáty MLS probíhají **zásadně veřejně**, přičemž podle § 29 , odst. 2 téhož zákona se předpokládá, že občané se budou aktivně podílet na projednávání případu. Z tohoto souhrnu si můžeme vyvodit základní okruhy, které nám pomohou získat žádané odpovědi a které doplňují již probraná témata:

- **Přítomnost občanů na jednáních** a jejich přímé zasahování do jeho průběhu mělo zajišťovat onu výchovnou sílu kolektivu, jak jsme uváděli v druhé kapitole.

---

³⁸⁶ SOKA HK, fond MLS-ZVÚ, Rejstříky č. 37-63/63, kniha č. 2, inv.č. 2.

³⁸⁷ NA, fond ÚV-KSČ-právní komise, Místní lidové soudy, sv. 5, arch.j. 19, bod 3.

- Výchovou k zachování socialistické zákonnosti se mělo postupně dospět ke **snižování počtu případů i k předcházení chování**, jež k by něčemu podobnému vedlo.

Stranické i odborové orgány shodně tvrdily, že pouze dostatečně široká účast veřejnosti při práci MLS je zárukou skutečného a výrazného společenského působení na provinilce.³⁸⁸ Shodně s touto linií, také autoři článků právnických časopisů více či méně analogicky uváděli, že „působení místního lidového soudu bude účinné především tehdy, jestliže na jeho činnost se bude co nejvíce podílet veřejnost.“³⁸⁹ Z předchozího výkladu vyplynulo, že občané se dostavovali jenom k MLS, zatímco u národních výborů scházeli, protože čas ani předmět řízení nebyl předem oznamován.³⁹⁰ Proto se budeme nadále zabývat pouze jednáními MLS.

Se svoláváním veřejnosti na přelíčení u MLS se pojily i jisté nedostatky, které se vynořovaly v průběhu prvních let práce MLS. Jeden z prvních se týkal toho, jak vlastně občany na jednání přivést. ÚRO ukládala odborovým organizacím na závodech, kde byl zřízen MLS, aby se staraly o zajištění přítomnosti spolupracovníků provinilce.³⁹¹ V obcích měly dbát o oznamování chystaných projednávání případů před MLS národní výbory, občanské výbory, ČSM nebo také KOVP. Nedlouho po uvedení MLS v život se však ukázalo, že soudy poněkud tápou v konkrétním provádění požadavku na účast veřejnosti. Někde se upozornění o chystaných procesech u MLS odbývalo pouze písemnými oznámením vyvěšenými na nějakém veřejném místě, jinde se však postupovalo poněkud přehnaně, když

³⁸⁸ Viz: „Jen důsledným uplatněním zásady dobře připraveného a přesvědčivého jednání za nejširší účasti pracujících může být dosaženo nejúčinnějšího společenského a morálního působení kolektivu a žádoucího výsledku. Projednávání každého případu u místního lidového soudu musí být důstojné, věcné, zbavené jakéhokoliv projevu senzacnosti.“ Na, fond ÚV-KSČ-předsednictvo, Pokyny pro krajské a okresní výbory a základní organizace KSČ ke zřizování a činnosti místních lidových soudů a k úkolům propagandy a agitace, sv. 208, arch.j. 345, bod 2, s. 9; „Jen důsledným uplatněním zásady dobře připraveného a přesvědčivého jednání za nejširší účasti pracujících může být dosaženo nejúčinnějšího společenského a morálního působení kolektivu a žádoucího výsledku.“ Směrnice ústřední rady odborů o úkolech ROH při ustavování a činnosti místních lidových soudů v závodech. In Usnesení ústřední rady odborů. 1961, č. 7, s. 7.

³⁸⁹ ZOULÍK, Jiří. Místní lidové soudy a řízení před nimi (se zaměřením na projednání majetkových sporů). In Právník. 1961, roč. 100, č. 9, s. 755.; K tématu účasti veřejnosti viz také ROLENC, Oldřich. Místní lidové soudy a statistika. In Socialistická zákonnost. 1964, č. 7, s. 11-15.

³⁹⁰ KRATOCHVÍL, Zdeněk. Účast veřejnosti při výchově rušitelů socialistického pořádku. In Socialistická zákonnost. 1965, č. 10, s. 6-7, ČERNÝ, Zdeněk. Projednávání provinění. In Socialistická zákonnost. 1966, č. 3, s. 147.; HOLUB, Jaromír. K otázce koexistence řízené před místními lidovými soudy a národními výbory. In Socialistické soudnictví. 1966, č. 10, s. 472-473.; NA, ÚV-KSČ-právní komise, Místní lidové soudy, sv.5., arch.j. 19, bod 3, s. 10 a24 a 29.

³⁹¹ VOA, ÚRO-PŘ, Podklady pro schůzi předsednictva ÚRO (20.11. 1963), Zpráva o činnosti orgánů ROH při upevňování socialistické zákonnosti a rozvíjení činnosti místních lidových soudů, karton č. 66, inv.jedn. 390 II/3, s. 2-4. a Místní lidové soudy v závodech: určeno funkcionářům ROH, 1962, s. 30-34.

se využívalo plakátů nebo vyhlásování místním rozhlasem, takže „provinilý občan pak má dojem, že se z jeho věci dělá ‚senzačka‘, a to na něj výchovně nepůsobí.“³⁹² Ačkoliv to nebyvalo explicitně vyjádřeno, z dostupných zdrojů, lze odtušit, že vyšší vrstvy pyramidy by rády viděly přímou agitaci ve veřejnosti, zjednodušeně řečeno aktivní „nábor“ mezi kolegy provinilce na jeho pracovišti nebo mezi jeho sousedy v místě bydliště.

Z počátku však u „místních lidových soudů“ převládl názor, že jednání před těmito soudy se má zúčastnit za každou cenu co největší počet občanů. To jsme se všeobecně domnívali. Předpokládalo se, že tato „masovost“ je hlavním činitelem při uplatňování výchovného vlivu na provinilého občana.“³⁹³ Pokud se na jednání objevily desítky nebo dokonce stovky lidí, z nichž mnozí provinilce ani neznali, docházelo k tomu, že míra infamie dotyčného provinilce přehlušila jeho pocity viny ze spáchaného poklesu a spíše je přetransformovala ve velmi negativní zážitek, jelikož se tato osoba mohla domnívat, že je ono veřejné pranýřování neúměrné vzhledem ke spáchanému skutku.³⁹⁴ Ono už samotné vyřizování věcí před lidmi, kteří provinilce znali, skutečně mnohdy zanechávalo negativní stopy:

„Nejednou se nám již stalo, že občan v závěru zasedání soudu prohlásil, že se podruhé již nechce ocitnout před soudem, který věc projednává za přítomnosti jeho spolupracovníků anebo spolubydlících.“³⁹⁵ „(...) mnoho provinilců by dalo přednost stíhání před okresním soudem a trestnímu odsouzení před jednáním u MLS za účasti lidí z pracoviště nebo z bydliště. Provinilci se stydí, veřejnost je mrzí.“³⁹⁶

---

³⁹² ROLENC, Vladimír et. al. Místní lidové soudy, s. 56. a HOLUB, Jaromír. Pranýř nebo výchovné působení?. In Socialistické soudnictví. 1965, č. 5, s. 172-173.

³⁹³ Zvýšit společenský význam místních lidových soudů (Z jednání ústavněprávního výboru Národního shromáždění). In Socialistické soudnictví. 1966, č. 5, s. 208

³⁹⁴ VOA, ÚRO-PŘ, Podklady pro schůzi předsednictva ÚRO (20.11. 1963), Zpráva o činnosti orgánů ROH při upevňování socialistické zákonnosti a rozvíjení činnosti místních lidových soudů, karton č. 66, inv.jedn. 390 II/3, s. 7-8.; KRATOCHVÍL, Zdeněk. Účast veřejnosti při výchově rušitelů socialistického pořádku. In Socialistická zákonnost. 1965, č. 10, s. 1-10.; PATZENHAUER, Milan. Zlepšit podmínky pro další práci. In Socialistické soudnictví. 1968, č. 1, s. 40-42. HOLUB, Jaromír. Pranýř nebo výchovné působení?. In Socialistické soudnictví. 1965, č. 5, s. 171-173.

³⁹⁵ VOTAVA, Josef. Ze zkušeností místního lidového soudu v Ostrově nad Ohří. In Socialistické soudnictví. 1964, č. 1, s. 30.

³⁹⁶ NA, ÚV-KSČ- právní komise, Místní lidové soudy, sv. 5, arch.j. 19, bod 3, s. 14. a NA, ÚV-KSČ- předsednictvo, Činnost místních lidových soudů, sv. 29, arch.j. 31, bod 8, s. 22.

Postupem času se sice od hromadné a nepromyšlené účasti veřejnosti začalo upouštět, kyvadlo se však rozhoupalo ke dvěma jiným extrémům. Společenské a odborové organizace se často jen spokojily s tím, že na jednání vyslaly své zástupce místo toho, aby tam přivedli i další občany³⁹⁷, což bylo „jednou z příčin, proč značná část zasedání místních lidových soudů v obcích probíhá vůbec bez účasti veřejnosti nebo za účasti dvou tří důchodců, kteří si tak krátí dlouhou chvíli, a proto pak generálně preventivní účinek takových zasedání není žádný.“³⁹⁸ Zároveň se objevovala pochybení opačného rázu, kdy docházelo k úmyslnému omezování přítomnosti občanů. Podle tehdy platného trestního řádu byly určité situace, např. ohrožení státního, hospodářského nebo služebního tajemství, kdy se měla veřejnost z přelíčení vyloučit. Jenže MLS už z povahy projednávaných věcí se v podstatě ani neměly k podobným případům dostat, pouze snad při řešení případu mladistvého, i když se takové skutky měly před MLS dostávat stejně jen výjimečně.³⁹⁹

Záležitosti kolem MLS bývaly vždy poněkud komplikované, a tak se ani nelze divit, že přítomnost dalších osob na jednáních se problematizovala sama o sobě.⁴⁰⁰ Podle průzkumu PÚMS provinilci před senáty závodních MLS vnímali účast svých kolegů kladně, jako oporu, a naopak jim vadili spíše lidé z jiných podniků, což byl zcela opačný výsledek, než očekávali zákonodárci, odborné, odborové i stranické skupiny pyramidy. Jiná situace panovala u MLS v obcích, kde na delikventy daleko negativněji působila přítomnost sousedů a osob, které přímo znali.⁴⁰¹

---

³⁹⁷ Viz „Nejzávažnější příčinou, proč činnost místních lidových soudů nemá zatím všude výraznější vliv na odstranění různých nešvarů a nedostatků na závodech a v obcích, je to, že místní lidové soudy zůstávají mnohdy ve svém úsilí izolovány, že pracují bez náležitého zájmu a potřebné podpory vedení na pracovišti, popř. národního výboru v obci bez náležitého zájmu a potřebné podpory odborářských a mládežnických organizací.“ NA, fond ÚV-KSČ-ředitelství, Činnost místních lidových soudů, sv. 29, arch.j. 31, bod 8, s. 17 a ROLENC, Vladimír. Dva roky činnosti místních lidových soudů. In Socialistické soudnictví. 1963, č. 7, s. 195-200.

³⁹⁸ TOLAR, Jan. Několik poznámek k pomoci orgánů a organizací místním lidovým soudům. In Právník. 1964, roč. 103, č. 9, s. 848.; O tom, že penzisté tvořily patrně docela běžně obecnost jednání u MLS svědčí i tyto články: BLAŽEK, Jaroslav. MLS v boji proti absentérství. In Socialistické soudnictví. 1964, č. 4, s. 122-124. a TOLAR, Jan. Zásady řízení zvláště charakterizují činnost místních lidových soudů. In Socialistické soudnictví. 1963, č. 11, s. 342-348-200.

³⁹⁹ ROLENC, Oldřich. K některým otázkám výkladu zákona o místních lidových soudech. In Socialistická zákonost. 1962, č. 8, s. 502-503.

⁴⁰⁰ Za vyloženě negativní právníká obec považovala přítomnost profesionálních advokátů viz: „Vystoupení advokáta-právnicka by proto vnášelo do jednání soudu určitou neúměrnost, narušovalo by celkový dojem, jímž má jednání soudu působit na účastníky řízení i na ostatní občany.“ ROLENC, Vladimír. Obhajoba a zastoupení advokátem v řízení před místním lidovým soudem. In Socialistické soudnictví. 1963, č. 4, s. 112-113.

⁴⁰¹ NA, fond ÚV-KSČ-právní komise, Místní lidové soudy, sv.5., arch.j. 19, bod 3, s. 23.

Nedostatečný zájem veřejnosti o práci MLS nepramenil jenom z toho, že by orgány ROH, ČSM nebo členové občanských výborů jednali laxně a omezili se jen na posílání svých zástupců. Z toho, co lze získat z materiálů nejrůznější povahy, je možné vyvodit, že MLS do běžného života většiny obyvatelstva nijak zvlášť nezasáhly, resp. lidé nevnímali nějakou silnější potřebu se o nich dovídat víc nebo se dokonce spontánně účastnit zasedání senátů. Tento nelichotivý obraz MLS se měl zlepšit propagačním úsilím jednotlivých MLS. Panovala představa, že když občané nepřicházeli na jednání MLS, měli se soudci MLS dostavit k nim, aby na ně skrze přednášky, besedy, pomocí tisku, rozhlasu a televize výchovně působili. Reálně MLS tyto cesty příliš často nepoužívaly. Soustavněji se MLS věnovaly jen právnické časopisy, které ovšem valná většina obyvatelstva stejně nečetla, takže ani tento komunikační kanál společenskou účinnost nijak zvlášť nenavýšil.⁴⁰²

Mizivý vliv na společnost nesporně prokázaly vleklé potíže s recidivisty, o kterých jsme obšírněji hovořili v minulé kapitole. Podle toho, jak se kupily zkušenosti s fungováním MLS, stále více se potvrzovalo, že řízení před nimi doopravdy zapůsobí snad jen na lidi, kteří se provinění či méně závažného trestného činu dopustili poprvé a kteří jinak svým životem nevybočovali z většiny společnosti. Na takové osoby bezpochyby účinkovalo veřejné jednání, naopak u notorických provinilců nemělo valný účinek, a tak ani nedokázalo zabránit opakování jejich protiprávního jednání.⁴⁰³

Články a knihy o MLS nás otevřeně neinformují o tom, co si o společenské účinnosti mysleli všichni ti, jenž přicházeli do styku se stíháním provinění a méně závažných činů, resp. s jakými výsledky společenské (ne)účinnosti se potýkali. Tuto mezeru přeci jen vyplnilo anketní šetření PÚMS mezi pracovníky národních výborů, předsedy MLS a odbornou veřejností, reprezentovanou soudci z povolání, okresními prokurátory, právníky a náčelníky obvodních oddělení VB. Dohromady se šetření účastnilo 1 027 osob. Ze získaných odpovědí funkcionářů národních výborů se celých 54 % domnívalo, že MLS plní své společenské

---

⁴⁰² TOLAR, Jan. Několik poznámek k pomoci orgánů a organizací místním lidovým soudům. In *Právník*. 1964, roč. 103, č. 9, s. 849-550 a TOLAR, Jan-PŘENOSIL, Gustav-LAKATOŠ, Michal. *Místní lidové soudy*, s. 195.

⁴⁰³ HORÁK, Miloš. Nad novým zákonem č. 58/1965 Sb. In *Socialistická zákonnost*. 1965, č. 10, s. 11-15; Zvýšit společenský význam místních lidových soudů (Z jednání ústavněprávního výboru Národního shromáždění). In *Socialistické soudnictví*. 1966, č. 5, s. 205-213 a NA, fond ÚV-KSČ-právní komise, *Místní lidové soudy*, sv.5., arch.j. 19, bod 3, s. 23.

poslání jen zčásti. Předsedové okresních soudů, okresní prokurátoři, náčelníci obvodních oddělení VB a pracovníci advokátních poraden až v 71,5 % případů z celkového počtu dotázaných tvrdili, že MLS své výchovné cíle zcela neplní. Z 379 předsedů MLS mělo dokonce 53 % za to, že MLS své poslání docela neuskutečňují. Následující tabulka 3 uvádí, jaké účinnosti podle odborné veřejnosti dosáhly MLS při postihování vybraných druhů provinění a je více než patrné, že dopad rozhodování MLS považovala za přinejmenším diskutabilní, jelikož více jak polovina odpovídajících považovala účinnost rozhodování za slabou až nedostatečnou.⁴⁰⁴

Účinnost postihu u provinění (dle odborné veřejnosti):	Postih účinný	Postih slabý	Postih nedostatečný
drobné majetkové delikty	46%	46%	8%
porušování pracovní kázně	15%	59%	26%
alkoholismus	15%	63%	22%
mravní narušenost mládeže	15%	61%	24%
porušování socialistického soužití	44%	47%	9%

Tab 3 Účinnost postihu provinění

(zdroj: NA, fond ÚV-KSČ-právní komise, Místní lidové soudy, sv.5., arch.j. 19, bod 3, s. 18.)

Ani předsedové MLS zřejmě příliš nevěřili, že opatření ukládaná MLS mají kýžený dosah, neboť jako dostačující je vnímalo jen 51 % předsedů MLS z obcí a 44 % u MLS v závodech.⁴⁰⁵ V podstatě si tak sami pod sebou podřezávali větev. Jak asi působilo jednání před senátem MLS na delikventa, pokud jeho samotní členové nijak zvlášť nespolehali na to, že doopravdy cokoliv zможou?

V neprospěch MLS a jejich vlivu na omezení porušování socialistické zákonnosti nakonec hovořila i samotná čísla o počtu provinění.

„Růst těchto poruchových jevů pokračuje (...), přičemž právní instituty je nejen neomezily, ale nedokázaly ani čelit jejich nárůstu.“⁴⁰⁶ „Není jistě náhodné, že růst kriminality se projevuje od počátku 60. let, kdy začaly být prezentovány teorie o plném dosažení

⁴⁰⁴ NA, fond ÚV-KSČ-právní komise, Místní lidové soudy, sv.5., arch.j. 19, bod 3, s. 15-18.

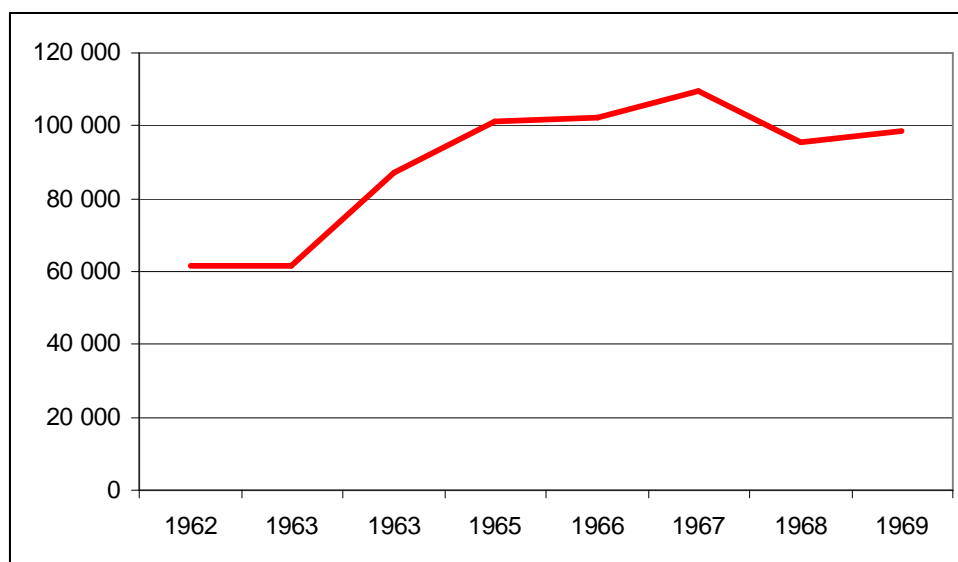
⁴⁰⁵ Tamtéž, s. 19.

⁴⁰⁶ Tamtéž, s. 15.

socialistické společnosti, o úplném překonání třídních antagonismů a nastolení všelidové společnosti. Tomu byla přizpůsobována i trestní teorie a praxe.“⁴⁰⁷

Podle materiálu vycházejícího z informací ministerstva vnitra ČSSR a sepsaného v první polovině roku 1970, je jasné, že provinění přibývalo a tento rostoucí trend zobrazený v grafu 12, vydržel až do konce platnosti zákona o MLS. Můžeme si však všimnout určitého poklesu mezi lety 1967 až 1968, který si lze vykládat jako jev související s politickým, ekonomických i společenským uvolňováním závěru šedesátých let, kdy se patrně přistupovalo k poklesům benevolentněji, takže se ani nemusely dostat na stůl orgánů bezpečnosti, což však neznamená, že by reálně provinění ubylo. Nadto již víme, že ani masové společenské organizace, ani samotné MLS nebyly v podávání návrhů na projednání provinění nijak zvlášť iniciativní, tudíž i tento faktor patrně hrál roli v onom dočasném úbytku.

Graf 12 Počet provinění v ČSSR (1962-1969)

(zdroj: NA, fond ÚV-KSČ-předsednictvo 1966-1971, Zpráva o stavu kriminality v ČSSR a současných problémech efektivnosti boje proti ní, sv. 127, arch.j. 203, bod 6, s. 48.)

Podle toho, co se dochovalo ve fondech jednotlivých MLS v okrese Hradec Králové, můžeme docela dobře tvrdit, že se také zde projevovaly ony nešvary kritizované vrchními patry pyramidy. Veřejnost byla zvána na jednání plakáty (MLS při ZVÚ), jak ukazují obrázky

⁴⁰⁷ NA, fond ÚV-KSČ-předsednictvo 1966-1971, Zpráva o stavu kriminality v ČSSR a současných problémech efektivnosti boje proti ní, sv. 127, arch.j. 203, bod 6, s. 24.

4 a 5 v příloze, vyvěšováním vyhlášek na úředních deskách MěNV (MLS v Chlumci nad Cidlinou a v MLS v Třeběchovicích pod Orebem), viz obrázek 6 v příloze, nebo také pomocí místního rozhlasu (opět MLS v Chlumci nad Cidlinou).⁴⁰⁸

Přesná množství osob dostavujících se k zasedání MLS se dají určit poměrně těžko, jelikož scházejí celistvější řady údajů pro vyhodnocení. Jsme proto odkázáni pouze na vlastní hodnocení této otázky ve zprávách o činnosti jednotlivých MLS. Poněkud překvapivě, vzhledem k tomu, co víme o obecných tendencích, se vykytují spíše kladné reakce - lidé na jednání chodí, zájem o záležitosti MLS roste, jedním dechem se však dodávalo, že na účasti veřejnosti by ještě bylo třeba pracovat a že ne všichni předsedové občanských výborů chápali svou úlohu při svolávání veřejnosti k jednání u MLS. Nejlépe nás v tomto směru zpravují relace z Nového Bydžova a hlavně z Chlumce nad Cidlinou. Informace z Chlumce z roku 1963 informují o tom, že na zasedání MLS v průměru přišlo 20 až 50 občanů, což není až tak nízké číslo. Avšak ani účast 101 osob při řešení případu rozkrádání majetku jedné chlumecké školy nemusí nutně znamenat, že lidem opravdu šlo o nápravu provinilce a že takové počty byly běžné. Daleko spíš se chtěli stát diváky nějakého „divadla“. A stejně tak jistý povzdech z MLS při hradeckém MěNV dávají tušit, že případné zvýšení počtu občanů přítomných jednání bylo spíše hnáno touhou po senzaci. V následujících letech se zprávy, a nejenom ty z Chlumce nebo Bydžova, začaly spokojovat **pouze** s formulací ohledně účasti předsedů nebo členů občanských výborů, zástupců ZV ROH, základních organizací KSČ nebo ČSM, popřípadě i poslanců národních výborů nebo reprezentantů vedení podniků. Všechny soudy v okrese si střídavě stěžovaly, že zástupci jmenovaných složek se na jednání, hlavně v počátečním období fungování zdejších MLS, příliš nedostavovali. MLS jejich přítomnost urgovaly a podle všeho dosáhly jistého zlepšení, i když se jednalo spíše o záležitost přechodnou. V průběhu dalších let nám zprávy o aktivitách MLS sdělují, že předsedové občanských výborů, členové ZV ROH nebo poslanci národního výboru tvořili pravidelné

---

⁴⁰⁸ SOkA HK, fond MLS-ZVÚ, Trestní spisy (1967), karton č. 1, inv.č. 15.; SOkA HK, fond MLS-CH, Zprávy o činnosti a hodnocení (1961-1966, 1968), karton č. 1, inv.č. 6.; SOkA HK, fond MLS-T, Trestní spisy (1963, 1965), karton č. 1, inv.č. 6 a 7.

aktéry jednání MLS.⁴⁰⁹ Pokud však budeme číst mezi řádky, abychom zjistili pravý stav věci, zjistíme, že nakonec to zhusta byli jenom lidé z těchto institucí a organizací, kteří se před MLS sešli. Poměrně lakonicky neúspěchy v této oblasti shrnul ZV ROH spolupracující s MLS, který fungoval při ČSD stanice v Hradci. V jednom dokumentu z konce šedesátých let se uvádí, že „jednání na MLS se nestalo výchovným prostředkem **s ohledem na neúčast spolupracovníků** na jednáních soudu. (zvýraznila K. D.)“⁴¹⁰ Rovněž stížnost soudců z Nového Bydžova podkřívá skutečnost, jak spoluzaměstnancům provinilce bylo nějaké řešení případu provinění jejich kolegy celkem jedno, když „měli čas sedět vedle v kantině.“⁴¹¹

Abychom určili naplnění společenského a výchovného úkolu MLS, měli bychom také vědět něco více o provinilcích, kteří se před senáty dostávali a na něž se mělo působit. Z dochovaných trestních spisů pro soudy v okrese Hradec Králové se můžeme pokusit zrekonstruovat základní charakteristiku provinilců obecně, tedy nejen těch recidivujících, o nichž jsme se již zmínili v předcházející podkapitole. Je však nutné si uvědomit, že z celkového počtu přes 4 000 došlých případů se ve fondech nachází jen 81 spisů.⁴¹² Obrázek o určitém psychologickém profilu provinilců utvoříme pouze pro nepatrný počet delikventů, naopak základní statistické údaje jako průměrný věk, pohlaví a sociální rozvrstvení podle druhu zaměstnání můžeme získat takřka pro všechny případy pomocí rejstříků.

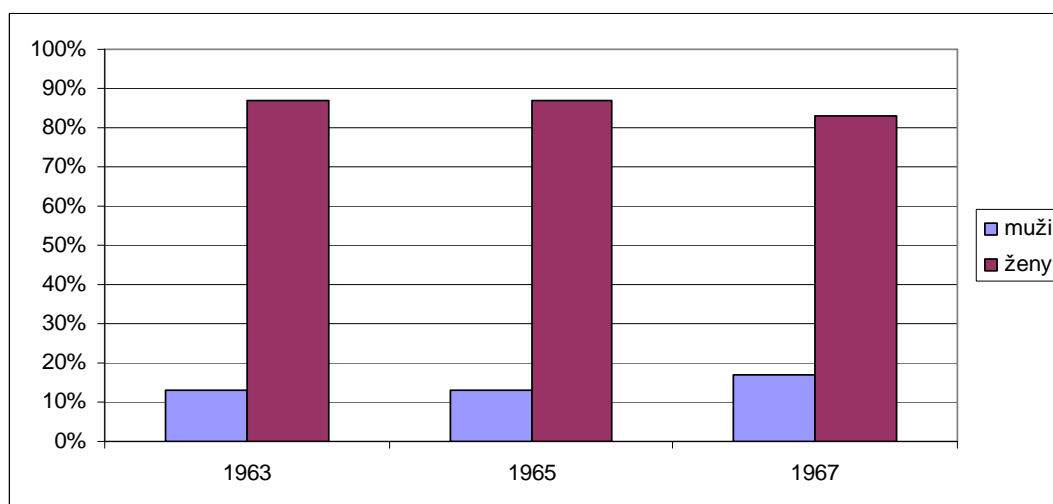
---

⁴⁰⁹ SOKA HK, fond MLS-HK, MLS-HK, Zprávy o činnosti a její hodnocení (1962-1963), karton č. 1, inv.č. 61.; SOKA HK, fond MěNV – Hradec Králové, Zápisy ze schůzí rady Městského národního výboru, kniha č. 116.; SOKA HK, fond MLS-HK, Vznik, organizace, význam (1962), karton č. 1, inv.č. 59.; SOKA HK, fond MěNV – Třebechovice pod Orebem, Zápisy ze schůzí rady Městského národního výboru, kniha č. 12.; SOKA HK, fond MěNV – Nový Bydžov, Zápisy ze schůzí rady Městského národního výboru, kniha č. 17-22.; SOKA HK, MLS-Gumokov, Zprávy o činnosti (1965), karton č. 1, inv.č. 3.; SOKA HK, MLS-ZVÚ, Zprávy o činnosti (1963-1964, 1967), karton č. 1, inv.č. 12.; SOKA HK, MLS-CH, Zprávy o činnosti a hodnocení (1961-1966, 1968), karton č. 1, inv.č. 6.

⁴¹⁰ SOKA HK, fond MLS-ČSD stanice, Zrušení MLS (1969), karton č. 1, inv.č. 7.

⁴¹¹ SOKA HK, fond MěNV – Nový Bydžov, Zápisy ze schůzí rady Městského národního výboru, kniha č. 18.

⁴¹² SOKA HK, fond MLS-HK, Trestní spisy (1962-1965, 1968, 1969), karton č. 2, inv.č. 70-75; SOKA HK, fond MLS-CH, Trestní spisy (1962-1964, 1966), karton č. 1, inv.č. 12-15; SOKA HK, fond MLS-T, Trestní spisy (1962, 1963, 1965), karton č. 1, inv.č. 5-7; SOKA HK, fond MLS-NB, Trestní spisy (1965, 1966), karton č. 1, inv.č. 8 a 8; SOKA HK, fond MLS-ZVÚ, Trestní spisy (1964, 1967, 1968), karton č. 1, inv.č. 14-16.

Graf 13 Podíl provinilců dle pohlaví u MLS v okrese Hradec Králové (1963, 1965, 1967)

(zdroj: SOKA HK, fond MLS-HK, *Rejstříky*, knihy č. 4-57, inv.č. 5-58; SOKA HK, fond MLS-NB, *Rejstříky*, knihy č. 1-6, inv.č. 1-6,; SOKA HK, fond MLS-CH, *Rejstříky*, knihy č. 1-5, inv.č. 1-5; SOKA HK, fond MLS-ZVÚ, *Rejstříky*, knihy č. 1-10, inv.č. 1-10; SOKA HK, fond MLS-ČKD, *Rejstříky*, knihy č. 1-5, inv.č. 1-5; SOKA HK, fond MLS-ČSD lokomotivní depo, *Rejstříky*, knihy č. 1-3, inv.č. 1-3; SOKA HK, fond MLS-S, *Rejstříky*, kniha č. 1, inv.č. 1; SOKA HK, fond MLS-T, *Rejstříky*, knihy č. 1-4, inv.č. 1-4; SOKA HK, fond MLS-Gumokov, *Rejstříky*, kniha č. 1, inv.č. 1; SOKA HK, fond MLS-ČSD stanice, *Rejstříky*, knihy č. 1a 2, inv.č. 1a2.)

Nejrůznějších provinění či méně závažných trestných činů se nejčastěji dopouštěli muži, jak lze vyčíst z grafu 13. Podíl žen byl výrazně nižší a nikdy nepřesáhl množství skutků spáchaných muži. Provinilci byli většinou mladší než jejich soudci. Průměrný věk všech delikventů se totiž pohyboval kolem 30 let, přičemž je ale třeba mít na paměti, že v podnicích se nacházelo množství učňů a mladých zaměstnanců. Zaměříme-li se proto pouze na MLS v obcích, zjistíme, že tamější provinilci dosahovali věku přes 32 let, zatímco u MLS v závodech to bylo kolem 25 roků. Je rovněž zajímavé, že se k senátům MLS dostávaly ženy o něco starší než jejich mužské protějšky (průměrně bylo ženám takřka 34 roků).⁴¹³ Převážná většina osob dopouštějících se nejrůznějších poklesků tedy spadala do kategorie v produktivním věku (u mužů 15-59 let, u žen 15-54 roků), což odpovídá údajům zmíněným

⁴¹³ SOKA HK, fond MLS-HK, *Rejstříky*, knihy č. 4-57, inv.č. 5-58; SOKA HK, fond MLS-NB, *Rejstříky*, knihy č. 1-6, inv.č. 1-6,; SOKA HK, fond MLS-CH, *Rejstříky*, knihy č. 1-5, inv.č. 1-5; SOKA HK, fond MLS-ZVÚ, *Rejstříky*, knihy č. 1-10, inv.č. 1-10; SOKA HK, fond MLS-ČKD, *Rejstříky*, knihy č. 1-5, inv.č. 1-5; SOKA HK, fond MLS-ČSD lokomotivní depo, *Rejstříky*, knihy č. 1-3, inv.č. 1-3; SOKA HK, fond MLS-S, *Rejstříky*, kniha č. 1, inv.č. 1; SOKA HK, fond MLS-T, *Rejstříky*, knihy č. 1-4, inv.č. 1-4; SOKA HK, fond MLS-Gumokov, *Rejstříky*, kniha č. 1, inv.č. 1; SOKA HK, fond MLS-ČSD stanice, *Rejstříky*, knihy č. 1a 2, inv.č. 1a2

v kapitole 3, že největší podíl obyvatel na Královéhradecku připadal na tuto skupinu.⁴¹⁴ Bohužel se mi nepodařilo získat podrobnější celorepublikové statistiky provinilců, které by je zkoumaly z hlediska věku, pohlaví a sociální příslušnosti. Přesto je však možné určit, že v roce 1965 ve Východočeském kraji bylo přibližně 15 % provinilců mladistvých, v okrese Hradec Králové pak zhruba 19,5 %, což je opět dáno častějším výskytem učňů u pěti závodních MLS.⁴¹⁵

Poměrně zajímavé je však sociální rozvrstvení. V závislosti na tom, zda se soud nacházel v obci nebo v podniku se mezi provinilci vyskytly necelé tři čtvrtiny dělníků, vyšší podíl dělnických profesí mezi delikventy (až 100 % všech provinilců) byl u závodních MLS, což je celkem pochopitelné. Provinilci jiných zaměstnání, většinou úředníci, učitelé a účetní, ale také lékaři, veterinář, laboranti, chemici nebo dokonce sochař přicházeli k soudu průměrně v 10 %. Osoby, jež nebyly výdělečně činné, myšleno ženy v domácnosti a důchodci, stanuly před senáty MLS průměrně v 8 % případů, někdy však tato skupina tvořila, především důchodci, zhruba jednu čtvrtinu provinilců (nejstaršímu bylo 88 let). Do nejmladší skupiny se řadili učni a méně často studenti středních či vysokých škol. Jejich skutky se u senátů řešily zhruba v 8 % jednání. Množství osob bez trvalého pracovního poměru se různilo, pohybovalo se kolem 5 %, u hradeckého MLS lze vysledovat určitý trend k růstu počtu takových provinilců v letech 1968 a 1969, což by rovněž odpovídalo atmosféře, která panovala po okupaci ČSSR v srpnu 1968. V tomto období se totiž počet absentérů a fluktuantů zvýšil, takže docházelo častěji k propouštění takových osob ze zaměstnání.⁴¹⁶

---

⁴¹⁴ Statistická ročenka okresu Hradec Králové rok 1969, s. 41.

⁴¹⁵ Justiční statistická ročenka, s. 331 a SOKA HK, fond MLS-HK, Rejstříky, knihy č. 4-57, inv.č. 5-58; SOKA HK, fond MLS-NB, Rejstříky, knihy č. 1-6, inv.č. 1-6; SOKA HK, fond MLS-CH, Rejstříky, knihy č. 1-5, inv.č. 1-5; SOKA HK, fond MLS-ZVÚ, Rejstříky, knihy č. 1-10, inv.č. 1-10; SOKA HK, fond MLS-ČKD, Rejstříky, knihy č. 1-5, inv.č. 1-5; SOKA HK, fond MLS-ČSD lokomotivní depo, Rejstříky, knihy č. 1-3, inv.č. 1-3; SOKA HK, fond MLS-S, Rejstříky, kniha č.1, inv.č. 1; SOKA HK, fond MLS-T, Rejstříky, knihy č. 1-4, inv.č. 1-4; SOKA HK, fond MLS-Gumokov, Rejstříky, kniha č. 1, inv.č. 1; SOKA HK, fond MLS-ČSD stanice, Rejstříky, knihy č. 1a 2, inv.č. 1a2

⁴¹⁶ SOKA HK, fond MLS-HK, Rejstříky, knihy č. 4-57, inv.č. 5-58; SOKA HK, fond MLS-NB, Rejstříky, knihy č. 1-6, inv.č. 1-6; SOKA HK, fond MLS-CH, Rejstříky, knihy č. 1-5, inv.č. 1-5; SOKA HK, fond MLS-ZVÚ, Rejstříky, knihy č. 1-10, inv.č. 1-10; SOKA HK, fond MLS-ČKD, Rejstříky, knihy č. 1-5, inv.č. 1-5; SOKA HK, fond MLS-ČSD lokomotivní depo, Rejstříky, knihy č. 1-3, inv.č. 1-3; SOKA HK, fond MLS-S, Rejstříky, kniha č.1, inv.č. 1; SOKA HK, fond MLS-T, Rejstříky, knihy č. 1-4, inv.č. 1-4; SOKA HK, fond MLS-Gumokov, Rejstříky, kniha č. 1, inv.č. 1; SOKA HK, fond MLS-ČSD stanice, Rejstříky, knihy č. 1a 2, inv.č. 1a2.

Nejhůře lze vysledovat třídní původ provinilců, myšleno z jaké rodiny pocházejí, jelikož se do rejstříku takřka nikdy nezapisoval. Pouze u MLS při královéhradeckém MěNV se v podacích protokolech dochovalo torzo takových údajů pro roky 1963 a 1964. Přibližně 87 % mělo původ dělnický, 7 % živnostenský, 3 % úřednický, 2 % rolnický a 1 % pocházelo z rodiny osoby světského povolání.⁴¹⁷ Na soudce MLS vznášel požadavek přihlížet při posuzování osoby delikventa k jeho *třídnímu profilu*, jak nabádal dr. Rolenc ve své publikaci pro soudce MLS. Zákon nejčastěji porušovali dělníci, což předpovídalo už usnesení ÚV KSČ v prosinci 1960.⁴¹⁸ Vzhledem k tomu, že valná část obyvatelstva byla v zaměstnaneckém poměru a více jak polovina vykonávala dělnické funkce, se tomuto trendu ani nemůžeme divit. Na druhou stranu však za nejružnějšími poklesky nestály jen skupiny obyvatelstva, „schovávající“ se za dělnickou profesi, ale k proviněním motivované svým buržoazním původem, jak se domnívaly stranické orgány.⁴¹⁹

A jací vlastně byli tito provinilci? Jaký byl jejich „poměr k práci, účast ve veřejném životě, vztah k rodině a také jeho postoj ke spáchanému provinění,“ jak žádaly příručky sepsané pro soudce MLS?⁴²⁰ A když se zabýváme podrobněji líčením profilů provinilých osob, skutečně hrál před senáty MLS nějakou roli jejich třídní původ? Ještě než se pokusíme posoudit jejich osobnosti a odpovědět na tyto otázky, měli bychom mít na paměti, že nejde o zcela reprezentativní vzorek, neboť můžeme nahlédnout do materiálů necelé dvě procenta případů.

Orgány VB vypracovávaly charakteristiky provinilých a zprávy o jejich pověsti na základě informací z místa jejich bydliště a z pracoviště. Soudci MLS sice někdy znali provinilce osobně, jak se tu a tam výslovně uvádělo v protokolech z jednání⁴²¹, ale hlavně u větších MLS si o nich spíše vytvářeli obrázek zprostředkovaně podle doručených spisů.

⁴¹⁷ SOKA HK, fond MLS-HK, Podací protokol (1963-1964), kniha č. 2, inv.č. 3.

⁴¹⁸ ROLENC, Vladimír et. al. Místní lidové soudy, Praha, 1963. s. 33.

⁴¹⁹ „Dosud u nás existují zbytky příslušníků bývalých vykořisťovatelských tříd. Stále ještě se vyskytují jednotlivci, kteří se snaží obohacovat na úkor celku, různě spekulují, zneužívají výhod sociálního zabezpečení nebo i rozkrádají a poškozují společenský majetek.“ Další upevňování socialistické zákonnosti a zlidovění soudnictví, s. 7-8, srov. „Největší procento postihovaných je z rodin dělnických. Nelze však dnes hledat za každým případem buržoazní původ.“ SOKA HK, fond MěNV – Hradec Králové, Zápisy ze schůzí rady Městského národního výboru, kniha č. 118.

⁴²⁰ ROLENC, Vladimír et. al. Místní lidové soudy, Praha, 1963. s. 33.

⁴²¹ SOKA HK, fond MLS-HK, Trestní spisy (1965), karton č. 2 inv.č. 73 a SOKA HK, fond MLS-T, Trestní spisy (1963), karton č. 1, inv.č. 6.

Z těchto materiálů vyplývá, že většina těch, kteří se dostali před MLS a o nichž máme údaje, žili více méně spořádaným životem, mezi sousedy se těšili dobré pověsti, docházeli do zaměstnání. Takřka nikdo nebyl ve straně a jen občas bylo u některých provinilců uvedeno členství v ROH nebo ČSM.⁴²² Více se ve zprávách zdůrazňoval jejich poměr ke zřízení, resp. jejich chování na veřejnosti, zda spolupracovali s uličními organizacemi nebo se zapojili do příprav prvomájových průvodů apod. Nejčastěji se v těchto dokumentech objevovalo, že mají buď kladný postoj k tehdejším poměrům nebo že se nijak zvlášť neprojevují a žijí spíše jen pro rodinu. Tato pasivita byla skutečně velmi často v hodnoceních charakteru provinilců zmíněna. I v tomto malém vzorku se však vyskytly případy absencí v zaměstnání nebo se před MLS objevily opakovaně trestně stíhané osoby a dosti často rovněž takové, kde se dotyčný (většinou to byl muž) nestaral o rodinu, holdoval požívání alkoholických nápojů a vysedával po restauračních zařízeních, což by celkem odpovídalo tomu, že mnohdy stál za spáchanými skutky právě alkohol.⁴²³

Z toho co víme, by mohl vzniknout dojem, že rozhodování dle třídního původu a potlačování „nepřátelských živlů“ nepatřilo mezi nejhorlivěji plněné úkoly, zvláště když XIII. sjezd KSČ konaný na přelomu května a června roku 1966 sice potvrdil vedoucí úlohu jedné strany, současně však přece jen připustil, že „třídní boj již není hnací silou vývoje.“⁴²⁴ Bylo tomu skutečně tak rovněž u královéhradeckých MLS, tedy že třídní kritéria nehrála v rozhodování prim? Zdůraznění, že dotyčná osoba je buržoazního původu nebo se chová „maloměšťácky“ se sice opravdu vyskytovala, avšak velmi zřídka a pouze do poloviny šedesátých let.⁴²⁵ Z MLS v Třebechovicích pod Orebem máme spíš doklad, že v neprospěch provinilých mohla hovořit jejich minulost, především sympatie k jiným stranám než je KSČ či

---

⁴²² Je ovšem možné, že záznamy o členství ve společenských organizacích spíše jen nebyly zapsány, uvážíme-li, že zhruba každý druhý zaměstnanec v ČSSR byl na počátku sedmdesátých let členem ROH. Historická statistická ročenka ČSSR, s. 52 a 61.

⁴²³ SOKA HK, fond MLS-HK, Trestní spisy (1962-1965, 1968, 1969), karton č. 2, inv.č. 70-75; SOKA HK, fond MLS-CH, Trestní spisy (1962-1964, 1966), karton č. 1, inv.č. 12-15; SOKA HK, fond MLS-T, Trestní spisy (1962, 1963, 1965), karton č. 1, inv.č. 5-7; SOKA HK, fond MLS-NB, Trestní spisy (1965, 1966), karton č. 1, inv.č. 8 a 8; SOKA HK, fond MLS-ZVÚ, Trestní spisy (1964, 1967, 1968), karton č. 1, inv.č. 14-16.

⁴²⁴ Cit. dle KALINOVÁ, Lenka: Společenské proměny v čase socialistického experimentu, s. 261.

⁴²⁵ Srov. „(...)její postoj k lid.dem.zřízení nelze hodnotit, neb se celá rodina na veřejnost neprojevuje a pozůstávají v pasivitě. Pouze jmenovaná byla členkou Sokola, ovšem od sloučení tělovýchovy do Sokola nechodí (...) Vystupování jest maloměšťácké“ SOKA HK, fond MLS-T, Trestní spisy (1962), karton č. 1, inv.č. 5; „(...) pochází ze živnostenské rodiny, která byla dosti majetná za I. republiky. (...) Celkem šlo o měšťáckou rodinu.“ SOKA HK, fond MLS-HK, Trestní spisy (1963), karton č. 2, inv.č. 71.

nesouhlasné postoje ke komunistickému režimu a změnám zavedeným po únoru 1948, a tak byly činy jako třeba rozkrádání nebo poškozování majetku v socialistickém vlastnictví interpretovány v duchu ideologie prosazované stranou jako rezidua kapitalismu a buržoazní morálky.⁴²⁶

„Za doby I. republiky pracovala u kulaka Lorence, který byl v roce 1952 likvidován a pro neplacení dávek odsouzen (...) manžel M. byl rovněž byl rovněž odsouzen, jelikož prováděl s kulakem Lorencem černé zabijačky (...). Jmenovaní u Lorence pracovali, a proto také jim byl poskytnut byt. Dosud ještě mají v držení vepře a drůbež, ale se socializací vesnice M. nesouhlasí a zdejšímu JZD nepomáhá (...) Jejich postoj k lid.dem. zřízení je nejasný. Sympatisují se stranou lidovou. Dále nasvědčuje ta okolnost, že M. nemá kladný poměr k lid.dem.zřízení, neb rozkrádala majetek národní s tím, že zcizovala pečivo, což jest našemu národnímu hospodářství škodlivé. Styky udržuje s lidmi stejné minulosti.“

„Jmenovaný byl členem strany nár. socialistické a od roku 1948 jest bezpartijní a zaujímá vyčkávací stanovisko. Jeho postoj k lid. dem. zřízení je nejasný. Styky udržuje s bývalými živnostníky a továrníky, s kterými se zná z dob soukromého podnikání. Jeho vystupování je maloměšťácké a panovačné.“⁴²⁷

Když se však podíváme na uložená opatření delikventů s takovými charakteristikami, zjistíme, že nedostali o nic tvrdší tresty než ostatní a že se soud spíše zabýval mírou jejich viny v daném případě a podle ní pak volil opatření. Soudci MLS se až tak neohlíželi na třídní aspekty a spíše se při výkonu své funkce soustředili na ono trestání, než že by se speciálně zaměřili na převýchovu osob v očích režimu potencionálně podezřelých a výslovně i fakticky je sankcionovali přísněji. Na druhou stranu je pravda, že jako polehčující okolnost se uváděla skutečnost, že daný delikvent je dělník a má dobré posudky od zaměstnavatele. Ale mnohem shovívavěji se MLS stavěly k těm provinilcům majícím celkově dobrou pověst, takže vyzdvihování dělnického zaměstnání nebo původu sklouzávalo více k povinně pronášeným obrátům, než že by tyto okolnosti provinilci opravdu zajistily mírnější trest.

⁴²⁶ Srov.: „Dopustili bychom se závažné chyby, kdybychom se domnívali, že vlivy buržoazní morálky a přežitky kapitalismu v myšlení lidí dožijí v průběhu rozvoje socialistické společnosti automaticky. (...) Dodnes se setkáváme s tímto přežitkem ještě u mnohých lidí.“ Další upevňování socialistické zákonnosti a zlidovění soudnictví, s. 7-8.

⁴²⁷ SOKA HK, fond MLS-T, Trestní spisy (1962), karton č. 1, inv.č. 5.

Výše naznačené popisy provinilců by sváděly k tomu, vnímat velkou část osob dostavujících se před MLS za občany, kteří svým poklesem pouze jednorázově vybočili ze svého jinak řádného života.⁴²⁸ Toto tvrzení bychom navíc mohli podložit výroky samotných soudců MLS, kteří analogicky s tím, co uváděla vyšší patra pyramidy, prohlašovali, že „je celá řada lidí, kteří by chtěli, aby jejich případ byl raději projednáván u soudu než u MLS, aby se to nedověděla veřejnost.“⁴²⁹ Těmi lidmi měli na mysli právě ony slušné občany, na něž skutečně mohlo mít veřejné rozhodování vliv, i když někdy negativní, jak se již probíralo dříve. Pokud bychom se s tímto tvrzením spokojili, viděli bychom otázku společenské účinnosti jenom zčásti a navíc zrovna z té, jež odpovídala představám odborných, i stranických vrstev pyramidy. Skutečnost ovšem tak idylická určitě nebyla. Vzhledem k tomu, že se před senáty MLS v královéhradeckém okrese dostalo zhruba 4 000 provinilců, je více než pravděpodobné, že k senátům přicházeli zhusta lidé, u nichž pravidlo veřejného řešení případu nebylo zárukou, že skutečně budou respektovat autoritu soudu a litovat svého provinění, přestože na počátku šedesátých let mohlo zdát, že jednání budou probíhat důstojně. Máme totiž k dispozici indicie představující MLS a jejich výchovný účinek ve značně nelichotivém světle:

„(Soud – doplnila K.D.) vychází z vyzývavého chování provinilého, který po celou dobu jednání budil dojem člověka, který nepřikládá dnešnímu jednání vážnost.“⁴³⁰

„Chování O. F. před MLS je velmi vyzývavé. Členy senátu nebere na vědomí a jejich připomínky k jeho chování nejsou brány vážně.“⁴³¹

Navíc neexistovala garance, že přítomný „stmelený kolektiv“ bude nějak výrazněji „hrát“ na morální strunu provinilce. Z dochovaných protokolů lze vyčíst, že se k delikventům

---

⁴²⁸ K profilům provinilců pro určité srovnání alespoň pro popis „bulače“ vypracovaný v šedesátých letech: „notorický bulač pochází téměř výlučně z rozvrácených dělnických rodin, často se jedná o ‚chuligány‘ a alkoholiky. Příležitostní bulači pocházejí naproti tomu většinou ze spořádaných dělnických rodin, jsou mladí, svobodní, bydlí na ubytovnách a rekrutují se více z českých zemí, a to z poměrně kulturních oblastí, kde byly dobré možnosti společenského využití.“ STÁTNÍK, Dalibor: Sankční pracovní právo v padesátých letech, s. 82.

⁴²⁹ SOKA HK, fond MěNV – Hradec Králové, Zápisy ze schůzí rady Městského národního výboru, kniha č. 116; SOKA HK, fond MLS-HK, Vznik, organizace, význam, karton (1962), karton č. 1, inv.č. 59.; SOKA HK, fond MLS-HK, Zprávy o činnosti a její hodnocení (1962-1963), Zhodnocení činnosti MLS v okrese Hradec Králové, karton č. 1, inv.č. 61.

SOKA HK, fond MLS-HK, MLS-HK, Zprávy o činnosti a její hodnocení (1962-1963), karton č. 1, inv.č. 61.

⁴³⁰ SOKA HK, fond MLS-HK, Trestní spisy (1965), karton č. 2, inv.č. 73.

⁴³¹ SOKA HK, fond MLS-HK, Trestní spisy (1968), karton č. 2, inv.č. 74.

přítomná veřejnost, pokud tam vůbec nějaká byla, buď nevyjadřovala nebo se tyto vstupy omezily na proslovy zástupců občanských výborů nebo odborových organizací z podniku provinilce.⁴³² Trestní spisy MLS při královéhradeckém MěNV ovšem obsahují zajímavý doklad poněkud marných „interpelací“ publika zapsaných v protokolu z jednání o případu mladého absentéra:

„Přítomná s. Komárková: Jak byste se zachoval, kdybyste byl tátou a vychoval syna tak, jako vy jste?“

„Odpověď (provinilého – doplnila K. D.): Já bych ho tak nevychoval. Je to její vina (matky – doplnila K. D.), že jsem takový, jaký jsem.“

„S. Ditrich: Co jste myslel tím, že se tak špatně chováte?“

„Odpověď: To má být otázka nebo kázání?“⁴³³

Dotyčný provinilec nepatřil k těm, na něž řízení před MLS opravdu zapůsobilo, naopak po „celou dobu jednání budil dojem člověka, který nepřikládá (...) jednání vážnost.“⁴³⁴ Ani přítomné publikum nepohnulo s mladíkem, jenž na jeho dotazy odpovídal drze a uštěpačně.

Společenskou účinnost řízení před MLS proto podkopávaly nejen podobné výstupy, kdy provinilec dával ostentativně najevo, že si ze zasedání MLS neodnáší žádné výrazné ponaučení nebo snad dokonce předsevzetí a slib nápravy svého chování, ale také eventuální rušení uložených opatření při odvolání, přestože se v královéhradeckém okrese nepodávalo nijak vysoké procento stížností proti rozhodnutím MLS, stejně jako jinde v ČSSR. Když však k nějakému došlo, mohla taková anulace vyvolat velmi negativní odezvu jak u soudců daného MLS, tak také snížit v očích veřejnosti autoritu soudu jako celku. Něco podobného se přihodilo v Novém Bydžově. Jeden ze zdejších senátů vedl případ provinění proti socialistickému hospodářství. Podstata skutku spočívala v tom, že obviněný J. B. v průběhu roku 1963 a 1964 s několika přáteli podomácku vyrobil šest kuchyňských robotů, přičemž se prý měl do určité míry finančně obohatit. Novobydžovští soudci MLS uznali dotyčného

⁴³² SOKA HK, fond MLS-HK, Trestní spisy (1962-1965, 1968, 1969), karton č. 2, inv.č. 70-75; SOKA HK, fond MLS-CH, Trestní spisy (1962-1964, 1966), karton č. 1, inv.č. 12-15; SOKA HK, fond MLS-T, Trestní spisy (1962, 1963, 1965), karton č. 1, inv.č. 5-7; SOKA HK, fond MLS-NB, Trestní spisy (1965, 1966), karton č. 1, inv.č. 8 a 8; SOKA HK, fond MLS-ZVÚ, Trestní spisy (1964, 1967, 1968), karton č. 1, inv.č. 14-16.

⁴³³ SOKA HK, fond MLS-HK, Trestní spisy (1965), karton č. 2, inv.č. 73.

⁴³⁴ Tamtéž.

vinným a uložili mu pokutu v maximální výši, tedy 500,- Kčs. J. B. však se sankcí nesouhlasil, a tak podal dovolání k okresnímu soudu, který po prostudování spisu rozhodl v jeho prospěch, předcházející rozsudek MLS zrušil a J. B. zprostil viny. Soudce bydžovského MLS však postup hradeckého okresního soudu mírně řečeno rozladil. Soudci sepsali rozhořčený dopis adresovaný okresnímu prokurátorovi, ve kterém vysvětlovali, proč postupovali, jak postupovali. Upozornili, že na instruktáži pro soudce MLS byli poučeni, že se má v případech provinění proti socialistickému hospodářství jednat nekompromisně, a tak toto poněkud mechanicky aplikovali i na případ J. B., přestože připustili, že se nepodařilo jednoznačně prokázat, že provinilý měl ze své činnosti nějaký prospěch.⁴³⁵

V předcházející kapitole jsme se dotkli toho, že soudci MLS mohli postupem času zažívat určitou nechuť a neochotu vykonávat svou funkci.⁴³⁶ Nejenže takřka každý druhý příliš nevěřil, že jejich rozhodování má patřičnou odezvu v řadách provinilců i běžných občanů, jak zjistil PÚMS, podobné události, jako ta v Novém Bydžově, mohly značně přizivit jejich negativní postoje. To dokládá i fakt, že soudci bydžovského MLS věnovali ve zprávě o činnosti MLS značnou část popisu tohoto případu i vyjádření svého roztrpčeného názoru na celou věc:

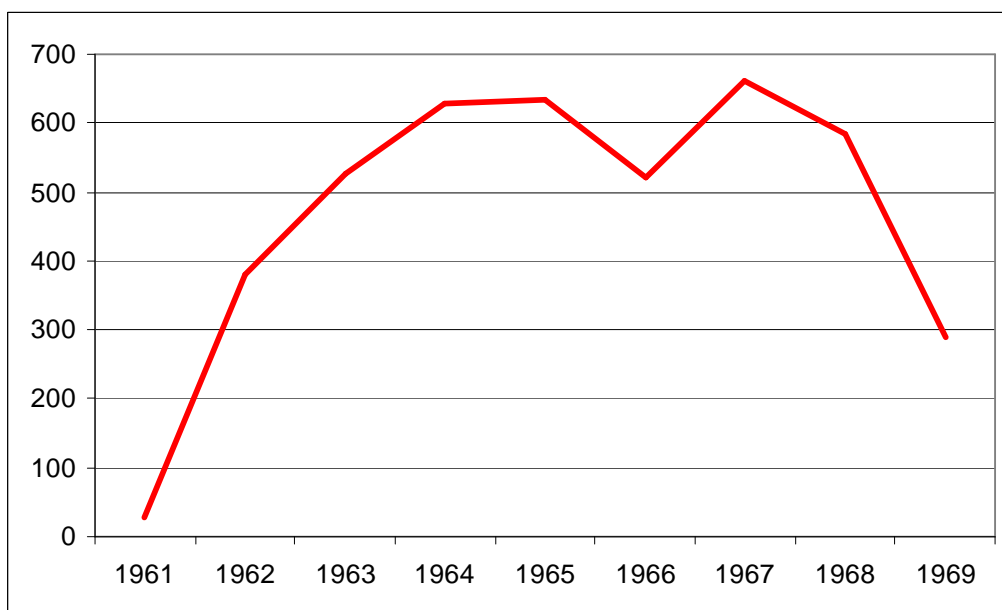
„Podle názoru soudu (zdejšího MLS) není proto postup Okr. soudu v Hradci Králové jako odvolacího správný: buď byl po prokonzultování tento případ správně postoupen MLS v Nov. Bydžově a v Chlumci nad Cidlinou, a chtěl-li snad Okresní soud v Hradci Králové odvolateli vyhověti, mohl mu uloženou pokutu snížit, jak žádal sám odvolatel, a ne rozsudek zrušit. **Tím v pravém slova smyslu ‚shodil‘ zdejší MLS**, tím spíše, že se čekalo i na veřejnosti, jak to dopadne, poněvadž manželka odvolatele prohlašovala na svém pracovišti, že to takhle nezůstane, že to okresní soud zruší, že ukáže Lidovému soudu apod. Věděla snad již něco předem? (...) **Rozhodnutí Okresního soudu** jako odvolacího v této věci podle jednomyslného názoru soudců MLS v Novém Bydžově **snížilo autoritu MLS** v Novém Bydžově (zvýraznila K. D.).“⁴³⁷

---

⁴³⁵ SOKA HK, fond MLS-NB, Trestní spisy (1965), karton č. 1, inv. č. 8.

⁴³⁶ O poklesu aktivity některých senátů viz SOKA HK, fond MěNV – Hradec Králové, Zápisy ze schůzí rady Městského národního výboru, kniha č. 116.

⁴³⁷ SOKA HK, fond MěNV – Nový Bydžov, Zápisy ze schůzí rady Městského národního výboru, kniha č. 20

Graf 14 Počet provinění a méně závažných trestných činů u MLS v okrese Hradec Králové (1961-1969)

(zdroj: SOKA HK, fond MLS-HK, *Rejstříky, knihy č. 4-57, inv.č. 5-58*; SOKA HK, fond MLS-NB, *Rejstříky, knihy č. 1-6, inv.č. 1-6*; SOKA HK, fond MLS-CH, *Rejstříky, knihy č. 1-5, inv.č. 1-5*; SOKA HK, fond MLS-ZVÚ, *Rejstříky, knihy č. 1-10, inv.č. 1-10*; SOKA HK, fond MLS-ČKD, *Rejstříky, knihy č. 1-5, inv.č. 1-5*; SOKA HK, fond MLS-ČSD lokomotivní depo, *Rejstříky, knihy č. 1-3, inv.č. 1-3*; SOKA HK, fond MLS-S, *Rejstříky, kniha č. 1, inv.č. 1*; SOKA HK, fond MLS-T, *Rejstříky, knihy č. 1-4, inv.č. 1-4*; SOKA HK, fond MLS-Gumokov, *Rejstříky, kniha č. 1, inv.č. 1*; SOKA HK, fond MLS-ČSD stanice, *Rejstříky, knihy č. 1a 2, inv.č. 1a2*.)

Podle počtu provinění a méně závažných trestných činů, jak je zobrazuje graf 14, by se mohlo zdát, že nihilismus soudců MLS nebyl zcela na místě, protože alespoň v okrese Hradec Králové množství podobných skutků zhruba od roku 1966, resp. 1967 klesalo a navíc oproti směřování vývoje v celé republice nenastal jejich opětovný vzestup. Za tímto stavem nestály výchovné úspěchy zdejších MLS v rozhodování o nejrůznějších deliktech. Na snižování počtu poklesků se nijak zvlášť nepodepsaly ani agitační snahy MLS při MěNV v Hradci Králové, kdy na besedách po skončení zasedání senátů vysvětlovali svou práci, takže se stalo, že i tři hodiny přesvědčovali přítomné o správnosti rozsudku, nebo prevence např. diskuse bydžovského předsedy MLS se žáky místních středních škol. Za úbytkem provinění bychom měli hledat hlavně neochotu samotných občanů oznamovat porušování zákona

příslušným orgánům bezpečnosti nebo přímo MLS. To potvrzují jak zprávy z MLS v Novém Bydžově, tak také nepatrný podíl takových podání u všech soudů v okrese, o čemž jsme již psali na předešlých stranách.⁴³⁸

MLS nedosáhly společenské účinnosti ani v celé republice, ani v okrese Hradec Králové. Sousedé i spoluzaměstnanci provinilců projevovali buď pouze vlažný mnohdy spíše žádný zájem o zasedání MLS, mnozí provinilci, pokud vůbec na jednání MLS dorazili, se soudců ani trestů neobávali, i přes zákonné úpravy z poloviny šedesátých let recidivisté z jednání MLS zcela nezmizeli, ukládaná opatření byla častěji donucovací povahy než výchovné a ani množství provinění celostátně neklesalo. Vedle důkazů, předložených v této i předcházejících kapitolách, svůj předpoklad můžeme opřít o odezvy, jež se vynořily přímo v lokální úrovni pyramidy. Předseda novobydžovského MLS na jaře roku 1969 bez obalu prohlásil, že MLS nemá u provinilců potřebnou autoritu. Jeho mínění potvrdil také člen jednoho ze senátů, podle něhož „v podstatě nebylo domyšleno to, co se od MLS očekávalo. Např. závodní lidové soudy byly daleko účinnější, poněvadž na přestupce působilo, projednávaly-li se jejich viny před kolektivem, než před prázdnou zasedací síní, jak tomu je u MLS (v obci – doplnila K.D.), kdy veřejnost se neúčastní. Rozsudky se tak mívají účinkem.“⁴³⁹ Rovněž pracovník správního odboru MěNV v Novém Bydžově poměry panující u MLS poměrně výstižně popsal:

„Z praxe víme, že **mnoho provinilců ignoruje tento orgán** a k projednání věci před místním lidovým soudem se nedostaví. Rovněž i svědkové se často nedostaví na předvolání a neomluví se. Proto může být kladena otázka, **zda nebyl výchovný prvek příliš přehodnocen** a zda jsme příliš nespolehali na uvědomění našich občanů. (...) a proto lze položit otázku zákonodárci, jak si představoval zajištění projednání věci před MLS. (zvýraznila K. D.)“⁴⁴⁰

---

⁴³⁸ SOKA HK, fond MLS-HK, MLS-HK, Zprávy o činnosti a její hodnocení (1962-1963), karton č. 1, inv.č. 61; SOKA HK, fond MLS-HK, Vznik, organizace, význam, karton (1962), karton č. 1, inv.č. 59 a SOKA HK, fond MěNV – Nový Bydžov, Zápisy ze schůzí rady Městského národního výboru, kniha č. 18 a 19.

⁴³⁹ SOKA HK, fond MěNV – Nový Bydžov, Zápisy ze schůzí rady Městského národního výboru, kniha č. 24.

⁴⁴⁰ Tamtéž.

4.7 Reformovat nebo zrušit MLS?

Z dosavadního rozboru MLS tušíme, že postupně všechny vrstvy pyramidy dospěly k názoru, jenž dovedl tento nejnižší stupeň československé justice na rozcestí. Zatímco jeden směr by pro MLS znamenal jejich zánik, ten druhý by skýtal jejich eventuální přežití, ovšem v jiné podobě.

Právní komise při ÚV KSČ se ve druhé polovině šedesátých let zevrubně zabývala dalšími perspektivami vývoje MLS. Došla k závěru, že se o ně nikdo soustavněji nestaral a ani nekoordinoval jejich činnost. Komise proto navrhla, aby se odsouhlasil vznik *pracovních komisí pro otázky MLS* s působností pro okresy, nikoliv však řízené centrálně. Ke zkvalitnění činnosti MLS komise dále doporučila sjednocování rozhodování u MLS a národních výborů.⁴⁴¹ Zhruba ve stejné době se i mezi odbornou právní veřejností diskutovalo nad možnými úpravami nebo reorganizací MLS. Již víme, že občané si z hlediska souzení provinění nebyli zcela rovni, neboť bylo spíše dílem náhody, zda se věc dostala k řešení před senáty MLS nebo ke komisi národního výboru, což bylo dáno postupným vznikem MLS. Někteří autoři článků by uvítali, kdyby provinění v obcích projednávaly spíše národní výbory a na závodech by se jich ujaly MLS. Také s vyskytly názory, že by bylo záhodno rozšířit síť MLS. Se zakládáním nových MLS se však pojily nejrůznější problémy a v některých obcích či závodech by vhodné okolnosti nenastaly nikdy.⁴⁴²

Na samém konci šedesátých let si už autoři nebrali žádné servítky a otevřeně se do zákona o MLS strefovali:

„Pročítáme-li dnes, po časovém odstupu několika let, materiál, který byl podkladem nejen pro koncepci, ale namnoze přímo pro znění zákona č. 38/1961 Sb., o místních lidových soudech, sotva se můžeme ubránit tísnivému podivu nad tím, jak hluše a frázovitě vyznívá ve

---

⁴⁴¹ NA, ÚV-KSČ-právní komise, Místní lidové soudy, sv. 5, arch.j. 19, bod 3, s. 3, 30-33.

⁴⁴² ČERNÝ, Zdeněk. Projednávání provinění. In *Socialistická zákonnost*. 1966, č. 3, s. 150-152.; OSMANČÍK, Otakar. K problematice místních lidových soudů. In *Socialistická zákonnost*. 1966, č. 4, s. 194-196. ; Srov. „Není však možno čekat na to, až se tyto podmínky utvoří samy od sebe a je třeba se zamyslet nad tím, zda jsme nevyčerpali veškerou iniciativu a elán při zakládání místních lidových soudů již v r. 1961 a zda nárazovitost prací, jíž jsme se v minulosti učili při různých „akcích“, se neprojevila i tady.“ OSMANČÍK, Otakar. K problematice místních lidových soudů. In *Socialistická zákonnost*. 1966, č. 4, s. 195.

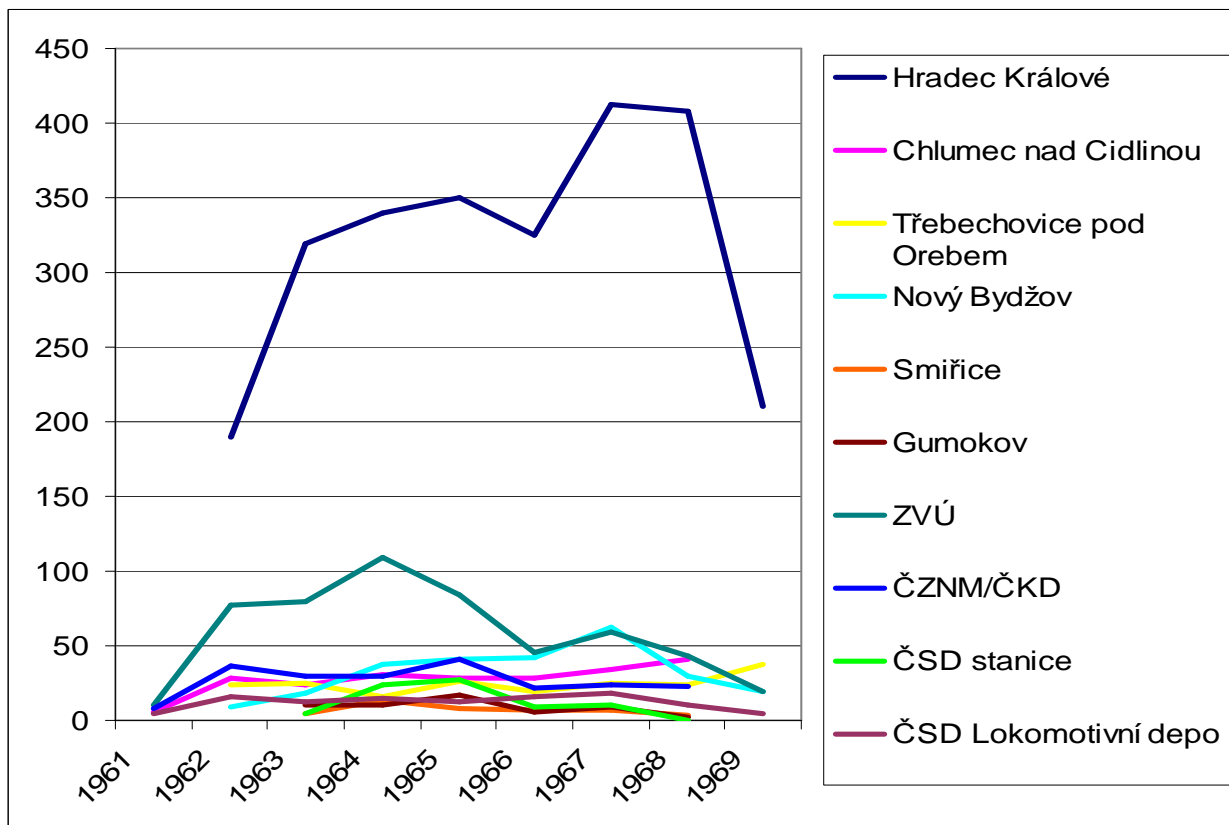
světlem dalšího společenského vývoje, jehož jsme byli svědky, a ve světle potřeb a požadavků navazujících na tento vývoj, tehdejší, vysoce kladné hodnocení společenské situace a optimistická prognóza dalšího vývoje.“⁴⁴³

Spíše než o transformaci MLS se ve statích přemýšlelo o tom, jak se vypořádat s odkazem, jenž po nich zbude. Vynořilo se hned několik různých návrhů, jak postupovat. Nabízela se alternativa, že by se MLS ještě po přechodnou dobu ponechaly v činnosti. Tím by se však ocitly v jistém právním vakuu, poněvadž by je nové zákony o organizaci soudů a prokuratury neznaly, v podstatě by to byl návrat k soudružským soudům. Pak existovala varianta, předpokládající přesun celé agendy MLS na okresní soudy, čímž by však došlo k neúměrnému přetížení těchto institucí. Jako nejlepší možnost se jevílo postoupení rozhodování o provinění na národní výbory a trestné činy by se posílaly jen k okresním soudům. Tento způsob se zdál být nejméně bolestivým mimo jiné proto, že již existovala právní úprava ošetřující vyřizování provinění u národních výborů.⁴⁴⁴ Nepodařilo se mi najít příslušné směrnice nebo nařízení vysvětlující, která z uvedených cest se v praxi využila, odpověď nám však podávají soudy v okrese Hradec Králové.

---

⁴⁴³ PŘICHYSTAL, Vojtěch. Komu dědictví po místních lidových soudech?. In Socialistická zákonnost. 1969, č. 5-6, s. 310.

⁴⁴⁴ ELIÁŠ, Josef - STEINER, Vilém. Některé teoretické otázky nové úpravy soudnictví v ČSSR. In Právník. 1969, roč. 108, č. 8, s. 576.; PŘICHYSTAL, Vojtěch. Komu dědictví po místních lidových soudech?. In Socialistická zákonnost. 1969, č. 5-6, s. 312-313.; MACH, Luděk. Trestný čin, provinění, přestupek. In Socialistická zákonnost. 1969, č. 3, s. 162-171.

Graf 15 Počet provinění a méně závažných trestných činů u jednotlivých MLS v okrese Hradec Králové (1961-1969)

(zdroj: SOKA HK, fond MLS-HK, Rejstříky, knihy č. 4-57, inv.č. 5-58 ; SOKA HK, fond MLS-NB, Rejstříky, knihy č. 1-6, inv.č. 1-6,; SOKA HK, fond MLS-CH, Rejstříky, knihy č. 1-5, inv.č. 1-5; SOKA HK, fond MLS-ZVÚ, Rejstříky, knihy č. 1-10, inv.č. 1-10; SOKA HK, fond MLS-ČKD, Rejstříky, knihy č. 1-5, inv.č. 1-5; SOKA HK, fond MLS-ČSD lokomotivní depo, Rejstříky, knihy č. 1-3, inv.č. 1-3; SOKA HK, fond MLS-S, Rejstříky, kniha č. 1, inv.č. 1; SOKA HK, fond MLS-T, Rejstříky, knihy č. 1-4, inv.č. 1-4; SOKA HK, fond MLS-Gumokov, Rejstříky, kniha č. 1, inv.č. 1; SOKA HK, fond MLS-ČSD stanice, Rejstříky, knihy č. 1a 2, inv.č. 1a2.)

Než si vyložíme, jaký konec čekal MLS v okrese Hradec Králové a jak příslušné orgány vypořádaly s odkazem provinění, všimněme si ještě jednoho specifika, hrajícího rovněž v roli při jejich likvidaci. Podle grafu 15 je jasné, že počet deseti soudů byl pro okres Hradec Králové poněkud naddimenzovaný. V úvodu celé kapitoly jsme se dotkli podobného problému odhaleného PÚMS týkajícího se nerovnoměrného zatížení MLS.⁴⁴⁵ Zatímco autoři článku si tento úkaz nedokázali spolehlivě objasnit, pro hradecké MLS se nabízí jedno docela jednoduché vysvětlení. Pod dva největší soudy v okrese pracující při MěNV v Hradci Králové

⁴⁴⁵ MACH, Luděk – MOTEJL, Otokar. K perspektivám místních lidových soudů (Několik poznámek k závěru výzkumu PÚMS o společenské účinnosti místních lidových soudů). In Socialistické soudnictví. 1969, č. 1, s. 30-36.

a v ZVÚ zkrátka spadalo místně i věcně nejvíce provinilců, takže zde projednávali největší množství případů, jak můžeme vyčíst z grafu. K tomu si ještě připomeňme, že někdy bylo prostě jednodušší podat věc k takovým velkým soudům, než se dopátrat, komu skutečně delikt přísluší řešit. Největšího akčního rádia skutečně dosáhl MLS při královéhradeckém MěNV. Ten za celou svou existenci projednal více jak dva a půl tisíce případů, ročně tedy několik stovek, v porovnání s jinými soudy, u nichž se rozhodování pohybovalo v průběhu jednotlivých let maximálně v řádu několika desítek. Např. ve Smiřicích probrali soudci během celých šedesátých let dohromady ani ne padesát skutků. Dochované archivní materiály výslovně uvádějí, že vedle nenaplněného výchovného účelu, způsobeného nezájmem veřejnosti o jednání senátů, je to právě malý počet podání, který vedl k zániku nejen tohoto soudu ale také MLS při ČSD stanici.⁴⁴⁶

O posledních osudech ostatních MLS se toho bohužel dozvídáme málo, protože scházejí bližší relace v jejich fondech. Přesto můžeme s jistotou říct, že rozhodování provinění se přeneslo na komise a odbory příslušných MěNV a MNV, trestné činy se pak předkládaly okresnímu soudu.⁴⁴⁷ V Chlumci nad Cidlinou se rada národního výboru usnesla, že využije znalostí a zkušeností soudců MLS a posílí jimi řady členů KOVP.⁴⁴⁸ A třebaže zákon o MLS přestal platit od 1. ledna 1970, MLS při ČSD stanici a MLS ve Smiřicích skončily už k 1. lednu 1969, v Chlumci nad Cidlinou jej dokonce zrušili k 31. prosinci 1968.⁴⁴⁹

Poněkud matoucí se zdají poměry v MLS při MěNV v Hradci Králové. V rejstřících tohoto soudu se totiž nacházejí provinění, jež mají data rozhodnutí až z jara 1970, přičemž se u nich střídají zápisy, že ukládaná opatření vycházejí ze zákona č. 38/1961 Sb. (ještě v květnu

---

⁴⁴⁶ SOKA HK, fond MLS-ČSD stanice, Zrušení MLS (1969), karton č. 1, inv.č. 7 a SOKA HK, fond MěNV – Smiřice, Zápisy ze schůzí rady Místního národního výboru, kniha č. 20

⁴⁴⁷ SOKA HK, fond MěNV – Nový Bydžov, Zápisy ze schůzí rady Městského národního výboru, kniha č. 24.; SOKA HK, fond MLS-S, Zrušení MLS (1969), karton č. 1, inv.č. 6.; SOKA HK, fond MLS-ČSD stanice, Zrušení MLS (1969), karton č. 1, inv.č. 7.; SOKA HK, fond MLS-HK, Rejstříky č. 1-175, knihy č. 53-57, inv. č. 54-58. ; SOKA HK, fond MLS-T, Rejstříky č. 1-34/69, kniha č. 4, inv.č. 4.; SOKA HK, fond MLS-ZVÚ, Rejstříky č. 1-12/69 a 13-15/69, knihy č. 9 a 10, inv.č. 9 a 10.

⁴⁴⁸ SOKA HK, fond MěNV – Nový Bydžov, Zápisy ze schůzí rady Městského národního výboru, kniha č. 24.

⁴⁴⁹ SOKA HK, fond MěNV – Chlumeck nad Cidlinou, Zápisy ze schůzí rady 1969, karton č. 2, inv.č. 22.; SOKA HK, Místní lidový soud Hradec Králové, inventář č. 1710, s. 1.; SOKA HK, Místní lidový soud Gumokov Hradec Králové, inventář č. 1711, s. 1.; SOKA HK, Místní lidový soud ČSD stanice Hradec Králové, inventář č. 1712, s. 1.; SOKA HK, Místní lidový soud Nový Bydžov, inventář č. 1717, s. 1.; SOKA HK, Místní lidový soud Smiřice, inventář č. 1718, s. 1., SOKA HK, Místní lidový soud Třebechovice pod Orebem, inventář č. 1719, s. 1.

1970!) nebo ze zákona č. 60/1961 Sb. Působí to až dojemem, že administrativní pracovník mající tyto evidenční pomůcky na starosti, neměl přehled o aktuálním stavu a spíše slepě tipoval, co zapíše, takže se určitý chaos v rejstřících držel zdejšího MLS až do jeho úplného zániku.⁴⁵⁰

---

⁴⁵⁰ SOKA HK, fond MLS-HK, Rejstříky č. 1-175, knihy č. 53-57, inv. č. 54-58.

5. Pod povrch místních lidových soudů

5.1 Subjektivita, zájmy jednotlivců či skupin a role hodnot u MLS

Instituce MLS spočívala především na lidech a na vztazích mezi nimi. Proniknout do sítí souvislostí není úplně jednoduché a bude se spíše odehrávat v hypotetické rovině. Je více než pravděpodobné, že se do tohoto článku soustavy vnášely určité „kaly“ způsobené absencí profesního kodexu a etiky soudců MLS, kteří svou funkci nevykonávali z povolání, nýbrž vedle svého běžného zaměstnání. Jejich neobjektivního posuzování případů se obávali i právně školení experti uvedené pyramidu.⁴⁵¹ Právě pro takové případy existovala korekce v podobě odvolání proti rozhodnutí MLS, my však již víme, že v okrese Hradec Králové i celé ČSSR se proti závěrům těchto soudů stavěla jen nepatrná část provinilců, takže ani „pojistka“ v podobě dovolání nezaručovala, že soudce MLS bude rozhodovat čistě věcně a nestranně – jako se to stalo ve zmíněném případě s kuchyňskými roboty v Novém Bydžově, kde soudci MLS nezvážili věc z hlediska právního (naplnění skutkové podstaty činu), ale pod vlivem instrukcí a všeobecně hláсанých ideologických provolání, že poškozování socialistického hospodářství se musí tvrdě stíhat, uznali dotyčného muže vinným a uložili mu pokutu v maximální výši 500,- Kčs, přestože se ve skutečnosti žádného porušení zákona nedopustil.⁴⁵²

Měli bychom si proto otevřít otázku samostatnosti soudců MLS. Přestože zákon č. 38/1961 Sb. zaručoval také těmto soudcům nezávislost, současně je vázal k tomu, aby ve svém rozhodování jednali v souladu se socialistickým právním vědomím. (Ne)samostatností soudnictví během komunistického režimu jsme se věnovali už v první kapitole. Vzhledem k tomu, že soudci MLS byli v této sféře amatéry, byla jejich pozice ještě více znevýhodněna, a tak se nemůžeme divit tomu, že se mohli velmi snadno stát objektem nějaké manipulace:

---

⁴⁵¹ BOGUSZAK, Jiří. Místní lidové soudy a otázky dalšího rozvoje socialistické zákonodárnosti. In Právník. 1961, roč. 100, č. 3, s. 222 an.

⁴⁵² Jak už víme, zrovna v tomto případě se obviněný muž odvolal a u okresního soudu uspěl, takže jiný orgán soudní soustavy uznal jeho nevinu. SOKA HK, fond MLS-NB, Trestní spisy (1965), karton č. 1, inv. č. 8.

„Nemá smysl zastírat, že v některých případech jsou soudci odkázáni na odborné pracovníky NV, kteří vlastně mohou působit na rozhodování soudců MLS. Poslouží tato praxe zásadě soudcovské nezávislosti a nestrannosti?“⁴⁵³

Největší snahu o ovládnutí a prosazování svých zájmů projevoval samotný režim, jak ukazuje bydžovský případ. Vrcholný stranický aparát, tedy ÚV KSČ, nabádal základní organizace KSČ k tomu, aby **řídily činnost MLS prostřednictvím komunistů** v řadách soudců. Totalitní režim si podobné, v demokraticky řízených státech nepřípustné zasahování do justice ospravedlňoval nutností správného politického přístupu k projednávaným případům. Podle vlastních průzkumů KSČ se však nejnižší stranické složky příliš neangažovaly, přičemž nejvíce jejich působení unikaly MLS ve větších městských centrech.⁴⁵⁴ Přestože nemáme k dispozici konkrétní čísla o podílu členů KSČ mezi soudci MLS v celé republice, z okresu Hradec Králové víme, že počet straníků byl kolem tří čtvrtin. Bohužel z výzkumu MLS se prozatím nepodařilo získat nějaké přímé důkazy o tom, jak přesně se projevovala příslušnost k vládnoucí straně na rozhodování, ačkoliv je určitě na místě, ji předpokládat, mimo jiné proto, že každý člen KSČ byl „aktivním bojovníkem za splnění stranických usnesení.“⁴⁵⁵ O tomto vlivu strany skrze soudce-komunisty můžeme hovořit i přesto, že místní organizace KSČ byly nabádány, že nemají ovlivňovat výše trestů.⁴⁵⁶

Na druhou stranu z nejobsáhlejšího fondu MLS při MěNV v Hradci Králové se nám daří alespoň zjistit, poměr samotných soudců k jejich funkci. Podle všeho ne každý soudce MLS vykonával tuto pozici s nadšením. Z hodnocení práce jednotlivých senátů hradeckého MLS vyplývá, že někteří soudci se k této činnosti dostali asi ne zcela dobrovolně, a tak se raději opakovaně neúčastnili zasedání svého senátu, nebo na něj sice přicházeli, ale do samotného chodu řízení se příliš nezapojovali. Předseda MLS se proto snažil využít „páky“ KSČ a pokud dotyční byli ve straně, oznamoval jejich základním organizacím svou

⁴⁵³ SOKA HK, fond MěNV – Nový Bydžov, Zápisy ze schůzí rady Městského národního výboru, kniha č. 24

⁴⁵⁴ NA, fond ÚV-KSČ-předsednictvo, Činnost místních lidových soudů, sv. 29, arch.j. 31, bod 8, s. 20-24.

⁴⁵⁵ Cit. dle KABELE, Jiří – HÁJEK, Martin. Jak vládli? Průvodce hierarchiemi reálného socialismu., s. 124.

⁴⁵⁶ Podle vyjádření Oldřicha Černíka: „výslovně říci, že stranické organizace nemohou ovlivňovat výši trestu“ NA, ÚV-KSČ-sekretariát, Pokyny pro krajské a okresní výbory a základní organizace KSČ ke zřizování a činnosti místních lidových soudů a k úkolům propagandy a agitace, sv. 208, arch.j. 345, bod 2, s. 2.

nespokojenost s nimi a jejich lhostejný postoj, takže je velmi pravděpodobné, že je od strany stihla nějaká sankce. Vedle takových soudců ovšem existovaly i jejich naprosté opaky. Právě u hradeckého MLS bylo několik osob, které současně zastávaly i jiné funkce, např. v masových společenských organizacích jako ČSM. U podobných typů by se celkem dalo očekávat, že budou do fungování MLS vnášet své vlastní, osobní ambice.⁴⁵⁷

Na způsobu rozhodování se rovněž mohl podepsat hodnotový žebříček jednotlivých soudů. Z toho, co je možné vyčíst z protokolů, máme dojem, že členové senátů MLS odsuzovali provinilce jak proto, že se dopustili obecně morálně odsouzení hodných činů (např. fyzické napadení manželky), tak se také snažili vyjadřovat svou nelibost ze skutků spáchaných na státním majetku nebo při absentování. Zároveň v rozsudcích ujišťovali, že jednání před MLS splnilo svůj výchovný účel.

„Místní lidový soud právem očekává, že všichni jmenovaní se do budoucna vystříhají výše uvedeného jednání, budou dále žít spořádaným životem, s dobrým poměrem a k soc. vlastnictví. Je ovšem nutné, aby si všichni uvědomili, že žádné podobné jednání v našem státě nemůže zůstat bez povšimnutí, že povinností každého našeho občana je plnit zodpovědně své úkoly vyplývající z pracovního zařazení a chránit soc. vlastnictví, které je vlastnictvím nás všech.“⁴⁵⁸

„Místní lidový soud právem očekává, že toto opatření (veřejná důtka – doplnila K.D.), jakož i celé veřejné projednání věci postačí k nápravě provinilých, kteří budou žít řádným a poctivým životem pracujícího občana naší socialistické společnosti a podobného jednání se více nedopustí.“⁴⁵⁹

Věřili však soudci sami svým promluvám? Na první pohled by se mohlo zdát, že ano, na druhou stranu působí tyto i obdobné formulace, jimiž se spisy hemží, určitou strojeností. Vzhledem k blízkosti a opakování některých výrazů a spojení ve spisech a také proto, že

---

⁴⁵⁷ SOKA HK, fond MLS-HK, Hodnocení práce senátů (1964), karton č. 1, inv.č. 63.

⁴⁵⁸ Případ se týkal rozkrádání pečiva zaměstnanci pekárny. SOKA HK, fond MLS-T, Trestní spisy (1962), karton č. 1, inv. č. 5.

⁴⁵⁹ Vedoucí provozovny a vedoucí obchodně ekonomické skupiny vytvořili černé fondy pro výplaty mimořádných odměn zaměstnancům podniku. Vše se patrně dělo za tiché podpory ZV ROH. Obvinění jako polehčující okolnost uváděli, že bylo v podniku zvykem poskytovat zaměstnancům finanční obnosy na svačiny, protože ti by jinak nechtěli pracovat přesčas, aby se splnil plán. SOKA HK, fond MLS-HK, Trestní spisy (1965), karton č. 1, inv.č. 73.

soudci MLS bývali oproti souzeným aktivní v účasti na organizovaném veřejném životě (besedy občanských výborů...) a zhusta také patřili k členské základně KSČ. Vzhledem k těmto rysům lze předpokládat, že se mohli snadno vžívat do role prodloužené ruky režimu, která se zdviženým prstem kárala poklesky občanů. Deklamovali a mechanicky pak pronášeli taková stanoviska, jež od nich byla očekávána. Když však došlo na „lámání chleba“, tak podle už zmíněných informací z průzkumu PÚMS, soudci sami účinkům MLS příliš nevěřili. Jejich projevy se stávaly bezobsažnými, a provinilci toto mohli vycítit.

Až doposud jsme o prosazování zájmů nebo smýšlení individuí či skupin na poli MLS mluvili spíše jen teoreticky a v předpokladech, ale přeci jen máme k dispozici docela „hmatatelný“ důkaz protekcionismu u MLS. Poskytně nám jej zase MLS pracující při MěNV v Hradci Králové. Zde se v roce 1963 řešil případ trestného činu podplácení podle § 161, odst. 1 trestního zákona č. 140/1961 Sb. Okresní prokurátor postoupil spis k projednání MLS s tím, že se jedná o věc menší společenské závažnosti. Hradecký MLS ovšem tento případ, i když šlo o trestný čin (!) přenechal na rozhodování okresního výboru Národní fronty. A co vedlo soudce k takovému postupu, který rozhodně neměl oporu v zákoně? Skutek totiž spáchal předseda hradecké pobočky Československé strany socialistické (dále jen ČSS). Předseda MLS informoval o průběhu řízení okresní prokuraturu. Jako důvod tohoto mimořádného zacházení s postoupeným případem výslovně uvedl, že se tak stalo proto, že šlo o předsedu ČSS.⁴⁶⁰ Podobné způsoby vyřizování případů společensky významnějších osob „za zavřenými dveřmi“ patrně nebyly tak neobvyklé, když se jejich kritika dostala až na stránky Socialistického soudnictví.⁴⁶¹ Nerovnost občanů v projednávání poklesků menší společenské závažnosti, otevřeně přiznávaná vzhledem k nedostatečné síti existujících MLS (myšleno pro celou ČSSR), se ještě znásobovala obdobným stylem rozhodování, který zůstal většině lidí skryt, neboť běžní občané nečetli právnícká periodika, kde se přeci jen takové praktiky některým MLS vyčítaly. Je však docela možné, že podobné „aktivity“ prosákly na veřejnost v daných místech, a tak se ještě více deklasovalo postavení MLS.

---

⁴⁶⁰ Jak na takové vyřizování případu reagovala prokuratura z dostupných materiálů není možné zjistit. SOkA HK, fond MLS-HK, Trestní spisy (1963), karton č. 2, inv.č. 71.

⁴⁶¹ TOLAR, Jan. Zásady řízení zvláště charakterizují činnost místních lidových soudů. In Socialistické soudnictví. 1963, č. 11, s. 346-347.

5.2 MLS jako nástroj pro manipulaci veřejností a realizaci totalitní moci

Pokud se některá složka pyramidy, myšleno stranická, státní či odborová, ale i právnická, vyslovovala k tématu MLS, nakonec se obsah takových promluv stočil ke stále stejnému obsahu. MLS mají vychovávat, prostředky státního donucení ustupují díky této výchově do pozadí, MLS prohlubují socialistické právní vědomí a svým vlivem na široký okruh „posluchačů“, ať už sousedů provinilce, nebo jeho spoluzaměstnanců, budou předcházet případným dalším pokleskům. Podle toho, co jsme si již vyložili, můžeme směle tvrdit, že MLS prakticky nesplnily ani jeden z těchto veřejně proklamovaných úkolů. Ale byly tyto opakovaně hlásané cíle skutečně tím jediným, čeho mohly MLS dosáhnout a k čemu byly využity? Nebo existovaly ještě nějaké jiné, skryté roviny, jež ovšem můžeme vytušit z prostudovaného materiálu nejrozumnější povahy?

MLS měly dozajista působit na prohloubení interiorizace norem vyplývajících ze socialistického zřízení státu. Jakmile někdo prošel jejich soukolím, ať už jako obviněný z provinění nebo méně závažného trestného činu nebo jako divák účastnící se zasedání senátu MLS, měl na jeho konci stát uvědomělý občan dobrovolně dodržující pravidla diktovaná stranou a státem.⁴⁶² Toto zvnitřnění se tvářilo jako něco zcela přirozeného, vždyť delikventa neplísnila nějaká odosobněná instituce, ale zcela konkrétní osoba, jíž dokonce mohl osobně znát. MLS jako instrument režimu docela dobře mohly ovládat část obyvatelstva (již víme, že síť těchto soudů nebyla úplně rovnoměrná) velmi důmyslným způsobem, protože se velice snadno mohly schovat pod hesla o zlidovění soudnictví, jež s sebou podle oficiálních hesel neneslo další způsoby represe nýbrž pouze té neustále opakované výchovy.⁴⁶³ Vnímavějšího pozorovatele by samozřejmě zarazil fakt, že i přes onen oficiálně prohlašovaný účel MLS mohly používat donucovací sankce a že po nich dokonce reálně sahaly jako po pomalu

---

⁴⁶² Srov. „(...) lidé zbavení vykořisťování a kapitalistického zotročení si postupně zvyknou dobrovolně zachovat elementární pravidla společenského soužití bez násilí, bez donucení, bez podřízení, bez zvláštního donucovacího aparátu, která se nazývá stát“ PRŮŠA, Oldřich. Významné směrnice strany k dalšímu upevňování socialistické zákonnosti a zlidovění soudnictví. In Právník. 1961, roč. 100, č. 3, s. 187.

⁴⁶³ Srov. „Hlavním posláním místních lidových soudů je napomáhat rozvíjení a upevňování soudružských vztahů mezi pracujícími, chránit důstojnost a čest občanů a vychovávat soudružským působením a morální silou kolektivu k nesmiřitelnosti vůči jakýmkoli pokleskům, poškozujícím společnost a i její jednotlivé členy. Z toho je zřejmé, že místní lidové soudy nemají být nějakými novými orgány, které budou ukládat především tresty, nýbrž orgány společenského, morálního působení vůči občanům (...).“, Tamtéž. s. 194.

nejčastějším opatření. Jednoduše by se z toho dalo odvodit, že zákon o MLS sám o sobě potíral svůj smysl.

Vedle toho ovšem vyplouvají na povrch ještě další aspekty a dosahy tohoto nejnižšího článku československého soudního systému. MLS se měly stát předvojem utopistické představy o komunistické společnosti, kde se bude přenášet odpovědnost za řízení nejrůznějších sfér života přímo na její členy. V pozadí těchto otevřeně hláсанých vizí⁴⁶⁴ se ovšem nacházely i jiné, nezveřejnitelné možnosti MLS. Tyto soudy totiž lze docela dobře vidět jako další převodové páky mezi stranou a masami. KSČ využívala k podobným účelům společenské organizace nebo odbory, a protože MLS balancovaly na hraně mezi formou společenské organizace a státním orgánem, dala se jejich činnost aplikovat stejným směrem. Soudci MLS byli před nastoupením do funkce podrobování poměrně důkladnému zhodnocení stranických organizací, a tak se čistě teoreticky na tuto pozici nedostaly pro režim nespolehlivé osoby, jak jsme už ostatně popsali, ale současně se stavělo na tom, že soudci MLS měl mít díky své neodbornosti bližší vztah k souzeným i veřejnosti obecně.

Kromě samotných ambicí soudců MLS, jsme už v předešlé podkapitole otevřeli téma realizace cílů režimu, ale existovaly i iniciativy jiných aktérů. Požadavky kladené na soudce MLS státními a stranickými kruhy přes směrnice a nařízení i předpoklady odborně školené veřejnosti publikované skrze články v Socialistickém soudnictví, Socialistické zákonnosti, Právníku nebo brožurách a knihách se střetly u MLS, jež se tak stávaly prostředkem uplatnění nejrůznějších záměrů těchto zainteresovaných skupin. Stranické orgány si od MLS slibovaly především jejich využití jako „hlásné trouby“ pro šíření svých dogmatických představ o chování členů socialistické společnosti, navíc od nich očekávaly službu „stopařského psa“, jež bude na této elementární úrovni vyhledávat a napravit osoby neodpovídající představám o vlastnostech socialistického člověka, které „se projevují v nezištné vzájemné pomoci a čestnosti, v tvůrčím přístupu k práci, v dobrovolném zachování pravidel socialistického soužití, ale též v nesmlouvavosti k těm, kdo ji porušují.“⁴⁶⁵ Odbory na tomto využívání MLS vlastně moc neparticipovaly a spíše jen přenášely přání ÚV KSČ zefektivnit

---

⁴⁶⁴ Viz ROLENC, Vladimír, et.al. Místní lidové soudy, s. 14.

⁴⁶⁵ Místní lidové soudy v závodech : Určeno funkcionářům ROH, s. 6-7.

trestání poklesků na pracovištích na své nižší složky v krajích, okresech a přímo na závodech, navíc se při nejbližší možnosti od MLS distancovaly.⁴⁶⁶ A co profesionálové? Pro právníky píšící o trestání provinění ztělesňovaly MLS hlavně v druhé polovině šedesátých let příhodné bitevní pole, skrze které mohli střílet kritické výroky na adresu nefunkčních zákonných ustanovení a nejrůznějších znetvoření vnesených do právního i soudního systému.⁴⁶⁷

MLS se nestaly skutečně platnou součástí československé justice, ale jejich existence se postupem času více či méně omezila na to být prostředkem strany, právníků nebo soudců MLS k dosažení jejich vlastních cílů, jež však často neměly nic společného s trestáním porušování právních norem.

---

⁴⁶⁶ Viz začátek podkapitoly 4.5 a „v souvislosti s (...)zřizováním lidových soudů na závodech, když závodní odborové organizace v celé zemi daly jasně najevo, že nepovažují disciplinární subjustici za svou věc, a o několik let později vyžadovali roku 1968 výslovně (...) likvidaci odborových kontrolních a sankčních orgánů.“ HEUMOS, Peter. Vyhráme si rukávy, než se kola zastaví!, s. 38.

⁴⁶⁷ Viz podkapitola 4.7 nebo též „Zdá se také, že dozrála doba, abychom z našeho soudnictví odstranili některé dosud přežívající deformace a učinili vhodné opatření k jejich zamezení v budoucnosti.“ ELIÁŠ, Josef - STEINER, Vilém. Některé teoretické otázky nové úpravy soudnictví v ČSSR. In Právník. 1969, roč. 108, č. 8, s. 576.; „Je tedy v základních rysech zřejmé, že správa by měla trestat jen za ty činy, které spočívají v nedodržení nebo v porušení administrativních příkazů nebo zákazů, a tedy přímo narušují výkon činnosti správních orgánů; o ostatní delikvenci by měly rozhodovat – za předpokladu dosažení zákonem požadovaného stupně nebezpečnosti pro společnost – jen soudy.“ MACH, Luděk. Trestný čin, provinění, přestupek. In Socialistická zákonnost. 1969, č. 3, s. 171.

Závěr

Prošli jsem tematiku MLS z nejrůznějších aspektů, proto bychom nejprve měli provést malou bilanci toho, co jsme zjistili šetřením v literatuře a v archivních fondech celostátního i lokálního dosahu.

Na počátku šedesátých let stranické kruhy od MLS očekávaly, že se stanou hmatatelným důkazem socialistické společnosti ve sféře soudnictví. MLS měly reprezentovat formu regulace společnosti kombinující výchovné a donucovací prostředky, které si občané ukládají navzájem. Lidé by tak sami se sebe uváděli do určitých mantinelů stanovených režimem aniž by nutně získali dojem, že se jedná o diktát shora, neboť se tato iniciativa umě skryla za oficiální hesla o prohlubování zlidovění justice.

V průběhu práce jsme se seznámili se zákonem o MLS, jež dostal do vínku značné množství nedokonalostí ztěžujících fungování těchto soudů v praxi. Právní úprava vytvořená na politickou objednávku svým charakterem sledovala zejména naplnění přání vládnoucí strany, než že by skutečně vedla k vytvoření životaschopné instituce (zákon měl být napsán co nejjednodušším způsobem, aby jej chápali i laici, což ovšem současně znamenalo, že v něm chyběly podrobnější informace např. o procesní otázkách). Dále jsem si vyložili základní principy, na kterých byla založena platforma trestání provinění, přičemž jsme se setkali s množstvím jiných právních úprav souvisejících s trestáním provinění a MLS. Tyto soudy byly chyceny do nepřehledné legislativní sítě, v níž se dokázali zorientovat jedinci proškolení v právu, ale ne většina běžné populace.

Za neúspěchem MLS, které svou válku prohrály na všech frontách, hledejme také špatný odhad obyvatelstva od státních a především stranických kruhů, které tyto soudy prosadily. Pokud si shrneme vše, co jsme doposud nashromáždili v průběhu čtvrté a páté kapitoly, konstatujeme k otázce posouzení okolností vzniku a práce MLS následující:

Soudci si moc autority nevydobyli a jejich interpretace zákona byla mírně řečeno rozpačitá, a tak se objevovaly tendence dávat při volbách na funkci soudce MLS přednost lidem alespoň trochu zběhlým v práci s právem (soudci z lidu z okresních soudů, právníci...) nebo majícím zkušenost s postihem menších poklesků (členství v kárných orgánech závodů

a trestních komisí národních výborů). Soudci sami navíc o efektivitě své práce pochybovali. MLS prakticky neprojevovaly svou vlastní iniciativu při podávání návrhů na projednávání provinění. ZV ROH nebo ČSM se ve své pomoci MLS nijak zvlášť neangažovaly, takže se MLS ocitaly ve svém fungování poněkud osamoceny, ačkoliv se při psaní zákona předpokládala jejich kooperace se společenskými organizacemi, národními výbory i vedeními podniků.

Mnozí provinilci postupně zjistili, že jim MLS nemohou příliš ublížit (nemohly trestat tou nejúčinnější sankcí - odnětím svobody). Soudci MLS nedisponovali možností nechat si provinilce předvést, a tak se veškerý zamýšlený výchovný účinek ztrácel, když senáty jednaly v nepřítomnosti obviněného. Ani nekompromisnější postup při trestání osob opakovaně se dopouštějících některých provinění neměl kýžený efekt, takže se MLS nějaké výraznější společenské účinnosti nepřiblížily.

Přes prohlášení stranických orgánů, že se MLS nebudou utápět v úřednických úkonech, se převážná většina z nich více či méně stala byrokratickou institucí (vysoký podíl postupovaných případů), jež se ale horko těžko potýkaly se správným vedením evidenčního materiálu (značné množství chyb v rejstřících). Občané ani samotné orgány činné ve vyšetřování si mnohdy nedokázaly moc poradit s institutem provinění a představovaly si pod ním skoro všechny méně závažné skutky. V neposlední řadě pak většinu běžného obyvatelstva MLS vlastně ani moc nezajímaly, anebo je lidé vnímali spíše jako rozptýlení (např. zmíněná přítomnost penzistů na jednáních nebo účast několika desítek osob, které ale provinilce mnohdy neznaly).

Zkusili jsem také hledět na tento orgán jako na prostor, v němž se uplatňovaly zájmy strany a odborné obce. MLS se mimo to stávaly pro své soudce prostředkem prosazení lidské touhy rozhodovat a ovládat druhé. MLS měly rovněž potenciál zařadit se do mechanismů ovládání mas používaných totalitní mocí. Tento „cíl“ se neuskutečnil, což pramenilo také z toho, že ani samotní vykonavatelé stranických záměrů – soudci MLS, provinilci a přihlížející veřejnost – nebyli na podobný způsob zacházení s poklesky i trestnými činy připraveni. Soudci z lidu se sice objevovali v justičních síních už od nástupu komunistického

režimu, ale běžní lidé evidentně k MLS, kde rozhodovali jenom laici, příliš důvěry nepojali. Ačkoliv především stranické orgány vyvinuly poměrně intenzivní snahu zakořenit tyto soudy do podvědomí společnosti jako pozitivní výdobytek panujícího zřízení, od čehož si slibovali také zintenzivnění převýchovy společnosti v duchu socialistické ideologie, reálné využití MLS k manipulaci ztěžovaly pochybnosti a skepse těch, jež měli podléhat ovládání.

Kromě těchto důvodů můžeme ztroskotání koncepce MLS a její krátké trvání spatřovat jako důsledek změn politického ovzduší po invazi vojsk Varšavské smlouvy v srpnu 1968, kdy nebylo už v trestní agendě pro podobnou v podstatě docela liberální a „měkkou“ instituci místo. MLS zkrátka jenom nepatrně rozčeřily hladinu trestní agendy.

Vzhledem k tomu, že se této instituci doposud nevěnovalo příliš pozornosti, je tato práce jednou z prvních vstupenek k využití MLS pro zkoumání společnosti v šedesátých letech. A rozhodně nejde jen o bádání na poli trestné činnosti nebo u skutků překračujících hodnoty spíše v rovině morální. Vedle zasazení MLS mezi instrumenty využívané totalitním systémem k prohloubení svého vlivu na velkou část veřejnosti, by je bylo možné využít pro diagnózu hodnotových měřítek různých skupin obyvatelstva, především dělnictva, jež se u těchto soudů v roli provinilých objevovaly nejčastěji. Lze vysledovat vztah k práci, státnímu majetku nebo k vlastnictví soukromému. Provinilci posilnění alkoholem dávali průchod svým názorům na režim, i když je takové projevy třeba brát s rezervou, přeci jen něco vypovídají o náladách panující mezi lidmi v tomto období. Velice zajímavá by byla rovněž komparace se senáty pracujícími v oblastech se silným zastoupením těžkého průmyslu. Podmínky, které panovaly třeba na severní Moravě, byly přeci jen poněkud odlišné oproti Královéhradecku, navíc se zdá, že hradecké soudy nebojovaly s žádnými proviněními vyloženě masového charakteru, jako byla fluktuace a bulačství právě na Ostravsku.⁴⁶⁸

Svým textem jsem rozhodně nevyčerpala pramenné zdroje, jež jsou v souvislosti s těmito orgány využitelné. Velké informační možnosti nabízejí tiskoviny, ať už regionálního nebo celostátní charakteru, dále rozhlas nebo televize. Za zmínku by rovněž stála oral history

---

⁴⁶⁸ Až 50 % provinění zde projednávaných tvořily skutky proti pracovní kázni a ROLENC, Oldřich. Místní lidové soudy a statistika. In Socialistická zákonnost. 1964, č. 7, s. 12-13.

s pamětníky, tedy jak s provinilci, tak také se soudci. U osob, jež byly souzeny, sice existuje určité riziko, že nebudou chtít hovořit o svém jednání, neboť by pak tito lidé svou osobnost nepředstavovali právě v příznivém světle (vzpomeňme třeba na ne zcela ojedinělé skutky mravnostního charakteru nebo na provinění páchaná pod vlivem alkoholu), na druhou stranu je ale činy souzené před MLS nedostaly za mříže (již víme, že tomu tak bylo jen pokud provinění nespádala do působnosti zákona č. 58/1965 Sb., pak jim trest odnětí svobody hrozil, ale zase jej neuložil MLS, nýbrž okresní soud), a tak lze předpokládat, že by s odstupem let mohli být sdílní. Jejich výpovědi by pomohly proniknout do zákulisí činnosti těchto soudů ještě výrazněji než jen pomocí archivních pramenů či dobové literatury.

Zatímco právní historici uzavírají téma MLS jako „historickou epizodu“, jež je jen „ilustrací budování socialismu na úseku soudnictví,“⁴⁶⁹ pro historiky sociálních dějin se dveře bádání teprve otevírají.

---

⁴⁶⁹ SOUKUP, Ladislav. Místní lidové soudy v Československu, s. 299.

Prameny a literatura

Prameny archivní

Státní okresní archiv Hradec Králové

fond MLS – Hradec Králové

fond MLS – Chlumec nad Cidlinou

fond MLS – Třebechovice pod Orebem

fond MLS – Nový Bydžov

fond MLS – Smiřice

fond MLS – ZVÚ Hradec Králové

fond MLS – ČKD Hradec Králové

fond MLS – Gumokov Hradec Králové

fond MLS – ČSD stanice Hradec Králové

fond MLS – ČSD lokomotivní depo Hradec Králové

fond MěNV – Hradec Králové, Volby soudců a soudců z lidu 1956-1961, Zápisy ze schůzí rady Městského národního výboru, knihy č. 116-118

fond MěNV – Smiřice, Zápisy ze schůzí rady Místního národního výboru, knihy č. 18-20

fond MěNV – Třebechovice pod Orebem, Zápisy ze schůzí rady Městského národního výboru, kniha č. 10-12

fond MěNV – Chlumec nad Cidlinou, Zápisy ze schůzí rady Městského národního výboru, kniha č. 14, Zápisy ze schůzí rady 1963-1969

fond MěNV – Nový Bydžov, Zápisy ze schůzí rady Městského národního výboru, knihy č. 17-24

fond MNV-Blešno, Přestupky, pokuty, provinění, stížnosti (1950-1971)

fond MNV-Březhrad, Záležitosti Komise veřejného pořádku (1954-1971)

fond MNV-Dohalice, Komise pro ochranu veřejného pořádku

fond MNV-Holohlavý, Přestupky, pokuty, provinění, stížnosti (1954-1973)

fond MNV-Chudějovice, Přestupky, pokuty, provinění, stížnosti (1962-1988)
fond MNV-Humburky, Přestupky, pokuty, provinění, stížnosti (1954-1989)
fond MNV-Jeníkovice, Trestní listy, přestupky, pokuty, provinění, stížnosti (1945-1984)
fond MNV-Káranice, Přestupky, pokuty, provinění, stížnosti (1950-1983)
fond MNV-Lochenice, Zápisy ze schůzí komise pro ochranu veřejného pořádku (1962-1987),
Trestní listy, přestupky, pokuty, provinění (1945-1988)
fond MNV-Měník, Přestupky, pokuty, provinění, stížnosti (1964-1990)

fond ONV – Hradec Králové, Zápisy ze schůzí rady Okresního národního výboru, kniha
č. 322 a 365

fond OOR- Hradec Králové, zápisy ze schůzí ZV ROH ČKD (1966), Zápisy ze schůzí
ZV ROH ČSD (1966), Zápisy ze schůzí ZV ROH ZVÚ (1966)

Národní archiv

fond KSČ-Ústřední výbor 1945-1989, Praha – předsednictvo 1962-1966
fond KSČ-Ústřední výbor 1945-1989, Praha – předsednictvo 1966-1971
fond KSČ-Ústřední výbor 1945-1989, Praha – sekretariát 1954-1962
fond KSČ-Ústřední výbor 1945-1989, Praha – komise – právní komise při ÚV KSČ 1964-
1968
fond Ministerstvo spravedlnosti – statistické údaje, nezpracováno

Všeodborový archiv

fond ÚRO-Předsednictvo
fond ÚRO-Sekretariát

Prameny statistické

Historická statistická ročenka ČSSR. 1. vyd. Praha : Státní nakladatelství technické literatury, 1985.

Justiční statistická ročenka 1967: část trestní, Praha: Statistické a evidenční vydavatelství tiskopisů, 1967.

Statistická ročenka Československé socialistické republiky 1965, 1. vyd, Praha: SNTL, 1965.

Statistická ročenka ČSSR 1967, 1. vyd, Praha: SNTL, 1967.

Statistická ročenka Československé socialistické republiky 1969, 1. vyd, Praha: SNTL, 1969.

Statistická ročenka Československé socialistické republiky 1970, 1. vyd, Praha: SNTL, 1970.

Statistická ročenka okresu Hradec Králové rok 1969, Hradec Králové: Okresní oddělení Českého statistického úřadu v Hradci Králové, 1969.

Zákony (výběr nejdůležitějších ustanovení)

Zákon č. 319/1948 Sb. o zlidovění soudnictví,

Zákon č. 24/1957 Sb. o kárném (disciplinárním) stíhání rozkrádání a poškozování majetku v socialistickém vlastnictví

Zákon č. 100/1960 Sb. Ústava Československé socialistické republiky

Zákon č. 38/1961 Sb. o místních lidových soudech

Zákon č. 60/1961 Sb. o úkolech místních národních výborů při zajišťování socialistického pořádku

Zákon č. 62/1961 Sb. o organizaci soudů

Zákon č. 140/1961 Sb. Trestní zákon

Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

Zákon č. 36/1964 Sb. o organizaci soudů a volbách soudců

Zákon č. 58/1965 Sb., kterým se upravuje postih provinění a přestupků osob opětovně se dopouštějících výtržnictví, násilností a příživnictví

Zákon č. 65/1965 Sb. Zákoník práce

Zákon č. 150/1969 Sb. o přečinech

Vládní a odborové směrnice, ministerské instrukce

Instrukce ministra spravedlnosti k provádění zákona o místních lidových soudech. In Sbírka směrnic pro národní výbory, roč. 1961, částka 15, poř.č. 15, s. 7-11.

Směrnice o úkolech národních výborů při zřizování s rozvíjení činnosti místních lidových soudů. In Sbírka směrnic pro národní výbory, roč. 1961, částka 15, poř.č. 15, s. 1-6.

Směrnice ústřední rady odborů o úkolech ROH při ustavování a činnosti místních lidových soudů v závodech. In Usnesení ústřední rady odborů. 1961, č. 7, s. 1-8.

Směrnice ústřední rady odborů o úkolech ROH při ustavování společenských žalobců a společenských obhájců a při přejímání záruk za nápravu provinilých osob. In Usnesení ústřední rady odborů. 1962, č. 2, s. 1-8.

Periodika

Únorovec : závodní týdeník. Záv. skupina ROH Škoda. roč.1961-1969, Hradec Králové : 1956-1990.

Neperiodické prameny a literatura

ARENDTOVÁ, Hannah. *Původ totalitarismu I-III.* Jana Fraňková. 1. vyd. Praha : Oikoymenth, 1996.

BERNARD, František. *Rozhodování pracovních sporů v závodech.* Praha : Práce, 1960.

BYDŽOVSKÝ, Ladislav, et al. *Přestupky a provinění : vysvětlivky k zákonu o úkolech národních výborů při zajišťování socialistického pořádku a k zákonu o místních lidových soudech.* 1. vyd. Praha : Orbis, 1962.

Co má vědět soudce místního lidového soudu. Praha: Právnický ústav ministerstva spravedlnosti, 1963.

ČKD Praha, oborový podnik Hradec Králové, Hradec Králové: ČKD,1975, s. 2.

ČKD Praha, oborový podnik závod Hradec Králové, Hradec Králové: ČKD Praha, oborový podnik závod číslo 62,1966, nestránkováno.

GEBAUER, František. *Soudní perzekuce politické povahy v Československu 1948-1989*, Praha: Ústav pro soudobé dějiny, 1993.

Další upevňování socialistické zákonnosti a zlidovění soudnictví : referát Jiřího Hendrycha na zasedání ÚV KSČ dne 8. prosince 1960 : usnesení Ústředního výboru KSČ k otázkám dalšího upevňování socialistického zákonnosti a zlidovění soudnictví. Praha : Státní nakladatelství politické literatury, 1960.

HEUMOS, Peter. *Vyhrňme si rukávy, než se kola zastaví! : dělníci a státní socialismus v Československu 1945-1968.* přeložila Jana Heumos. 1. vyd. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2006.

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - JANÁK, Jan - DOBEŠ, Jan, *Dějiny správy v českých zemích: od počátku státu po současnost*, Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2002.

Ilustrovaný encyklopedický slovník, díl 1. A-I. 1. vyd. Praha : Academia, 1980.

JESTŘÁB, Miloš. *Trestní odpovědnost hospodářských pracovníků.* 1. vyd. Praha : NPL, 1966. 84 s.

KABELE, Jiří – HÁJEK, Martin. *Jak vládli? Průvodce hierarchiemi reálného socialismu.* 1. vyd. Brno: Doplněk, 2008.

KALENSKÁ, Marie. *Československé pracovní právo : Určeno pro posl. fak. právnické.* 1. vyd. Praha : SPN, 1981.

KALENSKÁ, Marie. *Československé pracovní právo : Určeno pro posl. fak. právnické.* 1. vyd. Praha : SPN, 1978.

KALENSKÁ, Marie. *Socialistická pracovní kázeň*, 1. vyd. Praha: NČSAV, 1965.

KALINOVÁ, Lenka. *Sociální reforma a sociální realita v Československu v šedesátých letech.* Praha : Vysoká škola ekonomická, 1998.

KALINOVÁ, Lenka. *Společenské proměny v čase socialistického experimentu : K sociálním dějinám v letech 1945-1969.* 1. vyd. Praha : Academie, 2007.

KAPLAN, Karel. *Kronika komunistického Československa, kořeny reformy 1956-1968, Společnost a moc.* 1. vyd. Brno: Společnost pro odbornou literaturu, 2008.

KAPLAN, Karel. *Kořeny československé reformy 1968.* 1, vyd, Brno: Doplněk, 2000.

- KAPLAN, Karel. *Sociální souvislosti krizí komunistického režimu v letech 1953-1957 a 1968-1975 : studie*. Praha : Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky, 1993.
- KNOLL, Vilém -RUNDOVÁ, Alena-JÁNOŠÍKOVÁ, Petra. *Mezníky českých právních dějin*. 2. rozš. vyd. Plzeň : A.Čeněk, 2005.
- KORANDA, František: *Zásady činnosti a organizace soudů a prokuratury: Základy československého trestního práva procesního*. 1. vyd. Praha: SNPL, 1960.
- KOVÁŘÍK, Jan. *Základy československého socialistického pracovního práva*. 1. vyd. Praha : NPL, 1962.
- LUHAN, Jaroslav-KALENSKÁ, Marie. *Pracovní kázeň*. 1. vyd. Praha : Práce, 1966.
- MACH, Luděk-MOURAL, Jiří. *Společenské organizace a trestní řízení*. 1. vyd. Praha : Orbis, 1965.
- MACHONIN, Pavel, et.al. *Sociální struktura socialistické společnosti: sociologické problémy soudobé československé společnosti*. 2. vyd. Praha : Svoboda, 1967.
- MALÝ, Karel. *K teorii a praxi socialistického zákonodárství*. In SOUKUP, Ladislav. *Příspěvky k vývoji právního řádu v Československu 1945-1990*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2002. s. 43-49.
- Místní lidové soudy v závodech : Určeno funkcionářům ROH*. 1. vyd. Praha : Práce, 1962.
- NOVOTNÝ, Oto. *O trestu a vězeňství : Studie o funkcích trestu v soudobé naší společnosti*. 1. vyd. Praha: Academia, 1967.
- NOVOTNÝ, Oto. *Boj s trestnými činy a trestní právo*. 1. vyd. Praha: NLP, 1965.
- PLUNDR, Otakar a kol. *Místní lidové soudy a zkušenosti se soudružskými soudy v jiných zemích socialistického tábora*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1961.
- Pod vedením KSČ za vybudovanie vyspelej socialistickej spoločnosti a za ďalšie upevňovanie socialistickej zákonnosti : Tézy referátu pre kandidátov Národného frontu, navrhnutých na funkcie sudcov*. Bratislava : ÚV Národní fronty, 1961.
- Provinění proti pracovní kázni a „soustavné vynechávání pracovní směny“*, in *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu*, sv. 6, roč. 1969, s. 359.
- ROLENC, Vladimír et al. *Místní lidové soudy*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1963 , 122s.

Směrnice pléna Nejvyššího soudu k výkladu zákona č. 38/1961 Sb. o místních lidových soudech. Praha: Právnický ústav ministerstva spravedlnosti, 1963.

SCHELLE, Karel – SCHELLEOVÁ, ILONA. *Vývoj organizace soudnictví v letech 1945-1989.* In *Vývoj práva v Československu v letech 1945-1989*, uspořádal Karel Malý a Ladislav Soukup. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2004, s. 360-366.

SOLNAŘ, Vladimír. *Trestní ochrana majetku v socialistickém vlastnictví proti rozkrádání a podobným trestným činům.* 1. vyd. Praha : Nakladatelství Československé akademie věd, 1965.

SOUKUP, Ladislav. *Místní lidové soudy v Československu .* In SOUKUP, Ladislav. *Příspěvky k vývoji právního řádu v Československu 1945-1990.* 1. vyd. Praha : Karolinum, 2002. s. 193-296.

STÁTNÍK, Dalibor. *Sankční pracovní právo v padesátých letech, Vládní nařízení o opatřeních proti fluktuaci a absenci č. 52/ 1953 Sb.,* Praha, 1994.

Sto let ZVÚ Hradec Králové, Hradec Králové: ZVÚ, 1969, nestránkováno.

TOLAR, Jan-PŘENOSIL, Gustav-LAKATOŠ, Michal. *Místní lidové soudy.* 1. vyd. Praha : Nakladatelství Československé akademie věd, 1965.

VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu.* 1. vyd.: Masarykova univerzita, Brno, 1993.

VOJÁČEK, Ladislav. *Proměny státu a práva ve druhé polovině 19. století: vybrané problémy.* 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2006.

VYBÍRAL, Boris. *Základy československého socialistického trestního práva.* 1. vyd. Praha : SNPL, 1959.

ZIKMUND, Jiří -POSPÍŠILOVÁ, Jaroslava. *Fotoalbum města Hradec Králové 1866-1918.* 1. vyd. Hradec Králové: Garamon, 2000, s. 82.

ZIKMUND, Jiří-POSPÍŠILOVÁ, Jaroslava-LENDEROVÁ, Zdena. *Fotoalbum města Hradec Králové 1918-1945.* 1. vyd. Hradec Králové: Garamon, 2002, s. 64.

1928-1978 Gumokov n. p. Hradec Králové, nestránkováno.

Články

BOBEK, Jaroslav. *Postupování věcí místním lidovým soudům pro předběžném projednání obžaloby*. In Socialistické soudnictví. 1964, č. 2, s. 53-58.

BOBEK, Jaroslav – SIBLÍK, Josef. *Proti zbytečnému postupování případů*. in Socialistické soudnictví. 1964, č. 6, s. 180-183.

Boží dopuštění na Bořím Daru aneb školení MLS. In Socialistické soudnictví. 1968, č. 3, s. 23-29.

BLAŽEK, Jaroslav. *MLS v boji proti absentérství*. In Socialistické soudnictví. 1964, č.4, s. 122-124.

BOGUSZAK, Jiří. *Místní lidové soudy a otázky dalšího rozvoje socialistické zákonnosti*. In Právník. 1961, roč. 100, č. 3, s. 218-231.

BOGUSZAK, Jiří. *Uvážení při aplikaci práva*. In Socialistická zákonnost. 1967, č. 2, s. 65-74.

BURSA, Václav. *Z činnosti místního lidového soudu v Sušici*. In Socialistické soudnictví. 1965, č. 7, s. 258-259.

ČERNÝ, Zdeněk. *Projednávání provinění*. In Socialistická zákonnost. 1966, č. 3, s. 146-152.

ČIHAL, Zdeněk. *Pět let zákona o místních lidových soudech*. In Socialistické soudnictví. 1966, č. 10, s. 445-449.

Činnost kolektivu soudců z lidu nesmí nahrazovat práci kárné komise. In Soudce z lidu. 1966, č. 1, s. 15-16.

ELIÁŠ, Josef - STEINER, Vilém. *Některé teoretické otázky nové úpravy soudnictví v ČSSR*. In Právník. 1969, roč. 108, č. 8, s. 569-576.

FLEGL, Vladimír. *Soudružské soudy – nástroj socialistické výchovy pracujících*. In Socialistická zákonnost. 1960, č. 10, s. 81-89.

FRANC, Zdeněk, *Před volbami do místního lidového soudu v Hradci Králové*. In Nové Hradecko, roč. 3 (XII), č. 21, s. 3.

FRYAUF, Rudolf – PĚNKAVA, Josef – ŠILHAN, František. *Rozhodnutím MLS jeho výchovná práce nekončí*. In Socialistické soudnictví. 1965, č. 1, s. 28-29.

HOLUB, Jaromír. *K otázce koexistence řízené před místními lidovými soudy a národními výbory*. In Socialistické soudnictví. 1966, č. 10, s. 470-476.

HOLUB, Jaromír. *Místní lidové soudy si vyměňují zkušenosti*. In Socialistické soudnictví. 1963, č. 7, s. 209-211.

HOLUB, Jaromír. *Místní lidové soudy bojují proti absenci*. In Socialistické soudnictví. 1964, č. 4, s. 119-122.

HOLUB, Jaromír. *Místní lidové soudy porušování a technologické kázně*. In Socialistické soudnictví. 1964, č. 11, s. 348-349.

HOLUB, Jaromír. *Místní lidové soudy a zákoník práce*. In Socialistické soudnictví. 1966, č. 4, s. 173-175.

HOLUB, Jaromír. *Majetkové spory a náhrada majetkové škody v řízení před místními lidovými soudy*. In Socialistické soudnictví. 1966, č. 6, s. 283-287.

HOLUB, Jaromír. *Odvolání proti rozhodnutím místních lidových soudů*. In Socialistické soudnictví. 1964, č. 6, s. 184-186.

HOLUB, Jaromír. *Poškození majetku v socialistickém a osobním vlastnictví z nedbalosti*. In Socialistické soudnictví. 1964, č. 7, s. 213-215.

HOLUB, Jaromír. *Praníř nebo výchovné působení?*. In Socialistické soudnictví. 1965, č. 5, s. 171-173.

HOLUB, Jaromír. *Provinění, přestupek nebo porušení pracovní kázně?*. In Socialistické soudnictví. 1966, č. 5, s. 241-243.

HORÁK, Miloš. *Nad novým zákonem č. 58/1965 Sb.* In Socialistická zákonnost. 1965, č. 10, s. 11-15.

K činnosti orgánů ROH při upevňování socialistické zákonnosti a při rozvíjení činnosti místních lidových soudů. In Usnesení ústřední rady odborů. 1963, č. 16, nestránkováno.

K problematice soudního stíhání absentérů, fluktuantů a příživníků (Podstatný výtah diskusního příspěvku dr. Jaroslava Pastorka, náměstka předsedy Nejvyššího soudu). In Socialistické soudnictví. 1963, č. 2, s. 41-45.

KAREŠ, Jan. *Místní lidové soudy ve středočeském kraji*. In Socialistické soudnictví. 1963,

č. 8, s. 249-253.

KERESŠ, Jan. *Některé otázky při aplikaci zákona č. 38/1961 Sb.* In Socialistické soudnictví. 1963, č. 1, s. 21-23.

KOKSTEIN, V. *Ke zvyšování společenského významu místních lidových soudů.* In Socialistické soudnictví. 1966, č. 7, s. 331-332.

Kolektiv soudců MLS Kladno . *Do diskuse před XII: sjezdem KSČ.* In Socialistická zákonost. 1966, č. 4, s. 197-200.

KRAČMAR, Jiří. *Projednávání provinění na pracovišti.* In Socialistické soudnictví. 1964, č. 5, s. 152-153.

KRATOCHVÍL, Zdeněk. *Účast veřejnosti při výchově rušitelů socialistického pořádku.* In Socialistická zákonost. 1965, č. 10, s. 1-10.

KORTUS, Ladislav. *Komu tím pomůžeme?.* In Socialistické soudnictví. 1967, č. 4, s. 172-173.

KOVÁŘ, Alois. *Zasedání v závodech a místech ve věcech občansko právních.* In Socialistické soudnictví. 1963, č. 8, s. 232-235.

KUBRIKOVÁ, Veronika. *Trestné soudnictvo v ČSSR v 60. letech 20. století* [online].

[2008] [cit. 2009-01-27]. Slovenský. Dostupný z WWW:

<http://www.law.muni.cz/edicni/sborniky/cofola2008/files/pdf/history/kubrikova_veronika.pdf>.

LÁPKA, Miroslav. *Ze zkušenosti místního lidového soudu při dole Petr Bezruč.* In Socialistické soudnictví. 1963, č. 10, s. 314-315.

LUKAVSKÝ, Karel. *Poznatky z činnosti místních lidových soudů v obvodě Prahy 8.* In Socialistické soudnictví. 1965, č. 2, s. 57-59.

MACH, Luděk. *Kdo by měl nahradit místní lidové soudy.* In Socialistické soudnictví. 1969, č. 10, s. 2-7.

MACH, Luděk – MOURAL, Jiří. *K některým otázkám zákona č. 58/1965 Sb. z hlediska praxe prokuratura a okresních soudů.* In Socialistické soudnictví. 1966, č. 12, s. 541-549.

- MACH, Luděk – MOTEJL, Otokar. *K perspektivám místních lidových soudů (Několik poznámek k závěru výzkumu PÚMS o společenské účinnosti místních lidových soudů)*. In Socialistické soudnictví. 1969, č. 1, s. 29-36.
- MACH, Luděk – MOTEJL, Otokar. *Místní lidové soudy rozhodují*. In Socialistické soudnictví. 1967, č. 6, s. 265-269.
- MACH, Luděk – MTOEJL, Otokar, Vladimír. *Nejednotný postup*. In Socialistické soudnictví. 1967, č. 8, s. 317.
- MACH, Luděk. *Trestný čin, provinění, přestupek*. In Socialistická zákonost. 1969, č. 3, s. 162-171.
- MACH, Lukáš. *Za vyšší kvalitu práce místních lidových soudů*. In Socialistické soudnictví. 1963, č. 7, s. 201-205.
- MAŘÍK, Vladimír. *Místní lidové soudy v závodech*. In Odborář. 1961, č. 13, s. 709-713.
- MOTEJL, Otokar. *Výpis a opis rejstříku trestů v řízení před místním lidovým soudem*. In Socialistické soudnictví. 1967, č. 7, s. 285-288.
- NEUMAN, Alois. *Československé soudnictví a ústava ČSSR*. In Socialistická zákonost. 1961, č. 3, s. 153-158.
- OSMANČÍK, Otakar. *K problematice místních lidových soudů*. In Socialistická zákonost. 1966, č. 4, s. 194-196.
- PATZENHAUER, Milan. *Zlepšit oznamování věcí místním lidovým soudům*. In Socialistické soudnictví. 1967, č. 9, s. 377-378.
- PATZENHAUER, Milan. *Zlepšit podmínky pro další práci*. In Socialistické soudnictví. 1968, č. 1, s. 40-42.
- PRŮŠA, Oldřich. *Významné směrnice strany k dalšímu upevňování socialistické zákonosti a zlidovění soudnictví*. In Právník. 1961, roč. 100, č. 3, s. 185-196.
- PŘICHYSTAL, Vojtěch. *Komu dědictví po místních lidových soudech?*. In Socialistická zákonost. 1969, č. 5-6, s. 310-313.
- ROLENC, Vladimír. *Dva roky činnosti místních lidových soudů*. In Socialistické soudnictví. 1963, č. 7, s. 195-200.

- ROLENC, Oldřich. *K některým otázkám výkladu zákona o místních lidových soudech*. In Socialistická zákonost. 1962, č. 8, s. 494-503.
- ROLENC, Oldřich. *Místní lidové soudy a statistika*. In Socialistická zákonost. 1964, č. 7, s. 11-15.
- ROLENC, Vladimír. *Místní lidové soudy mají projednávat pouze věci řádně objasněné*. In Socialistické soudnictví. 1965, č. 8, s. 300-303.
- ROLENC, Vladimír. *Obhajoba a zastoupení advokátem v řízení před místním lidovým soudem*. In Socialistické soudnictví. 1963, č. 4, s. 112-113.
- ROLENC, Vladimír. *Může se dopustit svědek před místním lidovým soudem trestního činu křivé výpovědi*. In Socialistické soudnictví. 1967, č. 2, s. 88-91.
- ROLENC, Vladimír. *Školení soudců místních lidových soudů*. In Socialistické soudnictví. 1963, č. 7, s. 205-209.
- ROLENC, Vladimír. *Význam práva v socialistické společnosti*. In Socialistické soudnictví. 1963, č. 11, s. 338-342.
- SAIDA, Vítězslav. *Místní lidový soudy hledá nové metody práce*. In Socialistické soudnictví. 1964, č. 12, s. 380-381.
- SEDLÁK, Ivan. *Použití § 2 zák. č. 38/1961 Sb.* In Socialistické soudnictví. 1965, č. 1, s. 27.
- STÝBLO, František. *Přehled o činnosti místních lidových soudů v letech 1962-1964 (vysvětlivky k přehledům o činnosti místních lidových soudů)*. In Socialistické soudnictví. 1965, č. 6, s. 222-226.
- ŠEVČÍK, Karel. *Závodní časopis a místní lidový soud*. In Socialistické soudnictví. 1965, č. 5, s. 173-175.
- ŠIROKÁ, Irena. *Zkušenosti z práce předsedy senátu MLS*. In Socialistické soudnictví. 1964, č. 8, s. 243-244.
- ŠTAIF, Jiří. *Sociální dějiny jako „hřiště“ dnešní historické vědy*. In Česko-slovenská ročenka. 2007, s. 11-21.
- ŠTELLA, Jiří. *Zkušenosti z práce místního lidového soudu u n. p. Východočeské závody Synthesia v Semtíně*. In Socialistické soudnictví. 1964, č. 1, s. 26-29.

- TARABUS, J. *Místní lidové soudy bojují proti alkoholismu*. In Socialistické soudnictví. 1965, č. 4, s. 126-127.
- ROUČKOVÁ, Olga. *Školení soudců místních lidových soudů*. In Socialistické soudnictví. 1967, č. 2, s. 91-93.
- TARABUS, J. *Voláme po sjednocení praxe*. In Socialistické soudnictví. 1967, č. 8, s. 314-316.
- TOLAR, Jan. *K problematice opravných prostředků proti rozhodnutí místních lidových soudů*. In Právník. 1964, roč. 103, č. 7, s. 679-684.
- TOLAR, Jan. *Několik poznámek k pomoci orgánů a organizací místním lidovým soudům*. In Právník, 1964, roč. 103, č. 9, s. 847-851.
- TOLAR, Jan. *Uplatnění některých základních zásad řízení před místními lidovými soudy*. In Socialistické soudnictví. 1963, č. 8, s. 276-281.
- TOLAR, Jan. *Zásady řízení zvláště charakterizují činnost místních lidových soudů*. In Socialistické soudnictví. 1963, č. 11, s. 342-348-200.
- URBAN, Rostislav. *Práce místních lidových soudů v hodonínském okrese*. In Socialistické soudnictví. 1963, č. 10, s. 315-317.
- URVÁLEK, Josef. *Některé otázky rozšiřování účasti pracujících a jejich organizací na činnosti soudů a při upevňování socialistické zákonitosti*. In Právník. 1961, roč. 100, č. 3, s. 196-218.
- Úkoly soudů po volbách soudců*. In Socialistická zákonost. 1962, č. 1, s. 15-20.
- VÍCH, Rudolf. *Příliš mnoho zbytečné práce*. In Socialistické soudnictví. 1964, č. 8, s. 246.
- VOTAVA, Josef. *Ze zkušeností místního lidového soudu v Ostrově nad Ohří*. In Socialistické soudnictví. 1964, č. 1, s. 29-31.
- VOTAVA, Josef. *Činnost místního lidového soudu v Ostrově n. Ohří*. In Socialistické soudnictví. 1964, č. 8, s. 244-245.
- Výchovné poslání společenských obhájců a žalobců*. In Odborář. 1962, č. 6, s. 318-320.
- ZOULÍK, Jiří. *Místní lidové soudy a řízení před nimi (se zaměřením na projednání majetkových sporů)*. In Právník. 1961, roč. 100, č. 9, s. 750-764.

Zvýšit společenský význam místních lidových soudů (Z jednání ústavněprávního výboru Národního shromáždění). In Socialistické soudnictví. 1966, č. 5, s. 205-213.

Internetové zdroje

COFOLA 2008 : Conference for young lawyers [online]. [2008] [cit. 2009-01-27]. Dostupný z WWW: <<http://www.law.muni.cz/edicni/sborniky/cofola2008/>>.

Československá nová vlna [online]. c2009 [cit. 2009-06-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.nfa.cz/ceskoslovenska-nova-vlna.html>>.

Historie města [online]. 1999 , 23.5. 2007 [cit. 2009-06-26]. Dostupný z WWW: <http://www.hradeckralove.org/cz/O_meste/historie.html>.

Historie města [online]. 2008 [cit. 2009-06-26]. Dostupný z WWW: <http://www.trebechovice.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=16945&id=99052&p1=29040>

Historie města Nový Bydžov [online]. c2004-2009 [cit. 2009-06-26]. Dostupný z WWW: <http://www.novybydzov.cz/index.php4?ID=715fc7e3457165460ad23f5b61cc70e7&akce=se titem&iditem=12&level=1&init=1&makce=viewstillart&art=HISTORIE&sec=STALE_CLA NKY>.

Oreb [online]. 2008 [cit. 2009-06-26]. Dostupný z WWW: <http://www.trebechovice.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=16945&id=99974&p1=30162>

Plotiště nad Labem [online] 1999, [cit. 2009-06-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.plotiste.info/data-o-plotistich.html> >. Historie Smiřic [online]. 2009 , 14.7. 2009 [cit. 2009-07-22]. Dostupný z WWW: <<http://www.smirice.cz/files/cla-cz-208-149.pdf>>.

Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna [online]. c1995-2009 [cit. 2009-06-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=82>>.

DRÁBEK, Karel. *Okres Hradec Králové* [online]. [2005] [cit. 2009-06-26]. Dostupný z WWW:<http://www.icpf.cas.cz/hroch/Hroch/internet/vylety/www.stezka.cz/lokality/hradec _kralove/okres_hradec_kralove.htm>.

VLČEK, Tomáš, et al. *Alexej Čepička* [online]. c1999-2009 [cit. 2009-05-31]. Dostupný z WWW: <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_cepicka.php>.

VLČEK, Tomáš, et al. *Alois Neumann* [online]. c1999-2009 [cit. 2009-05-31]. Dostupný z WWW: < http://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_neumana.php>.

VLČEK, Tomáš, et al. *Čepičkova justice* [online]. c1999-2009 [cit. 2009-05-31]. Dostupný z WWW: < http://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_cepicka_01.php>.

Příloha

*Místní lidový soud při ZVÚ
v Hradci Králové*
projedná dne 7. prosince 1967
*trestný čin rozkrádání majetku v social.
vlastnictví dle § 132/1 tr.z. a krádeže dle § 247/1
tr.z.*
Jaromíra BRÁTA, Roberta KÁRNÍKA,
Ant. KOPEČNÉHO – provoz chemie
Jednání se koná ve 14,30 hodin
v podnikové zasedací síni

*Místní lidový soud při ZVÚ
v Hradci Králové*
projedná dne 16. října 1967
*provinění proti socialistickému
soužití podle § 19/a zákona číslo 38/61 Sb.*
Miloslava ZLESÁKA – str. 124 MD
Jednání se koná ve 14,30 hodin
v podnikové zasedací síni

Obr. 4 a 5 Zvací plakáty na jednání MLS v ZVÚ

(zdroj: SOKA HK, fond MLS-ZVÚ, Trestní spisy (1967), karton č. 1, inv.č. 15.)

Místní lidový soud v Chlumci nad Cidlinou

Zn. M 8/64

V y r o z u m ě n í .

Místní lidový soud v Chlumci nad Cidlinou projedná

v ú t e r ý dne 21.dubna 1964 v 15.15 hod.
-----

v zasedací místnosti MěstNV v Chlumci nad Cidl.případ
Jana Kouta,vedoucího údržby, bytem v Chlumci nad Cidl.
čp.52-II. pro provinění podle § 17 písm.a zák.č.38/61 Sb.

Zasedání toto jest v e ř e j n é .

Místní lidový soud v Chlumci n.C.

Dne 16.IV.1964.

Předseda MLS_:
Ludvík B e r g m a n v.r.

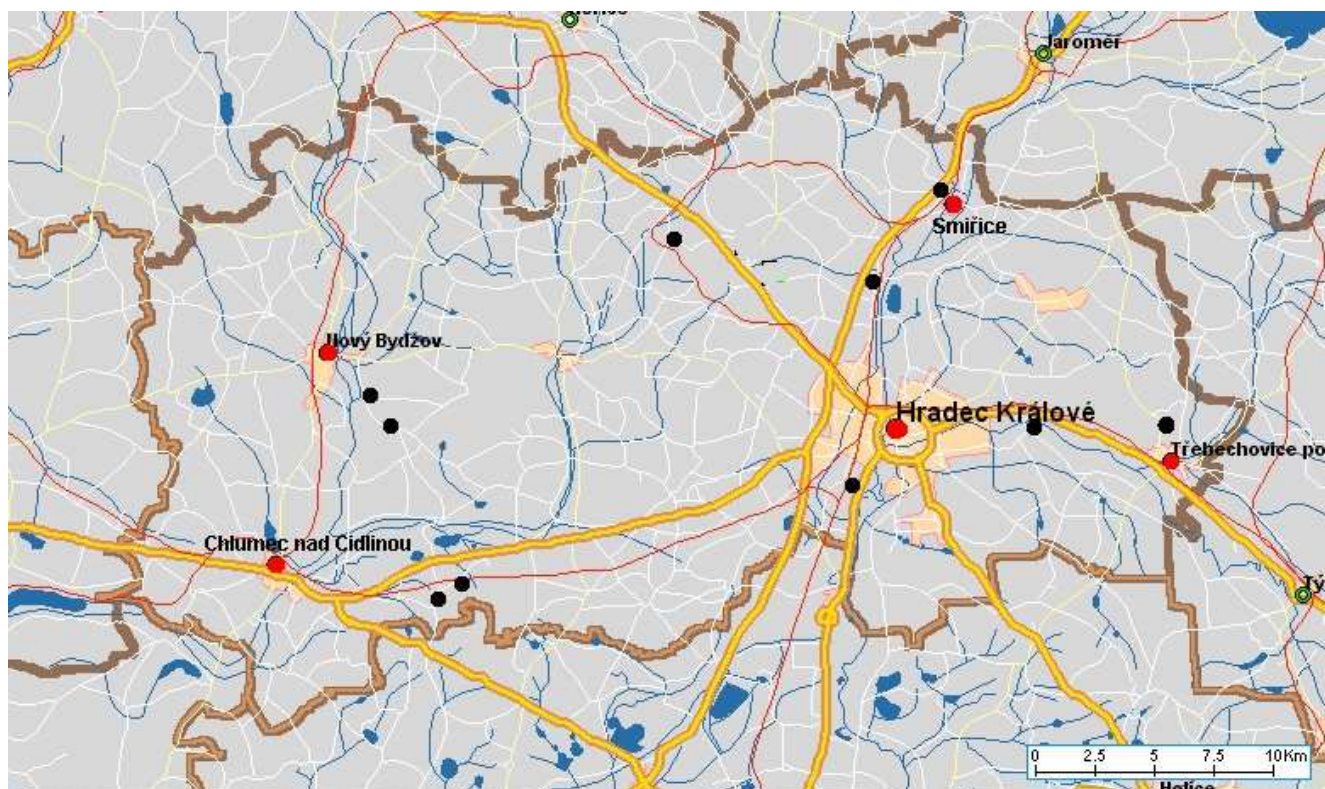
Vyvěšeno : 16.IV.1964

Sěj_muto :

Obr. 6 Oznámení o jednání MLS v Chlumci nad Cidlinou vyvěšená na úřední desce
MěNV

(zdroj: SOKA HK, fond MLS-CH, Trestní spisy (1964), karton č. 1, inv.č. 14.)

Obr. 7 Mapa okresu Hradec Králové (červené body – MLS v obcích, černé body – MNV)

(zdroj: DRÁBEK, Karel. Okres Hradec Králové [online]. [2005] [cit. 2009-06-26]. Dostupný z WWW: http://www.icpf.cas.cz/hroch/Hroch/internet/vylety/www.stezka.cz/lokality/hradec_kralove/okres_hradec_kralove.htm, upraveno)